

**UNIVERSITATEA DE STUDII POLITICE ȘI ECONOMICE
EUROPENE „CONSTANTIN STERE”
FACULTATEA DREPT
CATEDRA DREPT PUBLIC**

Cu titlu de manuscris

CZU: 347.77/.78 (043.3)

DOMENTE MARIN

**PARTICULARITĂȚILE RAPORTULUI JURIDIC
PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE
SPECIALITATEA: 551.01 –TEORIA GENERALĂ A DREPTULUI**

TEZĂ DE DOCTOR ÎN DREPT

Conducător științific:

AVORNIC Gheorghe,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Profilul științific: 551. Teoria Generală a Dreptului
Specialitatea: 551.01 – Teoria Generală a Dreptului

Autor:

DOMENTE Marin

CHIȘINĂU, 2017

© DOMENTE Marin, 2017

ADNOTARE.....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
INTRODUCERE.....	9

1.ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE

1.1. Studiul materialelor științifice și publicațiilor doctrinare în domeniul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	17
1.2. Analiza legislației în domeniul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	29
1.3. Problemele de cercetare, obiectivele și direcțiile de soluționare	39
1.4. Concluzii la capitolul 1	41

2. RAPORTUL JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE – ASPECTE GENERALE

2.1. Conceptul, apariția și evoluția raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	42
2.2. Particularitățile specifice ale raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale.....	56
2.3. Clasificarea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale	66
2.4. Concluzii la capitolul 2	79

3. SUBIECȚII ȘI OBIECTUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE

3.1. Persoana fizică în calitate de subiect al raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	81
3.2. Persoana juridică în calitate de subiect al raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	92
3.3. Obiectul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	101
3.4. Concluzii la capitolul 3	112

4. CONȚINUTUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE

4.1. Drepturile – latura activă a conținutului raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	114
4.2. Obligațiile subiecților raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale	128
4.3. Funcțiile și atribuțiile organelor de stat și organizațiilor internaționale în cadrul raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale	138
4.4. Concluzii la capitolul 4	151
 CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI	152
BIBLIOGRAFIE.....	160
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	174
CV-ul AUTORULUI	175

ADNOTARE

DOMENTE Marin, „Particularitățile raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale și evoluția acestuia”, teză de doctor în drept, Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, 4 capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 214 de titluri, 155 de pagini de text de bază. Rezultatele sunt publicate în 7 articole științifice.

Cuvinte-cheie: raport juridic, subiect, obiect, conținut, persoană fizică, creație intelectuală.

Domeniul de studiu și obiectivele tezei: raporturile juridice cu obiect special – rezultatele creației intelectuale, sub aspect teoretic – caracteristica, particularitățile și evoluția lor istorică.

Obiectivele de studiu: delimitarea raportului juridic cu obiect special – rezultatele creației intelectuale, determinarea particularităților acestui raport, examinarea sub aspectele evolutive ale legislației, ce vizează reglementarea obiectului de studiu, analiza practicii judiciare, elaborarea recomandărilor pentru aplicarea corectă a normelor legale și perfectarea propunerilor de lege ferenda.

Noutatea și originalitatea științifică constă în faptul că pentru prima dată a fost efectuată o analiză sistemică a legislației naționale și internaționale, a doctrinei autohtone și străine, a practicii judiciare în materia raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale în vederea determinării particularităților și naturii juridice a acestora, inclusiv determinarea deficiențelor în reglementarea lor, cu propunerea posibilelor căi de înlăturare a deficiențelor depistate.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea științifică a caracterelor și particularităților ce vizează nașterea, desfășurarea și încetarea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, evoluția reglementării acestor raporturi, fapt care va conduce la eficientizarea interpretării și aplicării conceptului analizat pentru teoreticieni și pentru practicieni a regulilor și deficiențelor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și particularitățile examinării unor astfel de cauze judiciare în vederea creării bazei teoretice pentru studierea și aplicarea eficientă a normelor materiale și procedurale în domeniu.

Semnificația teoretică. Lucrarea dată este una dintre primele cercetări autohtone despre raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, în cadrul căreia sunt analizate aspectele teoretice ale dreptului, precum și aspectele interramurale ale relațiilor în legătură cu rezultatele creației intelectuale.

Valoarea aplicativă a lucrării. A fost studiată detaliat doctrina, legislația, precum și practica judiciară, acestea conferă lucrării un caracter practic, iar propunerile de lege ferenda sunt fundamentate științific și au menirea de a ameliora practica judiciară în domeniu.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele cercetării pot fi utilizate în vederea perfecționării cadrului normativ național, elaborării hotărârilor explicative privind modul de interpretare a normelor ce reglementează raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, precum și în calitate de material didactic pentru instituțiile de învățământ.

ANNOTATION

DOMENTE Marin, „Particularity of legal relationships on the results of intellectual creation and it's evolution”, PhD thesis, Chisinau, 2017

Thesis structure: introduction, 4 chapters, conclusions and recommendations, bibliography of 214 titles, 155 pages of main text. The results are published in 7 scientific works.

Keywords: legal relationship, subject, object, content, individual, intellectual creation.

Field of study and thesis objectives: legal relationships with special object – the results of intellectual creation, characteristic, features and their's historical evolution.

Study objectives: delimiting the legal relationship with the special object – the results of intellectual creation, determination of particularities of this report, examination under evolutive aspects of the legislation pertaining to the regulation of the study object, analysis of judicial practice, making recommendations for the correct application of legal norms and preparing law proposals.

Scientific novelty is that for the first time was carried out a systemic analysis of national and international law, domestic and foreign doctrine, judicial practice in the field of legal relationships on the results of intellectual creation, in order to determine their particularities and legal nature, including the determination of deficiencies in their regulation, suggesting possible ways of removing the detected deficiencies.

Resolved scientific issue: is to elucidate the characteristics and particularities of the birth, conduct and termination of legal relationships on the results of intellectual creation, including evolution of reglementation of such relations, which will provide clarity for theorists and practitioners of rules and weaknesses applicable to the legal relationships on the results of intellectual creation and particularities of examination of given category of court cases, in order to create theoretical base for studying and effective implementation of substantive and procedural norms in the field.

The theoretical significance. This research is one of the first domestic research of legal relations on the results of intellectual creation, in which were analyzed aspects of the theory of law and inter-branch aspects of the legal relationships with regard to the results of intellectual creation.

Value of the work. We studied in detail the doctrine, legislation and judicial practice, this gives the work a practical aspect and the law proposals are scientifically fundamented and designed to improve judicial practice in the field.

Implementation of scientific results. The research results can be used to improve national legal framework, to develop explanatory ruling on the interpretation of rules regulating legal relations on the results of intellectual creation, as well as teaching material.

АННОТАЦИЯ

ДОМЕНТЕ Марин, „Особенности правовых отношений в сфере результатов интеллектуального творчества и их развитие”, кандидатская диссертация, Кишинев, 2017

Структура диссертации: введение, 4 главы, выводы и рекомендации, библиография из 214 наименований, 155 страниц основного текста. Результаты исследования опубликованы в 7 научных работах.

Ключевые слова: правоотношение, субъект, объект, содержание, физическое лицо, интеллектуальное творчество.

Область исследования и диссертационные задачи: правовые отношения с особым объектом – результаты интеллектуального творчества, характерные черты и их эволюция.

Цели исследования: разграничить правовые отношения с особым объектом – результаты интеллектуального творчества, определение особенностей данных правоотношений, исследование эволюционных аспектов законодательства касающегося регулирования исследуемых правоотношений, анализ судебной практики, выработка рекомендаций для правильного применения правовых норм и подготовка предложения по изменению законодательства.

Научная новизна и оригинальность состоит в том, что впервые было осуществлен системный анализ национального и международного законодательства, доктрины, судебной практики в области правоотношений по результатам интеллектуального творчества, в целях определения особенностей и правового характера, включая определение недостатков в их регулировании, предлагая в тоже время возможные пути устранения выявленных недостатков.

Решенная научная проблема состоит в том чтобы выяснить характеристики и особенности рождения, проведения и прекращения правоотношений по результатам интеллектуального творчества, в том числе нормативного регулирования таких правовых отношений, которые обеспечат ясность правил и слабых сторон, для теоретиков и практиков, применимых в правовых отношений по созданию результатов интеллектуального творчества и особенности рассмотрения данной категории судебных дел, с тем чтобы создать теоретическую базу для изучения и эффективного осуществления материальных и процессуальных норм в этой области.

Теоретическая значимость. Данная диссертация является одним из первых национальных исследований правоотношений по результатам интеллектуального творчества, в котором были проанализированы межотраслевые аспекты и аспекты теории права по результатам интеллектуального творчества.

Ценность работы. Мы детально изучили доктрину, законодательство и судебную практику, это дает работе практический характер, а также предложения об изменении законодательства являются научно обоснованными и предназначены для улучшения судебной практики в этой области.

Внедрение научных результатов. Результаты исследования могут быть использованы для улучшения национальной правовой базы, разработки объяснительных решений о толковании норм, регулирующих правовые отношения по результатам интеллектуального творчества, а также в качестве учебного материала.

LISTA ABREVIERILOR

A.G.E.P.I.	– Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
A.L.A.I	– Asociația Internațională Literară și Artistică
alin.	– alineat
art.	– articol
B.I.R.P.I.	– Biroul Internațional Reunit pentru protecția Proprietății Intelectuale
cap.	– capitol și derivatele
CE	– Consiliul Europei
CEDO	– Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale
CtEDO	– Curtea Europeană a Drepturilor Omului
Ed.	– editura
etc.	– etcetera
INTERPOL	– Organizația Internațională a Poliției Criminale
lit.	– literă și derivatele
MO	– Monitorul Oficial
nr.	– număr
O.M.C.	– Organizația Mondială a Comerțului
O.M.P.I.	– Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale
O.N.U.	– Organizația Națiunilor Unite
pag.	– pagină
pct.	– punct
S.U.A.	– Statele Unite ale Americii
sec.	– secol
T.R.I.P.s	– Acordul privind Aspectele Drepturilor de Proprietate Intelectuală
U.E.	– Uniunea Europeană
U.N.E.S.C.O.	– Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
U.R.S.S.	– Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste
W.C.O.	– Organizația Mondială a Vămiror

INTRODUCERE

Actualitatea și importanța temei investigate. Importanța problemei abordate rezidă în faptul că în Republica Moldova are loc transformarea tuturor valorilor. Un nou spirit obiectiv, un nou mod de a gândi și a fi, a valoriza și a crea și o nouă sensibilitate sunt pe cale de a se institui. În general, două condiții majore trebuie îndeplinite pentru ca reflecția despre valori să devină prioritară: libertatea gândirii și impulsionarea sistemului existent de valori printr-un eveniment de mari proporții, precum globalizarea gândirii și armonizarea legislației europene. În societatea moldovenească, la fel ca și în societatea românească, rusă, maghiară, bulgară etc., sistemul de valori se află într-un proces de restructurare radicală. În această reconstituire a sistemului de valori, locul principal este rezervat valorilor democratice și umaniste. Transformările, de ordin politic și economic din ultimii ani, influențează benefic sistemul legislativ și, nu în ultimul rând, procesul de creare și de perfecționare a reglementărilor juridice privind rezultatele creației intelectuale. Aceste transformări duc la crearea unei economii de piață dezvoltată în care raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale capătă un rol deosebit de important juridic, social și economic întru realizarea sarcinilor și scopurilor propuse.

Fiind puse sub acoperire și reglementare juridică, bunurile materiale și drepturile asupra lor constituie subiectul numeroaselor investigații în domeniu. În ceea ce privește rezultatele creației intelectuale, ele, deocamdată, nu au câștigat atenția cuvenită din partea cercetătorilor, fiind scăpate în dese cazuri și din vizorul legiuitorului moldovean. Totodată, studierea practicii juridice din țară și de peste hotare, a literaturii de specialitate și a legislației în domeniu demonstrează că raporturile juridice privind creațiile intelectuale determină, în mare parte, progresul. Așadar, actualitatea investigației este incontestabilă, iar realizările obținute de către noi vin să suplinească vidurile existente, aducând și elemente noi, sub aspect teoretic și practic, menite să faciliteze soluționarea multiplelor probleme ce se referă la raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale.

Analiza evoluției mecanismului raporturilor date permite constatarea faptului că aceasta a îndeplinit funcții importante care, însă, au suferit transformări în timp, ce au determinat, la rândul lor, caracterul reglementărilor juridice.

Independența obținută de Republica Moldova în anul 1991 a impus crearea unor noi condiții de activitate pe plan intern și extern. Haosul economic din perioada anilor '90 a afectat grav economia țării, care, până în prezent, se află într-o stare de tranziție. În mod substanțial, s-a schimbat ierarhia valorilor general-umane, iar, ca rezultat, cel mai mult au avut de suferit valorile creației intelectuale.

Starea gravă a economiei a afectat serios raporturile juridice analizate, ce decurg din valorificarea obiectelor creației intelectuale, precum și cadrul juridic ce reglementează aceste relații. În asemenea condiții, a „înflorit” contrafacerea suporturilor materiale pe care sunt aplicate opere audiovizuale, muzicale, programe pentru computer, ceea ce a condus la refuzul agenților economici de a achita remunerația de autor pentru comunicarea publică a operelor protejate de dreptul de autor, cauzând prejudicii grave autorilor. Incontestabil, dezvoltarea cadrului juridic și a reglementărilor în economie are o mare importanță pentru viața socio-juridică a țării, însă nu mai puțin importantă este perfecționarea legislației din domeniul protecției rezultatelor activității intelectuale, aceasta constituind unul din obiectivele prezentei lucrări.

Legislația privind protecția proprietății intelectuale a apărut relativ recent. Regimul anterior al unor așa obiecte, precum creațiile literare, științifice, ale invențiilor reieșeau din prioritatea drepturilor statului. Sistemul juridic nou format și integrarea Republicii Moldova în spațiul economic internațional a impus atragerea atenției asupra întregului complex de probleme legate de raporturile juridice privind creațiile intelectuale. Participarea Republicii Moldova la actele internaționale care presupun obligațiile statului membru în domeniul proprietății intelectuale obligă Republica Moldova la racordarea legislației naționale în conformitate cu actele internaționale în vigoare.

Studierea evoluției acestui fenomen demonstrează că dreptul de autor este una dintre cele mai dinamice instituții juridice, care cunoaște o dezvoltare evidentă pe plan internațional, totodată, fiind una dintre cele mai sensibile pe plan legislativ intern. Această particularitate se datorează faptului că dezvoltarea noilor forme de păstrare a informației și de reproducere a acestora, prin intermediul diferitelor formate (MPEG 4, DVD, VSD, P2P etc.), obligă legiuitorul să adopte frecvent noi soluții în legislație pentru a contribui la efectuarea unei protecții cât mai eficiente a drepturilor ce apar ca rezultat al creării, publicării și valorificării operelor creației intelectuale.

Actualitatea temei propuse rezidă și în conținutul raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale care, datorită progresului tehnico-științific, este în continuă modificare. De asemenea, consecințele negative în plan socio-juridic, generate de litigii, obligă legiuitorul să fie foarte flexibil și să ofere autorului sau altui titular de drepturi cel mai larg câmp de acțiuni, astfel creându-i posibilitatea să realizeze și să apere cu maximă eficiență drepturile sale. De altfel, legiuitorul trebuie să fie preocupat și de interesele societății, care vizează învățământul, cultura, știința și alte domenii, instituind unele excepții și limite la drepturile născute în cadrul valorificării creațiilor intelectuale și simplificând, astfel, accesul la utilizarea rezultatelor creației intelectuale în aceste domenii.

Actualmente, Republica Moldova dispune, în fond, de un sistem de acte normative, care reglementează raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, care, însă, rămâne, deocamdată, incomplet, uneori chiar contradictoriu, fapt ce provoacă dificultăți în practica de aplicare a acestuia.

Astfel, actualitatea temei este evident și rezultă din necesitatea identificării tuturor particularităților raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, determinate de evoluția istorică a reglementărilor în domeniu, cu accentuarea deficiențelor în reglementarea actuală, precum și înaintarea propunerilor de posibile mecanisme de soluționare și lege ferenda, ce au drept scop înlăturarea deficiențelor depistate. Problemele legate de reglementarea juridică a relațiilor privind rezultatele creației intelectuale în Republica Moldova implică efectuarea unor investigații speciale, precum și elaborarea măsurilor privind perfecționarea legislației în vigoare, ceea ce a contribuit la proiectarea prezentei lucrări

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul prezentei lucrări constă în realizarea unei cercetări științifice complexe teoretico-practice a particularităților și evoluției legislației și practicii Republicii Moldova ce vizează raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale și ale practicii aplicării ei, cu determinarea elementelor de deficiență și înaintarea propunerilor de soluționare a acestora.

Pentru realizarea scopului enunțat, a fost preconizată realizarea următoarelor obiective:

1) analiza caracterelor definitorii și a evoluției reglementărilor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și particularitățile caracteristice ale acestora;

2) cercetarea doctrinei juridice naționale și de peste hotarele țării, precum și a legislației în vigoare privitor la diverse aspecte ce se referă la procedurile aplicabile persoanelor subiecți ai raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale;

3) examinarea practicii judiciare pe cauzele ce țin de rezultatele creației intelectuale pentru identificarea problemelor legate de aplicarea legislației materiale și procedurale, în vederea aprecierii direcțiilor de dezvoltare a practicii și formulării soluțiilor de perspectivă în dezvoltarea acesteia;

4) evaluarea factorilor obiectivi ce au determinat evoluția reglementărilor juridice ce vizează raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, în general, și a celor din sistemul de drept al Republicii Moldova, în special, cu specificarea conținutului și a naturii juridice acestor raporturi;

5) studierea și evaluarea particularităților specifice sistemului de protecție a creațiilor intelectuale în Republica Moldova;

6) aprecierea rolului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale în stabilirea valorilor sociale, juridice și economice;

7) cercetarea complexă a teoriilor definirii raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale cu formularea unei proprii definiții a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale;

8) identificarea propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării legislației în domeniul valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale.

Problema științifică soluționată constă în fundamentarea științifică a caracterelor și particularităților ce vizează nașterea, desfășurarea și încetarea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, evoluția reglementării acestor raporturi, *fapt care va conduce la eficientizarea* interpretării și aplicării conceptului analizat pentru teoreticieni și practicieni a regulilor și deficiențelor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, și particularitățile examinării unor astfel de cauze judiciare în vederea creării bazei teoretico-practice pentru studierea și aplicarea eficientă a normelor materiale și procedurale în domeniu.

Noutatea științifică. Investigarea complexă a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale reprezintă un subiect nou în Republica Moldova, deoarece, până în prezent, nu au fost realizate cercetări în domeniul conținutului și naturii juridice a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale la nivelul elementelor constitutive ale acestuia. Unele investigații ale teoreticienilor privind tema propusă deocamdată au fost efectuate în privința unor aspecte izolate ale raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, o atenție mai mare acordându-se aspectelor ramurale ale reglementării acestora, iar raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale fiind examinate separat, fără a se elucida aspectele interramurale ale conținutului acestora, corelația și interdependența dintre ele, precum și natura lor juridică. Aceste aspecte trebuie să se afle permanent în atenția cercetătorilor, deoarece formele de încălcare a legislației privind rezultatele creației intelectuale sunt într-o evoluție dinamică, iar reglementările juridice nu corespund întru totul cerințelor actuale ale vieții sociale.

În rezultatul investigațiilor [44, 45, 46] și studiilor realizate [48], au fost delimitate rezultatele creației intelectuale ca o categorie unică în calitate de obiect al raporturilor juridice, element caracterizat prin lipsa formei materiale a acestui obiect. Astfel, s-a propus revizuirea definițiilor clasice ale obiectelor raporturilor juridice analizate prin excluderea interpretării limitative a termenului rezultat al creației intelectuale.

În aceeași ordine de idei, pentru întâia oară, a fost propus mecanismul soluționării problemelor de cooperare a instituțiilor statale în domeniul evidenței și protecției rezultatelor creației intelectuale.

Aprobarea unei viziuni unice asupra naturii juridice a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și particularitățile acestora va permite abordarea uniformă a acestei instituții, începând cu etapa studierii acesteia în instituțiile de învățământ superior și continuând cu aplicarea în practica a conceptelor și normelor respective de către magistrați, juriști și alți actori implicați în examinarea cauzelor legate de rezultatele creației intelectuale.

Noutatea științifică a lucrării, de asemenea, relevă în noile idei și principii propuse de autor, acumulate pe parcursul cercetării problemei, abordate în teză, de reglementare a relațiilor privind creațiile intelectuale în Republica Moldova formulate și fundamentate științific de autor, fiind exprimate în:

- Efectuarea unei cercetări detaliate și complexe a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și a particularităților lor caracteristice;
- Aprecierea valorii social-juridice și economice a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale;
- Analiza conținutului drepturilor și obligațiilor în cadrul raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale.

Importanța teoretică și valoarea aplicativă. Din punct de vedere teoretic, prezenta lucrare realizează o integrare conceptuală și sistemică a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale atât din perspectiva evoluției acestora, cât și din punctul de vedere al integrării lor în sistemul legislativ și judiciar național.

În lucrare a fost realizată sistematizarea abordărilor teoretice privind raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, ceea ce a permis evidențierea principalelor tendințe în dezvoltarea teoretică a conceptelor privind acestea din urmă.

De asemenea, a fost efectuată analiza principalelor aspecte de interferență dintre regulile speciale ale reglementării valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale și normelor generale, ceea ce permite evidențierea particularităților raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și creează premisele teoretice necesare pentru argumentarea soluțiilor concrete în acest sens.

Studiul respectiv se individualizează prin cumularea tratărilor științifice ce se referă atât la raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale ca instituție de drept material, cât și, în special, la cele ce analizează aspectele teoriei generale a dreptului.

Aplicabilitatea tezei cuprinde nu doar sfera științifică, rezultatele acesteia sunt aplicabile și în domeniul practic, legislativ, dar și didactic. Din punct de vedere științific, rezultatele investigațiilor științifice proprii, dar și a autorilor naționali și străini, expuse în lucrare, vor

constitui o bază pentru formarea și dezvoltarea noilor abordări și concepții teoretice pe marginea instituției raportului juridic din domeniul creațiilor intelectuale.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Teza a fost elaborată în cadrul Catedrei Drept Public, Facultatea de Drept a Universității de Studii Politice și Economice Europene „Constantin Stere”, la specialitatea 551.01 – Teoria generală a dreptului. Concepțiile și concluziile de bază ale tezei au constituit subiectul discuțiilor în cadrul Catedrei Drept Public, fiind expuse în 7 publicații științifice. Rezultatele științifice au fost expuse și în cadrul unor conferințe, seminare și simpozioane naționale și internaționale.

Suportul metodologic și teoretico-științific al cercetării. În mare măsură, suportul metodologic a fost format prin aplicarea diverselor metode științifice generale, speciale și particulare ale activității de cunoaștere. O importanță deosebită în elaborarea tezei au prezentat aplicarea metodelor istorice și analiza în plan comparativ a fenomenelor juridice, inclusiv apariția raporturilor juridice privind creațiile intelectuale și condițiile de realizare a acestuia. Aplicarea metodelor expuse a permis efectuarea unui studiu și o analiză a aspectelor practice și teoretice ale problemei, precum și studierea mecanismului de reglementare a relațiilor din domeniul creării și utilizării rezultatelor creației intelectuale, consacrand o atenție deosebită fiecărui element al raporturilor juridice privind creațiile intelectuale, evidențiind elementele conținutului acestor raporturi, generate de particularitățile unui sistem de drept distinct sau de împrejurările istorice din diferite perioade.

Cercetările au fost efectuate în baza studiilor de specialitate, elaborate de savanții din Franța, România, Republica Moldova, Federația Rusă, Marea Britanie, Belgia, Germania etc., aplicându-se în procesul acestora metodele de drept comparat și ale practicii judiciare din aceste state.

Pentru o realizare complexă a studiului propus, au fost analizate actele normative din diferite state. Cu o deosebită atenție au fost examinate și utilizate normele convențiilor internaționale, precum și ale Directivelor europene din domeniul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Pentru realizarea scopului și a sarcinilor preconizate a fost aplicată abordarea metodologică complexă: analiza sistemică a reglementărilor și a doctrinelor ce vizează raporturile juridice privind creațiile intelectuale, precum și analiza practicii decurgerii lor, utilizând metodele dreptului comparat în efectuarea investigațiilor.

Baza teoretică a tezei în domeniul vizat a constituit-o lucrările fundamentale ale savanților: Avornic Gh., Dănișor Dan, Dănișor Gheorghe, Eminescu Y., Giorgio del Vecchio, Humă I., Mazilu D., Negru Andrei, Zaharia Victor, Negru Boris, Roș V., Romișan Ciprian Raul,

Țigănaș I., Volcinski V., Dabin Jean, Galloux Jean-Christophe, Kelsen Hans, Wagret Jean-Michel, Calloway M., Bailie M., Lee, L., Richardson B., Васильева А. Н., Генкин Д.М., Иоффе О.С., Кечекьян С. Ф., Лазарев В.В., Марченко М.Н. etc.

În teză au fost utilizate datele spicuite din cercetările efectuate de AGEPI în domeniul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Baza informațională a tezei o constituie literatura doctrinară, legislația națională și a altor țări, datele privind practica aplicării ei, precum și datele AGEPI, ale Curții de Apel și ale Curții Supreme de Justiție și ale Departamentului Vamal al Republicii Moldova.

Sumarul compartimentelor tezei

În capitolul 1 „Analiza materialelor științifice în domeniul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale” este realizată o analiză a materialelor științifice la tema tezei, publicate în Republica Moldova, România și Rusia. O atenție deosebită a fost atrasă lucrărilor ce abordează aspectele interramurale ale rezultatelor creațiilor intelectuale. În special, au fost analizate lucrările autorilor: H.M. Коршунов, Wagret Jean-Michel, Stuart E., Fano E., Scales L., Rotaru S., Spataru M., Volcinski V., Chiroșca D., Pârvu R., Romițan C., Belei O., Barbăneagră A. De asemenea, în cadru acestui compartiment a fost efectuată o analiză a legislației în domeniul rezultatelor creațiilor intelectuale pentru evocarea situație curente în domeniul valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale și stabilității raporturilor juridice în domeniu, cu stabilirea unor deficiențe, care urmează a fi înlăturate.

În capitolul 2 „Raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale – aspecte generale” este efectuată o analiză multiaspectuală a raportului juridic cu obiect special, și anume creațiile intelectuale, stabilind particularitățile acestuia la nivel de subiect, obiect și conținut, sub aspect general, oferind baza incipientă a cercetării elementelor specifice și aspectelor evolutive ale raportului juridic în domeniul creațiilor intelectuale.

De asemenea, este cercetată evoluția raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale din perspectiva istorică și identificate perspectivele de dezvoltare a acestora. Totodată, sunt studiate principalele categorii juridice cu care se operează în domeniul creației intelectuale, evoluția și formarea conceptuală a lor. O atenție deosebită s-a acordat determinării particularităților raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale, ceea ce, în final, a permis evocarea specificului acestora. Suplimentar sunt analizate tipurile de raporturi juridice privind rezultatele creației intelectuale.

Capitolul 3 „Subiecții și obiectul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale” oferă studiul specificității subiecților raportului juridic privind rezultatele creației

intelectuale sub toate aspectele necesare, atât a subiecților raporturilor juridice pe orizontal, cât și a raporturilor juridice pe vertical.

De asemenea, a fost studiat obiectul raporturilor date în relație cu subiecții de drept antrenați în cadrul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Într-o primă ipoteză este analizat coraportul dintre subiecții persoane fizice și/sau juridice ale raporturilor privind rezultatele creației intelectuale și clasificarea acestora în dependență de volumul drepturilor și obligațiilor comportate. O investigație amplă este dedicată circumstanțelor care influențează asupra diferențierii drepturilor morale (nepatrimoniale) ale autorilor și drepturilor patrimoniale care pot fi deținute și de alte entități decât autorii, precum ar fi tutelarii de drepturi.

La finalul capitolului respectiv sunt analizate elementele specifice ale obiectului raporturilor juridice analizate, care formează caracteristica și particularitățile existente ale acestuia.

Capitolul 4 „Conținutul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale” este dedicat analizei particularităților conținutului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale. Inițial, este efectuată o cercetare a particularităților drepturilor subiecților participanți ai acestor raporturi, în calitate de latură activă a conținutului, seturi de drepturi ce diferă de la un rezultat al creației intelectuale la altul. Analiza elementului respectiv este structurată conform logicii conținutului raportului juridic, în așa mod fiind distinct examinate drepturile și obligațiile, ce conferă posibilitatea corelării acestora și determinării eficienței raporturilor juridice. În continuare, sunt analizate funcțiile și atribuțiile organelor de stat și ale organizațiilor internaționale în cazul aplicării legislației din domeniul rezultatelor creației intelectuale și importanța acestora pentru dezvoltarea domeniului cercetat. Unei analize distincte este supus conținutului raportului juridic privind creațiile intelectuale, sub aspecte de drept, precum și sub aspectul interacțiunii subiecților atât de drept național, cât și de drept internațional din cadrul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale. Lucrarea finalizează cu sintetizarea rezultatelor în Concluzii generale și Recomandări.

1. ANALIZA MATERIALELOR ȘTIINȚIFICE ÎN DOMENIUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE

1.1. Studiul materialelor științifice și publicațiilor doctrinare în domeniul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Incursiunile teoretico-științifice, materializate de către V. Lazăr prin cercetările monografice, au evaluat problematica raportului juridic privind creațiile intelectuale și necesitatea apărării acestora prin mijloace juridice; apărarea drepturilor de autor; protecția juridică a invenției și drepturilor inventatorului; protecția juridică a desenelor și modelelor industriale; protecția juridică a topografiilor circuitelor integrate; apărarea dreptului de marcă și a indicațiilor geografice.

Meritorie se prezintă opinia conform căreia se concluzionează că și lucrările din domeniul industrial în care sunt încorporate creațiile umane pot fi considerate opere [72, pag. 2]. Or, se menționează că rolul esteticii în domeniul industrial a crescut atât de mult încât invențiile, mărcile, desenele și modelele industriale sunt indisolubil legate de calitatea vieții, un element important de orientare a consumatorului și de creștere a valorii comerciale a unui produs; reprezentând, deci, opere de creație intelectuală, acestea (invenția, marca ori indicația geografică, desenul sau modelul industrial) au, alături de celelalte opere create de oameni, vocație la protecție juridică. Separarea, însă, a drepturilor de proprietate intelectuală în diferite categorii se face doar reieșind din reglementările acestora prin diferite acte normative [72, pag. 2].

Punând accentul pe dreptul de autor, R. Pârvu și C. Romișan îl asimilează cu ansamblul normelor juridice care reglementează raporturile personale nepatrimoniale și patrimoniale stabilite în legătură cu realizarea unei opere literare, artistice sau științifice, precum și a altor opere de creație intelectuală [99, pag. 34]. Caracterul prea abstract al noțiunii exprimate de autorii citați, admite posibilitatea includerii în categoria drepturilor de autor și a drepturilor asupra desenelor și modelelor industriale, invenției, mărcii etc. Potrivit constatării cercetătorului V. Lazăr, acestea, de asemenea, constituie opere de creație intelectuală [72, pag. 2]. Logică și rațională apare diferențierea (care și exclude controversele anterior redată) între categoriile de drepturi de autor și drepturi de proprietate intelectuală, cele din urmă constituindu-se din drepturile de autor, drepturile conexe dreptului de autor, drepturile asupra unui brevet, asupra mărcilor de produs sau de serviciu înregistrate, dreptul asupra desenelor și modelelor industriale, dreptul asupra indicațiilor geografice, dreptul asupra brevetelor de invenție, dreptul protecției suplimentare, dreptul asupra topografiei circuitelor integrate etc. În această ordine de idei, se subliniază că, de regulă, se consideră că drepturile de proprietate intelectuală regroupează două

mari categorii de drepturi: cele privind proprietatea industrială și cele privind proprietatea literară, artistică și științifică [99, pag. 39].

În contextul dreptului de autor, R. Pârvu și C. Romițan identifică dreptul exclusiv – ca trăsătură a acestuia considerată cel mai eficient mijloc de protecție a acestuia, conferind autorului o poziție privilegiată în raport cu rezultatul creației sale, de fapt, un „monopol” asupra utilizării creației sale [99, pag. 39].

Astfel, este determinat că creația intelectuală ocupă un loc de frunte în dezvoltarea economică, socială și culturală a fiecărui popor, iar bunăstarea unei țări se apreciază și prin capacitatea sa de a crea, de a introduce, administra și exploata activele intelectuale, dincolo de resursele sale naturale, de forța de muncă sau de capitalul de care dispune [132, pag. 333]. Or, în primul rând, progresul și bunăstarea umanității depind de capacitatea oamenilor de a crea în domeniile tehnicii și culturii; în al doilea rând, protecția juridică a creațiilor noi încurajează investițiile, antrenând, de asemenea, alte inovații; în al treilea rând, promovarea și protecția proprietății intelectuale stimulează creșterea economică, creează noi locuri de muncă și noi ramuri de activitate și ameliorează calitatea vieții [132, pag. 333].

În alt pol al unor aserțiuni exprimate anterior se afirmă ideea autorilor C. Voicu, I. Molnar, A. Boroi și F. Sandu prin care, cu adevărat, se enunță că dreptul de inventator, ca o categorie specială de drepturi, mai este cunoscut și sub denumirea de „drept de proprietate industrială” [131, pag. 311].

Cu certitudine, tipul de proprietate cu care cei mai mulți sunt familiarizați este cel al obiectelor fizice, multe dintre acestea fiind posibil de folosit doar de către o persoană la un anumit moment. Acest ultim aspect nu este, însă, valabil în cazul proprietății intelectuale. Or, operele pot fi copiate de nenumărate ori, iar persoana care a creat și deținut originalul poate în continuare să-l utilizeze din plin.

Există o opinie (B. Martin), conform căreia proprietatea intelectuală reprezintă, de fapt, un drept de proprietate asupra informației, drept ce se materializează sub forma copyright-ului, a patentelor, a mărcilor înregistrate (trademarks), a secretelor de comerț (trade secrets), a designului și modelelor industriale și drepturi ale cultivatorilor de plante (brevetele pentru noile soiuri de plante). Motivația originală a protecției proprietății intelectuale a fost încurajarea muncii artistice și creatoare prin acordarea unui monopol de scurtă durată asupra unor anumite utilizări ale operelor, monopol ce era conferit unui individ ori unei corporații de către autoritate.

Cei mai importanți deținători de drepturi de proprietate intelectuală au încercat să lărgască această noțiune dincolo de orice motivație rațională.

Pentru ca un raport juridic să poată apărea și să se desfășoare este nevoie de existența unor premise. Se consideră ca aceste premise sunt: norma juridică, subiectele de drept și faptele juridice.

Primele două premise sunt premise generale sau abstracte, în timp ce faptul juridic este premisa specială sau concretă.

Normele de drept definesc domeniul comportării posibile sau datorate în cadrul unor raporturi sociale asupra cărora statul are interesul să acționeze într-un anumit fel. Ele reprezintă premisa fundamentală a nașterii unui raport juridic. Într-adevăr, fără norma de drept nu putem vorbi de raport juridic, norma de drept definind capacitatea subiectelor de drept și stabilind, de asemenea, categoriile de fapte juridice, ca și efectele lor. Norma juridică își găsește în raportul de drept principalul său mijloc de realizare.

Realizarea normelor de drept prin intermediul raporturilor juridice reprezintă latura dinamică a reglementării juridice. Caracterul tipic, general, impersonal, irefragabil și injonctiv al normei de drept se particularizează, se individualizează, capătă forma concretă în cadrul raporturilor juridice.

Ideea din spatele patentului este că principiile unei invenții trebuie să fie făcute publice, în timp ce inventatorului îi este conferit pentru o perioadă limitată de timp – dreptul exclusiv de a produce, folosi sau vinde respectiva invenție. Există, însă, cazuri în care brevetele de invenție au fost folosite pentru a împiedica inovația. Companiile pot prelua un patent sau pot cumpăra patentul altcuiva, cu scopul de a împiedica pe alții să aplice ideile respective. Un exemplu elocvent în domeniu constă în ideea lui James Watt de a permite aburului să se răspândească și să se condenseze în recipiente separate, idee ce i-a venit în timp ce repara un mic motor cu aburi Newcomen, la sfârșitul anului 1760 [141]. În 1768, după o serie de îmbunătățiri și împrumuturi substanțiale, a solicitat brevetarea ideii, licență ce i-a fost acordată în ianuarie 1769. În ceea ce privește producția, lucrurile au stagnat până în 1775, când, după un efort major susținut de noul său partener de afaceri Mathew Boulton, Watt și-a asigurat un act parlamentar, extinzându-și licența din 1769 până în 1800. În 1790, motorul Hornblower, superior și proiectat în mod independent, a fost dat în producție, dar Boulton și Watt l-au atacat cu toată puterea sistemului legal. În comparație cu Watt, care a murit bogat, inventatorul Jonathan Hornblower, nu doar că a fost silit să-și închidă afacerea, dar s-a ruinat și a ajuns la închisoare. După expirarea licenței în 1800, nu numai că a avut loc o explozie în producția motoarelor, dar puterea prin aburi a intrat în drepturi ca forță a revoluției industriale. În următorii 30 de ani, motoarele cu aburi au fost modificate și îmbunătățite cu inovații cruciale, precum trenul cu aburi, vaporul cu aburi și „steam jenny” (aparat inventat în 1927 de către Jenny, folosit de spălătoria și curățătorul auto) au devenit

de larg uz. Cheia inovatoare a fost motorul cu aburi de mare presiune, a cărui dezvoltare a fost blocată, în mod strategic, de către Watt, folosindu-se de licența sa din 1775. Probele sugerează că eforturile lui Watt de a folosi sistemul legal pentru a inhiba competiția plasează revoluția industrială în urmă cu un deceniu sau două. Acordarea licențelor din 1769 și, mai ales, din 1775 a întârziat adoptarea în masă a motorului cu aburi, invenția a fost înăbușită până când au expirat licențele și foarte puține motoare cu aburi au fost construite în timpul monopolului legal al lui Watt. După numărul de invenții, care au avut loc imediat după expirarea licenței, se pare că rivalii lui Watt au așteptat până atunci ca să-și lanseze propriile inovații. Din punct de vedere strict economic, nu a fost nevoie de o licență cu o asemenea durată mare, estimându-se că în 1783, cu 17 ani înainte să expire licența, antrepriza titularului a început să producă profit.

Frederic Scherer, un puternic și prestigios susținător academic al sistemului brevetat, după ce a parcurs detalii referitoare la Boulton și Watt, a concluzionat examinarea acestora, în anul 1986, cu următoarele cuvinte: „De n-ar fi fost nici o protecție a brevetului..., Boulton și Watt, cu siguranță, ar fi fost obligați să urmeze o politică de afaceri destul de diferită de cea pe care au urmat-o de fapt. Majoritatea profiturilor firmei proveneau din drepturile de autor asupra folosirii motorului decât din vânzarea componentelor motoarelor fabricate și, fără protecția patentului, firma n-ar fi reușit să colecteze bani de pe urma dreptului de autor.” [160].

Un alt exemplu îl constituie compania americană AT&T, care, de la începuturile sale, în anul 1875, a adunat patente pentru a-și asigura monopolul asupra telefoniei și a împiedicat introducerea radioului timp de vreo 20 de ani. Cu o manieră similară a procedat și gigantul american General Electric, care a folosit controlul asupra patentelor pentru a întârzia introducerea luminilor fluorescente, care reprezentau o amenințare pentru vânzările sale de becuri incandescente.

În domeniul brevetelor pentru noile soiuri de plante, informația biologică poate fi revendicată, astăzi, ca proprietate intelectuală. În acest sens, anumite instanțe din SUA au hotărât că: secvențele genetice pot fi patentate, chiar atunci când secvențele sunt găsite în natură, atâta timp cât izolarea lor se realizează prin intermediul anumitor mijloace artificiale. Aceste hotărâri au condus companiile la demararea unei competiții pentru acapararea patentelor pe numeroase coduri genetice. În anumite cazuri, au fost conferite patente pentru toate formele transgenice ale unei întregi specii, cum ar fi soia sau bumbacul, cauzând controverse de proporții și, uneori, revizuirea verdictelor în apel [157]. O consecință a celor constatate este faptul că cei care nu dețin patente nu mai dezvoltă cercetarea în domeniu, corporațiile transnaționale patentează materialul genetic găsit în plante și animale din țările lumii a treia, astfel încât anumite popoare ajung să plătească pentru a folosi semințe și alte materiale genetice care au stat la dispoziția lor,

gratis, timp de secole. În general, proprietatea intelectuală a devenit încă o modalitate pentru statele avute de a extrage bogăția din țările sărace. De exemplu, arborele de „neem” a fost folosit de mai multe secole în India în domeniul medicinei, cosmeticii, contracepției, în industria lemnului, industria energetică și agricultură, fără să fi fost niciodată patentat. De la mijlocul anilor 1980, corporațiile americane și japoneze au acaparat mai mult de o duzină de patente de materiale bazate pe „neem”. În acest fel, cunoașterea colectivă locală, dezvoltată de cercetătorii indieni și de țărani, a fost expropriată de „outsideri” care au contribuit foarte puțin la acest proces.

Charles M. Gentile (un fotograf american), care a creat și vândut timp de un deceniu postere artistice cu scene din Cleveland statul Ohio, a făcut, în anul 1995, un poster al unei clădiri proiectate de I.M. Pei, care găzduia un concert rock, pentru care a fost dat în judecată, deoarece a adus atingere mărcii înregistrate pe care și-o însușise muzeul în imaginea sa. Ieoh Ming Pei este un arhitect chinez, stabilit în America, care a realizat adevărate opere ale arhitecturii moderne, folosind materiale din sticlă, piatră naturală, oțel sau beton pe care le-a pus în operă ca un adevărat cunoscător al gusturilor sec. XX. Unele dintre operele sale este piramida de la Luvru (Paris, 1961), Centrul Național pentru cercetare atmosferică din Colorado, Luce Memorial Chapel (Tunghai, 1964), Clădirea Verde (Massachusetts, 1974), Clădirea de Est a galeriei naționale de artă, Universitatea și muzeul de artă din Bloomington, Indiana, Banca Chinei din Hong Kong. Acest fapt este, în mod evident, contrar legitimării originare a proprietății intelectuale de a încuraja producția lucrărilor artistice.

Celebrul designer Victor Papanek [158] scria: ceva este fundamental în neregulă cu tot conceptul de patent și copyright. Atunci când proiectez o jucărie destinată exercițiilor terapeutice ale copiilor handicapați, este nedrept să amâni lansarea proiectului cu un an și jumătate din cauza procesului de înregistrare a patentului. Am impresia că ideile sunt din belșug și că sunt ieftine, și este greșit să faci bani din necesitățile celorlalți [158].

Scientologia (biserica care a fost întemeiată prin anii 1950 de către Lafayette Ronald Hubbard) este o religie în care doar anumiți membri, la niveluri avansate de iluminare, au acces la informații speciale, ce constituie secrete ale celorlalți. Scientologia constituie o controversă de multă vreme, iar criticii susțin că își exploatează membrii. Unii critici, incluzând aici foști scientologi, au publicat pe Internet documente secrete din stagii avansate, iar ca răspuns, reprezentanții bisericii au invocat dreptul de autor. Poliția a întreprins raiduri în casele criticilor, confiscând computere și alte echipamente. Or, este curios acest fapt, din moment ce scopul declarat al copyright-ului este nu cel de a ascunde informația, ci de a stimula producția de idei noi.

Ashleigh Brilliant este un epigramist profesionist care creează și pune drept de autor pe mii de proverbe, de exemplu, în mod fundamental, nu poate exista o temelie pentru nimic. Atunci când descoperă pe cineva care a folosit una dintre epigramele sale, el contactează respectiva persoană, reclamând încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală. Jurnalistul de televiziune David Brinkley a scris o carte intitulată „Orice are dreptul la opinia mea”, susținând că inspirația titlului i se datora unui prieten al fiicei sale. Brilliant l-a contactat pe Brinkley pentru încălcarea dreptului de autor, iar Random House, editura lui Brinkley, i-a plătit lui Brilliant 1.000 dolari S.U.A., fără să conteste pretenția, poate pentru că atunci ar fi costat mai mult [161].

Avocatul Robert Kunstadt a propus ca atleții să-și poată patenta inovațiile lor sportive, cum ar fi: săritura Fosbury, inventată de săritorul la înălțime Dick Fosbury. Aceasta ar putea aduce mulți bani pentru câteva staruri, ocazie cu care au apărut dispute enorme. Atleții au deja motivații imense pentru a inova, dacă acest fapt contribuie la performanța lor. A patenta mișcări de baschet sau pași de coreografie ar servi, în primul rând, la limitarea preluării inovațiilor și ar penaliza, mai cu seamă, pe cei cu resurse limitate pentru plata drepturilor.

În mod tradițional, economiștii au fost sceptici în privința intervențiilor guvernelor pe piață. De exemplu, prin reglementarea restricțiilor de comerț, dar și în privința monopolului intelectual, iar literatura de specialitate sugerează, în general, că protecțiile existente ar trebui reduse. În cazul reglementării comerțului liber, economiștii recunosc că unele reglementări și restricții la comerț sunt dezirabile. Ei admit, de asemenea, că permițând o oarecare intervenție, se declanșează comportamentul distrugător al așa-zisilor monopolști și, ca rezultat, este mult mai avantajos să te concentrezi pe eliminarea intervenției guvernamentale. Din păcate, aceasta nu este perspectiva convențională în privința monopolului intelectual. Până de curând, înțelepciunea convențională susținea că piețele n-ar putea funcționa deloc în absența ei. Drept rezultat, mulți economiști sunt în continuare de părerea că monopolul intelectual este un rău care nu poate fi evitat, dacă este cazul existenței invenției. Totuși, cercetarea economică modernă a arătat că piețele de idei pot funcționa chiar și în absența monopolului intelectual. În mod similar, în timp ce o modestă protecție a monopolului intelectual ar putea fi dezirabilă în cazuri foarte speciale, este mai practic și mai util de a se concentra asupra eliminării restricțiilor – ca regulă generală.

Cel mai cunoscut caz de investigație a C.E. cu privire la abuzul de poziție dominantă este cel cu privire la Microsoft, în care, după o investigație care a durat cinci ani de zile, C.E. a decis, la 24 martie 2004, aplicarea unei amenzi de 497 de milioane de euro, dar și obligarea companiei la dezvăluirea către competitori a documentației pe baza căreia să permită interoperabilitatea cu produsele Microsoft WorkGroup server și oferirea unei versiuni a softului Windows fără

Windows Media Player. Or, în acest caz, piețele de workgroup server și playere de media sunt cele pe care s-a considerat că Microsoft are o poziție dominantă pe piață și a profitat de aceasta. Cazul încă nu este epuizat, Comisia considerând că Microsoft nu a îndeplinit obligațiile legate de interoperabilitate, iar decizia TPI (Tribunalul de Primă Instanță din cadrul Curții de Justiție a Comunităților Europene) poate fi atacată cu apel în fața Curții de Justiție Europene.

După cum remarcă autorul rus H. Коршунов, la etapa actuală de dezvoltare a relațiilor sociale, circuitul economic în ansamblu nu poate fi sesizat ca prezent în afara proprietății intelectuale [179, pag. 9].

Relația juridică implică o serie de idei raționale, cum ar fi: persoana (subiecte), obligație, act juridic, fapt juridic etc. Raportul juridic presupune contactul între subiecte, a căror acțiune (reglată de norma juridică) are o limită: dreptul și obligația corelativă.

În ansamblul premiselor ce condiționează raportul juridic, norma juridică exercită rolul fundamental. Celelalte premise – subiecte de drept și faptele juridice se află, la rândul lor, în strânsă interdependență cu norma juridică.

În alte situații, raportul juridic poate să apară direct din norma juridică, fără a mai fi nevoie de un fapt care să prilejuiască intrarea în acțiune a dispoziției sau sancțiunii normei de drept.

După cum consemnează O. Belei, dreptul de proprietate intelectuală se confundă, astăzi, cu două probleme ce au consecințe serioase pentru protecția proprietății intelectuale, în general, și a drepturilor de autor, în particular [7, pag. 194]:

- prima problemă vizează importanța economică în continuă creștere a creațiilor intelectuale ca bunuri (imateriale) ce fac obiectul unui comerț internațional tot mai profitabil;
- a doua problemă ține de progresul mijloacelor tehnologice ce contribuie la reproducerea și utilizarea neautorizată a operelor, fenomen cunoscut sub numele de „piraterie” [7, pag. 194].

În acest context, ne raliem pe deplin la acest ultim punct de vedere, enunțând în continuare faptul că dezvoltarea și progresul tehnologic este în strânsă corelație și determinare reciprocă cu instituția proprietății intelectuale, pe drept cuvânt, constată autorii O. Belei și O. Căinăreanu, precum că vulnerabilitatea tot mai mare a programelor pentru calculator este determinată de Internet, de globalizarea și răspândirea în masă a calculatoarelor, din ce în ce mai puternice și mai ieftine, care fac ca programele de calculator și alte opere protejate prin dreptul de autor și drepturile conexe să fie piratate sau distribuite ilegal mult mai ușor și pe zone geografice mult mai extinse [8, pag. 205], având ca efect o condiționare bilaterală. Or, dezvoltarea relațiilor sociale din domeniul proprietății intelectuale condiționează avansarea sistemului tehnologic, iar în ritmul dependent de nivelul și eficiența acestuia trebuie adoptate

reglementări și luate măsuri eficiente de reglementare a raportului juridic privind creațiile intelectuale. Legătura dintre efortul științific și dezvoltarea economică este cunoscută de secole, menționează A. Lupan, S. Toma [86, pag. 258]. Această legătură a fost evidențiată prin faptul că rezultatele obținute în cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică promovează prosperitatea afacerilor și a economiei în întregime. Astfel, știința și protecția proprietății intelectuale, tehnologia și inovarea constituie componente strategice decisive pentru dezvoltarea economică și pentru progresul social [86, pag. 258].

Raportul juridic se stabilește totdeauna între oameni, fie între parteneri persoane fizice, fie între acestea și organele statului sau între organele statului. Ca raport social, raportul juridic se alătură (coexistă) cu ansamblul raporturilor social-economice, politice etc. Sublinierea caracterului social al raportului juridic este necesară, deoarece tendința, prezența uneori în literatura juridică mai veche, în conformitate cu care raportul juridic este conceput ca un raport între oameni și bunuri. Societatea însăși este un produs al interacțiunii oamenilor, un sistem de relații aflat în permanentă dezvoltare.

Raportul individ-societate este, în mod necesar, un raport activ. Orice proces de evoluție, adaptare sau integrare în societate are loc într-un cadru organizat, normat, reglementat. În acest context, rolul normei de drept în orientarea conduitei umane și ca factor de socializare este deosebit de însemnat. Acest rol crește în condițiile actuale, când are loc procesul de socializare progresivă și tot mai accentuată a vieții.

Omul nu acționează niciodată ca un sistem izolat, el se manifestă într-un sistem de relații, într-o ambianță socială dată. Desfășurarea relațiilor sociale reglementate de normele juridice, în conformitate cu prevederile acestora, dă naștere unei ordini sociale specifice – ordinea juridică, parte componentă a ordinii sociale.

Intrând în compoziția suprastructurii juridice, raporturile de drept suportă influența tuturor raporturilor sociale (materiale și ideologice).

Ca nucleu al ordinii sociale, dreptul este implicat în derularea relațiilor de interes hotărâtor pentru o bună desfășurare a raporturilor sociale. În acest cadru, dreptul reglementează raporturile politice hotărâtoare (raporturile aparținând domeniului conducerii sociale), raporturile din sfera vieții familiale, culturale, raporturi care privesc protecția socială etc. Totodată, ca raporturi de suprastructură, raporturile juridice se pot manifesta într-un grad de interdependență relativă față de raporturile materiale, existând și ca o creație a normei de drept. Din momentul apariției statului și dreptului, multe categorii de relații sociale pot exista doar ca raporturi juridice.

Fiind un raport între oameni, raportul juridic este un raport de voință. Oamenii intră în raporturi sociale în vederea satisfacerii trebuințelor lor. Ducându-și existența într-o ambianță socială și satisfăcându-și interesele într-un cadru social determinat, organizat și reglat normativ, omul intră în numeroase raporturi cu semenii săi sau cu organismele sociale constituite.

Analiza caracterului volițional al raportului juridic a permis doctrinei juridice să releve aspecte deosebit de interesante. Astfel, a fost subliniat faptul că raportul juridic nu este un simplu raport între doi sau mai mulți participanți la viața socială. Singură, voința subiecților este insuficientă, este nevoie ca această voință să se exprime în conformitate cu voința de stat.

În acest sens, este evident dublul caracter volițional al raportului juridic. Întâlnirea celor două voințe ia aspectul unei colaborări, unei desfășurări armonioase în marea majoritate a cazurilor. Ea poate apărea, însă, și ca o confruntare de voințe, în condițiile în care subiecții nu-și subordonează voința și acțiunile individuale față de conduita prescrisă în conținutul perceptiv al normelor de drept.

În acest sens, literatura juridică clasifică raporturile juridice în: raporturi prin care se realizează dispoziția normelor juridice și raporturi prin care se realizează sancțiunea normelor juridice.

Importanța studierii noțiunii și trăsăturilor raportului juridic se evidențiază și în planul axiologiei juridice. Într-adevăr, în raporturile juridice își găsesc concretizarea valorile esențiale ale societății.

În concluzie, studiul raporturilor juridice trebuie să țină cont de existența acestor trăsături generale ale raporturilor de drept și să fie inițiate conform acestora. Este evident că apar pe baza acestor caracteristici generale, apoi, în funcție de fiecare raport juridic concret, dintr-o ramură sau alta a dreptului, trăsături specifice, note particulare, potrivit specificului relațiilor sociale reglementate de normele de drept într-un domeniu sau altul.

În viziunea autorului I. Coban, anume forma juridică de apărare a drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor este cea mai complexă și eficientă; anume aceasta oferă o protecție certă [24, pag. 201]. Susținem opinia cercetătorului I. Coban, care consemnează că, pe de o parte, aceasta cuprinde un șir de garanții, prescrise de lege, iar pe de altă parte, acestea au drept scop protejarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor prin adoptarea unei hotărâri judecătorești legale și întemeiate [24, pag. 201], însă acest cadru trebuie modelat și conformat la evaluarea continuă a raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale.

Operând cu delimitarea între conținutul dreptului de autor și a drepturilor conexe, pe de o parte, și dreptul de proprietate industrială, pe de altă parte, autorii A. Lupan, S. Toma consemnează:

- spre deosebire de obiectele de proprietate industrială, dreptul de autor protejează opera în întregime, expunerea ei într-o formă anumită. Opera științifică este protejată ca soluție științifică exprimată într-o formă care poate deveni și o condiție de protecție [86, pag. 256];

- dreptul de proprietate industrială asigură protecția rezultatelor materiale, pe când dreptul de autor, deseori, protejează rezultatele nemateriale ale activității intelectuale;

- obiectele de proprietate industrială sunt protejate juridic dacă sunt noi, originale, nu au analog și se caracterizează prin necesitate, eficacitate, economicitate, tehnologie rațională și competitivitate; dreptul de autor este orientat spre stimularea activității creative de realizare a obiectelor de proprietate intelectuală și a condițiilor de folosire a lor într-un mod cât mai larg [86, pag. 256].

În opinia noastră, delimitarea între aceste două categorii distincte și, în același timp, unitare (dreptul de autor și dreptul de proprietate industrială), poate învedera și alte nuanțe de delimitare, spre exemplu, punându-se accentul pe metoda de reglementare a categoriei, specificul reglementării acesteia, modalitatea de sancționare a încălcărilor care vizează relațiile sociale reglementate etc.

Susținem pe deplin aserțiunea autorilor S. Brânză și V. Lazăr [72, pag. 5, citat după 18, pag. 483-484], prin care se face diferențierea între noțiunile de „proprietate intelectuală” și „proprietate industrială”, pe de o parte, și noțiunea de „drepturi intelectuale”, pe de altă parte.

Astfel, referindu-se la drepturile ce rezultă dintr-o creație umană, fie că se realizează în domeniul artei și culturii, fie că decurg dintr-o activitate intelectuală, V. Lazăr optează pentru noțiunea de „drepturi intelectuale” și nu pentru noțiunile de „proprietate intelectuală” sau „proprietate industrială” [14]. Punând accentul pe corelația între noțiunile de „proprietate intelectuală” și „proprietate industrială”, S. Brânză subliniază că, coroborând dispozițiile specificate în Convenția de la Paris cu dispozițiile din Convenția de la Berna și din Convenția de la Stockholm, se poate conchide că noțiunea de proprietate industrială constituie o parte în raport cu noțiunea de proprietate intelectuală, care constituie un întreg. Ca instituție juridică, se indică că dreptul de proprietate intelectuală cuprinde, pe de o parte, dreptul de proprietate industrială, iar, pe de altă parte, dreptul de autor și drepturile conexe [17, pag. 485]. Totuși, procesul de constituționalizare a ramurilor de drept, menționează S. Brânză, se manifestă prin acțiunea de asigurare a conformității cu Constituția a tuturor prevederilor legale ce formează obiectul fiecărei ramuri de drept, indiferent de forța juridică a actelor prin care au fost promovate aceste prevederi. Procesul dat, în aserțiunea autorului citat, consolidează, pe plan legislativ, concepția că noțiunea de „drept de proprietate intelectuală” este un gen aparte al noțiunii mai largi de

„drept de proprietate” și că, implicit, conceptul de „proprietate intelectuală” se integrează în categoria economică de „proprietate” [17, pag. 489].

Literatura de specialitate din Republica Moldova, de rând cu cea din România și alte state, pune accentul și pe categoria de „drept al proprietății intelectuale”, care, în fond, este atribuit la categorii distincte și înțeles ca element diferit. Însă, este justificat apreciată opinia autorilor V. Volcinski și D. Chiroșca, prin care această sintagmă are un caracter convențional, fiind comodă pentru utilizare și tradițională pentru practica internă și internațională [133, pag. 4].

Având la bază anume caracterul convențional, tradițional al terminologiei utilizate, V. Volcinski și D. Chiroșca definesc dreptul proprietății intelectuale ca fiind ansamblul de norme juridice care reglementează relațiile sociale privind crearea și valorificarea rezultatelor muncii intelectuale (spirituale, creatoare) după analogia reglementării relațiilor în cadrul dreptului de proprietate din dreptul comun, care îi asigură titularului o anumită sferă de libertate în acțiuni [133, pag. 4].

Cercetătorii V. Volcinski și D. Chiroșca se referă la faptul că dreptul proprietății intelectuale nu este o ramură de drept și nici o subramură de drept, ci o instituție juridică complexă nu numai prin înglobarea în sine a celor două instituții, precum sunt dreptul de autor și dreptul proprietății industriale, care, la rândul lor, sunt și ele complexe [133, pag. 10].

Apelând la ideea, conform căreia noțiunea de proprietate intelectuală înglobează două segmente: cel al proprietății artistice, științifice și literare și cel al proprietății industriale, iar formele juridice pe care le îmbracă sunt: dreptul de autor și drepturile conexe și, respectiv, dreptul de proprietate industrială, S. Brânză menționează, referitor la dreptul de autor și drepturile conexe, trebuie deosebite două sensuri ale acestei noțiuni: dreptul pozitiv (obiectiv) și dreptul subiectiv [17, pag. 494].

Aceste forme de protecție (apărare) sunt, în viziunea autorilor V. Volcinski și D. Chiroșca, specifice ambelor forme de manifestare a proprietății intelectuale: dreptul de autor și dreptul de proprietate industrială [133, pag. 89, 128].

Însuși sistemul de protecție a proprietății intelectuale, constată I. Coban, are drept scop protejarea „ideii” sau capacității creative, ce presupune personalitate, inteligență, simț estetic, forță creatoare, facultate de a gândi și formula ideii și a le expune într-o formă personală, autentică – care, consideră autorul, în fond, poate fi opusă terților (și, respectiv, protejată) din momentul materializării pe un suport (indiferent de natura acestuia). De aceea, susține I. Coban, în cazul apariției litigiilor cu privire la un drept – obiect al proprietății intelectuale – actul judecătoresc de dispoziție întemeiat și legal va constitui cel mai eficient mijloc de garantare a proprietății intelectuale, iar interpretarea corectă de către revizuenți și aplicarea justă a legii vor

spori eficiența formei judiciare de apărare a drepturilor de proprietate intelectuală [24, pag. 203-204].

În raport cu cele amintite, subliniem necesitatea evaluării mai adecvate a categoriilor de opere care sunt sub incidența protecției dreptului de autor și drepturilor conexe, precum și a drepturilor asupra obiectelor de proprietate industrială. Controversele, inițiate în Republica Moldova referitoare la categoriile de opere ce trebuie să obțină protecție juridică, sunt complexe.

Astfel, spre exemplu, S. Rotaru menționează că există anumite tendințe de a demonstra necesitatea protecției creațiilor populare ca obiecte ale dreptului de autor, motivate prin faptul că o asemenea protecție trebuie acordată împotriva utilizării neautorizate a expresiilor folclorice, inclusiv a practicii generale de a obține profituri prin exploatarea comercială a acestor expresii, în afara comunității lor de origine și fără nici o recompensă acordată acestor comunități [113, pag. 215]. În statele dezvoltate, subliniază S. Rotaru, creațiile populare (basmelor, proverbele, ghicitoriile, cântecele, bancurile, dansurile, arhitectura națională, costumele naționale etc.) sunt considerate drept un element al domeniului public, prin aceasta se explică faptul că ele nu sunt supuse protecției juridice, fiind un exponent al diverselor interese naționale sau al unor comunități [142, pag. 215]. Potrivit dispozițiilor Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe a Republicii Moldova, folclorul face parte din categoria creațiilor care nu constituie un obiect al dreptului de autor, la fel ca și în legea românească [113, pag. 216]; adică legiuitorul Republicii Moldova, menționează V.Volcinschi, D. Chiroșca, respinge ideea de a proteja folclorul prin normele dreptului de autor [133, pag. 34].

Totuși, deși comunitatea mondială acordă o atenție susținută protecției și păstrării folclorului, nu există un instrument internațional care ar reglementa relațiile existente în acest domeniu [113, pag. 217], foarte strâns legat de drepturile de proprietate intelectuală.

1.2. Analiza legislației în domeniul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Dintotdeauna au existat păreri pro și contra protecției juridice a obiectelor raportului juridic privind creațiile. Totuși, întrebarea actuală pe care o adresăm este: până unde trebuie să meargă guvernele naționale și organismele internaționale pentru a proteja activitatea creativă a omului, în special prin acordarea drepturilor de proprietate intelectuală?

Luând în vedere faptul că perceperea specificului de reglementare a domeniului dreptului de proprietate intelectuală este complex, mai cu seamă reieșind din caracterul și conținutul terminologiei utilizate, un instrument eficient în asigurarea unei aplicări juste a legislației, operându-se cu interpretările gramaticale, a fost lucrarea elaborată de către R. Pârvu și C. Romițan „Drepturile de autor și drepturile conexe” (2005) [99]. Autorii remarcă că lucrarea a fost concepută pentru a răspunde nevoilor imediate de înțelegere a unor termeni utilizați fie în exercitarea de către titulari a drepturilor de proprietate intelectuală recunoscute și protejate în România prin legi speciale, fie în aplicarea acestor legi de către organele de urmărire penală în cadrul instrumentării cazurilor de încălcare a drepturilor respective, fiind la îndemâna polițiștilor, a procurorilor și a judecătorilor [99].

John Locke și Jeremy Bentham susțin legile privind dreptul de proprietate intelectuală și folosesc, în mod curent, două tipuri de argumente pentru a le justifica. Primul tip de argument este unul în stil Locke-an, lege naturală sau drepturi naturale, care argumentează că orice creație a minții este îndreptățită la protecție la fel ca orice tip de proprietate tangibilă. Motivația este justă – proprietatea intelectuală este făcută de creatorul ei și, ca o problemă de justiție, autorul ei are dreptul să o dețină și să profite din ea. Al doilea tip de argument este mai mult utilitarist, bazat pe maximizarea bunăstării și, în esență, se referă la faptul că producerea, creativitatea și inovarea în societate sunt maximizate prin acordarea monopolului asupra scrierilor și invențiilor și, astfel, pentru a-i încuraja pe autori și inventatori.

Constituția S.U.A. desfășoară ceea ce este necesar pentru protecția dreptului de autor sub clauza proprietății intelectuale, care acordă congresului puterea de a promova progresul științei și artele folositoare, prin garantarea, pe perioade determinate, a dreptului exclusiv asupra operelor și descoperirilor, pentru autori și inventatori. Congresul face ceea ce trebuie pentru protecția dreptului de autor încă din 1970. Copyright-ul este dreptul autorului la o muncă creativă pentru a controla publicarea, adaptarea, distribuirea, expunerea pentru o perioadă limitată de timp. Protecția dreptului de autor nu se limitează la scrieri, este valabilă pentru orice lucrare originală fixată în orice mediu de expresie tangibil, cum ar fi: lucrările literare, scrierile dramatice,

fotografii, înregistrări vocale. Termenul de *autori* nu se limitează la scriitori, ci include, de asemenea, fotografi, artiști, producători de hărți, arhitecți, cântăreți, autori de software etc.

Fundamentele constituționale ale proprietății intelectuale în Germania sunt împărțite în două grupuri. Proprietatea intelectuală este protejată ca o proprietate obișnuită în baza art. 14 din legea ordinară, dar și de art. 2, care protejează dreptul la libertate personală. Constituția germană protejează relația dintre autor și munca sa, indiferent de succesul economic pe care îl are.

Țările dezvoltate nu-și susțin bunăstarea, în sec. XXI, prin minerit sau producția de oțel. Economiiile dezvoltate trebuie să vândă bunuri care să se bazează pe idei mai mult decât pe materie primă. Aceste idei pot fi ambalate într-o varietate imensă de bunuri, precum cărți, software sau produse utilizate în medicină. În sec. XXI este pe atât de important să faci doar legi pentru proprietatea intelectuală, pe cât a fost cu zeci de ani în urmă să elaborezi legi pe dreptul muncii. De aici înainte, dreptul proprietății intelectuale va fi, probabil, cea mai importantă bătălie politică a acestui secol.

În opinia lui D. Schuebel în contextul eforturilor de integrare în Uniunea Europeană depuse de Republica Moldova, armonizarea legislației și politicilor Republicii Moldova cu standardele Uniunii Europene în domeniul drepturilor de proprietate intelectuală a fost prioritară, în mod specific, în cadrul Acordului de Parteneriat și Colaborare, precum și a Planului de Acțiuni privind Politica Europeană de vecinătate [119, pag. 3]. Modul general de abordare se axează pe utilizarea standardelor relevante europene și internaționale în vederea protejării drepturilor de proprietate intelectuală în Republica Moldova, aplicarea efectivă a acestora de către diferite organisme responsabile și depunerea unor eforturi concrete în vederea eradicării actelor de piraterie și falsificare [157, pag. 3]. Totuși, în anul 2010, experții din cadrul Uniunii Europene (E. Stuart, E. Fano, L. Scales et. al.) au constatat faptul că Republica Moldova a lucrat intensiv asupra cadrului său legislativ pentru a se alinia standardelor internaționale și ale Uniunii Europene și continuă să-și perfecționeze și actualizeze codurile sale și alte instrumente secundare în scopul implementării complete a noii legislații [119, pag. 36-37].

În Republica Moldova, raporturile ce apar la crearea și valorificarea operelor literare, artistice și științifice (drept de autor), a interpretărilor, fonogramelor, videogramelor și emisiunilor organizațiilor de difuziune (drepturi conexe), precum și alte drepturi care sunt recunoscute în legătură cu activitatea intelectuală în domeniul literaturii, artei și științei sunt reglementate prin Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe [75].

În ansamblu, o continuă armonizare a legislației Republicii Moldova, în materie de reglementarea raporturilor juridice care vizează domeniul proprietății intelectuale, se impune cu

necesitate, în special, din perspectiva dezvoltării raporturilor dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum și a dezvoltării economice stabile a țării.

În Republica Moldova, Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe, adoptată la 23 noiembrie 1994, nr.293-XIII [73], nu mai ținea ritmul relațiilor sociale ce vizează domeniul creațiilor intelectuale, acestea cunoscând o ascensiune deosebită. Doar la 1 ianuarie 2011, prin Legea nr.139 din 2 iulie 2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe [75] au fost soluționate parțial unele aspecte controversate referitoare la reglementarea relațiilor sociale cu privire la proprietatea intelectuală (ca drept exclusiv al persoanelor fizice și juridice asupra activității intelectuale), mai cu seamă în contextul atributului acestuia – dreptul de autor și drepturile conexe. Menționăm că în mod parțial, deoarece prin studiile științifice curente, în special realizate de V.Volcinski [5, 6, 133], A. Barbăneagră [5, 6], S. Brânză [15, 16, 17, 18, 19, 20], M. Spatari [114, 115, 116, 117, 118], A. Păduraru [100, 101, 102, 103] etc., se constată că domeniul de reglementare a relațiilor sociale privind proprietatea intelectuală și proprietatea industrială încă este departe de a fi unul de nivel înalt.

În ansamblu, atât legislația Republicii Moldova, cât și știința autohtonă privind dreptul de proprietate intelectuală, A. Lupan, S. Toma [86, pag. 255], S. Brânză [17, pag. 483-484], V.Volcinski, D. Chiroșca indică asupra celor două grupuri mari de drepturi care particularizează proprietatea intelectuală, fiecăruia fiindu-i specific un obiect propriu de reglementare [133, pag. 10]:

- grupul de drepturi care se referă la proprietatea industrială;
- grupul de drepturi referitoare la dreptul de autor [86, pag. 255; 17, pag. 484; 133, pag. 10].

Cu siguranță, aceste grupuri de drepturi și categoriile proprietății intelectuale în ansamblu manifestă anumite caracteristici comune. La un nivel mai înalt de abstracție, subliniază V. Volcinski și D. Chiroșca, ele au, în fond, un izvor comun de apariție a obiectelor (munca creativă) și joacă un rol primordial în dezvoltarea științei și tehnicii, în dezvoltarea culturii generale a umanității [133, pag. 10].

Pornind de la necesitatea armonizării legislației și politicilor Republicii Moldova în domeniul proprietății intelectuale la standardele Uniunii Europene, E. Stuart, E. Fano, L. Scales et. al. au evidențiat necesitatea unei legislații suplimentare pentru a aplica dispozițiile din Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe [119, pag. 150]. Susținem această necesitate constatată nu doar prin expertizarea legislației de către oficialii europeni, ci și din realitatea obiectivă a nivelului Republicii Moldova. Asemenea altor reglementări, domeniul proprietății intelectuale capătă un fon normativ superior unor state europene, însă la nivel

aplicativ acesta nu suportă criticii. De asemenea, s-a constatat că în Republica Moldova, în domeniul brevetelor, posibilitatea de brevetare a metodelor medicale este în contradicție cu legislația Uniunii Europene și ar trebui să fie revizuită în contextul dialogului ulterior de devenire a unui stat în care s-a solicitat extinderea efectelor Convenției Brevetului European [119, pag. 240].

În acord deplin suntem și cu unele concluzii, relatate de către experții europeni în raport cu Legislația Republicii Moldova privind proprietatea intelectuală, mai cu seamă reieșind din stabilirea unor puncte slabe cu caracter material-instituțional și practic referitor la acest domeniul complex. La acestea au fost atribuite: lipsa unei direcții strategice de asigurare a respectării, împreună cu o lipsă de planificare, date de activitate și de realizare în ceea ce privește lupta împotriva pirateriei și contrafacerii; coordonarea inadecvată a agenților de asigurare a respectării; completarea cu personal și alte constrângeri de resurse; nevoia continuă de instruire suplimentară a organelor de asigurare a respectării legislației și de inițiative de sporire a conștientizării; necesitatea de a obține un grad mai deplin de specializare judiciară în ceea ce privește cauzele legate de drepturile de proprietate intelectuală; lipsa de aranjament suficient din partea titularilor de drept în efortul de aplicare și sistemul actual subdezvoltat de gestionare a colecțiilor din Republica Moldova [119, pag. 241].

În cursul evaluării problemelor recente cu care se confruntă Republica Moldova la etapa actuală, remarcăm și faptul că Moldova a aderat la un ansamblu de tratate, convenții, acorduri internaționale, asumându-și obligațiuni de armonizare a legislației naționale. La moment, există 88 de state care fac parte la Tratatul privind dreptul de autor, inclusiv Republica Moldova (Republica Moldova face parte la Convenția Tratatului privind dreptul de autor din 6 martie 2002) și 86 de state – parte la Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele, inclusiv Republica Moldova (Republica Moldova face parte la Tratatul OMPI privind interpretările și fonogramele începând cu 20 mai 2002) [119, pag. 49-50].

Republica Moldova a semnat, pe 29 octombrie 2008, Convenția de la Bruxelles și Tratatul de la Singapore, pe 16 martie 2009. Însăși experții europeni constată faptul că Republica Moldova a ratificat mai multe tratate internaționale privind drepturile de proprietate intelectuală decât unele state membre ale OMPI (Republica Moldova a ratificat toate convențiile OMPI, cu excepția Tratatului de la Washington) [119, pag. 91].

Având în vedere legislația adoptată în țara noastră, considerăm că dreptul de proprietate intelectuală este format din două segmente (categorii):

- 1) proprietatea artistică, științifică și literară;
- 2) proprietatea industrială.

Respectiv, formele juridice pe care le îmbracă acestea sunt:

- 1) dreptul de autor și drepturile conexe;
- 2) dreptul de proprietate industrială.

Referitor la dreptul de autor, în Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe se specifică: „Dreptul de autor se constituie din drepturi cu caracter patrimonial (economic) și nepatrimonial (personal, moral)”.

Legislația Republicii Moldova dispune că „dreptul de autor se constituie din drepturi cu caracter patrimonial (economic) și nepatrimonial (personal, moral)”. Similară este soluția legiuitorului francez din Codul proprietății intelectuale, care califică dreptul asupra operei ca pe un drept de proprietate incorporată, exclusiv și opozabil tuturor, care comportă atribute de ordin intelectual și moral, precum și atribute de ordin patrimonial [107, pag. 73].

Conform art.301 alin.(1) Titlul I „Patrimoniul” al Cărții a II-a „Drepturile reale” a Codului Civil al Republicii Moldova, în cazul și în modul stabilit de lege, se recunoaște dreptul exclusiv al persoanei fizice și juridice asupra rezultatelor activității intelectuale și asupra atributelor de identificare a persoanelor juridice, de individualizare a producției, a lucrărilor executate sau a serviciilor prestate (denumirea de firmă, emblema comercială, marca de deservire etc.) [26].

În Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe se menționează: „Subiecți ai drepturilor conexe sunt interpreții, producătorii de fonograme și organizațiile de difuziune”; „Producătorii de fonograme și organizațiile de difuziune își realizează drepturile în conformitate cu prezenta lege în temeiul unui contract încheiat cu autorii și interpreții (colectivele de interpreți) ai operei înregistrate pe fonogramă sau difuzate pe cale radioelectrică sau distribuite prin cablu” (alin.(2) art.26).

De asemenea, din textul Legii Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe rezultă că subiecților drepturilor conexe le aparțin anumite drepturi patrimoniale și personale (morale) sau numai drepturi patrimoniale asupra interpretării, fonogramei sau emisiunii.

În baza acestor prevederi, se poate afirma că drepturile conexe reprezintă o serie de drepturi subiective complexe, care constau, fiecare în parte, dintr-un ansamblu de facultăți de sorginte patrimonială și/sau nepatrimonială pe care le au interpreții, producătorii de fonograme și organizațiile de difuziune asupra auxiliarilor operelor literare și artistice (adică asupra interpretărilor, fonogramelor sau emisiunilor), auxiliarii având, de regulă, un suport material.

În concepția Convenției de la Berna, dreptul moral de autor este un drept independent de dreptul patrimonial și constă în dreptul autorului de a pretinde respectul personalității sale manifestată în opera creată. Drepturile morale de autor, potrivit art.6 bis din Convenție, constau în: dreptul de a revendica paternitatea operei și dreptul de a se opune oricărei denaturări, mutilări sau modificări a operei.

La rândul ei, Legea dreptului de autor și a drepturilor conexe a Republicii Moldova dispune, că autorul operei beneficiază de următoarele drepturi morale:

- a) la paternitate;
- b) la nume;
- c) la integritatea operei;
- d) la stima reputației;
- e) la publicarea operei, care cuprinde și dreptul de retractare [75].

Fundamentul drepturilor morale de autor îl constituie necesitatea protecției personalității autorului însuși. Opera reflectă gândurile, sentimentele, trăirile autorului, este expresia personalității acestuia, iar dreptul moral de autor nu este altceva decât expresia juridică a legăturii care unește opera de autorul ei. Drepturile morale de autor nu pot fi asimilate, în privința naturii lor, sub toate aspectele cu drepturile personalității, deoarece, spre deosebire de drepturile personalității, drepturile morale de autor protejează creatorul nu numai împotriva atingerilor aduse operei, care ar putea prejudicia onoarea sau reputația autorului, dar și împotriva oricărei atingeri aduse operei.

În sistemul Convenției de la Berna, întregul drept de autor este axat pe dreptul moral, și se poate aprecia că acest sistem de protecție are caracter universal, mai ales după ce Statele Unite au devenit și ele membre ale Uniunii de la Berna.

Legea Republicii Moldova consacră, la rândul ei, caracterul exclusiv al dreptului de autor, caracterul inalienabil și imprescriptibil al drepturilor morale și caracterul perpetuu al acestora.

Caracterul complex al dreptului de autor a fost consfințit de sistemul Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice din 9 septembrie 1886 [37], care divizează dreptul de autor în drepturi personale (morale) și drepturi patrimoniale, ce au un conținut economic.

Legislația Republicii Moldova în vigoare acordă autorului operei de artă, literatură și știință drepturi exclusive de valorificare a operei sale. Dreptul exclusiv de valorificare presupune și dreptul autorului de a permite terțelor persoane accesul la opera sa.

Pe lângă faptul că autorul permite accesul diferitor persoane la opera sa, Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe stabilește câteva forme de exploatare a operei. Conform art. 10 alin. (2) al Legii, dreptul exclusiv de valorificare a operei înseamnă dreptul autorului sau al altui titular al dreptului de autor de a efectua, a permite sau a interzice efectuarea următoarelor acțiuni:

- a) reproducerea operei;
- b) difuzarea exemplarelor operei, inclusiv prin comercializare, închiriere și prin alte modalități;
- c) importarea exemplarelor operei pentru difuzare, inclusiv a exemplarelor confecționate cu permisiunea autorului sau a altui titular al dreptului de autor;
- d) demonstrarea publică a operei;
- e) interpretarea publică a operei;
- f) comunicarea publică a operei;
- g) traducerea operei;
- h) prelucrarea, adaptarea, aranjamentul și alte asemenea modificări ale operei.

De asemenea, autorii sau alți titulari ai dreptului de autor sunt în drept să difuzeze originalul sau exemplare prin închirierea operelor audiovizuale, programelor pentru computer, bazelor de date, a operelor fixate în fonogramă etc., indiferent de dreptul de proprietate asupra acestor exemplare.

Modul de achitare a remunerației de autor pentru fiecare valorificare a operei se stabilește în contractul de autor, precum și în contractul cu beneficiarii, încheiate de organizația de administrare conform principiilor colective ale drepturilor patrimoniale ale autorilor.

Pe lângă faptul că Legea privind drepturile de autor și drepturile conexe stabilește strict care sunt drepturile autorului operei de artă, literatură și știință, există și drepturi care reies nemijlocit din normele legii.

Autorul operei de artă plastică are dreptul de succedare. În doctrină, dreptul de succedare este considerat un drept patrimonial ce se acordă autorului operei de artă plastică din momentul ce opera a fost înstrăinată, pentru a putea succeda opera în fiecare caz de revânzare, având ca scop obținerea unui beneficiu. Acest drept acționează din momentul ce opera va constitui un obiect al tranzacției și durează pe tot parcursul vieții autorului plus 50 de ani după decesul autorului [133, pag. 3].

Așadar, prin „proprietate intelectuală” trebuie de înțeles ansamblul drepturilor patrimoniale și personale nepatrimoniale asupra rezultatelor exprimate materialmente ale

activității intelectuale, precum și asupra atributelor de identificare și de individualizare a participanților.

Dreptul de proprietate literară, artistică și științifică este doar un element al întregului. De aceea, pentru a percepe esența întregului – a dreptului de proprietate intelectuală, privit ca formă juridică a proprietății intelectuale – este necesar a examina natura celui alt element (a dreptului de proprietate industrială). Acesta este principalul motiv de cercetare etapizată a esenței dreptului de proprietate intelectuală, și nu faptul că respectivele categorii de drepturi sunt reglementate în diferite acte normative [18].

Dreptul proprietății industriale sau al proprietății asupra creației tehnice reprezintă o parte componentă a dreptului proprietății intelectuale, îndeosebi, vizând brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, mărcile, denumirea comercială, indicațiile de proveniență sau denumirile de origine, precum și reprimarea concurenței nereale, în ultimul timp se încearcă o extindere a sferei de cuprindere a dreptului proprietății industriale, aici mai putem include și descoperirile, secretul comercial, emblema, titlurile de periodice și caracterele tipografice. O instituție mai veche, inclusă tot aici, o reprezintă cea a propunerilor de raționalizare.

În esență, dreptul proprietății industriale este format din ansamblul normelor de drept ce reglementează raporturile sociale, ce decurg din nașterea și valorificarea creațiilor tehnice, precum și regimul juridic al semnelor distinctive. Semnele distinctive formează o categorie de obiecte de proprietate industrială, caracterizate, după cum subliniază unii autori [51, pag.11], printr-o funcție comună, care constă în posibilitatea de a identifica rapid proveniența unor produse și diferențierea unor produse identice sau asemănătoare ale unor producători diferiți.

Ca semne distinctive apar, în primul rând, mărcile, denumirile de origine și indicațiile de proveniență, acestora le sunt alăturate denumirea comercială, emblema și titlurile de periodice, care, la rândul lor, îndeplinesc o funcție de individualizare, asemănătoare cu cea exercitată de primele, denumite și semne distinctive propriu-zise.

Menționăm, că deoarece nu există, în prezent, norme interne ce ar cuprinde prin prevederile lor toate semnele enumerate, vom trece în revistă izvoarele proprietății industriale existente, cu precădere făcând trimitere la cele internaționale.

Dintre izvoarele externe ce se referă la proprietatea industrială și, implicit, la semnele distinctive menționăm: Convenția cu privire la crearea organizației mondiale a proprietății intelectuale, Stockholm 1967 – anul aderării 1993; Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, 1883 (1993). Tot în 1993, Republica Moldova a aderat la aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a semnelor, 1981.

Reamintim că până în anul 1999, Convențiile enumerate nu au avut nici o forță juridică, cel puțin pe plan intern, datorită nepublicării lor în Monitorul Oficial.

În noțiunea „dreptul de proprietate industrială” au fost articulate mai multe drepturi subiective, reglementate distinct:

- 1) dreptul asupra invenției;
- 2) dreptul asupra modelului de utilitate;
- 3) dreptul asupra noilor soiuri de plante;
- 4) dreptul asupra desenelor și modelelor industriale;
- 5) dreptul asupra topografiilor circuitelor integrate;
- 6) dreptul asupra mărcilor și denumirilor de origine ale produselor (indicațiilor geografice);
- 7) dreptul asupra numelui sau a denumirii comerciale (firmei) și emblemei comerciale.

Una dintre novelele legislației actuale privind protecția obiectelor proprietății industriale este protecția invențiilor, desenelor și modelelor industriale prin brevete și certificate de înregistrare [79, 81].

În conformitate cu Legea Republicii Moldova privind brevetele de invenție, invenția brevetabilă poate avea ca obiect un produs, un procedeu, precum și aplicarea unui produs sau a unui procedeu.

Dreptul asupra invenției, fiind un drept subiectiv complex, înglobează atât drepturi de natură patrimonială, cât și drepturi de sorginte personală nepatrimonială.

În conformitate cu Legea privind brevetele de invenție și Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale, drepturile nepatrimoniale ale autorului sunt: dreptul de a se numi autor al invenției, dreptul de a înainta cerere privind obținerea titlului de protecție, dreptul de a i se indica numele în cerere, în titlul de protecție și în publicațiile AGEPI cu privire la cerere, brevet și certificat de înregistrare. Conform aceleiași prevederi „autorul are dreptul să renunțe la menționarea numelui său în brevet”. Aceste drepturi au o importanță mare atât teoretică, cât și practică, au conținut și modalități specifice de exercitare, la baza apariției lor stau alte fapte juridice decât obținerea dreptului subiectiv asupra titlului de protecție. Majoritatea din ele apar înaintea obținerii acestui drept subiectiv, deci nu survin din el.

În concluzie, dreptul de proprietate industrială are ca obiect „brevetele de invenție, modelele de utilitate, desenele sau modelele industriale, mărcile de fabrică sau de comerț, mărcile de serviciu, numele comercial și indicațiile de proveniență sau denumirile de origine, precum și reprimarea concurenței neloiale”, în sensul cel mai larg al accepțiunii, proprietatea industrială nu se referă numai la industrie și comerț, ci se aplică și domeniului industriilor

agricole și extractive, precum și tuturor produselor fabricate sau naturale (de exemplu: vinuri, grăunțe, foi de tutun, fructe, vite, minereuri, ape minerale, bere, flori, făină).

1.3. Problemele de cercetare, obiectivele și direcțiile de soluționare

Raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale sunt într-o continuă perfecționare. Datorită faptului că rezultatele creației intelectuale se află la granița mai multor ramuri de drept, evoluția relațiilor sociale din cadrul unei sau altei ramuri de drept presupune necesitatea unei adaptări continue. În acest mod, viziunile și concepțiile privind mecanismul raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale urmează a fi reformulate în dependență de tendințele economice și normative moderne.

Necesitatea adaptării și actualizării, menționată mai sus, a contribuit la conturarea și definitivarea scopului prezentei lucrări, și anume: realizarea unei cercetări științifice complexe teoretico-practice a particularităților și evoluției legislației și practicii Republicii Moldova vizând raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale și a practicii aplicării ei, cu determinarea elementelor de deficiență și înaintarea propunerilor de soluționare a acestora. Soluționarea problemei respective va permite determinarea clară a regulilor de drept ce urmează a fi aplicate în raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale, fapt care are, în primul rând, o importanță practică majoră, dar și va permite unificarea abordărilor teoretice la efectuarea studiilor științifice a ultimelor.

Originalitatea abordării respective rezultă din faptul că, pentru prima dată, se propune pentru doctrina națională o viziune unică, distinctă a raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale din punctul de vedere al teoriei generale a dreptului.

Fundamentarea științifică a caracterelor și particularităților ce vizează nașterea, desfășurarea și încetarea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, evoluția reglementării acestor raporturi, *ceea ce va conduce la eficientizarea* interpretării și aplicării conceptului analizat pentru teoreticieni și practicieni a regulilor și deficiențelor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și particularitățile examinării unor astfel de cauze judiciare *în vederea creării bazei teoretico-practice* pentru studierea și aplicarea eficientă a normelor materiale și procedurale în domeniu.

În vederea soluționării problemei științifice înaintate, propunem structurarea lucrării conform câtorva direcții de cercetare principale:

- a) stabilirea naturii juridice și particularităților raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale în urma cercetări evolutive a acestuia (Capitolul 2);
- b) evidențierea particularităților subiecților și obiectului raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale (Capitolul 3);

c) determinarea particularităților conținutului raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale, precum și a funcțiilor și atribuțiilor organelor de stat și organizațiilor internaționale în cadrul acestuia (Capitolul 4).

Pentru atingerea scopului propus, în special realizarea unei cercetări științifice complexe teoretico-practice a particularităților și evoluției legislației și practicii Republicii Moldova referitor la raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale și a practicii aplicării ei, cu determinarea elementelor de deficiență și înaintarea propunerilor de soluționare a acestora, au fost stabilite următoarele **obiective**:

1) analiza caracterelor definitorii și a evoluției reglementărilor raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale și a particularităților specifice ale acestora;

2) cercetarea doctrinei juridice naționale și de peste hotarele țării, precum și a legislației în vigoare privitor la diverse aspecte ce se referă la procedurile aplicabile persoanelor subiecți ale raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale;

3) examinarea practicii judiciare pe cauzele ce vizează rezultatele creației intelectuale pentru identificarea problemelor legate de aplicarea legislației materiale și procedurale, în vederea aprecierii direcțiilor de dezvoltare a practicii și formulării soluțiilor de perspectivă în dezvoltarea acesteia;

4) evaluarea factorilor obiectivi ce au determinat evoluția reglementărilor juridice cu referire la raportul juridic privind rezultatele creației intelectuale, în general, și a celor din sistemul de drept al Republicii Moldova, în special, cu specificarea conținutului și a naturii juridice ale acestor raporturi;

5) studierea și evaluarea particularităților specifice sistemului de protecție a creațiilor intelectuale în Republica Moldova;

6) aprecierea rolului raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale în stabilirea valorilor sociale, juridice și economice;

7) cercetarea complexă a teoriilor definirii raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale, cu formularea unei proprii definiții a raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale;

8) identificarea propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării legislației în domeniul valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale.

1.4. Concluzii la capitolul 1

În rezultatul cercetării, deducem următoarele:

În calitate de scop al cercetării se lansează desfășurarea unei investigații complexe, în baza teoriilor la nivel național și internațional, precum și reieșind din teoria generală a dreptului, teoria dreptului de proprietate intelectuală, ce vizează proprietatea intelectuală conform celor două categorii care conturează conținutul acesteia – dreptul de autor și dreptul de proprietate industrială.

Metodologia cercetării științifice a studiului realizat o constituie tezele fundamentale ale teoriei generale a dreptului, dreptului proprietății intelectuale, dreptului civil, dreptului contravențional și dreptului penal etc. În acest sens, diversitatea metodelor, procedeele și tehnicilor utilizate oferă lucrării un caracter complex, la care se includ: metodele științifice generale (logică, sistematică, istorică), metodele juridice (formal juridică, juridico-comparativă) și metodele statistice.

O continuă armonizare a legislației Republicii Moldova în materie de reglementare și protecție a relațiilor sociale, care vizează raportului juridic din domeniul creațiilor intelectuale, se impune cu necesitate, în special, din perspectiva dezvoltării raportului dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană, precum și a dezvoltării economice stabile a țării.

Dezvoltarea și progresul tehnologic sunt în strânsă corelație cu instituția proprietății intelectuale, având ca efect o condiționare bilaterală. Or, dezvoltarea relațiilor sociale din domeniul proprietății intelectuale condiționează avansarea sistemului tehnologic, iar în ritmul dependent de nivelul și eficiența acestuia trebuie adoptate reglementări și luate măsuri eficiente de a preveni și a combate fenomenele antisociale ce pot lua amploare în acest cadru aplicativ.

Doar la 1 ianuarie 2011, prin Legea nr.139 din 2 iulie 2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe, au fost soluționate parțial unele aspecte controversate referitoare la reglementarea relațiilor sociale cu privire la proprietatea intelectuală (ca drept exclusiv al persoanelor fizice și juridice asupra activității intelectuale), mai cu seamă în contextul atributului acestuia – dreptul de autor și drepturile conexe.

Protecția grupurilor de drepturi de proprietate intelectuală se efectuează prin intermediul diferitor procedee și tipuri. În literatura de specialitate a Republicii Moldova sunt exemplificate două forme de protecție: jurisdicțională și nejurisdicțională.

Perceperea specificului de reglementare a domeniului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale este complex, mai cu seamă reieșind din caracterul și conținutul terminologiei utilizate.

2. RAPORTUL JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE – ASPECTE GENERALE

2.1. Conceptul, apariția și evoluția raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Fenomenul juridic prezintă o complexitate deosebită. În cadrul acestuia se stabilesc relații de determinare și influențare, complementaritate și interdependență cu zone de interferență sau suprapunere. Astfel, de exemplu, normele juridice nu reprezintă un scop în sine, ci au menirea să modeleze comportamentul uman și relațiile sociale; faptele sociale nu capătă semnificație juridică fără aportul normativității juridice, relațiile sociale se „încarcă” de juridicitate prin acțiunea normelor juridice, acestea din urmă fiind conectate cu planul realității sociale prin intermediul raportului juridic.

Prin intermediul reglementării juridice, relațiile sociale capătă o conotație specifică și devin raporturi juridice. *Într-o formulare lapidară, se poate spune că raportul juridic este o relație socială reglementată de norma juridică.*

Pe de altă parte, așa cum am menționat, normele juridice se realizează în viață prin raporturi juridice, ceea ce nu înseamnă că, în mod necesar, acțiunea unei norme juridice creează un raport juridic, de exemplu, în cazul normelor prohibitive, care dispun de o interdicție. Privite prin prisma normelor juridice, raporturile juridice apar ca o realizare a normelor. Normele juridice prevăd anumite „modele” de comportament (vânzare-cumpărare, împrumut, arendă etc.). Dar conduita prescrisă de normă devine realitate numai atunci, când se concretizează în anumite raporturi sociale, când se cunosc subiecții raportului, se cunoaște motivul apariției acestui raport, care sunt drepturile și obligațiile subiecților raportului, care vor fi consecințele derogării de la modelul prescris de norma juridică. Oamenii intră în raporturi juridice pentru că urmăresc realizarea unor scopuri personale, fie sociale, fie impuse de normele juridice.

Relațiile sociale, reglementate de normele juridice, în rezultatul cărora iau naștere, se modifică sau se sting drepturi și obligațiuni concrete prin care părțile sunt legate între ele și, fiind garantate de către stat, sunt numite raporturi juridice. Mecanismul reglementării prin norme juridice ale vieții sociale pune în lumină cele mai variate aspecte ale influenței dreptului asupra societății: sociale, juridice, psihologice etc. În același timp, însă, rolul dreptului nu poate fi limitat doar la această influență teoretică. În esența finală, dreptul înseamnă viață: el oferă un cadru specific vieții sociale [149, pag.28, 82, pag.261]. Ca expresie a unor tendințe, a unui sistem de valori, legea garantează ordinea, stabilitatea socială, siguranța juridică. Normele juridice au rol modelator asupra conduitei umane. Simplele fapte ale indivizilor, fără ca acestea să fie ocrotite legal, nu au semnificație din punct de vedere juridic, relațiile dintre oameni

devenind relații juridice numai condiționat de reglementarea lor normativă. Neavând un scop în sine, dreptul are ca finalitate coordonarea și influențarea conduitei umane în sensul interesului general.

În termenii cei mai simpli, **raportul juridic este un raport social reglementat de o normă juridică** [92, pag.444; 91, pag.148; 192, pag. 473; 185, pag. 179]; sau, **reglementând relațiile sociale, dreptul le atribuie o formă juridică, adică ele devin relații juridice**. În măsura în care o relație dintre oameni, luați ca indivizi singulari sau constituiți în colectivități, cade sub autoritatea normei juridice ea devine un raport juridic. Norma de drept îi conferă relației sociale caracter juridic.

Raporturile juridice se nasc pe baza normei de drept, deoarece există unele relații sociale, precum cele de prietenie, colaborare, care, fiind de domeniul moralei, nu sunt reglementate de normele juridice. Ele reprezintă norma juridică în dinamica sa, care este o categorie abstractă ce cuprinde atât premisele, cât și structura raportului juridic. Raportul juridic este o realitate concretă care constă într-o legătură juridică (drepturi și obligații reciproce) între doi sau mai mulți subiecți, fie ei individuali sau colectivi.

Interzicând unele acțiuni ale oamenilor, permițând altele, stimulând altă grupă de acțiuni, stabilind responsabilitatea pentru încălcarea prevederilor normelor juridice, dreptul, în așa mod, determină variantele posibile utile și necesare ale comportamentului uman, limitând sau, dimpotrivă, lărgind sfera doleanțelor și a tendințelor activității lor, depistând, astfel, acțiunile ilegale.

Prin urmare, nu este posibil a cerceta conceptul de raport juridic și a-l înțelege corect fără a stabili, în general, ce reprezintă în sine relațiile sociale. ***Relațiile sociale sunt relațiile dintre oameni, care se stabilesc în procesul activității lor comune.*** Cele mai importante din ele sunt relațiile economice, deoarece anume ele formează baza economică a societății și le determină, într-un fel sau altul, pe toate celelalte relații. Pe parcursul secolului trecut, la acest capitol au fost elaborate un șir de lucrări științifice fundamentale ale vestigiilor savanți, precum: **A. A. Piontkovski, P. I. Stucika, E.B. Pașucanis, S.F. Kececian, R.O. Halfin și alții.**

Subiecți ai relațiilor sociale pot fi diferite grupuri sau entități sociale, cum ar fi bunăoară: poporul, națiunea, colectivul etc., diferite organizații de stat, obștești sau private și chiar persoane particulare. Locul și rolul fiecărui subiect în sistemul relațiilor sociale este determinat atât de legitățile obiective ale funcționării relațiilor sociale, cât și de activismul participanților în cadrul lor.

Tradițional, se admite că noțiunea de raport de drept (juridic) este strâns legată de noțiunea de obligație de drept (juridică) (în sensul larg subiectiv). Raportul juridic este definit ca

un raport între subiecți de drept, adică între subiectul unei obligații juridice și subiectul dreptului corespunzător sau, mai mult – ceea ce nu este același lucru – ca un raport între o obligație juridică și dreptul corespunzător [177, pag.318]. **Giorgio del Vecchio** îl definește ca fiind “o legătură între persoane, în virtutea căreia una dintre ele poate să pretindă ceva la care cealaltă este obligată” [53, pag.253]. Acest raport „adeseori este îndoit și complex, adică aceeași persoană care este investită cu o facultate și exigență este investită și cu o obligație și viceversa” [53, pag.253].

În literatura juridică mai recentă, raportul juridic este definit ca fiind „acea legătură socială reglementată de norma juridică, ce conține un sistem de interacțiuni reciproce între participanți, individual determinate, legătură ce este susceptibilă a fi apărută pe calea coercițiunii statale” [94, pag.277; 80, pag.264]. relația socială concretă împrumută toate aceste trăsături de la norma abstractă. Prin tiparele normei sunt determinate părțile raportului, substanța lui, sistemul de interacțiuni reciproce (**drepturile și obligațiile**), precum și apărarea raportului prin sancțiunea normei care are vocația să fie impusă prin forța coercitivă a statului.

În viziunea noastră, definiția raportului de drept, întâlnită în literatura de specialitate și cu denumirea de raport juridic sau relație juridică (termen care, după noi, este mai reușit) ar fi următoarea: **Prin raport juridic se înțelege orice relație socială care cade sub incidența normei juridice sau care este reglementată de ea, unii participanți la această relație având drepturi subiective, alții purtând obligații juridice, acestea fiind puse în acțiune și asigurate, în caz de necesitate, prin forța coercitivă a statului.** Mai mult ca atât, este important a remarca că anume raportul juridic este principalul element al mecanismului de reglementare juridică și mijlocul esențial de realizare a dreptului.

Orice raport juridic se caracterizează prin următoarele:

- 1) **apare doar în baza unei norme juridice;**
- 2) **în el sunt expuse voințele participanților la aceste raporturi juridice;**
- 3) **metoda de asigurare a raportului juridic este constrângerea de stat.**

De asemenea, este primit a considera că raporturile juridice, care apar în baza normelor juridice, exercită următoarele funcții de bază în sistemul de drept și în mecanismul juridico-statal de reglementare a relațiilor sociale:

- 1) **stabilesc cercul de subiecți, față de care, în situații concrete, se răsfrânge acțiunea normelor juridice respective;**
- 2) **individualizează comportamentul subiecților concreți prin concretizarea normelor juridice, care au un caracter general și abstract;**

3) de regulă, servesc drept o condiție necesară de punere în acțiune, în caz de necesitate, a mecanismului juridic de apărare a drepturilor și a obligațiilor juridice.

Nașterea unui raport juridic este precedată de existența unor premise pe baza cărora el se structurează. Există un raport de determinare între acestea și raportul de drept. Acesta din urmă este o consecință firească a relațiilor dintre premise. În literatura juridică nu există un punct de vedere unitar cu privire la tehnologie și numărul acestor premise. Uneori premisele sunt denumite factori și se consideră a fi în număr de trei: normele juridice, subiecții raportului juridic și faptele juridice. Mai sunt numite *condiții ale nașterii raportului juridic și se consideră a fi necesare numai două: norma juridică și faptul juridic.*

Precum oamenii sunt un „dat” care există în societate dintotdeauna, ei fiind deja participanți la relațiile sociale, apariția relațiilor juridice este precedată, condiționată și determinată în ultimă instanță de premisele sociale care particularizează raportul social, transformându-l în raport juridic. Aceste premise constituie norma juridică și faptul juridic.

Norma juridică reprezintă premisa generală care conturează, în abstract, faptul juridic, desemnează subiecții raportului juridic, cuprinde conținutul, obiectul și sancțiunea raportului juridic. Pe scurt, ea prefigurează, în abstract, într-o manieră tipică și impersonală, faptul și raportul juridic. Prefigurând faptul juridic ca o ipoteză, norma juridică leagă de survenirea lui concretă nașterea raportului juridic. Construcția este logică și îmbracă, pe plan logic, forma silogismului. Regula de drept reprezintă premisa generală, denumită în logică premisă majoră. Faptul juridic este premisa minoră. Când faptul juridic se conturează ca o realitate, el determină apariția raportului juridic anticipat normei de drept. Tocmai de aceea, orice tratat de drept civil se ocupă de izvoarele obligațiilor, precizează că acestea sunt fapte și acte juridice. Or, obligațiile (în sensul pe care îl avem în vedere aici) nu sunt altceva decât raporturi juridice. Faptele și actele juridice sunt ipoteze ale regulii de drept abstracte, devenite realitate concretă.

O regulă de drept dispune (de sute de ani, încă din dreptul roman) că „copilul născut din părinți căsătoriți ori în timp de 300 de zile din momentul desfacerii căsătoriei, declarării căsătoriei nule sau decesului soțului mamei copilului are ca tată pe soțul (fostul soț) mamei, dacă nu a fost stabilit contrariul” (alin.(3) art.47 din Codul familiei).

Dat fiind că analiza regulii de drept s-a dezvoltat într-un capitol separat, aici considerăm suficientă doar evocarea ei, urmând să analizăm a doua premisă, premisa minoră, cum i se spune în logică: faptul juridic, iar survenirea lui, ca o realitate concretă, constituie, pe baza regulii de drept, izvorul oricărui raport juridic.

La alte discipline juridice se menționează despre faptele și actele juridice ca producătoare de efecte juridice. De asemenea, se relatează că deosebirea care separă faptele juridice de actele

juridice constă în aceea că, în cazul faptelor juridice, lipsește voința omului și, ca atare, ele se produc independent de voința noastră, iar în cazul actelor juridice acestea sunt rezultatul voinței umane. Totuși, credem mai rațional ca în cadrul acestui paragraf să descriem faptele juridice ca condiție obligatorie de apariție a raportului juridic, iar actul juridic îl vom cerceta într-un capitol aparte.

Prin fapte juridice se înțelege acele împrejurări prevăzute de normele juridice, în rezultatul cărora iau naștere, se modifică sau se sting drepturi și obligații ale participanților la aceste relații sociale (raporturi juridice), altfel spus, producând prin aceasta efecte juridice.

În literatura juridică există mai multe criterii de clasificare a faptelor juridice, dintre care, în opinia noastră, este cel mai important, pe care îl vom analiza în continuare. Întregul sistem de fapte juridice poate fi divizat în dependență de criteriul volițional în: acțiuni și evenimente.

Acțiunile sunt fapte juridice săvârșite, în mod voluntar, de subiecții de drept, care, potrivit normelor juridice, produc efecte juridice. La rândul lor, acțiunile se împart după mai multe criterii, printre care:

1. Acțiunile care produc efecte juridice. Acestea pot fi:

- a) acțiuni săvârșite fără intenția de a produce efecte juridice (de exemplu: un accident rutier cu consecințe grave, în rezultatul încălcării regulilor circulației rutiere; infracțiunile și contravențiile administrative săvârșite din imprudență etc.);
- b) acțiuni săvârșite cu intenția de a produce efecte juridice (de pildă, înregistrarea căsătoriei; încheierea unui contract de vânzare-cumpărare, săvârșirea infracțiunilor intenționate etc.).

2. Acțiunile săvârșite cu intenția de a produce efecte juridice. Acestea pot fi: licite și ilicite.

Licite sunt toate acțiunile săvârșite în conformitate cu prevederile normelor juridice.

Ilcite sunt faptele comise împotriva legii, adică fapte interzise de normele juridice. Asemenea fapte sunt: infracțiunile, contravențiile administrative, delictelor civile, abaterile disciplinare etc.

Evenimentele sunt acele fapte care se produc independent de voința omului, dar care, potrivit legii, dau naștere la efecte juridice, cum ar fi bunăoară:

- diferite calamități și fenomene naturale (cataclisme, catastrofe, incendii etc.), calificate cel mai des ca forță majoră;
- nașterea unei persoane, noul-născut devenind subiect de drept;
- moartea, care înseamnă tocmai încetarea calității de subiect de drept.

Faptele juridice săvârșite cu intenția de a produce efecte juridice reprezintă categoria cea mai numeroasă de acțiuni și poartă denumirea de acte juridice.

Creațiile intelectuale sunt un mijloc de promovare și păstrare a culturii naționale a fiecărui stat.

Totodată, statul creează posibilitatea de a evalua aportul intelectual al fiecărui cetățean la patrimoniul cultural al poporului de care aparține și reprezintă un element esențial al progresului.

Creațiile intelectuale sunt o oportunitate a fiecărui stat și este bine cunoscut că, odată ce statul asigură un nivel de protecție corespunzător, omul este încurajat și cointerestat să creeze. Produsele creației intelectuale sunt utile pentru un număr mare de persoane, fiind susceptibile de aplicare și în alte domenii, cum ar fi: industria cinematografică, de televiziune și radio, de fonograme etc., contribuind, astfel, la dezvoltarea economică, socială, culturală a fiecărei națiuni.

Raportul juridic privind creațiile intelectuale uneori poate fi asimilat cu raportul juridic de proprietate. De exemplu, în cazul achiziționării unui automobil, posesorul deține un drept de proprietate asupra acestuia. În același timp, un compozitor, creând o melodie, este deținător al dreptului asupra creației muzicale. Astfel, obiect al dreptului de proprietate pot fi bunurile materiale, pe când obiect al dreptului asupra creațiilor intelectuale – creația nematerială, considerată cea mai sacră dintre toate proprietățile.

Ulterior, automobilul procurat poate face obiectul unei vânzări, donații, schimb sau, în genere, poate fi distrus, deoarece proprietarul îl deține cu drept exclusiv. La fel și autorul creației intelectuale poate decide în orice moment soarta juridică a creației sale, pentru că dreptul exclusiv îi permite asemenea acțiuni și nici o terță persoană nu va putea interveni în acest proces, dacă autorul nu-și va da consimțământul.

Această teorie nu poate fi acceptată, fiind aspru criticată de specialiștii în domeniu (M. Ficsor, Y. Eminescu, C. Судариков). Distincția principală dintre dreptul asupra creației și dreptul de proprietate este obiectul de reglementare. Dacă automobilul poate fi utilizat de câteva persoane, atunci toate raporturile juridice privind creațiile intelectuale sunt destinate unui numeros public, pentru că acestea au un caracter nematerial. De exemplu, melodia compozitorului poate fi imprimată și distribuită de mai mulți titulari de drepturi, în același timp fiind difuzată și la posturile de radio sau de televiziune.

În procesul gândirii omului apar diferite idei, subiecte sau scenarii, însă nu toate din ele sunt protejate [150, pag. 12]. Protecția creațiilor intelectuale se extinde asupra formei de exprimare, și nu asupra ideilor, proceselor, metodelor de funcționare sau asupra concepțiilor matematice ca atare. În același timp, forma de exprimare trebuie să fie originală, adică să constituie un rezultat al activității creatoare.

Potrivit legislației Republicii Moldova, pentru ca opera să fie considerată un obiect al dreptului de autor trebuie să corespundă celor două criterii:

- să fie un rezultat al creației intelectuale;
- să fie exprimată într-o anumită formă obiectivă.

În unele state, o altă condiție pe care trebuie să o întrunească creația intelectuală pentru a fi protejată este să fie exprimată într-o formă materială [152, pag. 41]. Acest criteriu este obligatoriu, în special pentru legislația Marii Britanii, care subliniază că protecția asupra creațiilor intelectuale nu se va aplica asupra anumitor rezultate ale procesului de creație, atâta timp cât acestea nu vor fi exprimate în formă scrisă, termenul de protecție începând să curgă nu din momentul creării, dar din data fixării creației.

Și legislația franceză impune obligativitatea formei materiale, dar numai pentru unele categorii de creații intelectuale.

Drept obiect al raportului juridic privind creațiile intelectuale [156, pag. 4; 131, pag. 14] sunt: operele literare, inclusiv programele pentru calculator; operele dramatice și muzical-dramatice, scenariile, proiectele de scenarii, libreturile, sinopsisul filmului; operele muzicale cu sau fără text; operele coregrafice și pantomimele; operele audiovizuale; operele de pictură, sculptură, grafică și alte opere de artă plastică; operele de arhitectură, urbanistică și de artă hortică; operele de artă decorativă și aplicată; operele fotografice; hărțile, planșele, schițele și lucrările tridimensionale din domeniul geografiei, topografiei, arhitecturii și din alte domenii de științe, operele derivate și integrante, invenții, desene și modele industriale, soiuri de plante, topografiile circuitelor integrate etc.

În același timp, majoritatea convențiilor internaționale și legislațiilor statelor exclud anumite categorii de obiecte ale creațiilor intelectuale, precum:

- documentele oficiale (legile, hotărârile judecătorești, alte documente), precum și traducerile oficiale [145, pag. 102];
- simbolurile și însemnele oficiale ale statului (drapelele, stemele, semnele monetare etc.);
- expresiile folclorice;
- noutățile zilei și faptele cu caracter de simplă informație;
- mijloacele de plată;
- invențiile și alte obiecte care contravin legilor esențiale ale naturii;
- invențiile și alte obiecte care contravin ordinii publice și bunurilor moravuri; etc.

Sistemul de drept continental exclude posibilitatea introducerii unor formalități pentru protecția obiectelor creațiilor intelectuale. Excepție constituie doar statele din sistemul common-law.

Activitatea creatoare a omului se materializează în opera, asupra căreia i se recunoaște un drept absolut, ce formează obiect de reglementare în cadrul proprietății intelectuale. În concepția modernă asupra creațiilor intelectuale acest drept are un caracter complex, cuprinzând două categorii de prerogative: prima fiind facultatea ce este rezervată autorului de a se bucura de toate beneficiile imateriale care îi aduc glorie, renume, respectul personalității sale și pentru care îi sunt recunoscute drepturile morale, a doua categorie fiind reprezentată de dreptul de a trage foloase materiale din utilizarea creației sale intelectuale pentru sine și pentru urmașii săi, scop în care îi sunt recunoscute drepturile patrimoniale exclusive [108, pag. 194].

Drepturile personale (morale) ale autorului sunt protejate pe termen nelimitat. Ocrotirea drepturilor personale după decesul autorului este exercitată de moștenitori, precum și de organizațiile împuternicite, în modul stabilit, să ocrotească aceste drepturi, durata drepturilor patrimoniale variază.

În prezent, nu există nici o țară în lume care să nu fi recunoscut ideea dreptului de autor, existența căruia facilitează dezvoltarea și protecția culturii mondiale.

În vederea susținerii demnității umane este necesară valorificarea culturii și învățământului pentru toți oamenii, de aceea fiecare popor are această obligație sfântă, care trebuie îndeplinită în spiritul cooperării reciproce [122, art. 1].

Declarația ONU cu privire la drepturile omului stipulează că fiecare persoană are dreptul la protecția intereselor sale morale și materiale asupra rezultatelor științifice, literare și artistice, al cărora autor este el [43, art. 27], iar constituția multor state garantează libertatea creației artistice, literare și științifice; în același timp, drepturile autorilor, interesele lor morale și materiale, ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală, sunt apărute de lege. Statele se obligă să păstreze, să dezvolte și să propage realizările culturii și științei naționale și mondiale.

Astfel, dreptul asupra creațiilor intelectuale este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, ce se bazează pe necesitatea de a avea acces către realizările literaturii, artei sau științei și pe obligativitatea de a asigura drepturile celor ce obțin aceste realizări.

În doctrină [5, pag. 4], Chapelier este considerat a fi primul care a proclamat, în anul 1791, la Adunarea Constituantă a Franței că „cea mai sacră, cea mai legitimă, cea mai inatacabilă și chiar cea mai personală dintre toate proprietățile este opera intelectuală, fructul gândirii omenești”, iar Lakanal, raportorul legii franceze din 1793 asupra proprietății literare, aprecia că

„dintre toate proprietățile, ceea ce se poate contesta mai puțin este fără îndoială cea a producțiunilor geniului și dacă trebuie să ne mirăm de ceva, este de faptul că a mai putut fi nevoie ca această proprietate să fie recunoscută și exercițiul ei să fie asigurat printr-o lege pozitivă”.

De asemenea, în Raportul pentru Legea asupra brevetelor de invenție, adoptată în Franța, la 7 ianuarie 1791, Stanislas de Boufflers spunea că „dacă există pentru om o adevărată proprietate, aceea este a gândirii sale; aceasta este cel mai puțin susceptibilă de atingere, este personală, este independentă, este anterioară oricărei tranzacții; nici copacul care crește pe câmp nu aparține atât de incontestabil stăpânului câmpului, cât ideea care este produs al spiritului omului și care aparține autorului”, iar Napoleon, referindu-se la proprietatea literară, în anul 1803, spunea: „cred că opera intelectuală este o proprietate ca și o moșie, ca și o casă, și că trebuie să se bucure de aceleași drepturi și să nu poată fi înstrăinată decât pentru cauză de utilitate publică”.

Cea mai sacră și mai incontestabilă dintre proprietăți, cea asupra produselor spiritului are, în spațiul comun al României și Republicii Moldova, o istorie de doar un secol și jumătate. Prima reglementare a instituției o găsim în Legea presei din 13 aprilie 1862, adoptată în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, și care, într-un capitol special dedicat, recunoștea autorilor (scriitori, compozitori, creatori de opere artistice) „dreptul de a se bucura ca de o proprietate pe timpul vieții lor, de dreptul de a reproduce, vinde sau ceda creația lor”. Istoriei comune a acestei instituții în cele două țări îi aparține și Legea proprietății literare și artistice din 28 iunie 1923, considerată, la vremea ei, a fi una din cele mai complete și moderne reglementări a dreptului de autor și a cărei influență se face și astăzi simțită [107, pag. 73].

Natura juridică a drepturilor de proprietate intelectuală are un caracter complex, consacrat atât în sistemul Convenției de la Paris, cât și în sistemul Convenției de la Berna, fiind însușit, cu unele rezerve, de majoritatea statelor membre, în argumentarea lor se manifestă tendințe diferite, exprimându-se mai multe opinii ce au condus la formularea a două teorii: teoria monistă (unitară) și teoria dualistă [106, pag. 10].

Teoria monistă susține că între personalitatea autorului și opera realizată de el există o legătură strânsă, care împiedică disocierea drepturilor morale de cele patrimoniale și ierarhizarea lor. Potrivit acestei concepții, drepturile morale constituie prerogative ale dreptului de autor, având aceeași valoare și durată ca și drepturile patrimoniale.

Soluția dreptului de autor ca drept dualist este soluția adoptată în aproape toate țările Europei, cu excepția Germaniei, îndeosebi după ce, ca urmare a Convenției de la Roma din 1928,

ea a fost adoptată și în textul Convenției de la Berna (revizuire ce a intrat în vigoare la 1 august 1931) [107, pag. 73].

În dreptul român, soluția calificării dreptului de autor ca un drept complex este tradițională, pentru că Legea presei din 1862 recunoștea scriitorilor, compozitorilor și creatorilor de opere artistice dreptul de a se bucura „ca de o proprietate”, în tot timpul vieții lor, de dreptul de a reproduce, de a vinde sau de a ceda operele lor la retipărirea, reproducerea sau imitarea unei opere era posibilă numai cu consimțământul autorului. Cu alte cuvinte, legiuitorul român de la 1862 nu asimila dreptul de autor cu dreptul de proprietate și împărțea teza dualistă a dreptului de autor, teză care a fost împărțită și dezvoltată în doctrina din România de profesorii Aurelian Ionașcu, Constantin Stătescu, Francisc Deak, Stanciu Cărpenu, Yolanda Eminescu [107, pag. 73].

În dreptul român, Legea nr.8/1996 a pus capăt disputei pe marginea naturii dreptului de autor, prevăzând, în art. 1, că acest drept este legat de persoana autorului și comportă atribute de ordin moral și patrimonial [74]. Cu alte cuvinte, legiuitorul nostru a adoptat calificarea dreptului de autor ca un drept complex, având în compunerea sa atât drepturi morale cât și drepturi patrimoniale. Moral și patrimonial, în același timp, dreptul de autor se naște din faptul creării operei și este recunoscut ex-lege, fără îndeplinirea vreunei formalități. Simplul fapt al creării operei, chiar neterminată și independent de aducerea la cunoștința publică, are ca efect recunoașterea și protejarea operei.

Expresia „drepturi morale” a fost adoptată în doctrina majorității țărilor europene, dar cu același înțeles este folosită și expresia „drepturi personale nepatrimoniale de autor”. Dreptul moral de autor este expresia juridică a legăturii care unește opera de creatorul ei. El este justificat de nevoia de protejare a intereselor autorilor de opere, interes rezultând din faptul că operele concepute de aceștia sunt o reflectare a personalității lor.

Caracterul complex al dreptului de autor a fost consfințit de sistemul Convenției de la Berna privind protecția operelor literare și artistice din 9 septembrie 1886 [37, pag. 134], care divizează dreptul de autor în drepturi personale (morale) și drepturi patrimoniale, ce au un conținut economic.

De asemenea, este necesar de menționat că cele mai rentabile propuneri în afaceri, care generează activitatea productivă cu șanse mari de dezvoltare și profil, sunt cele care au la bază invenții brevetabile.

Acordarea brevetului de invenție demonstrează că realizarea brevetată a fost comparată cu tot ce este mai nou în domeniul dat și atestă că a fost o performanță modernă pe plan mondial, la data depunerii cererii de brevet [130, pag.5].

În strategia brevetării importanță primordială au patru factori: tehnic, economic, comercial și evaluarea noutății pe care o va prezenta viitoarea invenție.

Factorul tehnic va urmări, în primul rând, avantajele tehnice ale invenției în raport cu produsele existente la data analizei, precum și detaliile referitoare la fabricarea și utilizarea produsului [151, pag. 70].

Factorul economic va fi evaluat prin efectuarea unui calcul comparativ între costul necesar brevetării plus menținerea în vigoare a invenției și avantajele economice pe care le oferă existența protecției. Astfel, dacă invenția se referă la un produs, cheltuielile cu brevetarea și menținerea în vigoare trebuie împărțite la numărul estimativ al produselor vândute.

În acest fel, este posibil să se constate dacă, eventual, creșterea prețului produsului, cauzată de costurile brevetării, este rezonabilă sau nu.

Factorul comercial va cuprinde cunoașterea clienților potențiali și a eventualelor piețe de desfacere. Se vor analiza existența altor competitori, costurile de realizare a produsului și eventualele venituri obținute prin acordarea de licențe.

Există situații în care, deși prin brevetare agentul economic ar avea numai de câștigat, el, totuși, nu solicită protecția, datorită faptului că unitatea nu dorește în acel moment să modifice situația de pe piață, preferă să păstreze în secret noua tehnică sau deține o poziție atât de dominantă pe piață încât nu are interesul să-și modifice producția și tehnologia existentă.

Perioada sovietică nu a fost una dintre cele mai reușite și favorabile pentru protecția brevetelor de invenție. În general, spațiul sovietic era supus unor reglementări diferite față de alte țări ale lumii și direcția de dezvoltare în domeniul proprietății intelectuale nu era una pronunțată.

Trăsătura distinctivă a progresului istoric la momentul actual este conform sintagmei lui Jean-Francois Revel: „revirimentul democrației”. Nu este vorba nicidecum de o euforie democratică, ci dimpotrivă, de o perspectivă realistă și pragmatică asupra reapariției democrației în state, cărora, decenii de-a rândul, li s-au impus guvernări totalitare.

Democrația, rămânând a fi cea mai perfectă modalitate de a conduce cu treburile publice, actualmente, este afectată de unele imperfecțiuni, numite și „paradoxuri ale democrației”. Datorită acestora, în cadrul societății contemporane își au izvorul tensiuni sociale, care duc sau la slăbirea democrației, sau la înlocuirea acesteia cu un regim antidemocratic, autoritar. La capitolul unor asemenea imperfecțiuni sunt menționate unele contradicții între diferite laturi ale democrației: consens și conflict; reprezentativitate și guvernabilitate; legitimitate și eficacitate [54, pag.103].

În perioada puterii sovietice, a fost întocmit primul regulament care se referea la invenții, datând cu anul 1919, în care au fost formulate principiile de bază de dezvoltare a invențiilor în

societatea socialistă. Cea mai importantă și semnificativă stipulație se considera cea prin care întreaga proprietate privată se transformă în proprietate a poporului, de asemenea a fost introdus un element nou de protecție a invențiilor certificatul de autor.

O altă etapă în dezvoltarea legislativă servește anul 1973, a fost adoptat „Regulamentul cu privire la descoperiri, invenții și propuneri de raționalizare” care a intrat în vigoare la 1 ianuarie 1974, respectiv, acest act se relatează nu doar la invenții.

În continuare, vom face comparație între „Regulamentul cu privire la descoperiri, invenții și propuneri de raționalizare” din anul 1975, Legea cu privire la invenții din 1991 și legislația din prezent, mai exact Legea privind protecția invențiilor nr. 50-XVI din 07.03.2008 a Republicii Moldova.

În primul rând, relatăm o informație succintă despre cercul de relații sociale, care sunt reglementate de Legea din 1991. Deși actul în special nu definește, în urma analizei normelor sale se poate ajunge la concluzia că obiectul de reglementare include întreaga gamă de relații în legătură cu crearea și utilizarea de invenții, precum și de protecție a drepturilor de autor și titularilor de brevete. Cu alte cuvinte, actul constituie un act juridic de reglementare a invenției relații diferite din sectorului industriei [85]. În acest sens, în comparație cu legislația anterioară, în special furnizarea de descoperiri, invenții și propuneri de raționalizare, aprobat prin decret al Consiliului de Miniștri al URSS din 21 august, 1973 nr. 5842 a crescut semnificativ numărul reglementărilor, incluzând aproape toate aspectele cheie, deci, respectiv, există ceva asemănător cu legislația din prezent, ceea ce era destul de necesar în acea perioadă.

Una din problemele care solicitau răspuns și nu erau reflectate în aceste legi dacă statele membre ale uniunii au vreo competență în stabilirea unor drepturi sau limitarea altora, deci, nici din una nu reiese acest lucru și, de asemenea, nici nu se stipula nimic concret, unica stipulație expresă era că statele membre pot face modificări la capitolul drepturi și obligații, în așa mod legile aveau un caracter rigid și statele nu aveau posibilitate să le modifice conform necesităților sale naționale, conform bugetelor fiecărui stat, altfel spus se încălca suveranitatea fiecărui stat de a stabili reglementări proprii necesităților și posibilităților.

Referitor la condițiile de brevetabilitate, menționăm că în diverse perioade ele erau diferite, Regulamentul din 1973 nu definește clar condițiile și ele se reduc numai la stipulația că trebuie să fie o soluție nouă și să poată fi aplicată în diferite domenii, în Legea din 1995 [85] atestăm prezența celor trei condiții care sunt incluse și în Legea din 2008 art. 6 [81], în care atestăm noutatea, activitatea inventivă, aplicabilitatea industrială. Articolul 6 din Legea privind brevetele de invenție din 04.07.2008 prevede:

(1) Brevetul se acordă pentru orice invenție având ca obiect un produs sau un procedeu din orice domeniu tehnologic, cu condiția că invenția să fie nouă, să implice o activitate inventivă și să fie susceptibilă de aplicare industrială.

(2) Nu sunt considerate invenții, în sensul alin.(1):

- a) descoperirile, teoriile științifice și metodele matematice;
- b) creațiile estetice;
- c) planurile, principiile și metodele în exercitarea activităților intelectuale, în materie de jocuri sau în domeniul activităților economice, precum și programele de calculator;
- d) prezentările de informații.

(3) Prevederile alin.(2) nu exclud brevetabilitatea obiectelor sau activităților specificate decât în măsura în care cererea de brevet sau brevetul se referă la astfel de obiecte sau activități în sine.

(4) Invențiile din domeniul biotehnologiei sunt brevetabile în cazul când se referă la:

- a) un material biologic izolat din mediul său natural ori produs printr-un procedeu tehnic, chiar dacă anterior se producea în natură;
- b) plante sau animale, dacă realizarea tehnică a invenției nu se limitează la un anumit soi de plante sau la o anumită rasă de animale;
- c) un procedeu microbiologic ori la un alt procedeu tehnic sau la un produs, altul decât un soi de plante ori o rasă de animale, obținut prin aceste procedee;
- d) un element izolat din corpul uman sau altfel produs printr-un procedeu tehnic, inclusiv secvența totală ori parțială a unei gene, chiar dacă structura acestui element este identică cu cea a unui element natural [81].

Acest articol presupune o protecție eficientă a rezultatelor activității intelectuale a persoanelor și anume a rezultatelor științifice – invențiilor.

Specific la aplicarea industrială în legea din 1991 [176] era că aplicarea industrială era percepută într-un sens dublu, în primul rând se va considera ca aplicabilă în industrie invenția care va putea fi transferată în practică adică în forma sa materială, nefiind indicat termenul în care trebuie să fie materializată și al doilea sens se considera aplicabilă în industrie când sunt propuse resurse tehnice concrete și nu idei sau teorii științifice.

Ironie era faptul că toate țările încercau să armonizeze legislația cu privire la invenții, legile formulate în uniunea sovietică din contra încercau să renunțe la reglementările internaționale, într-un fel, impunând prin aceasta autoritatea națională, acest lucru se observa foarte bine la capitolul renunțării la clasificarea internațională a brevetelor aceasta aducea o izolare de întreaga lume, inclusiv de progresul științific și tehnologic.

Cele mai mari diferențe se observau la posibilitățile de perfectare a cererii, în legile vechi numai titularul putea să depună cererea de brevet și nu era prevăzută procedura de depunere a cererii prin reprezentant sau printr-o persoană specializată, ceea ce făcea procedura destul de anevoioasă, fiindcă nu orice persoana putea să cunoască toate cerințele și procedurile necesare. Ineficiența acestui sistem este demonstrată de datele unde, în medie, anual în uniunea sovietică se depuneau peste 160 mii de cereri de brevet, dar se acorda brevet doar la jumătate, din cauza nepregătirii corecte a cererii.

Toate obligațiile de ajutor de perfectare a cererilor cădeau pe seama Uniunii inventatorilor și inovatorilor, creată în anul 1958, care în anul 1979 era constituită dintr-un număr de 7 milioane de persoane.

La Uniunea respectivă se putea adresa orice persoană care a inventat ceva pentru ai fi acordat un ajutor de perfectare a tuturor documentelor necesare și îndeplinirea tuturor formalităților pentru obținerea brevetului. Regulamentul din 1973 se deosebea și prin termenii mai reduși, practic pentru toate procedurile, termenii din Legea din 1991 erau asemănători cu cei pe care îi avem în prezent.

Partea cea mai diferită de prezent era dreptul la remunerare și proprietate asupra invenției sale. Referitor la Regulamentul din 1919, în general, nu putem relata despre careva drepturi de proprietate asupra invenției, acesta prezenta, pur și simplu, certificatul de autor pe numele inventatorului, ceea ce era mai mult formal, în perioada respectivă toate invențiile aparțineau întregii comunități, mai exact – statului. Unicul lucru pe care putea să-l câștige autorul era remunerația unică și medalia de inventator al uniunii sovietice.

Regulamentul din 1973 aduce reglementări relativ noi în proprietatea asupra invenției și remunerația autorului acesteia.

Autorului i se oferă două posibilități: prima – reține dreptul de autor asupra invenției sau transmite dreptul asupra invenției statului pentru aceasta i se va acorda o remunerație conform legii sau lasă atât dreptul de autor cât și dreptul de inventator pentru sine și îl administrează cum dorește. În acest caz, putem menționa că legislația de atunci era formată în așa mod, că puține persoane doreau ca invenția să le aparțină, deoarece autorul nu putea să facă, practic, nimic cu ea.

Referitor la folosirea prin licență a dreptului asupra invenției, Legea din 1991 are tangențe, în mare parte, cu legea actuală potrivit căreia autorul poate să acorde dreptul unei altei persoane de a folosi invenția contra unei sume bănești.

2.2. Particularitățile specifice ale raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Devenirea dreptului ca sistem social, normativ, la limitele secolelor III-II î.e.n., a condus la schimbări radicale în domeniile politic, economic, spiritual etc. ale societății umane. Schimbări similare s-au produs și în sfera socială – în relațiile dintre oameni și formațiunile lor colective – în organizarea relațiilor sociale.

Natura a dat naștere unor diferite genuri de ființe sociale, unor genuri biologice care trăiesc în comunități. În această categorie intră insectele colective (albinele, furnicile, viespile etc.), animalele de turmă și, în fine, „regele naturii” – omul. Cu toate acestea, doar la om originea socială și comunitară a dobândit o astfel de amplitudine, un astfel de conținut și importanță multiplană, încât a devenit condiția fundamentală a existenței lui.

Într-adevăr, fiecare din noi se află cu alți oameni, cu formațiunile lor colective în diverse legături: politice, religioase, economice, de proprietate, de învățământ, de viață, de creație, științifice, de rudenie etc.

„Întrerupeți aceste legături, scrie Vengherov, lipsiți un om sau altul de comunicare cu semenii săi – și veți obține degradarea personalității, distrugerea firescului omenesc” [172, p.388].

Natura obștească a societății umane se păstrează în continuare, însă ea este îmbrăcată într-un înveliș de drepturi, obligații și responsabilități, devenind o activitate socială de natură juridică. De exemplu, așa relații sociale, cum ar fi cele dintre rude – dintre părinți și copii, dintre alte rude – nu dispar prin acțiunea dreptului. Cu alte cuvinte, nu dispare dragostea reciprocă, obișnuința de a îngriji unul de altul, nu dispare afecțiunea, atașamentul, gingășia, susținerea, alte minunate calități umane, dar în această lume idilică a relațiilor de rudenie intervine lumea juridică a drepturilor și obligațiilor, apar obligații reciproce stricte privind pensia alimentară, privind contractele de căsătorie etc. Apare codul – Codul familiei care reglementează relațiile complexe de reproducție a speciei umane. Aceste raporturi îmbracă forma raporturilor juridice de familie, iar participanții la ele – soțul, soția, părinții, copiii – se transformă în subiecți ai raporturilor juridice. Ca subiecți, ei dobândesc competențe și obligații privind susținerea reciprocă, coordonarea avutului familiei etc. Ei devin nu numai participanți sociali la relații, dar și purtători de drepturi, obligații, responsabilități – subiecți ai raporturilor juridice.

Raportul juridic este o varietate a relațiilor sociale. Relațiile sociale reprezintă acele legături sociale dintre oameni, care unifică indivizii în activitatea și existența lor comună. Unele relații sociale apar pe baza voinței unor persoane concrete, altele înaintea apariției omului sau chiar a unei întregi generații de oameni. Fiecare generație nouă nimerește în sistemul de legături și relații obiectiv cristalizate, de care aceasta nu poate să nu țină cont și care reprezintă hotarele

obiective ale activității umane și ale faptelor unor indivizi determinați. Aceste legături se modifică o dată cu scurgerea timpului, fie pe cale evoluționistă, fie pe cale revoluționară. Apar noi relații sociale, se formează un nivel mai înalt al activității omului, se lărgeste cadrul posibilului în faptele omenești, însă, o dată cu aceasta, apare o multitudine de limitări (restrângeri).

Astfel, dezvoltarea științei și tehnicii, creșterea indicilor industriali creează posibilități nemaivăzute anterior privind producerea diverselor mărfuri și servicii de care se folosesc consumatorii contemporani, însă, odată cu aceasta, are loc reducerea resurselor naturale, intoxicarea în mari proporții a mediului înconjurător și de acești limitatori obiectivi apăruiți trebuie să se țină cont. De aceea, în orice relație socială există o proporție determinată a **dezvoltării libere** a omului și o proporție determinată a **restricțiilor**. Dacă aceste două ating interesele esențiale ale personalității și statului, atunci relația socială concretă nimerește în sfera reglementării juridice, dobândind caracter juridic. Prima (libertatea) se transformă în drept subiectiv, iar cea de-a doua (restricția) – în obligație, interdicție sau restricție juridică [184, p.139].

În lumea dreptului, partea relațională are o pondere extrem de semnificativă, dar este o eroare, așa cum s-a remarcat, de a reduce această lume la o rețea de drepturi și obligații între persoane determinate. Această viziune simplifică lucrurile, complexitatea relațiilor umane care comportă nu numai raporturi imediate în care subiecții sunt stabiliți, ci și raporturi de perspectivă, indirecte sau incerte.

Caracterul legăturii normei de drept cu raportul juridic este mai complet definit ca realizarea normei. Rezultatul acțiunii normei se poate exprima prin diferite forme. Cea mai importantă dintre aceste forme, însă, nu unica, este configurarea relațiilor sociale în forma raporturilor juridice. Legătura mai sus indicată a fost denumită realizarea normei.

Din aceasta, însă, nu rezultă în nici un caz că norma se poate realiza doar în raporturi juridice. Însăși existența normei de drept acordă o influență educativă asupra membrilor societății. Normele juridice, reflectând opiniile și concepțiile politice și morale ale societății, dirijând dezvoltarea lor, au o mare semnificație ideologică. Dar prin această influență, normele nu exprimă încă specificul dreptului. În acest caz, el se prezintă ca unul din mijloacele de influență ideologică. Specificul normei juridice se manifestă prin aceea că ea dirijează conduita persoanelor și colectivelor, creând o motivație determinată a conduitei.

Influența dreptului ca factor de motivare a conduitei, în ultimii ani, atrage o atenție deosebită a savanților, aria lor de cercetare acoperind astfel de probleme, cum ar fi: psihologia juridică, emoțiile juridice, legătura dreptului cu psihologia individuală și socială. Este

incontestabil că cunoașterea dreptului influențează conduita persoanelor. Reieșind din rolul preventiv al dreptului, mari eforturi se depun privind propaganda juridică, aducerea la cunoștința populației a principiilor de bază ale dreptului. Este evident, că elaborarea metodelor care oferă posibilitatea de a determina mai exact influența normei juridice asupra conduitei reprezintă una din problemele științei juridice în colaborare cu alte ramuri ale științelor sociale și naturale.

Independent de faptul cât de complete și exacte sunt cunoștințele noastre despre rolul dreptului în motivația conduitei, realitatea obiectivă a acestei influențe este contestabilă. Anume din acest considerent putem relata despre drept ca realitate. În același timp, nu se poate trece cu vederea deosebirea acestei realități de realitatea raportului juridic, adică relația din viața reală, care este îmbrăcată în formă juridică. Nu întâmplător, relatând despre realitatea normei de drept, S.S.Alexeev folosește termenii „realitate specifică”, „realitate socială”. Realizarea normei prin raport juridic înseamnă trecerea de la „realitatea specifică” condiționată la sfera vieții reale, astfel, din sfera comandamentului (normei) se realizează o trecere în sfera realității. După cum am arătat, raportul juridic reprezintă rezultatul acțiunii normei de drept. Această situație nu trebuie însă înțeleasă restrictiv. Bineînțeles, raportul juridic apare în urma acțiunii celor mai diverși factori: condițiile materiale de viață ale societății; împrejurările concrete în care se află persoana sau persoanele; educația, tradițiile, obișnuințele, starea psihofizică etc. Pentru noi, însă, în acest caz, prezintă interes faptul că relația reală de viață se realizează în corespundere cu prescripțiile normei juridice, prin care se exprimă realizarea normei, transformarea „necesarului” într-un act concret de conduită. Anume din acest punct de vedere trebuie să fie analizat raportul juridic ca rezultat al acțiunii normei [121, 195].

În știința contemporană, raportul juridic a primit cel puțin trei accepțiuni. În unul din cazuri, prin raport juridic se înțelege o legătură specifică dintre dreptul subiectiv și obligația juridică în sensul corelației lor. Această accepțiune presupune, înainte de toate, raportul juridic ca o corelație abstractă a dreptului și obligației în cadrul modelului, adică a normei juridice. În altă accepțiune, prin el se înțelege situația unui subiect distinct de drept în cadrul structurii dreptului și caracterul corelativității acestui subiect de drept cu altele. Și, în sfârșit, prin raport juridic se înțelege interacțiunea reală a subiectelor de drept, interacțiune care se bazează pe exercitarea drepturilor juridice și executarea obligației, care se exprimă totodată exteriorizată în acțiunile și faptele subiectelor de drept.

Caracterul real al raporturilor juridice concrete face necesară și importantă elucidarea formelor lui intermediare, consolidarea lor, dar și clarificarea specificului fixării lor de drept.

În societate, oamenii își satisfac nevoile materiale și spirituale prin intermediul raporturilor juridice, în special al raporturilor juridice civile. În acest sens, suntem conștienți de

faptul că comportamentul nostru, în cea mai mare parte, este guvernat de normele juridice civile, iar esența acestei guvernări constă în posibilitatea persoanei de a se bucura, de a dobândi și de a exercita drepturi civile.

Toate valorile (materiale, nemateriale) sunt create de oameni și le aparțin cu diferite drepturi, care le acordă anumite posibilități de acțiune. Asupra valorilor materiale, persoanele fizice și juridice pot dobândi, exercita drepturi reale și de creanță. Bunurile, fiind utile și necesare omului, de cele mai dese ori apar ca obiecte materiale în cadrul raporturilor juridice civile și sunt studiate destul de amplu în doctrină, iar reglementările juridice sunt la nivelul cerințelor. În schimb, valorile nemateriale sau, cum sunt numite în Codul Civil al Republicii Moldova, rezultatele activității intelectuale apar mai rar ca obiecte ale acțiunilor subiectelor în raportul juridic civil [23].

În rezultatul celor menționate, putem deduce că prin raport juridic se înțelege orice relație socială care cade sub incidența normei juridice sau care este reglementată de ea, unii participanți la această relație au drepturi subiective, alții poartă obligații juridice, acestea fiind puse în acțiune și asigurate, în caz de necesitate, prin forța coercitivă a statului. Mai mult ca atât, este important să remarcăm că anume raportul juridic este principalul element al mecanismului de reglementare juridică și principalul mijloc de realizare a dreptului.

Orice raport juridic se caracterizează prin următoarele:

- 1) apare doar în baza unei norme juridice;
- 2) în el sunt expuse voințele participanților la aceste raporturi juridice;
- 3) metoda de asigurare a raportului juridic este constrângerea de stat.

La fel este primit a considera că raporturile juridice, care apar în baza normelor juridice, exercită următoarele funcții de bază în sistemul de drept și în mecanismul juridico-statal de reglementare a relațiilor sociale:

- 1) stabilesc cercul de subiecți, față de care în situații concrete se răsfrânge acțiunea normelor juridice respective;
- 2) individualizează comportamentul subiecților concreți prin concretizarea normelor juridice, care au un caracter general și abstract;
- 3) de regulă, servesc drept o condiție necesară de punere în acțiune, în caz de necesitate, a mecanismului juridic de apărare a drepturilor și a obligațiilor juridice.

Ca varietate a relațiilor sociale, raportului juridic îi sunt specifice următoarele particularități:

- este un raport social.
- are un caracter volițional.

- este un raport istoric.
- este un raport valoric.

Normele juridice prevăd doar anumite posibilități, ipoteze, situații generice care, pentru a deveni realitate, trebuie să se concretizeze în raporturile juridice între subiecții determinați, individualizați, prin care aceștia urmăresc realizarea unor interese proprii: îndeplinirea unor necesități, coexistența alături de alți indivizi, cooperarea lor etc.

Dreptul, ca un sistem de norme indisolubil legate reciproc, nu constituie un scop în sine. El este creat în vederea realizării funcțiilor sale, printre care locul primordial aparține funcției de a reglementa conduita oamenilor, modul lor de comportare în relațiile sociale, care are o însemnătate majoră. Această funcție a dreptului se realizează, în principal, prin aceea că, în relațiile reglementate pe cale juridică, oamenii sunt obligați să se comporte conform prescripțiilor normelor juridice. Ele se numesc juridice, deoarece sunt create și rezultă din acțiunea dreptului, spre deosebire de relațiile politice, morale, religioase etc., care sunt rezultatul acțiunii altor norme sociale, cum ar fi: normele politice, etice, religioase etc.

Din denumirea de „drept al proprietății intelectuale”, aceasta s-ar putea defini ca un ansamblu de norme juridice care reglementează relațiile sociale privind crearea și valorificarea rezultatelor activității intelectuale a oamenilor, însă, după cum afirmă, pe bună dreptate, profesorul, doctorul Viorel Roș, această denumire nu este pe cât de tradițională, pe atât și de corectă. „Aceasta pentru că, pe de o parte, remarcă V.Roș, instituțiile care o alcătuiesc și care formează obiectul ei de studiu nu se referă întotdeauna la creații intelectuale, creații ale spiritului (este cazul mărcilor și indicațiilor geografice), iar, pe de altă parte, chiar și în acele cazuri în care obiectul protecției îl reprezintă astfel de creații, regimul juridic al acestora este diferit de regimul proprietății din dreptul comun.” [133, pag. 3].

În literatura de specialitate au fost exprimate diferite opinii cu privire la natura și descrierea noțiunii de proprietate intelectuală. Astfel, V.M. Feighelson consideră că proprietatea intelectuală este rezultatul exprimat materialmente al activității intelectuale, care acordă celui ce l-a creat dreptul exclusiv asupra lui și care este protejat fie prin intermediul unor documente corespunzătoare, eliberate oficial – brevete sau certificate – în cazul proprietății industriale, fie de normele dreptului de autor [209, pag. 8]. În viziunea lui A.P. Sergheev, prin „proprietate intelectuală” se are în vedere ansamblul de drepturi exclusive cu caracter atât personal, cât și patrimonial asupra rezultatelor activității intelectuale (în primul rând – ale activității creative), precum și asupra unor altele asimilate lor, a căror listă concretă este stabilită de legislația statului respectiv, ținându-se seama de obligațiile internaționale asumate [203, pag. 19]. În opinia lui S.Petrovski, „dreptul exclusiv (proprietatea intelectuală) constituie un complex de drepturi

patrimoniale asupra folosinței rezultatelor de creație în orice formă și prin orice metodă” [196, pag.58]. În fine, dar nu în ultimul rând, Petru Costinescu consideră că proprietatea intelectuală reprezintă drepturile de proprietate asupra creațiilor intelectuale, în particular asupra invențiilor tehnice și operelor literare și artistice [120, pag.15-18].

Este adevărat că din faptul creării opereii și exprimării ei într-o formă obiectivă „ce permite a o reproduce”, autorul dobândește un ansamblu de drepturi (prerogative, atribuții, împuterniciri), acestea amplificându-se în urma publicării opereii și obținând un conținut mult mai bogat decât conținutul dreptului subiectiv de proprietate, care se reduce la trei elemente: a poseda, a folosi și a dispune de obiectul acestui drept subiectiv.

Corelația dintre drepturile ce îi revin autorului nu rezultă clar nici din Glosarul OMPI, potrivit căruia dreptul de autor, în sens subiectiv, are în vedere punerea prin lege, la dispoziția autorului, a unui drept exclusiv de a fi numit creatorul opereii, de a o reproduce, de a o difuza și a aduce opera la cunoștința publicului prin orice mod sau mijloace, precum și de a permite terțelor persoane valorificarea opereii prin diferite modalități [164, pag.59].

Din cele citate din Glosarul OMPI, logic rezultă că toate aceste drepturi subiective exclusive sunt de sine stătătoare, nu au nici o corelație, nici o subordonare între ele, cu excepția că aparțin autorului.

După cum am remarcat anterior, evoluția raportului juridic privind creația intelectuală este una de durată și controversată. Necesitatea creării unui nou mecanism al raportului juridic privind creația intelectuală a fost determinată de faptul că dreptul de proprietate asupra bunurilor corporale nu putea face față tuturor particularităților specifice pentru bunurile nemateriale, adică nu putea asigura o protecție corespunzătoare obiectelor creației intelectuale din domeniul artelor, literaturii sau științei. Pe parcursul dezvoltării relațiilor comerciale, ce aveau ca obiect de protecție produsul creației intelectuale, s-a propus ca el să fie valorificat prin prisma mecanismului juridic de drept de proprietate. Însă, după cum s-a precizat atât în doctrină, cât și în jurisprudență, dreptul de autor este caracterizat prin anumite particularități specifice, care nu pot fi reglementate de mecanismul juridic al dreptului de proprietate, acesta având drept obiecte de protecție bunurile corporale, fapt ce a generat opinii controversate despre natura raporturilor juridice privind creațiile intelectuale. În acest sens, în doctrină au fost elaborate mai multe teorii privind natura raporturilor juridice privind creațiile intelectuale, conform cărora acestea sunt calificate ca raporturi juridice de proprietate drept asupra unor bunuri nemateriale, un drept al personalității, precum și teoriile privind natura complexă a raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Cea mai durabilă și discutabilă teorie, care și-a lăsat amprenta până în prezent asupra raporturilor juridice privind creațiile intelectuale, este cea a dreptului de proprietate, aceasta confirmându-se prin faptul că raporturilor juridice privind creațiile intelectuale sunt numite drept de proprietate intelectuală sau proprietate literară și artistică.

Promotorii acestei teorii propun ca raportul juridic privind creațiile intelectuale urmează să fie reglementat prin prisma mecanismului de drept de proprietate care este aplicat, după cum am menționat, pentru bunurile corporale.

Printre promotori se află savanții cu renume Pierre Recht și L. Josserand, care afirmă că „noțiunea modernă a dreptului de proprietate este suficient de largă și nuanțată pentru a cuprinde forme de stăpânire foarte diferite unele față de altele”, iar creația intelectuală „comportă o apreciere exclusivistă și opozabilă tuturor, deci este un fel de proprietate”. Această teorie, însă, este supusă unor critici de către E. Picard și Stanciu D. Cărpănu, care, invocând mai multe motive, afirmă, în special, că teoria respectivă nu poate acorda protecție drepturilor personale morale (nepatrimoniale), ce reflectă legătura inseparabilă care există între autor și operă și, prin urmare, caracterizează raporturile juridice privind creațiile intelectuale.

De menționat că raportul juridic privind creațiile intelectuale posedă și alte caracteristici individuale care îl fac să se deosebească de cel de proprietate.

Pentru început, raportul juridic de proprietate are ca obiect de protecție bunurile materiale, ceea ce îl deosebește de raportul juridic privind creațiile intelectuale, care are ca obiecte de protecție produse ale creației intelectuale a omului în domeniul artei, literaturii sau științei, adică bunurile nemateriale.

Raportul juridic de proprietate asupra suportului material conține un drept distinct în raport cu dreptul de proprietate asupra operei expuse pe suportul material. Astfel, odată ce opera a fost comercializată, proprietarul suportului material posedă dreptul de proprietate asupra suportului, nu și asupra operei. Prin urmare, în cazul operelor de artă, posesorul suportului material va fi obligat să obțină permisiunea autorului operei pentru demonstrarea publică a operei în diferite galerii, expoziții etc.

Termenul de protecție a drepturilor patrimoniale de autor este limitat în timp și constituie tot timpul vieții autorului plus 70 de ani după deces.

Dreptul subiectiv de proprietate, în dreptul comun, nu cunoaște o limită în timp.

Dreptul subiectiv de autor apare odată cu crearea operei de artă, literatură sau știință și nu în urma unor metode existente de valorificare a rezultatelor deja obținute, cum ar fi încheierea actelor juridice. Aceeași părere, pe care o susținem integral, este expusă și de Viorel Roș, care, pe bună dreptate, afirmă că „proprietatea intelectuală are o legitimitate mai mare decât

proprietatea asupra bunurilor materiale, aceasta pentru că, la origine, proprietatea asupra bunurilor materiale s-a dobândit prin apropierea bunurilor deja existente și în forma în care posesorul și le-a apropiat, în timp ce proprietarul creației intelectuale este și creatorul ei. În cazul proprietății intelectuale, apropierea are ca obiect propria creație, un bun care nu exista până atunci, un bun care aparține cu adevărat autorului și care este parte a autorului însuși” [110, pag.51-52].

Caracterul dualist al acestor raporturi implică anumite limite în realizarea lor, astfel, după natura juridică, drepturile personale (morale) nu pot fi înstrăinate, adică au un caracter inalienabil. Prin urmare, obiect al înstrăinării pot fi doar drepturile patrimoniale (economice).

O deosebire esențială între raporturile juridice cu privire la creațiile intelectuale și raporturile juridice de proprietate din dreptul comun vizează impactul lor în spațiu. Dacă titularul dreptului subiectiv de proprietate poate să-și valorifice bunurile în limitele frontierelor statului care i-a recunoscut acest drept prin dreptul său comun, depășirea cărora îl transferă în spațiul dreptului internațional privat, autorul unei opere este în drept să-și valorifice opera pe întregul glob pământesc, el rămânând sau în spațiul reglementărilor propriului stat, sau în spațiul reglementărilor speciale internaționale. Însă, din moment ce opera a fost transmisă, regimul juridic al ei poate fi diferit pe teritoriul diferitelor state.

Astfel, titularul de drepturi își poate valorifica opera într-un mod pe teritoriul unui stat, pe când pe teritoriul altor state aceleași acțiuni privind aceeași operă pot reprezenta o încălcare a drepturilor altor titulari de drepturi.

Argumentele expuse mai sus permit să afirmăm că dreptul subiectiv de proprietate nu întrunește toate cerințele caracteristice dreptului subiectiv de autor și, prin urmare, nu poate servi ca instrument juridic de protecție a rezultatelor ce decurg din procesul de creare și valorificare a operelor științifice, literare și artistice.

În conformitate cu teoria promovată de D. Keoler, dreptul subiectiv de autor este dreptul asupra unor bunuri. Potrivit teoriei sale, dreptul de proprietate, conform conținutului său tradițional, reprezintă unele împuterniciri care sunt aplicate doar asupra bunurilor materiale, în schimb dreptul creatorului unei opere este de alt caracter: aici este vorba de unele drepturi exclusive asupra operelor, care sunt calificate drept bunuri nemateriale, precum și de faptul că acest drept, adică dreptul creatorului, cunoaște și un conținut economic și, în acest sens, după natura sa se deosebește de dreptul de proprietate asupra bunurilor materiale, care, în opinia noastră, în toate cazurile are un conținut economic [186, pag.22].

Dreptul subiectiv de autor, la etapa privilegiilor, era un drept exclusiv, deoarece, de la bun început, scopul dreptului de autor a fost de a apăra drepturile economice ale proprietarilor de

tipografii și a le acorda acestora dreptul exclusiv la reproducerea operei, dreptul exclusiv la difuzarea ei, precum și alte drepturi. În acea perioadă, drepturile nepatrimoniale încă nu făceau parte din categoria drepturilor de autor, deși ele contribuie la protecția operei, făcând parte din categoria de drepturi personale. Anume din aceste considerente, teoria dreptului de proprietate a fost criticată dur, deoarece ea nu ține cont de specificul legăturii care există între autor și opera sa, de momentul apariției operei și a dreptului subiectiv de autor (de paternitate) asupra ei, calificat ca un drept cu caracter personal, nepatrimonial (moral) și de etapa în care autorul realizează dreptul de difuzare a operei sau aduce la cunoștința publicului opera, ceea ce, de fapt, presupune valorificarea drepturilor patrimoniale. Distingerea în conținutul dreptului subiectiv de autor a drepturilor (împuternicirilor) personale nepatrimoniale (morale) și a celor patrimoniale, pe care în paragraful precedent le-am numit elemente ale conținutului acestui drept, se datorează teoriei dualiste. Însă, unii savanți, bazându-se pe specificul legăturii dintre personalitatea autorului și opera creată de el și pe elementele personale nepatrimoniale (morale), asupra cărora teoria dualistă atrage atenția, au creat o altă teorie privind dreptul subiectiv de autor, și anume teoria de drept al personalității.

Sușinim că toate valorile create de om, fie că sunt corporale, fie că sunt incorporate, constituie bunuri – toate sunt utile și posibil de apropiat. Evident, bunurile incorporate au un specific. Dintre criteriile de deosebire a dreptului de proprietate asupra bunurilor corporale și a dreptului de proprietate asupra bunurilor incorporeale putem evidenția:

- nașterea drepturilor de proprietate intelectuală (drepturi asupra bunurilor incorporeale) este condiționată de desfășurarea unei activități de creație intelectuală și, în privința unor obiecte, de îndeplinirea unor formalități (înregistrarea obiectelor de proprietate industrială). Astfel, dreptul de autor se dobândește în virtutea creației operei literare, artistice, științifice, adică a exprimării ideilor, cunoștințelor subiective ce au ca izvor realitatea obiectivă în forma obiectivă pentru a fi aduse la cunoștința publicului, astfel fiind posibilă reproducerea lor (scrierea unui roman, pictarea unui tablou, recitarea unei poezii compuse etc.); dreptul asupra creațiilor de fond și artistice (invenții, modele de utilitate, desene și modele industriale), dreptul asupra semnelor ce individualizează comercianții, produsele/serviciile, locul de proveniență a produselor, cu excepția denumirii de firmă, mărcilor notorii și desenelor și modelelor industriale, făcute public, se dobândește în virtutea înregistrării, dacă corespund cerințelor legilor speciale, la Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală.

- dreptul de proprietate intelectuală se exercită asupra creațiilor intelectuale – rezultate ale muncii intelectuale. În acest sens, urmează să facem distincție între creație și suportul material al creației, de exemplu: opera o deosebim de cartea în care ea este incorporată.

- dreptul de proprietate intelectuală este limitat în timp (cu referire la drepturile patrimoniale) și teritoriu. Această particularitate derivă din legătura strânsă a drepturilor cu personalitatea autorului – titular al drepturilor. În acest sens, drepturile morale sunt veșnice, însă după moartea autorului ele continuă nu ca drepturi subiective, ci ca interes al societății, fiind ocrotite de către stat; drepturile patrimoniale, în funcție de obiect, au durată diferită: dreptul de autor potrivit art.17 alin.3 [51].

- drepturile titularilor obiectelor de proprietate industrială sunt protejate pe teritoriul unde a fost solicitată protecția, pe când drepturile autorilor operelor de formă se protejează pe teritoriul unde opera a fost pentru prima dată publicată potrivit legilor naționale.

- dreptul de proprietate intelectuală are un caracter complex, autorul dispune de drepturi morale și de drepturi patrimoniale, cu excepția mărcilor de produse și servicii, denumirilor de origine, denumirii de firmă, ai căror titulari se bucură numai de drepturi patrimoniale;

- drepturile titularilor obiectelor de proprietate intelectuală sunt specifice și constau în: dreptul de a utiliza creația, dreptul de a interzice terților utilizarea creației protejate fără acordul acestuia, dreptul de a transmite creația terților;

- drepturile subiective ale titularilor obiectelor de creație intelectuală sunt denumite drepturi exclusive. Utilizarea termenului dat face mai evidentă distincția dintre drepturile asupra obiectelor corporale și ale celor incorporale;

- drepturile de proprietate intelectuală sunt strâns legate de persoana creatorului.

2.3. Clasificarea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale

De obicei, esența oricărui concept stăruie a fi cuprins în noțiunea lui. Dar, din analiza parcursului istoric al fenomenului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, putem ferm menționa că pentru completitudinea cercetării acestui fenomen este necesară clasificarea raporturilor juridice.

Pornind de la faptul cercetării interramurale a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, cercetarea clasificării se impune ca o condiție *sine qua non* necesară evidențierii particularităților determinante ale acestor raporturi.

În **Marele sistem romano-germanic**, din care facem și noi parte, dreptul se împarte în ramuri de drept distincte, care, la rândul lor, se despart în ramuri ale dreptului public și ale dreptului privat.

Jean Dabin consideră că, în epoca contemporană, statul, care stă în centrul relațiilor, determină orice diviziune logică a dreptului [41, pag.389-391].

Într-adevăr, existența statului dă naștere la o serie dublă de relații, private și publice, pe de o parte, și relații interne și internaționale, pe de altă parte [41, pag.389-391].

Din momentul în care statul s-a constituit ca o grupare supremă în vederea realizării bunului public, la categoria relațiilor private, interindividuale sau corporative se adaugă o categorie de relații noi, și anume: relațiile publice sau politice. Acestea din urmă se referă la stat și cuprind mai întâi relațiile prin care statul se constituie și se organizează, exercitând activitățile sale, apoi relațiile dintre stat și ceilalți subiecți de drept, unitățile administrativ-teritoriale, organele de stat, funcționarii, cetățenii etc. Restul relațiilor rămân în sfera dreptului privat.

Analiza categoriilor de raporturi juridice face obiectul fiecărei ramuri de drept în parte. Ele se împart în: ***raporturi juridice interne și externe, de drept public și de drept privat și, evident, pe ramuri de drept – în raporturi juridice constituționale, penale, civile, comerciale etc.***

În literatura juridică de specialitate, bunăoară, la **profesorul Gheorghe Boboș**, se menționează că în situații determinate pot să apară raporturi de drept și în lipsa unei norme exprese – este vorba de funcționarea instituției analogiei (***analogia iuris***), când judecătorul soluționează un caz nu pe baza unei norme, ci în temeiul unor principii de drept.

Nu putem fi de acord cu acest punct de vedere din următoarele considerente, în principal, deoarece, instituția analogiei include nu numai analogia dreptului, dar și analogia legii; respectiv, când vorbim de analogia legii, avem în vedere o normă juridică aproximativă care ar reglementa o relație concretă, când însă vorbim de analogia dreptului, cazul se soluționează în baza unor

principii de drept care, indubitabil, își găsesc reflectare tot în norme juridice – atât interne, cât și externe.

Natura raportului juridic este determinată de natura regulii de drept care reglementează relația socială și, în ultimă analiză, de natura faptului juridic din care se naște, pe baza regulii de drept, un raport juridic. ***Dintr-un contract sau dintr-un delict civil se va naște întotdeauna un raport juridic civil. Dintr-o infracțiune sau contravenție se va naște un raport penal sau administrativ.***

În dreptul penal și administrativ se vorbește, uneori, de existența a două categorii de raporturi juridice: ***raporturi juridice de conflict și raporturi de conformare***. Raportul juridic de conformare reprezintă adoptarea (de bunăvoie sau de teama pedepsei) a conduitei prescrise de normele de drept, iar raportul juridic de constrângere înseamnă relația în care se concretizează pedeapsa.

În acest context, susținem părerea **profesorului Nicolae Popa**, conform căreia acest punct de vedere nu poate fi îmbrățișat cel puțin din două motive: **1) de ordin principal – considerăm că nu ar fi potrivit de a introduce în raporturile juridice penale pe toți cetățenii; 2) raportul juridic este o relație socială concretă în care subiecții apar ca purtători de drepturi și de obligații determinate**. Imaginea unui raport juridic abstract, de conformare, ne apare a fi chiar norma juridică. Se șterge, astfel, diferența dintre norma de drept și raportul juridic.

Un alt criteriu de clasificare a raporturilor juridice ar fi conform subiecților raportului juridic. În acest caz, distinge ***raporturi juridice concrete***, unde există legătură între subiecți, individual determinați, în care unii au drepturi, iar alții sunt obligați sau, altfel spus, părțile se obligă la contraprestații (spre exemplu, în dreptul administrativ, penal etc.); ***raporturi juridice generale sau absolute***, unde există o legătură juridică generală între unii subiecți aparte, determinați, și un cerc nedeterminat de persoane (toți și fiecare). Astfel de raporturi juridice apar din drepturile, libertățile și îndatoririle constituționale ale cetățenilor.

După scopurile interacțiunii, raporturile juridice se împart în: ***statice***, care au drept scop consolidarea relațiilor sociale deja existente și statornicite și ***dinamice***, care sunt destinate să susțină totul ce este nou și progresist în reglementarea relațiilor sociale. Această divizare este convențională, deoarece toate relațiile din societate sunt într-o permanentă mișcare; respectiv, cele din a doua gupă la o anumită etapă trec în prima, iar la un moment dat, în general, pot dispărea deoarece s-au învechit.

În dependență de legătura genetică și funcțională (după locul în mecanismul reglementării juridice), raporturile juridice se împart în: ***raporturi juridice materiale (de bază)*** și ***raporturi***

juridice procesuale (ajutătoare). Ultimele, la rândul lor, pot fi divizate în **raporturi juridice procesuale de reglementare** (procesul încheierii unui contract) și **raporturi juridice procesuale de apărare** (raporturile juridice procesual-penale, procedura administrativă). Această clasificare a raporturilor juridice corespunde împărțirii normelor juridice după formele organizaționale.

Un alt criteriu de clasificare a raporturilor juridice este după conținutul lor, conform căruia se deosebesc: **raporturi juridice simple**, care nu se împart în părți componente, elementare (de pildă, cumpărarea-vânzarea) și **compuse** care includ un sistem de raporturi juridice simple, care, numai împreună, pot să contribuie eficace la reglementarea unor sau altor relații sociale (spre exemplu, raporturi juridice execuțional-penale).

După numărul participanților, ele se împart în: **bilaterale și multilaterale**.

Configurate de trăsături comune, raporturile juridice se particularizează de la o ramură la alta, dobândind trăsături proprii ramurii în care se încadrează. Mai mult ca atât, la această întrebare poate fi suplimentar studiat paragraful în care este descrisă clasificarea normelor juridice, aceasta servind ca premisă de bază pentru apariția raportului juridic.

În dependență de domeniul relațiilor sociale, raporturile juridice se divizează în raporturi juridice civile, de muncă, drept penal, asistență și asigurare sociale, economice, fiscale etc. În același context reiterăm studiul cercetătorilor Gh. Beleiu și S. Baieș, care reliefează, în special, clasificarea raporturilor juridice civile în dependență de drepturile care apar în conținutul acestora, deosebim: **raporturi juridice civile reale și raporturi juridice civile obligaționale**. Se consideră reale raporturi juridice civile ce au la bază drepturi reale. Spre exemplu, raportul juridic civil privind dreptul de proprietate. Raporturile juridice civile obligaționale creează drepturi de creanță, precum este raportul juridic civil privind contractul de donație.

În dependență de conținutul economic al raporturilor juridice civile deosebim: **raporturi juridice civile patrimoniale și raporturi juridice civile nepatrimoniale**. Se consideră patrimoniale acele raporturi care au la bază bunuri cu conținut economic ce poate fi evaluat în bani. Spre exemplu, raportul privind vânzarea-cumpărarea unui apartament privat. Nepatrimoniale se consideră raporturile juridice civile care nu au conținut economic evaluabil în bani. Spre exemplu, raportul privind onoarea unei persoane fizice.

În dependență de numărul de participanți la raporturile juridice civile, autorii sus menționați relevă: **raporturi juridice civile simple și raporturi juridice civile complexe**. Se consideră simple acele raporturi la care participă doar două subiecte de fiecare parte, iar complexe – raporturile juridice civile la care de fiecare parte participă mai multe subiecte sau pluralitate de subiecte.

Profesorul universitar Ioan Santai clasifică raporturile juridice potrivit următoarelor criterii:

1. după natura lor, ele se clasifică conform ramurii de drept de care aparțin. Astfel, distingem raporturi juridice constituționale, administrative, financiare, civile, penale etc.

2. după conținutul lor, raporturile juridice pot fi de drept material (de conținut) și de drept procedural sau procesual (de formă). Raporturile juridice de drept material (de conținut) sunt raporturi de substanță și vizează drepturi și obligații cu conținut patrimonial sau nepatrimonial specifice părților din raport. Raporturile juridice de drept procedural (de formă) se referă la forma pe care trebuie să o îmbrace activitatea juridică de conținut pentru a produce efectele scontate.

Potrivit opiniei doctrinarului Bontea Oleg, clasificarea raporturilor juridice este necesară, deoarece în literatura juridică acest aspect este controversat, unele clasificări având la bază raționamente eronate privind esența și trăsăturile caracteristice ale raporturilor juridice. Criteriile de clasificare a raporturilor juridice sunt multiple, variind de la un autor la altul.

Un prim criteriu de clasificare, recunoscut unanim, este ***după obiectul de reglementare***. Potrivit acestui criteriu, raporturile juridice se clasifică în raporturi constituționale, civile, penale, procesuale, administrative, de muncă, de familie, funciare, locative, comerciale.

În literatura juridică, raporturilor juridice se mai clasifică după ***nivelul de concretizare a părților*** în: raporturi juridice absolute și raporturi juridice relative.

Raporturile juridice absolute sunt raporturile în care este determinată o singură parte – purtătorul dreptului subiectiv, cealaltă parte – purtătorul obligației juridice nefiind determinat. Un subiect este investit cu dreptul subiectiv, iar toate celelalte subiecte („toți” și „fiecare”) sunt obligate să nu încalce acest drept subiectiv. Ca exemple de raporturi juridice absolute se face referință la raportul de proprietate, la cele privind dreptul de autor, inventator, la drepturile și libertățile personale, iar în dreptul administrativ – la relațiile juridice dintre stat, organul de stat și toți cetățenii lui. V. S. Neseșeanu relatează, pe bună dreptate, că susținătorii acestei abordări „confundă drepturile și obligațiile abstracte cu drepturile subiective și obligațiile juridice concrete”. Autorul afirmă că „în afara raporturilor juridice concrete, posibilitățile juridice abstracte ale subiectelor de drept (capacitatea juridică abstractă și competența abstractă a organelor și persoanelor cu funcție de răspundere) nu pot fi transformate în drepturi subiective concrete și, prin urmare, acestea din urmă nu pot fi realizate și executate. În raporturile juridice, ca și în dreptul obiectiv în general, drepturilor și obligațiilor unui subiect le corespund obligațiile și drepturile altui subiect, astfel stând lucrurile așa-numitele raporturi juridice absolute

(adică raporturile juridice cu un singur subiect împuternicit) care nu există și, prin definiție, nici nu pot să existe” [194, pag.516-517].

Raporturile juridice relative sunt raporturile în care realizarea dreptului subiectiv al unei persoane poate fi atins doar prin acțiunea corespunzătoare a altei persoane obligate. Rezultă că în cadrul acestor raporturi sunt precis determinați toți participanții, atât persoanele împuternicite, cât și persoanele obligate (de exemplu, vânzător-cumpărător, client-antreprenor, donator-donatar etc.).

În acest context, nu putem accepta sub nici o formă această clasificare. Raporturile juridice nu pot fi decât între părțile individualizate, concrete. De aceea, considerăm că raporturile juridice nu pot fi decât relative.

O altă clasificare evidențiată în literatura de specialitate distinge raporturile juridice în: generale și concrete.

Raporturile juridice generale cuprind raporturile dintre stat și cetățeni, care apar atât pe baza raporturilor constituționale ce consfințesc drepturile, libertățile și obligațiile personalității, cât și pe baza interdicțiilor penale, administrative etc. În aceste raporturi, subiectele nu sunt determinate concret formându-se doar o situație de drept. Unii autori consideră că în raporturile juridice generale deținători ai drepturilor și obligațiilor sunt, în principiu, toți oamenii. Cu alte cuvinte, aceste raporturi nu au o individualizare nominală precisă, pe subiect. Din sistemul raporturilor generale este cu neputință să fie evidențiat un raport juridic aparte. Acesta este un raport al tuturor și al fiecăruia. Se afirmă că pentru apariția unor astfel de raporturi nu sunt necesare alte împrejurări (fapte juridice) decât însuși subiectul de drept. Raporturile juridice generale decurg direct din legea care generează raportul juridic dintre persoană și stat. Legea, relatează acești autori, reprezintă și faptul juridic, de care ea leagă apariția raportului juridic, de exemplu, raporturile juridice apărute între persoană și stat în legătură cu intrarea în vigoare a legii penale.

O opinie contrară, pe care o împărtășim, este cea care evidențiază că „distincția dintre raporturile juridice absolute și raporturile juridice generale nu este suficient de convingătoare și, practic, este inutilă” [166, pag. 416]. Autorul se întreabă: „Care este sensul în stabilirea raporturilor juridice, unde subiecții nu sunt determinați, nu sunt legați între ei cu drepturi și obligații reciproce și precise”? Raportul juridic este întotdeauna un fapt concret, iar subiecții lui – întotdeauna individualizați. În caz contrar, susține N. Popa, „se șterge diferența dintre norma de drept și raportul juridic” [94, pag. 292].

Astfel, raliem la concepția privind inadmisibilitatea afirmației despre existența raporturilor juridice generale.

După funcțiile normelor juridice, raporturile juridice se împart în: raporturi juridice reglementatorii și raporturi juridice de constrângere.

Raporturile juridice reglementatorii apar în rezultatul realizării normelor juridice reglementatorii și utilizate pentru ordonarea, fixarea și dezvoltarea celei mai mari părți a relațiilor sociale. Ele se formează în procesul conduitei licite de drept, în existența și dezvoltarea cărora este interesată societatea. Raporturile juridice de proprietate, de muncă, de familie, constituționale, civile etc. care apar pe bază legitimă, toate sunt raporturi reglementatorii.

Raporturile juridice de constrângere apar ca reacție a statului și a societății la conduita ilicită a subiectelor de drept. Ele servesc protejării ordinii normale, existente în societate, precum și sancționării infractorilor. În cadrul raporturilor juridice de constrângere infractorul este tras la răspundere penală, condamnatul execută pedeapsa etc., în cadrul acestui tip de raporturi domină funcția de apărare socială a dreptului împotriva criminalității. Prin aceasta se explică faptul că marea majoritate a raporturilor de constrângere sunt bazate pe normele de drept penal. Cu toate acestea, raporturile de constrângere persistă și în cadrul altor ramuri de drept, cum ar fi: dreptul administrativ, financiar, al muncii etc.

În literatura de specialitate este larg răspândită clasificarea raporturilor juridice **după numărul de părți**. Potrivit acestui criteriu, se deosebesc: raporturi juridice bilaterale și raporturi juridice multilaterale.

Raporturile juridice bilaterale sunt raporturile la care participă două părți. De exemplu, majoritatea contractelor de drept civil, raporturile juridice de muncă, raporturile juridice de constrângere etc.

Raporturile juridice multilaterale se deosebesc prin participarea la ele a mai multor de două părți. De exemplu, vânzarea-cumpărarea prin intermediar, contractul de societate, raporturile juridice de drept internațional etc.

În funcție de metoda reglementării juridice, raporturile juridice pot fi: convenționale și de administrare (de subordonare).

Raporturile juridice convenționale sunt acelea în care părțile se află pe poziție de egalitate. Marea majoritate a acestor raporturi fac parte din ramura dreptului civil. De asemenea, raporturi juridice convenționale pot fi regăsite și în dreptul familiei.

Raporturile juridice de administrare sunt raporturile în care una dintre părți are competențe de autoritate de stat față de cealaltă parte.

După apartenența ramurală, raporturile juridice se disting în raporturi juridice materiale și raporturi procesuale.

Raporturile juridice materiale apar pe baza normelor juridice materiale. Dacă racordăm raporturile juridice materiale la realitatea socială și la normele juridice, atunci vom obține următoarea schemă: relația socială – norma de drept – raportul juridic material. Norma juridică ca și cum se „suprapune” pe relația socială existentă, în urma căreia apare raportul juridic. Raportul social, în acest caz, se naște și există independent de norma juridică, iar, odată ce are tangență cu ea, dobândește o nouă nuanță, devenind raport juridic.

Raporturile juridice procesuale apar în baza normelor juridice procesuale și sunt derivate din raporturile juridice materiale. Ele prevăd procedura de realizare a drepturilor și obligațiilor subiectelor, ordinea de soluționare a cauzei judiciare: raporturile procesual civile, procesual penale, procesual administrative și alte raporturi procesuale. În literatura juridică poate fi întâlnită clasificarea raporturilor juridice în: *active și pasive*.

În *raporturile juridice active* partea obligată trebuie să îndeplinească anumite acțiuni, de exemplu, să transmită celeilalte părți bunul vândut, să restituie datoria etc., în timp ce în *raporturile juridice pasive* persoana obligată, dimpotrivă, trebuie să se abțină de la comiterea anumitor acțiuni, deoarece dreptul stabilește interdicții privind asemenea acțiuni (de exemplu, să nu încalce dreptul proprietarului, interdicțiile penale).

În *viziunea noastră*, nu putem accepta existența raporturilor juridice „pasive”, considerând-o ca nefundamentată. În caz contrar, ar însemna că toți cetățenii care respectă, de exemplu, interdicțiile legii penale, să fie subiecte ale raporturilor juridice penale (în literatura juridică este susținută concepția raporturilor juridice penale de conformare). În acest sens suntem de acord cu N. Popa, care menționează că „este inadmisibil de a introduce în raporturi juridice penale pe toți cetățenii” [94, pag. 292]. Ca și în cazul raporturilor juridice absolute și generale, nici existența raporturilor juridice pasive nu poate fi acceptată, aceasta ar contraveni însăși definiției raportului juridic, a caracterelor și esenței lor. În opinia noastră, există doar o stare de conformare la interdicțiile impuse, însă nicidecum raporturi juridice concrete, în care sunt individualizate ambele părți. Doar încălcarea lor duce la nașterea unor raporturi juridice concrete, prin individualizarea subiectului care a încălcat dispoziția prohibitivă.

Potrivit *criteriului continuității existenței lor în timp*, raporturile juridice se clasifică în: continue și temporare.

Raporturile juridice continue pot fi, de exemplu, cele care se formează în procesul obținerii de către o persoană a studiilor superioare, în procesul de executare a serviciului militar. Aceste raporturi juridice se caracterizează printr-o continuitate în timp a exercitării de către părți a drepturilor și obligațiilor lor.

Raporturile juridice temporare își încetează existența prin îndeplinirea de către părți a drepturilor și obligațiilor sale (de exemplu, în cadrul raportului de vânzare-cumpărare, când cumpărătorul a plătit prețul și vânzătorul i-a transmis bunul).

Raporturile juridice mai pot fi clasificate ***după gradul de complexitate*** în: simple și complexe. Deși pare a fi o concepție majoritară, totuși, justificarea acestei clasificări diferă de la un autor la altul. Astfel, putem enumera cel puțin patru concepții diferite: *prima concepție*, având la bază criteriul numărului de subiecte, clasifică raporturile juridice în *simple* – acelea în care figurează două subiecte și *complexe* – acelea la care participă mai multe sau un număr nedeterminat de subiecte [168, pag. 61; 183, pag. 281]. Considerăm că această clasificare are la bază un criteriu greșit, deoarece ar putea fi identificată cu clasificarea raporturilor juridice în bilaterale și multilaterale. A *doua concepție* susține că raporturile juridice simple sunt acelea în care o parte beneficiază numai de drepturi, iar cealaltă numai de obligații, pe când cele *complexe* fiecare dintre părți este înzestrată atât cu drepturi, cât și cu obligații juridice [120, pag. 181]. În a *treia concepție*, găsim clasificarea în: simple și complexe a părților [189, pag. 533]. În această concepție, raporturile *simple* se epuizează printr-o singură interacțiune a părților, iar raporturile juridice complexe sunt legate prin două sau mai multe drepturi și obligații, de exemplu, raporturile juridice de familie, din domeniul instruirii, sănătății. În opinia noastră, această clasificare se confundă cu cea a raporturilor juridice temporare și continue. În a *patra concepție*, la care raliem, raporturile juridice se clasifică după conținutul lor în: raporturi juridice simple, adică acele raporturi care nu pot fi divizate în părți componente elementare (de exemplu, vânzarea-cumpărarea); și raporturi juridice elementare [11, pag. 51-53], de exemplu, raporturile juridice de corecție prin muncă sunt alcătuite atât din raporturi juridice execuțional penale, cât și raporturi juridice de muncă.

În general, drept raporturi juridice absolute au fost recunoscute acele relații în care persoanei împuternicite i se opun o multitudine de subiecte pasive nedeterminate, obligate. În calitate de exemplu se numesc, de regulă, raporturile juridice dintre proprietar și toate persoanele obligate să nu antreneze la obiectele care, potrivit legi se află în proprietatea lui. Spre deosebire de cele absolute, s-a propus ca raporturile juridice relative să fie considerate raporturile în care celui împuternicit i se opune o persoană concret obligată. V. C. Raiher scria: „Distincția existentă a drepturilor în absolute și relative este corectă și este posibil să fie păstrată. Criteriul acestei distincții este deosebirea din componența de subiect al ambelor categorii de raporturi juridice și, prin urmare, și a structurii lor, a caracterului legăturii interumane, care formează esența oricărui raport juridic. Această legătură se stabilește fie după tipul „firelor” directe, întinse între punctele determinate din spațiu, fie după tipul „legăturii fără fir”, care conectează punctul determinat din

spațiu cu un număr absolut nedeterminat de „puncte diferite”. V. C. Raiher vorbește despre păstrarea distincției drepturilor în absolute și relative, ceea ce nu poate fi supus criticii. Prin urmare, menționăm că opinia lui V. C. Raiher referitor la legătura ca esență a raportului juridic și a posibilității existenței legăturilor diferite dintre subiectele relației, de asemenea, este corectă. Însă, concluzia însăși nu creează fundament pentru o astfel de distincție privitor la raporturile juridice, deoarece raportul juridic nu este identic cu legătura și, de aceea, adeseori, ceea ce este just privind legătura, nu este la fel și pentru raport și invers.

S. F. Kecekian arată că „normele de drept uneori prevăd nu raporturile juridice, dar, inițial, doar obligațiile generale”. Autorul subliniază că „acestea nu pot crea nici o îndoială privitor la normele de drept penal”. Totodată, S.F. Kecekian pornea de la concepția, greu de contrazis, că drepturile cetățenilor pot fi asigurate în mod corespunzător doar în cazul existenței și respectării stricte a obligațiilor juridice. „Subestimarea importanței obligațiilor juridice este consecința înțelegerii incomplete a acelei circumstanțe, că normele dreptului asupra relațiilor sociale, fără a da naștere obligatoriu, în baza lor, a raporturilor juridice”.

Dreptul absolut de proprietate nu este un element al raportului juridic concret până când există încălcare sau nu apare pericolul unei încălcări. Drepturile absolute, ca și obligațiile generale, decurg nemijlocit prin lege și este posibilă o realizare a lor înafara stabilirii raporturilor juridice concrete (relative). Această concluzie se bazează, de regulă, pe argumentul precum că nu este și nici nu poate exista o obligație juridică corespunzătoare acestuia și invers. Problema constă în faptul că această afirmație nu ține cont de o împrejurare și anume: argumentele criticilor ar fi fost justificate dacă ar fi fost vorba despre dreptul și obligația din raportul juridic concret. Raporturile juridice relative sunt, într-adevăr, de neînchipuit în afara unei „legături” stricte, caracteristice pentru raportul concret al dreptului și obligației juridice. Dar, vorbind despre specificul realizării dreptului în afara raporturilor juridice (în cadrul legăturilor juridice sociale), adepții acestei concepții nici nu au în vedere raportul juridic. De aceea, corelația dreptului și obligației juridice, în acest caz, nu poate fi făcută după schema raportului juridic. Este important să reținem că în unele cazuri normele dreptului obiectiv se formează (și funcționează) în așa mod încât realizarea dreptului este legată de persoane strict individualizate și este posibilă doar în raporturi juridice (esența acestor relații este strict legată de părțile determinate, de sprijinul lor reciproc, iar între alte părți această relație nu este posibilă). Se marchează creditorul și debitorul, furnizorul producției și cumpărătorul, jurisdicția și învinutul etc. În alte cazuri, este determinată concret doar o parte – cea împuternicită, căreia i se acordă libertatea în baza legii de a hotărî asupra modului de folosire a drepturilor sale. Concomitent, norma juridică presupune, în mod tacit, că fiecare poate deveni cea de-a doua parte a raportului

juridic, care apare în cazul încălcării, sau pericolul încălcării dreptului aparținând celui îndreptățit. O asemenea obligație nu este altceva decât un element al capacității juridice, a cărei existență este posibilă în cadrul legăturii juridice sociale, dar nu în raporturile juridice. Apariția în asemenea cazuri a raportului juridic concret nu înseamnă altceva decât că obligația de a nu atenua la drepturi subiective străine nu a fost respectată [175, pag. 62].

Încercările de a construi raporturile juridice absolute sunt neconvingătoare și constituie, pe bună dreptate, obiect al diferitelor critici. Unul dintre primii autori, care au criticat aceste construcții, a fost S.I. Asknazii. El scria: „...raporturi juridice pot fi considerate doar relațiile concrete economice sau altele, reglementate de drept”. Totodată, el sublinia că dreptul de proprietate nu reprezintă un element al raportului juridic până la momentul încălcării lui. S. F. Kecekian consideră că „Raporturile juridice sunt întotdeauna o legătură concretă între persoane determinate”. V. D. Sorokin scria: „Orice raport juridic trebuie analizat ca fiind interacțiunea concretă reglementată de normele de drept dintre subiectele precis marcate, purtători de drepturi și obligații” [214, pag.78]. Considerăm, că sunt nevoiți să recunoască raporturile juridice absolute, acei autori care neagă posibilitatea realizării dreptului în afara raporturilor juridice relative, fie absolute. Acești autori consideră că, înafara raporturilor juridice, nu există drept subiectiv.

D. M. Ghenkin afirma: „Nu pot exista raporturi juridice cu o componență nedeterminată de persoane obligate. Obligativitatea generală se stabilește, în mod nemijlocit, prin lege, prin norma de drept și nu reprezintă elementul unui număr nedeterminat de raporturi juridice cu un număr nedeterminat de persoane. Regula de conduită, care exprimă voința clasei dominante, stabilită în formă generală, reprezintă normă de drept, dar nu raport juridic. Cei care consideră că cerința generală de a se abține de la încălcările proprietarului reprezintă un element al dreptului de proprietate al deținătorului cu un număr nedeterminat de persoane obligate, confundă noțiunea de raport juridic cu norma juridică”.

L. S. Iavici consideră că „raportul juridic real trebuie distins de construcțiile juridice ale raporturilor juridice absolute și generale. Se poate discuta despre importanța acestor construcții teoretice pentru știință și practică, dar nu există nici un temei pentru a fi considerate realități juridice. D. M. Ghenkin și S. N. Bratusi au arătat că dreptul absolut de proprietate există de sine stătător în afara raporturilor juridice și nu are nevoie de construcția raportului juridic absolut, realizându-se în multiple raporturi juridice concrete”.

După concepția raporturilor juridice absolute se prezintă ca nefundamentată, atunci acest lucru este și mai evident cu privire la așa-numitele raporturi generale, în care ambele părți nu sunt concretizate și determinate. S. S. Alexeev consideră că raporturile juridice generale sunt

raporturile în care subiecte ale drepturilor și obligațiilor sunt, în principiu, toate subiectele, ele, neavând o individualizare „nominală” precisă. Pentru apariția lor nu se cer alte împrejurări (fapte juridice), decât existența subiectului însuși (concepții) se manifestă nu numai prin faptul că ea, după unii indici, nu se conformează cu caracterele relației sociale, dar și prin modul cum S. S. Alexeev descoperă legătura drepturilor și obligațiilor juridice în raportul juridic general. Dreptul general în acest raport corelează, în opinia autorului, nu cu o obligație juridică generală, ci cu o obligație determinată, iar obligația generală – cu un drept subiectiv determinat. Dar în acest caz, potrivit acestei construcții, destul de clar se evidențiază caracterele construcției deja cunoscute raporturilor juridice absolute. Dreptului concret în această relație juridică i se opune obligația generală, iar obligației generale – dreptul concret.

Amintim că în știința contemporană, prin raportul juridic se înțelege o legătură specifică dintre dreptul subiectiv și obligația juridică în sensul corelației lor. Această accepțiune presupune, înainte de toate, raportul juridic ca o corelație abstractă a dreptului și obligației în cadrul modelului, adică a normei juridice. În altă accepțiune, prin el se înțelege situația unui subiect distinct de drept în cadrul structurii dreptului și caracterul corelativității acestui subiect cu altele. Și, în sfârșit, prin raport juridic se înțelege interacțiunea reală a subiectelor de drept, interacțiunea care se bazează pe exercitarea drepturilor juridice și executarea obligației, care se exprimă, totodată, exteriorizată în acțiunile și faptele subiectelor de drept.

Este destul de evident că construcția raporturilor juridice absolute și generale nu corespunde unui astfel de caracter, cum ar fi interacțiunea subiectelor relației sociale, caracterizată prin două părți coraportoare. Această relație, la rândul său, se desfășoară astfel încât una dintre părți își poate atinge scopul (exercitându-și dreptul său) doar prin intermediul părții a doua. Aici, din nou, suntem nevoiți să constatăm divergența dintre construcțiile juridice absolute și cele generale și caracterul, subliniat mai sus, al relației sociale, deoarece dacă într-un raport juridic lipsește una dintre părți, atunci lipsește și specificul fundamental al relației sociale, iar în cazul acesta putem vorbi despre orișice, însă nu despre un raport [175, pag. 67]. În relația socială nu apare nimic ce n-ar conține părțile ei. De aceea dacă una din părți este înțeleasă ca ceva absolut nedeterminat, a vorbi despre o relație socială este cu neputință, ea nu are de unde să apară.

Caracterul real al raporturilor juridice concrete face necesară și importantă elucidarea formelor lui intermediare, consolidarea lor și, totodată, clarificarea specificului fixării lor de drept. Construcția raporturilor juridice absolute și generale nu reflectă această circumstanță, mai precis, la o analiză mai atentă, aceste construcții într-adevăr fixează anumite procese, însă doar la nivelul legăturii sociale. Dar tendința destul de evidentă de a nu observa deosebirile dintre

legătura socială și relația socială conduce la o singură soluție posibilă în acest caz: procesele, fixate destul de subtil la nivelul legăturilor socio-juridice, sunt atribuite în mod artificial unui nivel mai dezvoltat – etapa relației sociale maturizate.

Cele menționate fac posibilă următoarea **concluzie**: implementarea în știința juridică a concepțiilor privind raporturilor juridice absolute și generale obstaculează fundamental, la momentul actual, a cunoașterii mai aprofundată a problemei realizării dreptului, inclusiv cercetarea problemelor relațiilor sociale, din punct de vedere filozofic. Concepția problemelor raporturilor juridice absolute și generale subestimează mecanismul existent și foarte important al interacțiunii subiectelor în cadrul raportului juridic. Totodată, pentru știința juridică este greșit a subaprecia semnificația cercetărilor mecanismului existent și foarte important al interacțiunii subiectelor în cadrul raportului juridic. Totodată, pentru știința juridică este greșit a subaprecia semnificația cercetărilor mecanismului social al conduitei – interacțiunea. Cercetările contemporane dau un răspuns pozitiv clar privind importanța cooperării științei juridice și a altor științe în domeniul cunoașterii formelor sociale de interacțiune a oamenilor. Nu este de prisos, în acest plan, să atragem atenția asupra faptului că calitatea relației sociale practice întotdeauna se formează într-o dependență stabilită de „mecanismul interior” al relației, care determină semnificativ rezultatul general al interacțiunii (conduitei) în relațiile dintre oameni.

Raporturile juridice privind creațiile intelectuale își găsesc specificul în cadrul obiectului și conținutului acestora care include drepturile privitor la:

- operele literare, artistice și științifice,
- spectacole și expoziții ale artiștilor, fotografiilor și televiziunilor,
- invenții în toate domeniile cercetărilor umane, descoperirile științifice,
- semnele industriale, mărcile înregistrate, cele de servicii, numele comercial și emblemele, protecția împotriva concurenței neloiale și toate drepturile, rezultând dintr-o activitate intelectuală în domeniile industrial, literar sau artistic.

Creațiile intelectuale sunt intangibile, chiar dacă manifestarea acestora exterioară este una vizibilă sau exprimată material. Astfel, o pictură este un obiect tangibil, dar obiectul proprietății intelectuale este reprezentat de creativitatea autorului.

Creația intelectuală este rezultatul unei activități umane chiar dacă în timpul creației intervine și un aparat, precum calculatorul, în cazul persoanei care realizează un program pentru calculator.

Titularul dreptului intelectual are capacitatea legal recunoscută de a autoriza sau interzice accesul anumitor persoane la creația sa în sens de utilizare, reproducere etc.

Separarea dreptului intelectual de obiectul fizic în care creația intelectuală se regăsește este uneori greu de imaginat și înțeles. De exemplu, este posibilă fotocopierea unei cărți în scop de revânzare sau creșterea unei plante pentru a vinde semințele, atât timp cât aceste obiecte materiale se află în proprietatea celui care dorește să facă aceste lucruri? Răspunsul este negativ având în vedere intangibilitatea dreptului intelectual, care limitează ceea ce dreptul de proprietate permite.

Drepturile intelectuale au o durată limitată sau nelimitată în timp: invențiile, dreptul de autor au o durată limitată, pe când dreptul moral al unui artist de a opri distrugerea operei sale este nelimitat în timp.

Dreptul intelectual este ubicuu, aceasta însemnând că este prezent și încorporat în toate realizările ulterioare protejate.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Datorită evoluției relațiilor sociale atitudinea față de raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale ca fenomen economic și juridic sunt în continuă schimbare. Treptat, aceasta se transformă dintr-un fenomen juridic secundar într-un fenomen firesc, ce caracterizează economia de piață.

Evoluția raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale în Republica Moldova, deși are o întindere destul de scurtă în spațiu național, deja a ajuns la etapa implementării principalelor standarde internaționale în materia legislației și procedurilor judiciare.

Așadar, prin „proprietate intelectuală” trebuie de înțeles ansamblul drepturilor patrimoniale și personale nepatrimoniale asupra rezultatelor exprimate materialmente ale activității intelectuale, precum și asupra atributelor de identificare și de individualizare a participanților la raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale.

Asemănarea drepturilor asupra bunurilor corporale cu drepturile asupra bunurilor corporale constă în faptul că dreptul exclusiv (drept specific bunurilor incorporate) poate fi transmis, în totalitate sau în parte, prin acte juridice între vii sau pentru cauză de moarte reglementate în dreptul comun. Legile speciale nu conțin norme ce ar reglementa raporturile juridice date, care în cazul transmiterii au caracter relativ, ci numai denumesc contractele: contractul de cesiune, contractul de licență (exclusivă sau neexclusivă) cărora li se aplică normele dreptului comun similare: normele ce reglementează vânzarea-cumpărarea, donația, locațiunea.

Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova urmează o altă cale în dezvoltarea legislației și reglementarilor în domeniul proprietății intelectuale prin aderarea la convenții internaționale care sporesc armonizarea legislației privind protecția juridică și folosința „fructului activității creative” într-un mod democratic și corect.

Raportul juridic privind creațiile intelectuale nu trebuie confundat cu raportul juridic de proprietate din dreptul comun, iar termenul de drepturi exclusive este echivalent celui de drepturi patrimoniale, fiind drepturi absolute asupra bunurilor corporale ce au funcții similare dreptului de proprietate asupra bunurilor corporale.

Expunerea și analiza particularităților specifice ale raporturilor juridice cu privire la rezultatele creației intelectuale permit să afirmăm că caracterele acestui raport nu pot fi parte a raportului juridic de proprietate aplicat în dreptul comun. Prin urmare, raporturile juridice cu privire la rezultatele creației intelectuale au un mecanism juridic deosebit, care îndeplinește

pentru bunurile nemateriale aceleași funcții ca și raportul juridic de proprietate pentru bunurile materiale. Totodată, conținutul raportului juridic de proprietate este constituit din trei împuterniciri ale proprietarului: posesia, dispoziția și folosința, pe când raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale este constituit din mai multe împuterniciri, atât morale cât și patrimoniale.

În rezultatul celor analizate în prezentul capitol, este lesne de concluzionat că raporturile juridice privind creațiile intelectuale pot și urmează a fi clasificate în conformitate cu cele expuse, deși fiecărei clasificări urmează a fi supliniți faptul imaterialității obiectelor acestor relații, care sub acțiunea conținutului obține o formă materializată, concretă, comportând în sine un rezultat expres, în aceste raporturi participând cei mai variați subiecți, precum și nefiindu-le străină, practic, nici una din ramurile sau instituțiile dreptului.

3. SUBIECȚII ȘI OBIECTUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELECTUALE

3.1. Persoana fizică în calitate de subiect al raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Viața și activitatea socială este formată dintr-o mare diversitate de relații sau raporturi: interpersonale, de grup, dintre persoane și grupuri și diversele structuri de organizare socială etc.

Nu toate raporturile sau relațiile sociale sunt juridice, așa cum nu toate normele sociale sunt numai juridice. Juridice sunt doar acele raporturi sau relații care sunt cuprinse în sfera unor reglementări ale dreptului. Prin cuprinderea lor în prevederile unor norme de drept, raporturile sau relațiile sociale dobândesc fizionomie specifică, devenind „raporturi juridice”. Deci, raportul juridic este, în esență, un raport sau relație socială reglementată prin norma juridică [9, pag. 272].

Dreptul sau normele juridice au evoluat mereu împreună persoanele (în ambele sale sensuri juridice) și reflecțiile din cadrul teoriei generale ale dreptului au mers mereu în direcția presupunerilor a ceea ce este un drept, a idealurilor sale, a scopurilor de care le are un drept, precum și care este *destinatarul* dreptului. Deoarece reglementarea raporturilor sociale, devenite raporturi juridice, înseamnă nu doar a *reglementa* (ne vom permite astfel o repetare sintactică), dar înseamnă și a servi statului, populației și, în primul rând, persoanei, ca ultimă, dar de o verigă cu importanță majoră. Sigur că o asemenea aservire a dreptului în beneficiul persoanei doar la prima vedere este simplă, deoarece implementarea dreptului este tot atât de complicată ca și edificarea unui stat de drept.

Înțelegerea felului destinatarului dreptului, adică a persoanei, permite legarea ei armonioasă cu teoria generală a statului și dreptului și o mai bună înțelegere a proceselor de apariție a izvoarelor dreptului, funcționării lui, evoluției lui, precum și a co-evoluției dreptului și persoanei, cu care, de fapt, și am pornit acest paragraf.

Cuvântul persoană etimologic derivă din latinescul *persona*, care înseamnă *masca actorului antic* și exprimă această viziune și anume că pentru drept – într-o alegorie – persoanele sunt privite ca actori ai vieții sociale. Trebuie subliniat că atunci când folosim cuvântul persoană separat – în limbajul juridic curent – ne vom referi atât la persoana fizică, cât și la cea juridică.

Persoana, cetățeanul, individul, omul, personalitatea: Pe cine de fapt avem în vedere ca destinatari și principali subiecți ai raporturilor juridice? În același timp să nu uităm și de definiția dată mai sus și, respectiv, putem formula și altfel: pe cine de fapt avem în vedere ca destinatari și principali *actori* a raporturilor juridice?

Credem că, într-un mod primordial, îi avem în vedere pe toți, deoarece toate aceste noțiuni se suprapun și nu putem să discutăm un concept din cele enumerate fără ca să atingem un alt concept și, în final, pe toți îi putem uni sub noțiunea de o ființă înzestrată cu demnitate și cuget ca un final logic al unui lung proces de evoluție [170, pag. 576].

Înainte de toate acestea, sunt, indubitabil, subiecți de drept ca titulari ai unor drepturi. La rândul său, personalitatea juridică este o aptitudine de a fi titular activ sau pasiv de drepturi subiective, aptitudine de altfel recunoscută oricărei persoane [42, pag. 304]. Astfel, personalitatea este perspectiva, posibilitatea de devenire și de transformare în subiect, iar subiectul, prin urmare, se raportează la un drept și, deci, la un raport. Și dacă ne referim în continuare la **om**, atunci aceasta este fundamentul tuturor, nu este haina, ci corpul primelor două.

Raportul juridic este un raport cu caracter social, interuman. De aceea, subiecte ale raportului juridic pot fi numai oamenii, fie ca persoane fizice (luați în mod individual), fie ca subiecte colective de drept (organizați în diverse organisme, organizații, colectivități de indivizi sau constituiți ca persoane juridice). Statul recunoaște oamenilor calitatea de subiect de drept și, la nevoie, le apără drepturile și obligațiile corelative specifice variatelor raporturi juridice intervenind prin constrângere.

Trebuie subliniat faptul ca deseori întâlnim expresiile „subiect al raportului juridic” și „subiect de drept”, expresii pe care unii autori le consideră ca fiind sinonime, fără a sesiza, totuși, unele posibile deosebiri dintre ele. De exemplu, prin „subiect de drept” se înțelege sensul larg al noțiunii de „subiect”, fiind expresia generică a oricărui titular de drepturi, obligații, calități, atribuții etc. la care norma de drept face referință, în timp ce prin „subiect al raportului juridic” se înțelege sensul restrâns al noțiunii de „subiect” prin care se exprimă categoria determinată de subiecte ce au calitatea de părți într-un raport juridic concret. Spre deosebire de subiectul raportului juridic, subiectul de drept este un subiect virtual, posibil al unui raport juridic, el fiind titularul prerogativelor care îi permit să intre sau să participe (atunci când își manifestă voința sau este obligat) ca parte într-un raport juridic concret. Deci, „subiectul de drept” nu este întotdeauna și în mod obligatoriu și subiect al unui raport juridic concret, în timp ce subiectul unui raport juridic este întotdeauna și implicit și „subiect de drept”.

Dacă revenim la persoane, atunci acestea se împart în fizice, ca ființe umane și subiecte cu drepturi și obligații și persoane juridice ca entități sociale apte a fi subiecte cu drepturi și obligații. Astfel, un raport juridic presupune existența unor persoane fizice sau juridice, titulari de drepturi și obligații, între care se leagă o relație, ce devine raport juridic în baza unei norme juridice.

Persoana fizică. Omul considerat, în mod individual, ca membru al societății, având calitatea de subiect de drept este anume acea persoană fizică despre care se vorbește ca parte componentă a sistemului tripartid al structurii unui raport juridic. Astfel, urmează să remarcăm că doar persoanele fizice individuale se pot bucura de personalitate juridică, nu și animalele care nu au capacitatea de a fi subiecte de drept [42, pag. 304]. Afirmăm acest lucru, deși în ultima perioadă atestăm o tendință tot mai pronunțată de a acorda un fel de personalitate juridică analogică animalelor de companie, mai ales în vederea faptului că există numeroase organizații care protejează așa numitele drepturi ale animalelor. În pofida acestui fapt, doar persoanele pot fi titulari de drepturi și obligații și pot avea o capacitate de folosință și exercițiu ce permite includerea lor în lista organismelor cu rațiune. Prin urmare, persoanele fizice sunt oamenii, membri ai societății, care apar în raporturile juridice ca entități proprii și distincte, indiferent că au calitatea de cetățeni sau străini.

Calitatea de subiect de drept este recunoscută și garantată tuturor persoanelor fizice fără nici o discriminare pe motiv de rasă, naționalitate, sex, religie sau grad de cultură. Astfel, prin simplul fapt că persoana există, aceasta are și o personalitate, care, de altfel, este egală la toți și pentru toți în lumina unui principiu suprem constituțional și anume cel al egalității din art. 16 al Constituției Republicii Moldova.

Pentru ca o persoană fizică să existe este necesar un **corp uman** în viață ca suport al personalității, dar și ca o componentă cu o funcție de protecție de atingerile din partea altora. Corpul este ca un garant al dreptului la viață, deoarece persoana fizică, individul are facultatea de a trăi. De aici și obligația altor membri ai societății de a nu aduce atingeri vieții unui alt individ. Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică, de fapt un drept constituțional (art. 24 din Constituția Republicii Moldova) denotă importanța acestuia pentru o ființă umană. Deși este atât de important corpul omului pentru persoana acestuia, unii autori consideră că „persoana fizică” nu este tocmai cea mai reușită formă de a denumi conceptul, deoarece dreptul nu este atât de preocupat de studierea omului în aspectul său fizic, ci în întregime [10, pag.146].

Recunoașterea unei persoane în sensul ei juridice impune necesitatea individualizării subiectului raportului pentru a oferi posibilitatea cunoașterii titularului conținutului raportului, precum și permite să se intre în anumite rapoarte. Identificarea este necesară și statului care trebuie să-și cunoască cetățenii. Identificarea persoanei se face prin cetățenie, nume, domiciliu și stare civilă, dar pentru nașterea unui raport avem nevoie doar de două atribute și anume de nume și domiciliu.

Persoana fizică are cea mai largă rază de participare ca subiect în sfera raporturilor juridice și se referă la cetățenii statului, la străini și la apatrizi, ca indivizi umani. Pentru persoana

fizica – subiect al raportului juridic – legea stabilește că aceasta dobândește capacitatea juridică în funcție de două criterii corelative: o anumită limită minimă de vârstă și, respectiv, criteriul discernământului normal, neafectat de imaturitate sau de vreo boală mintală. Astfel, capacitatea juridică este aptitudinea generală și abstractă a unei persoane de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații în cadrul raporturilor juridice, care este unica capacitate. Această capacitate mai este numită de unii autori capacitate primară sau elementară. Luată izolat, ea nu dă naștere automat la un raport juridic între deținătorul ei și alte subiecte de drept.

După cum am remarcat anterior, etimologia cuvântului *persoana*, care înseamnă „mască”, derivă că fiecare individ, fiind o personalitate unică, irepetabilă, poartă în contexte variabile un număr variat de măști sau fețe, sau, juridic spus, se integrează în diverse raporturi, posibilitate oferită de capacitatea sa juridică.

Capacitatea juridică a persoanei se manifestă sub două aspecte: capacitatea de folosință și exercițiu. În anumite ramuri ale dreptului, cum este dreptul civil, este foarte importantă distincția dintre aceste concepte.

Capacitatea de folosință este aptitudinea generală recunoscută de lege pentru orice ființă umană, indiferent de vârstă sau discernământ, de a avea drepturi și a dobândi obligații, definiție conținută în art. 18 din Codul Civil al Republicii Moldova. Capacitate de folosință o au toate ființele umane de la naștere și până la deces, indiferent de puterea lor de discernământ. În dreptul public o astfel de capacitate ar trebui numită *competență*.

În acest sens, reținem capacitatea de folosință a persoanei fizice, care este o parte a capacității sale juridice, ea constă în aptitudinea omului de a avea variate drepturi și obligații.

Caracterele juridice ale capacității de folosință a persoanei fizice enunțate de doctrina civilă sunt:

a) **Legalitatea** constă în însușirea acestei capacități de a nu putea fi reglementată decât prin lege, sub toate aspectele: început, conținut, încetare (art. 15, Constituția Republicii Moldova, care prevede că cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea);

b) **Generalitatea** – acest caracter este exprimat prin aptitudinea generală și abstractă a omului de a avea toate drepturile și obligațiile (art. 18, alin.1, Codul Civil al Republicii Moldova, care conține definiția capacității de folosință și art. 23, alin.1, Codul Civil al Republicii Moldova, care prevede că capacitatea civilă este recunoscută în măsură egală tuturor persoanelor, indiferent de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, sex, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, grad de cultură sau de alte criterii similare);

c) **Inalienabilitatea** presupune însușirea capacității de folosință a persoanei fizice de a nu putea forma obiect de renunțare, în tot sau în parte și nici obiect de înstrăinare, interdicere prescrisă prin art. 23, alin.4 al Codului Civil al Republicii Moldova, care prescrie că renunțarea totală sau parțială a unei persoane fizice la capacitatea de folosință sau la capacitatea de exercițiu, alte acte juridice îndreptate spre limitarea persoanei în capacitate de folosință sau de exercițiu sunt nule.

d) **Intangibilitatea** reprezintă caracteristica capacității de folosință de a nu i se putea aduce limitări, îngrădiri decât prin texte exprese de lege (art.23, alin. 2, Codul Civil, care prevede că persoana fizică nu poate fi lipsită de capacitate de folosință);

e) **Egalitatea** capacității de folosință a persoanei fizice;

f) **Universalitatea** capacității de folosință a persoanei fizice – acest caracter constă în însușirea capacității de folosință de a fi recunoscută, atribuită tuturor oamenilor.

Potrivit acestor caractere rezultă că neputând a fi pierdută decât prin dispariție, legiuitorul, totuși, poate realiza careva îngrădiri în cazurile strict prevăzute de lege.

Subiecții raportului juridic sunt individualizați prin încheierea actului juridic, care dă naștere raportului juridic respectiv. În lipsa unei asemenea capacități de folosință nu ar fi posibilă participarea omului ca actor al unor rapoarte juridice. Persoana fizică, subiect al unui raport juridic concret, este cea mai elocventă dovadă că aceasta se bucură de capacitatea de folosință.

Capacitatea de exercițiu este aptitudinea persoanelor de a dobândi drepturi și de a-și asuma obligații prin acte juridice proprii. Dacă toate persoanele fizice au capacitatea de folosință recunoscută de lege pe simplul considerent ca ele există ca ființe umane, apoi nu toate persoanele fizice au capacitatea de exercițiu, ci numai acelea care au o voință conștientă, care au discernământul faptelor lor, deoarece numai acestea își pot da seama de consecințele actelor lor producătoare de efecte juridice.

În principiu, persoanele fizice dobândesc deplina capacitate de exercițiu la vârsta majoratului (18 ani), vârsta la care legiuitorul majorității statelor lumii presupune ca ele au o voință conștientă și dispun de discernământul necesar aprecierii însemnătății și consecințelor actelor juridice pe care le săvârșesc. Prin excepție, persoanele minore, care se căsătoresc, dobândesc prin însuși acest fapt deplina capacitate de exercițiu pentru a nu fi supuși eventualelor influențe din partea părinților sau a tutorelui a cărui încuviințare ar fi necesară pentru săvârșirea oricăror acte juridice, dacă ele nu ar avea capacitate deplină de exercițiu.

Până la vârsta de 14 ani, minorii sunt complet lipsiți de capacitate de exercițiu, fiind prezumați de lege a nu avea discernământ. Întrucât, însă, au capacitatea de folosință ei pot deveni titulari de drepturi și obligații, dar actele juridice din care acestea izvorăsc vor trebui să fie

încheiate, în numele minorului incapabil, de către reprezentanții săi legali, adică de către părinți sau când ambii părinți sunt morți, dispăruți, decăzuți din drepturile părintești – de către tutorele numit potrivit legii spre a asigura ocrotirea minorului. Minorii cu vârsta între 7-14 ani, potrivit art. 22 din Codul Civil, au dreptul să încheie de sine stătător acte juridice curente de mică valoare care se execută la momentul încheierii lor și actele juridice de obținere gratuită a unor beneficii, care nu necesită autentificare notarială sau înregistrarea de stat a drepturilor apărute în temeiul lor. Deja, de o capacitate mai largă dispune minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, dar care rămâne a fi una restrânsă și care le îngăduie, potrivit art. 21 din Codul Civil, să încheie ei înșiși actele juridice prin care dobândesc drepturi și își asumă obligații, dar cu încuviințarea prealabilă a părinților sau a tutorelui chemat potrivit legii să le asigure ocrotirea. Fără consimțământul părinților, adoptatorilor sau al curatorului, minorul poate să dispună de salariu, bursă sau de alte venituri rezultate din activități proprii; să exercite dreptul de autor asupra unei lucrări științifice, literare sau de artă, asupra unei invenții sau unui alt rezultat al activității intelectuale apărute de lege; să facă depuneri în instituțiile financiare și să dispună de aceste depuneri în conformitate cu legea; să încheie actele juridice prevăzute la art.22 alin.(2), adică actele permise minorului cu vârsta între 7-14 ani.

De regulă, capacitatea de exercițiu dobândită la vârsta majoratului durează toată viața, încetând odată cu capacitatea de folosință – la moartea persoanei. Excepțiile le găsim la art. 24 din Codul Civil și anume declararea incapacității persoanei fizice în cazul unei tulburări psihice (boli mintale sau deficiențe mintale), nu poate conștientiza sau dirija acțiunile sale, persoana poate fi declarată ca incapabilă de către instanța de judecată. O altă excepție se conține la art. 25: limitarea persoanei fizice în capacitatea de exercițiu. Articolul în cauză prevede că persoana care, în urma consumului abuziv de alcool sau consumului de droguri și de alte substanțe psihotrope, înrăutățește starea materială a familiei sale, poate fi limitată de către instanța de judecată în capacitatea de exercițiu.

Astfel, rezultă că persoana fizică poate avea capacitatea de folosință fără să o aibă și pe cea de exercițiu, deci, persoana care are capacitatea de exercițiu o are implicit și pe cea de folosință.

Nerespectarea prevederilor care reglementează capacitatea de exercițiu atrage după sine sancțiuni juridice, care diferă de felul normei încălcate, precum și de gravitatea faptei ilicite. Cea mai frecventă este nulitatea relativă a actului juridic, sancțiune civilă specifică în materia capacității de exercițiu. Dreptul penal la fel ține cont de evoluția capacității juridico-mintale, fapt dedus din art. 21 din Codul Penal care reglementează subiectul activ al infracțiunii.

Unii autori mai fac o distincție a capacității juridice, în: cea generală și specială.

Capacitatea juridică generală este aptitudinea de a participa ca titular de drepturi și obligații juridice în toate raporturile juridice, fără ca legea să condiționeze această participare de corespunderea cu anumite calități [10, pag.148].

Capacitatea juridică specială este posibilitatea recunoscută de lege de a participa ca subiect de drept în raporturile în care trebuie îndeplinite anumite condiții sau calități. Capacitatea dată, astfel, depinde de un alt element al unui raport juridic – obiectul acestuia.

Prin urmare, divizarea capacității în una de folosință și alta de exercițiu este specifică unor ramuri de drept, cum ar fi dreptul civil și cel procesual civil și este posibilă în cazul acelor drepturi care pot aparține unui titular fără a fi necesar, în același timp, și exercițiul din partea titularului respectiv.

Raporturile juridice nu sunt sisteme fixe, dar pot fi modificate prin schimbarea subiecților sau părților între care se leagă, prin cesiunea de drepturi sau cesiunea de datorii. Raporturile juridice personale nu pot fi modificate prin schimbarea subiecților.

Odată cu dezvoltarea relațiilor culturale dintre Republica Moldova și statele lumii se observă o creștere semnificativă a valorificării rezultatelor activității de creație din Republica Moldova peste hotare. Astfel, devin actuale problemele referitoare la stabilirea relațiilor corecte din punct de vedere juridic cu titularii de drepturi din străinătate, precum și protecția drepturilor acestora în cazurile în care sunt încălcate. Reglementarea relațiilor dreptului de autor, ce au la bază elementul extrateritorialității, se deosebește de aceeași tratare în legislația internă a Republicii Moldova.

O deosebire importantă a raporturilor juridice privind creațiile intelectuale este că au la bază principiul teritorialității [167, pag. 3]. Conform regulii generale, acțiunea dreptului de autor asupra operei se limitează la teritoriul statului unde a fost creată. Opera protejată pe teritoriul unui stat va putea fi ocrotită și pe teritoriul altor state în două situații:

- dacă aceste state sunt membre cu drepturi depline ale unor convenții internaționale ce reglementează domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe;
- dacă între aceste state a fost încheiat un acord bilateral privind protejarea autorilor statelor semnatare pe teritoriile lor.

Atunci când drepturile autorilor din Republica Moldova sunt protejate pe teritoriul altor state, conținutul drepturilor subiective de autor nu vor fi subordonate legislației Republicii Moldova, ci actelor normative ale acelei țări sau normelor convențiilor internaționale. Regimul autorilor străin poate avea la bază mai multe forme de tratament acordat de un stat autorilor din alt stat fie prin legislația internă, fie printr-un acord internațional între două sau mai multe state.

Legislația majorității statelor lumii, însă, asigură protecția operelor autorilor străini conform principiului național, adică autorii străin dispun de ansamblul de drepturi pe care îl au și cetățenii acelui stat. Astfel, uneori autorii din Republica Moldova pot beneficia de anumite drepturi pe teritoriul altor state pe care nu le au în Republica Moldova.

Acordarea acelorași drepturi autorilor străini ca și cetățenilor unui stat reprezintă o situație des întâlnită, dar uneori acest regim se realizează pe calea beneficiarii de drepturile pe care le are autorul în țara sa de origine. De exemplu, legislația mai multor state conține o normă, potrivit căreia perioada de protecție a operelor autorilor străini în aceste state nu poate fi mai mare decât perioada de protecție din legislația țării autorului străin. Implementând normele art. 7 al Convenției de la Berna, Republica Moldova a stabilit că dacă termenul de ocrotire a operei unui autor străin, valorificate în Republica Moldova, conform legislației țării acestui autor, este mai mic decât termenul indicat în legislația națională, se aplică legislația țării respective [75, art. 17].

Potrivit Convenției de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice, în cazul operelor autorii cărora sunt protejați conform acestei convenții, pe teritoriul statelor membre ale Convenției, altele decât țara de origine, autorii se vor bucura de drepturile pe care legile interne ale acestor țări le acordă sau le vor acorda în viitor cetățenilor lor, precum și de drepturile acordate expres de această convenție [37, art. 5].

Beneficierea de drepturile respective și exercitarea acestora nu va fi supusă nici unei formalități, beneficierea și exercitarea fiind posibile independent de existența protecției în țara de origine a operei. În consecință limitele protecției, precum și mijloacele de redresare permise autorului pentru a-și ocroti drepturile, vor fi administrate în exclusivitate de legile țării în care este revendicată protecția.

Protecția, în țara de origine, va fi administrată de legea națională a acesteia. Cu toate acestea, în cazul în care autorul nu este cetățean al țării de origine a operei, pentru care acesta este protejat în conformitate cu Convenția de la Berna, el va beneficia de aceleași drepturi ca și autorii-cetățeni cu drepturi depline.

Dacă o țară din afara convenției nu ocrotește într-un mod adecvat operele autorilor care sunt cetățeni ai unui stat membru al Uniunii, acesta din urmă are dreptul să impună restricții în ceea ce privește protecția acordată operelor ce aparțin autorilor care, la data primei publicări, sunt cetățeni ai celui alt stat și nu are reședința permanentă într-un stat membru al Convenției. În cazul în care țara primei publicări se folosește de dreptul respectiv, celelalte state ale Convenției nu vor fi obligate să acorde operelor, devenite subiecte ale unui tratament special, o protecție mai extinsă decât cea acordată acestora de țara primei publicări. Însă, nici una dintre restricțiile

prevăzute nu va afecta drepturile dobândite de un autor în privința unei opere publicate în unul din statele Convenției înainte de intrarea în vigoare a acestor restricții.

Statele membre ale convenției, care impun restricții în acordarea dreptului de autor, vor aduce la cunoștință acest fapt Directorului General al OMPI printr-o declarație în care să fie specificate țările, pe teritoriul cărora este impusă restricția protecției și restricția drepturilor de autor ale cetățenilor statelor respective. Directorul General va comunica imediat declarația respectivă tuturor statelor membre ale Convenției.

În baza celor menționate, devine tot mai acceptată ideea, potrivit căreia cea mai bună garanție a protecției dreptului privind creațiile intelectuale asupra operelor autorilor din Republica Moldova se realizează odată cu participarea țării noastre în cadrul sistemului internațional de protecție. În prezent, Republica Moldova este parte la majoritatea convențiilor internaționale ce reglementează dreptul de autor și drepturile conexe:

- Convenția de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice din 09.09.1886 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 511-XIII din 22.06.1995);

- Convenția internațională pentru protecția drepturilor interpreților, ale producătorilor de fonograme și ale organizațiilor de difuziune, semnată la Roma la 26.10.1961 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 510-XIII din 22.06.1995);

- Convenția mondială cu privire la drepturile de autor, semnată la Geneva la 06.09.1952 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1318-XII din 02.03.1993);

- Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, semnată la Stockholm la 14.07.1967 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1328-XII din 11.03.1993);

- Convenția privind protecția intereselor producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor, semnată la Geneva la 29.10.1971 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 796-XIV din 10.02.2000);

- Acordul privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț, semnat la Marrakech la 15 aprilie 1994 (Republica Moldova a aderat prin Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului nr. 218-XV din 01.06.2001);

- Tratatul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale privind dreptul de autor, semnat la Geneva la 20.12.1996 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1452-XIII din 28.01.1998);

- Tratatul Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale privind interpretările, execuțiile și fonogramele, semnat la Geneva la 20.12.1996 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1452-XIII din 28.01.1998);

- Acordul de colaborare pentru combaterea încălcărilor drepturilor în domeniul proprietății intelectuale, semnat la Moscova la 06.03.1998 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Guvernului nr. 1245 din 15.11.2001);

- Acordul cu privire la colaborarea în domeniul ocrotirii dreptului de autor și a drepturilor conexe, semnat la Moscova la 24.09.1993 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Parlamentului nr. 206-XIV din 25.11.1998);

- Hotărârea Consiliului șefilor de guverne al Comunității Statelor Independente cu privire la Regulile controlului vamal asupra trecerii peste frontiera vamală a mărfurilor ce conțin obiecte ale proprietății intelectuale, semnată la Moscova la 28.09.2001 (Republica Moldova a aderat prin Hotărârea Guvernului nr. 1094 din 19.08.2002).

Printre cele mai importante tratate la care Republica Moldova este parte trebuie menționate Convenția de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice și Convenția mondială cu privire la drepturile de autor. Ambele convenții au la bază principiul regimului național, în conformitate cu care autorilor străini li se acordă același nivel de protecție asupra operelor lor ca și cetățenilor acelor state. Cantitatea și conținutul drepturilor acordate diferă de la stat la stat, cu toate că, odată cu semnarea de către un stat a acestor convenții, este obligat indirect de a-și racorda legislația internă cu privire la dreptul de autor la normele convenționale. Ambele convenții au o serie de reglementări comune, dar normele lor sunt aplicate diferitelor categorii de opere ale autorilor din Republica Moldova. Astfel, dacă Convenția mondială cu privire la drepturile de autor se atribuie doar operelor autorilor din Republica Moldova care au apărut după 02.03.1993, adică după data ratificării acesteia de către Parlamentul Republicii Moldova, atunci Convenția de la Berna protejează și operele autorilor care au fost create până și după aderarea Republicii Moldova la aceasta [67], ceea ce demonstrează faptul că Convenția de la Berna are caracter retroactiv. Convenția se va aplica asupra tuturor operelor care, la data intrării ei în vigoare, încă nu țin de domeniul public în țara de origine, prin expirarea duratei de protecție.

Aceasta înseamnă că dacă o operă a unui autor din Republică Moldova a fost creată până la 22.06.1995 și termenul de protecție nu a expirat, atunci acestei opere i se va asigura protecția dreptului de autor în toate statele semnatare ale Convenției de la Berna. În același timp, după aderarea la această convenție toate operele autorilor statelor membre ale convenției au obținut protecție și pe acest teritoriu, cu condiția că nu au devenit opere cu destinație publică.

Protecția operelor autorilor din Republica Moldova în Comunitatea Statelor Independente este asigurată și de Acordul cu privire la colaborarea în domeniul ocrotirii dreptului de autor și a drepturilor conexe, semnat la Moscova la 24.09.1993. Statele semnatare ale acestui Acord s-au

obligat să respecte normele internaționale ce reies din participarea fostei URSS la Convenția mondială cu privire la drepturile de autor. Cu alte cuvinte, aceste țări vor aplica Convenția mondială cu privire la drepturile de autor și vor proclama regimul național în relațiile dintre acestea. În același timp, statele vor participa la elaborarea actelor normative care să corespundă necesităților Convenției de la Berna, Convenției de la Roma și Convenției privind protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor.

3.2. Persoana juridică în calitate de subiect al raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Persoana juridică, denumită și persoană „morală”, termen care, de fapt, tinde a sublinia că datorită creației umane sau voinței ei aceasta a luat naștere și funcționează, este un colectiv de oameni cu o structură organizatorică bine determinată, dispunând de independență patrimonială și care urmărește realizarea unui scop în acord cu interesele fondatorilor săi [124, pag.365]. Prin urmare, persoana juridică nu este ceva natural, după cum este cea fizică, ci este produsul voinței sau moralei. Între persoana fizică și persoana juridică, privite ca subiecte de drept civil, există deosebiri clare pe planul condițiilor de existență. Astfel, una „se naște”, iar dreptul trebuie să ia act de acest eveniment juridic, cealaltă „se înființează”, iar dreptul intervine și supraveghează acest proces și actele juridice încheiate în acest scop.

Care a fost necesitatea creării unor asemenea construcții de către legiuitor? Viața în societate și multiplele interese care nu pot fi satisfăcute prin activitatea singulară a individului l-au determinat să intre în diferite colectivități. Aceste colectivități, organizate ca entități distincte de membri care le compun și sprijinite economic pe o masă de bunuri comune în vederea satisfacerii unor interese comune, au devenit subiecți de drept de sine stătători.

Definiția persoanei juridice o găsim în alin.(1) art.55 din Codul civil, care enunță că persoană juridică este organizația care are un patrimoniu distinct și răspunde pentru obligațiile sale cu acest patrimoniu, poate să dobândească și să exercite în nume propriu drepturi patrimoniale și personale nepatrimoniale, să-și asume obligații, poate fi reclamant și pârât în instanța de judecată. Definiția dată, una, de fapt, legală, satisface *teoria colectivului*, foarte răspândită, dar care, efectiv, nu satisface unele realități. Realitatea, însă, arată că atribuirea personalității juridice de către sistemul juridic s-a despărțit de exigența unei pluralități de asociați, așa încât persoană juridică, de exemplu, o societate cu răspundere limitată cu „unic” asociat ori, în egală măsură, o singură persoană fizică poate înființa o fundație. În aceste situații, este evident că lipsește „colectivul de oameni”, așa încât pare că acest element nu este indispensabil pentru existența și fiabilitatea unei persoane juridice. În aceste condiții, ultimei perioade ar fi mai corect a considera, pe bună dreptate, că persoana juridică este o entitatea de elemente umane și materiale care, îndeplinind condițiile prevăzute de lege, este titulară de drepturi și obligații [13, pag.187].

La momentul actual, persoana juridică prezintă un subiect de drept cu o largă arie de răspândire în circuitul juridic. Societățile pe acțiuni, societățile cu răspundere limitată, instituțiile

(învățămant, știință, cultură, sănătate), organizațiile cooperatiste, sindicale de tineret, uniunile de creație, asociațiile de tot felul, partidele politice, diferitele organizații politice, fundațiile, cultele religioase, statul însuși, unitățile administrativ-teritoriale, unele organe de stat – toate apar în circuitul juridic ca persoane juridice. De menționat, însă, că nu doar colectivitățile de persoane se pot constitui ca persoane juridice, în anumite situații, legea admite ca și persoana fizică singulară să se constituie ca „persoană juridică” (de exemplu, societatea comercială cu asociat unic). Enumerarea de mai sus învederează rolul și importanța persoanelor juridice în viața economică, social-culturală și politică a societății și prezența lor masivă în viața juridică ca subiecți de drept determină necesitatea unor reglementări de rigoare.

Ca elemente constitutive ale persoanei juridice evidențiem: a) organizarea de sine stătătoare, b) un patrimoniu propriu, ambele afectate la realizarea c) unui scop în acord cu interesul obștesc. Nu trebuie, însă, să uităm că pentru a defini clar o asemenea realitate structurală, de fapt, una vădit complicată, trebuie întrunit un scop determinant pentru o persoană juridică, și anume crearea din aceasta un subiect distinct al unui raport juridic. De fapt, nu are nici o relevanță ce fel de raporturi sunt, de drept public sau privat, fiindcă determinant este ca subiectul colectiv să apară ca entitate dotată nu de la natura dreptului, ci de la natura voinței cuiva cu entitate juridică sau cu personalitate juridică. Pe lângă aceste condiții generale, cerute de lege, constituirea persoanei juridice presupune și cerința procedurală a existenței, într-o formă sau alta, a acordului organelor de stat competente pentru înființarea lor.

Astfel, în privința **organizării independente** a persoanei juridice subliniem că aceasta, în comparație cu persoana fizică, nu este reprezentarea juridică a unui individ, ci a unei entități sociale complexe. Organizarea persoanei juridice trebuie să fie coerentă și stabilă, indiferent de cine are calitatea de fondator: persoane fizice sau juridice.

Scopul propriu ca element constructiv al persoanei juridice este un scop determinat și social întâi de toate, în acord cu interesul general al membrilor săi. Acest scop este unul colectiv, distinct de interesele individuale, dar care trebuie să fie unul licit. Aceste scopuri se divid în: lucrative și nelucrative.

Patrimoniul persoanei juridice, la fel, trebuie să fie distinct de patrimoniul membrilor săi pentru că persoana juridică urmează să comporte o răspundere juridică proprie.

Și un ultim element, dar nu și după importanță, este **scopul** creării unui subiect cu personalitate juridică distinctă. Anume această caracteristică deosebește persoana juridică de o simplă comunitate de idei. Deși comunitatea despre care vorbim în acest paragraf se prezintă ca una compusă, în exterior ea apare ca o omogenitate. Astfel, putem sublinia două feluri sau chiar rânduri de relații în cadrul unei persoane juridice: raporturile dintre subiecții asociați și organele

persoanei juridice, relații de altfel interne, și cele externe, în care entitatea ca structură se raportează la alți subiecți. De reținut că persoana juridică acționează ca subiect al unui raport juridic concret numai prin intermediul persoanei fizice care o reprezintă potrivit actului de constituire a acelei persoane juridice.

Prin urmare, nu orice colectivitate de persoane ori structuri de organizare statală sau nestatală dobândesc automat și calitatea de persoane juridice. Persoana juridică este, deci, prin natura ei, precum am mai menționat, o „creație” a legii, luând naștere în temeiul prevederilor ei. De aici și o altă distincție sau particularitate a acestei persoane față de persoana fizică: capacitatea ei juridică este distinctă, în sensul că persoana fizică are o capacitate juridică generală, pe când persoana juridică dispune de o capacitate juridică specializată sau limitată, adică poate dobândi și exercita numai acele drepturi și obligații care corespund actului de constituire sau înființare, scopului pentru care a fost creată.

Persoanele juridice le divizăm în: cele care sunt instituite direct prin lege sau prin efectul ei și cele care sunt create conform legii, dar datorită unei inițiative individuale a celor interesați.

Persoanele juridice instituite prin lege. Acest tip de persoane răspund unui interes general și este specific persoanelor juridice de drept public. Dacă ne referim la persoanele juridice de drept public, urmează logic să demarăm cu **statul**, construit pe baza Constituției, ce ar mai putea fi calificată ca un contract colectiv și social util [42, pag. 311]. Ca persoană juridică sui generis prin organele de stat participă în această calitate la o categorie largă de raporturi juridice: de drept constituțional, administrativ, financiar, penal, internațional etc., inclusiv în anumite raporturi de drept civil. Participarea statului în cadrul raporturilor de drept civil este cea viziune privatistă, care presupune că statul mai participă și în raporturi ce nu implică exercitarea autorității sale.

De la Președintele statului la primar, de la Parlament și Guvern la organele administrației publice locale, la ministru și judecător, procuror și polițist etc., toate aceste organe, colective sau individuale, sunt subiecți de drept. Cu alte cuvinte, întreaga gamă de raporturi juridice din cadrul activităților fundamentale ale statului: legislativă, executivă și judecătorească se realizează prin participarea organelor de stat, în calitatea lor de subiecți de drept, activitate, de altfel, fără caracter economic și care funcționează pe baza finanțării de la bugetul public.

La fel, nu trebuie să uităm că statul participă nu doar în calitate de subiect în cadrul raporturilor de drept intern, dar mai este subiect originar și universal în cadrul dreptului internațional.

Totalitatea drepturilor și obligațiilor organului de stat poartă denumirea de competență. Această competență este reglementată de Constituție și legile de organizare și funcționare a fiecărei categorii de organe, precum și fiecărui organ în parte [88, pag. 297].

Persoanele juridice constituite prin voința particularilor. Deoarece legea permite persoanelor fizice și celor juridice să se grupeze în persoane „morale”, în ultimul timp, acestea nu ezită să se asocieze în vederea atingerii unui scop comun.

Persoana juridică are aptitudinea de a avea drepturi și obligații, adică are capacitate de drept sau juridică. Ca și subiectul individual de drept civil – persoana fizică – și persoana juridică este titulara capacității de drept, care este unică, adică una singură pentru fiecare asemenea subiect de drept. Dar, în același timp, persoana poate avea mai multe capacități în dependență de raporturile subiect al cărora este. În acest mod, ele coexistă împreună, posedă capacități cum ar fi: capacitate de drept constituțional, capacitatea de drept administrativ, drept financiar, drept comercial, drept procesual penal ori drept procesual civil.

Prin capacitate civilă a persoanei juridice se înțelege aptitudinea acestui subiect de drept de a avea drepturi și obligații civile – **capacitatea de folosință**. Caracterul juridic distinct al capacității de folosință a persoanei juridice îl constituie specialitatea ei și constă în însușirea acesteia de a cuprinde doar posibilitatea subiectului colectiv de a avea acele drepturi și obligații care se circumscriu principiului specialității capacității de folosință a persoanei juridice, adică acelea care sunt în acord cu scopul pentru care persoana juridică a fost înființată.

Capacitatea de folosință a persoanei juridice comportă aceleași caracteristici ca și capacitatea de folosință a persoanei fizice, dar cu completarea cu un singur criteriu, cel al *specialității*.

Specialitatea capacității de folosință a persoanei juridice stabilește limitele activității sale juridice și demonstrează intenția statului de a supraveghea actele încheiate de aceasta, pe toată perioada existenței sale, în ideea garantării intereselor generale. De la înființarea persoanei juridice, statul își afirmă competența verificării legalității acestui subiect de drept, prin reglementarea procesului de înființare, așa încât urmărește permanent să mențină echilibrul stabilit între interesele fondatorilor persoanei juridice și interesele generale.

Aptitudinea de a dobândi și exercita drepturi subiective și de a-și asuma și îndeplini obligații civile prin intermediul încheierii de acte juridice de către organismele sale de conducere este numită **capacitatea de exercițiu**. Având această capacitate juridică, persoana juridică poate participa la diverse raporturi. Sfârșitul capacității de exercițiu a persoanei juridice este marcat de sfârșitul capacității de folosință, care, după cum se știe, este momentul încetării ființei persoanei însuși. În același timp, nu trebuie confundată cu încetarea calității unei persoane fizice de a fi

organ de conducere al persoanei juridice. În cadrul persoanelor juridice, în comparație cu cele fizice, problema *maturității conștiinței* nu este determinantă. Ba mai mult, aceasta nu are nici o însemnătate și, așa cum sugestiv s-a spus, aceasta „se naște matură, nu are nevoie de educație ori de ucenicie, pentru că este inteligentă și activă din prima zi” [129, pag. 211]. Pentru că înființarea persoanei juridice este un act juridic civil, prin ipoteză, vor participa la încheierea sa numai persoane cu capacitate deplină de exercițiu, așa încât fondatorii persoanei juridice sunt maturi [49, pag. 246]. Prin urmare, este adevărat că persoana juridică se naște matură și, în consecință, din acest punct de vedere, nu are nevoie de ocrotire, dar ea va avea drepturi și obligații civile dobândite fie prin acte juridice, fie prin fapte juridice.

Art. 59 din Codul Civil dispune imperativ că persoanele juridice de drept privat se pot constitui doar în formele prevăzute de lege. Formele persoanelor juridice de drept privat sunt:

- societățile comerciale;
- cooperativele;
- organizațiile necomerciale;
- întreprinderile de stat și municipale.

Prin alin.(2) același articol, legiuitorul face cea mai importantă clasificare a persoanelor juridice de drept privat, divizându-le după scopul urmărit de fondatorii acestora în persoane juridice cu scop lucrativ și persoane juridice cu scop nelucrativ (ideal).

Persoanele juridice cu **scop lucrativ** se constituie de fondatori pentru a desfășura o activitate de întreprinzător (mai numită și activitate lucrativă, economică, comercială, de antreprenariat), a realiza beneficii și a le împărți între ei.

Persoanele juridice cu **scop nelucrativ** se constituie de către fondatori, asociați și membri care își propun un scop ideal, adică de a satisface aspirațiile sociale, profesionale, culturale și de altă natură. Persoanele juridice cu scop nelucrativ mai sunt numite și organizațiile necomerciale, care, la rândul său, se constituie în forme de asociații, instituții și fundații.

Identificarea persoanei juridice devine un aspect foarte important, mai ales pentru cei care au chiar ca scop să interacționeze cu terți și să desfășoare o activitate largă economică sau neeconomică. Din punctul de vedere al dreptului civil, prin „identificarea persoanei juridice” înțelegem individualizarea subiectului colectiv de drept civil, în raporturile civile la care participa ca subiect distinct. Tot știința dreptului civil divide sensul sintagmei ”identificarea persoanei juridice” în două: într-un prim sens, „identificarea persoanei juridice” înseamnă instituția juridică cu această denumire, adică totalitatea normelor care reglementează mijloacele de individualizare a subiectului colectiv de drept civil. În al doilea sens, prin „identificarea

persoanei juridice” se înțeleg chiar mijloacele ori atributele de identificare: denumire, sediu, naționalitate, marca, emblema etc.

Importanța juridică a identificării persoanei juridice rezultă din necesitatea individualizării subiectului colectiv de drept. Această necesitate este atât de ordin general – pentru societate și ceilalți participanți la circuitul civil, cât și de ordin individual, în sensul că fiecare persoană juridică are nevoie de autoidentificare în raporturile la care participă.

Din punctul de vedere al dreptului civil, atributele de identificare a persoanei juridice sunt drepturi subiective personale nepatrimoniale. Atributele de identificare a persoanei juridice, ca drepturi subiective, se bucură de protecția nu numai a dreptului civil, ci și a altor ramuri, precum: administrativ, penal, comercial etc. Pe cale civilă, atributele de identificare a persoanei juridice sunt ocrotite în condițiile prevăzute de art.66 din Codul Civil, alin.6, care prevede că persoana juridică a cărei denumire este înregistrată are dreptul să o utilizeze. Cel care folosește denumirea unei alte persoane juridice este obligat, la cererea ei, să înceteze utilizarea denumirii și să îi repare prejudiciul. Persoana care a suferit o atingere în dreptul sau asupra denumirii sau în orice alt drept personal nepatrimonial va putea cere instanței judecătorești încetarea săvârșirii faptei care aduce atingere drepturilor sale nepatrimoniale. Totodată, cel care a suferit o atingere a unor asemenea drepturi va putea cere instanței să oblige pe autorul faptei săvârșite la restabilirea dreptului atins [111, pag.159].

Denumirea persoanei juridice este unul din cele mai importante atribute de identificare a persoanei juridice, mijloc prin care subiectul colectiv de drept care consta în un *cuvântul* ori *grup de cuvinte* stabilit. Ca drept subiectiv nepatrimonial, denumirea conține următoarele prerogative persoanei juridice titular: 1) să folosească acea denumire, prin care se individualizează în raporturile juridice civile concrete la care participa; 2) să ceară altora să o individualizeze prin denumirea sa; 3) să ceară, în justiție, restabilirea dreptului la denumire atunci când i s-a adus vreo atingere.

Prin „sediul persoanei juridice” înțelegem acel mijloc de identificare prin indicarea unui anumit loc stabilit, în condițiile legii, cu această semnificație. Dreptul subiectiv la sediu conferă titularului său aceleași trei prerogative pe care le conferă persoanei juridice titular și dreptul la denumire.

Pornind de la axioma că persoana juridică ca entitate este lipsită de fenomenul creației, atât sub aspect creativ, cât și sub aspect inventiv, adică în complexitatea sa, nu poate avea calitatea de autor al operei, invenției sau oricărui rezultat al creației intelectuale, acesta din urmă poate îngloba doar calitatea de titular al drepturilor patrimoniale din cadrul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Tot aici, fiind necesar de menționat, că în calitatea de entitate, cel mai frecvent cu scop lucrativ (comercial) drepturile patrimoniale acordate de legislația în vigoare titularilor de drepturi privind rezultatele creației intelectuale, în cele mai dese cazuri, pe lângă utilizare onestă sunt lovite de fenomenul prejudiciabil de piraterie.

Drepturile asupra creațiilor intelectuale sunt încălcate atunci când unul din actele care necesită autorizarea titularului drepturilor este executat de altcineva, fără a avea consimțământul titularului. Copierea neautorizată a operei protejate în scopuri comerciale, ca și comercializarea neautorizată a operei copiate, sunt cunoscute sub denumirea de piraterie.

Deși nu a fost menționat în actele normative, acest termen este utilizat de cunoscătorii din domeniu și în mediile de informare.

Un aspect esențial al pirateriei este că activitatea neautorizată se desfășoară în scopul acumulării de câștiguri comerciale. Acest element al câștigului comercial implică faptul că adesea pirateria este desfășurată în mod organizat.

Pirateria îi afectează pe toți, inclusiv pe utilizatori, furnizori onești, industria muzicală, industria locală și economia națională. Azi suntem mai vulnerabili la piraterie datorită buneii organizări a grupărilor criminale din domeniu și răspândirii în masă a calculatoarelor, care dau posibilitate pirateriei să se răspândească mult mai ușor și în zone geografice mult mai extinse.

Pirateria este o industrie infracțională mereu în creștere, care operează pe plan internațional. Ea continuă să amenințe viitorul dezvoltării economiei și culturii mondiale.

Această activitate presupune sofisticarea metodelor și procedeele de contrafacere, implicarea crimei organizate, profituri mari de pe urma acesteia și creșterea violenței [191, pag. 178]. Veniturile obținute pe calea pirateriei sunt, uneori, redirecționate spre activități criminale.

Astfel, în unele regiuni, crima organizată se poate baza pe acest profit fără teama de a fi deranjată de instituțiile legale ale statului. Din acest considerent, se cer strategii clare pentru a combate aceste amenințări, fiindcă, în fond, investigațiile cu succes depind mai mult de metodă. Pentru a combate amenințarea globală a pirateriei este esențial să se aplice practici și proceduri, care s-au dovedit a fi utile. În acest sens, s-ar impune dezvoltarea cooperării interstatale și interregionale, deoarece unele metode de activitate, promovate de aceasta, și-au dovedit eficiența.

Pirateria cauzează, de asemenea, pierderi imense culturii și economiei naționale, împiedicând dezvoltarea titularilor de drepturi, privând guvernul de impozite și taxe, producând perturbări sociale și răspândind flagelul criminalității.

Fenomenul pirateriei este cunoscut tuturor statelor lumii, doar volumul și consecințele sunt diferite. Cu cât respectul pentru legislația unui stat este mai mare, cu atât nivelul pirateriei

este mai scăzut. Astfel, America de Sud, Asia și Europa de Est sunt considerate adevărate „zone de rai” pentru pirații din domeniu. Producerea suporturilor piratate s-a transformat într-o industrie puternic dezvoltată, pentru care activează mai multe uzine mari din aceste regiuni.

Astfel, o singură uzină din Asia poate produce anual mai bine de 300 milioane de discuri, ceea ce constituie cererea anuală în Franța și Germania.

Protecția dreptului de autor nu se poate limita la teritoriul unui stat. Cooperarea regională în acest domeniu ar putea fi cheia succesului, iar, în viitor, Europa de Est nu ar mai fi tratată ca un pionier al pirateriei. Fenomenul pirateriei poate fi eradicat doar ca rezultat al presiunilor din exterior, pentru că legislația imperfectă, pe de o parte, și sistemul birocratic și corupt, pe de altă parte, nu fac altceva, decât să mențină drepturile asupra creațiilor intelectuale sub controlul organizațiilor criminale transnaționale.

Ascensiunea organizațiilor criminale internaționale este dictată de o serie de factori, care include liberalizarea și globalizarea economiei mondiale; circulația liberă a mărfurilor, serviciilor și populației, constituie un alt temei de creștere [200, pag. 23]. Industria dreptului privind creațiile intelectuale, similar cu alte ramuri importante, este intersectată de elementul criminalității, care utilizează profitul din piraterie în dezvoltarea altor activități ilicite. Studiile de caz, în ultimii ani, au demonstrat conexiunea dintre piraterie și alte crime internaționale, precum: traficul de persoane, spălări de bani, contrabandă, trafic de droguri și terorism. Violența, intimidarea sau corupția sunt utilizate de aceste organizații în statele în care legislația privind creațiile intelectuale este flagrant încălcată, iar pentru instituțiile de stat nu mai este o noutate că profiturile uriașe și pedepsele minime atrag structurile criminale. Organizațiile angajate în asemenea activități sunt structurate într-o ierarhie bine pusă la punct, precum este în cazul Triada, La Cosa Nostra sau Camorra.

Analizând creșterea dinamică a indicelui pirateriei, pot fi evidențiate următoarele cauze:

- producere rapidă – orice fonogramă poate fi reprodusă de pirați în milioane de exemplare într-o perioadă de 3 zile, iar un film care rulează într-un cinematograful din SUA poate fi găsit a doua zi la pirații din oricare țară din lume.

- profituri enorme – valorificarea obiectelor dreptului privind creațiile intelectuale a format o importantă sferă a industriei cu un profit enorm, care reprezintă un factor important al progresului economiei oricărui stat. Profitul enorm care poate fi obținut a fost însușit rapid atât de către elementele criminale din străinătate, cât și de către cele din Republica Moldova.

- progresul tehnologic al mijloacelor de comunicare – mijlocului de comunicare a operelor tipărite i s-a adăugat progresiv mijloacele de comunicare prin înregistrări sonore și audiovizuale sub formă de fonograme și de videograme. În mod similar, răspândirea

comercializării computerelor a adăugat alte mijloace de înregistrare și de comunicare a informației. Apariția tehnologiei digitale a avut un impact uriaș asupra creării, răspândirii și utilizării operelor și fonogramelor.

- pedepse relativ mici – sancțiunea Codului Penal al Republicii Moldova prevede o pedeapsă cu amendă în mărime de la 800 la 1.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, iar persoana juridică se pedepsește cu amendă în mărime de la 2.000 la 4.000 unități convenționale cu privarea de dreptul de a exercita o anumită activitate pe un termen de la 1 la 5 ani, și numai după consumarea unor circumstanțe agravante, legislatorul a prevăzut cu privațiune de libertate de la 3 la 5 ani [33, art. 185/1]. În același timp, pentru infracțiuni privind traficul de droguri sau de armament pedeapsa constituie 10 sau 20 de ani privațiune de libertate [33, art. 217/1, 290, 294]. De aceea, infracțiunile din domeniu sunt în creștere, chiar și cu toate eforturile internaționale.

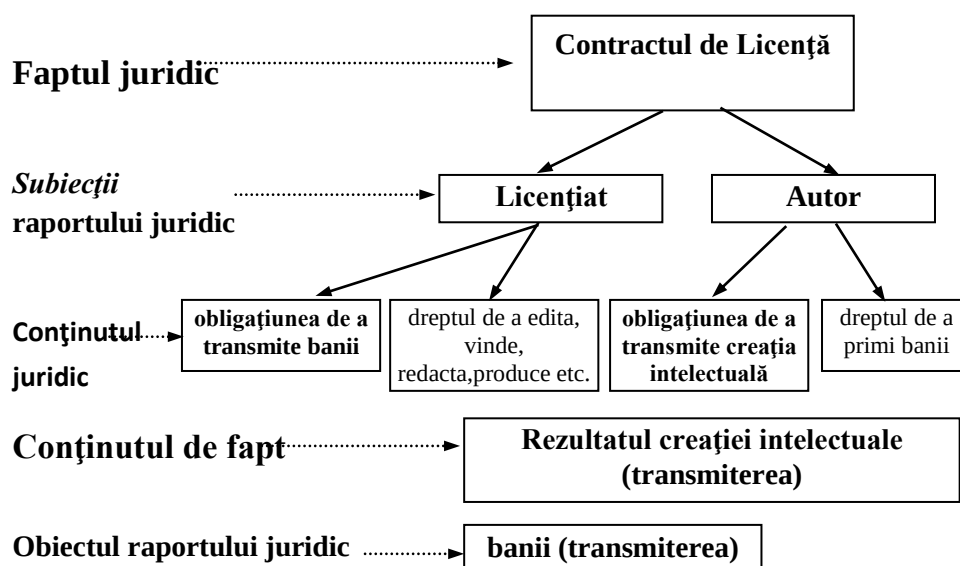
3.3. Obiectul raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Indiferent de ramura de drept, de norma care îl reglementează sau împrejurarea pe temeiul căreia se naște, orice raport juridic se stabilește între subiecții de drept (cel puțin doi) [53, pag.253], care nu pot fi decât oamenii priviți individual sau organizați în colectivități corespunzătoare. Raportul juridic are un anumit conținut ce reprezintă legătura propriu-zisă dintre subiecți și care constă în drepturile și obligațiile reciproce ale acestora. În sfârșit, orice raport juridic are un obiect care nu este altceva decât „acea acțiune sau acea conduită asupra căreia sunt orientate drepturile subiective și obligațiile participanților la raportul juridic” [91, pag.154].

Așadar, structura raportului juridic privește subiecții între care el se stabilește (**participanții la raport**), conținutul, legătura dintre subiecții participanți (**drepturile și obligațiile lor reciproce**) și obiectul la care se referă conținutul (**conduita umană**). În continuare vom expune schematic structura unui raport juridic din domeniul creațiilor intelectuale.

STRUCTURA RAPORTULUI JURIDIC

(în baza unui raport juridic concret de licențiere)

În literatura juridică nu există un punct de vedere unitar cu privire la obiectul raportului juridic. Din punct de vedere filozofic, prin obiect putem înțelege aceea ce îi revine subiectului și asupra căruia el își îndreaptă activitatea de cunoaștere și altă activitate. Aceasta este cea mai largă și abstractă definiție. Obiectul și subiectul sunt două categorii perechi. Problema este controversată [192, pag.494; 171, pag.463-465].

Vom examina opiniile exprimate, începând cu cea dominantă pe care o împărtășim.

- În lucrările de teorie a statului și dreptului, ca și în cele de ramură, se susține, în general, că „obiectul raporturilor juridice îl formează anumite acțiuni pe care titularul dreptului subiectiv le efectuează sau le poate pretinde și pe care celălalt subiect este obligat a le săvârși” [9, pag.207-208; 70, pag.208; 123, pag.12-13].

- Unii autori consideră că numai bunurile materiale pot constitui obiect al raportului juridic și că raporturile juridice care nu se referă la un bun material nu au obiect [9, pag.224].

- O altă concepție este cea a pluralității obiectelor raportului juridic, potrivit căreia acestea pot fi fenomene variate. În această concepție se susține că obiect al raporturilor juridice pot constitui atât lucrurile materiale, cât și conduita oamenilor. Alți autori adaugă la acestea și alte valori nepatrimoniale [9, pag.224].

Considerăm că este justă prima opinie. Acțiunea legii, mai precis dispoziția regulii de drept, nu se poate îndrepta direct asupra unor valori sociale ca: viața, onoarea, un bun material etc. Indiferent de scopul urmărit – material sau moral – raportul juridic se realizează, în ultimă instanță, prin conduita umană, constând într-o acțiune (a da, a face) sau într-o inacțiune (a nu face). Oricât de fermă ar fi dispoziția regulii de drept, ea nu poate schimba nici locul unei bile situate într-un plan orizontal, dacă nu intervine fapta omului.

Nu este lipsită de sens și concepția, conform căreia obiectul raportului juridic poate fi foarte variat, printre care:

- lucrurile materiale (bunurile lumii înconjurătoare care au o valoare din punct de vedere economic și pot fi exprimate într-o formă bănească),
- anumite valori personale nepatrimoniale (viața, sănătatea, cinstea, demnitatea etc.),
- produsele activității creative și rezultatul creației intelectuale (operele literare, de artă, muzică, științifice, programele computerizate etc.),
- rezultatele activității participanților la raporturile juridice (de exemplu, anumite servicii, sau raporturile juridice care apar în rezultatul încheierii unui contract de antrepriză în construcții capitale etc.),
- conduita umană exteriorizată (acțiuni sau inacțiuni),
- hârtiile de valoare și documentele (bani, acții, diplome, atestate etc.).

Unii autori vorbesc de un triplu obiect al raportului juridic:

- obiectul juridic, adică conduita părților,
- obiectul ideologic, adică voința părților,
- obiectul material, adică lucrul (bunul) la care se referă raportul juridic.

Asupra obiectului raportului juridic sunt îndreptate drepturile subiective și obligațiile juridice ale participanților la relațiile care formează acest raport, cu alte cuvinte – în baza lui apare însuși raportul juridic. Dreptul subiectiv deschide față de titularul său posibilitatea de a posedea, de a se folosi, de a dispune de ceva, de a se comporta într-un anumit mod, de a pretinde un anumit comportament din partea altora etc. Toate acestea nimeresc sub noțiunea de obiect al raportului juridic. Obligația juridică este chemată să asigure realizarea acestui drept, respectiv funcționarea normală a raportului juridic în interesul împuternicitului și al statului în general.

După cum este știut, obiectul general al reglementării juridice îl formează relațiile sociale. Dar aceste relații reprezintă, la rândul lor, o realitate foarte complicată și compusă din multe elemente. Normele juridice și raporturile juridice, care apar în baza lor, nu le cuprind pe toate, dar numai anumite tipuri, fragmente, sectoare, sfere ale acestor relații sociale. Din aceste considerente și apare foarte des întrebarea: care este obiectul concret și nemijlocit al diverselor raporturi juridice? Deosebirea dintre obiectul dreptului, în general, și obiectele raporturilor juridice concrete, care apar în rezultatul acțiunii lui, este nivelul de concretizare [2].

Creațiile intelectuale, ca orice bun material, pot face obiectul proprietății, obiect denumit în acest caz proprietate intelectuală. Domeniul proprietății intelectuale acoperă astăzi creațiile culturale, sociale și tehnologice ale societății, cum ar fi: soluțiile tehnice, invențiile, operele literare și artistice, mărcile, desenele și modelele industriale, circuitele integrate, programele de calculator, emisiunile de radio și TV, bazele de date, soiurile de plante etc.

Dreptul de proprietate intelectuală reprezintă ansamblul normelor prin care se protejează creația intelectuală.

Natura raportului juridic din domeniul dreptului de proprietate intelectuală a suscitat controverse în literatura de specialitate:

- raportul juridic este de natură patrimonială și are ca obiect creația intelectuală;
- dreptul de proprietate intelectuală este un drept sui generis, cu o natură proprie;

Raportul juridic are două laturi: una patrimonială și una nepatrimonială. Au fost susținute mai multe puncte de vedere privind importanța laturii patrimoniale sau a celei nepatrimoniale în acest domeniu.

Dreptul de creație intelectuală privește două domenii distincte:

- dreptul de autor;
- dreptul de proprietate industrială.

Obiectul dreptului de autor este constituit din operele de creație intelectuală: din operele științifice (ex., studii, comunicări, prelegeri, altele asemenea), literare (ex., romane, poezii, dramaturgie, critică literară) și artistice (opere muzicale, artă coregrafică, fotografie ș.a.).

În privința creării și utilizării lor, legiuitorul emite norme juridice ce determină apariția de drepturi subiective și de obligații juridice. Asemenea drepturi subiective nu se nasc decât în privința acelor opere care îndeplinesc, în mod cumulativ, anumite condiții caracteristice, trăsături esențiale. În măsura în care acestea sunt îndeplinite, autorul acelei opere devine titular al dreptului de autor și uneori și al altor drepturi în mod automat, ex lege, și fără îndeplinirea altor formalități. După ce opera a fost creată, nu este necesară înregistrarea ei, prezentarea ei la o anumită autoritate sau organizație de altă natură.

Condițiile, necesare a fi îndeplinite, sunt următoarele:

- să fie o creație intelectuală, o creație a minții omului (una sau mai multe persoane fizice). Persoana juridică, în principiu, nu poate fi titulară a dreptului de autor, deoarece aceasta nu creează din punct de vedere intelectual.

- să fie o creație exprimată într-o formă concretă, perceptibilă simțurilor umane. Acest lucru nu înseamnă neapărat publicarea operei respective (ex., manuscrise, notițe, schiță, tablou, partitură). Dreptul de autor nu ocrotește conținutul de idei al operei. Acesta nu ocrotește ideile, ci doar o anumită formă de exprimare a acestor idei. Nimeni nu-și poate apropria ideile (acestea circulă liber). Dacă ideea circulă sub o anumită formă, această formă este apropiată.

- creația intelectuală trebuie să prezinte originalitate: să reflecte exprimarea personalității creatorului. Dacă aceasta nu există, nu putem vorbi de o operă care să fie protejată prin dreptul de autor. Este o creație intelectuală, dar nu este o operă ca obiect al dreptului de autor. Noțiunea de originalitate trebuie deosebită de cea de noutate. Dreptul de autor se poate naște chiar și în legătură cu o operă ce nu conține idei noi. Este important ca forma de exprimare a acelor vechi idei să fie alta decât cea anterioară și opera să exprime, într-o anumită măsură, personalitatea autorului subsecvent.

Proprietatea industrială. Există două categorii de obiecte ale acesteia: creații intelectuale industriale și semne distinctive ale activității industriale.

Convenția de la Paris din 1883 privind protecția proprietății industriale (cea mai veche în materie și încă în vigoare) menționează că obiecte ale proprietății industriale sunt: invențiile, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, mărcile de fabrică, de comerț și de serviciu, numele comercial, indicațiile de proveniență, denumirile de origine. De asemenea, este enumerată și așa-numita „represiune a concurenței neloiale”. Autorii (din ce în ce mai mulți) sunt de acord că acesta nu constituie un obiect distinct al proprietății industriale. El se regăsește deopotrivă atât la creații intelectuale industriale, cât și la semnele distinctive ale activității industriale, constituind o acțiune prin care pot fi apărute toate drepturile de proprietate industrială

purtând asupra oricăruia dintre obiectele enumerate mai sus. Cu alte cuvinte, represiunea concurenței neloiale constituie o consecință a încălcării dreptului de proprietate industrială.

Convenția de la Paris, adoptată din 1883, a îmbogățit, ulterior, conținutul proprietății industriale și cu alte obiecte. Astfel, în enumerarea nelimitativă, sunt reflectate creații intelectuale industriale: invenția, inovația, know-how-ul, modelele de utilitate, desenele și modelele industriale, topografia circuitelor integrate etc., respectiv sunt semne distinctive ale activității industriale: mărcile (de fabrică, de comerț sau de serviciu), indicații geografice (denumiri de origine și/sau indicații de proveniență), numele comercial (firma), emblema.

Noțiunea de proprietate industrială presupune două aspecte:

- a) instituția juridică a proprietății industriale și
- b) dreptul subiectiv de proprietate industrială.

Instituția juridică a proprietății industriale ar putea fi definită ca fiind un ansamblu de norme juridice ce reglementează raporturile sociale cu privire la creațiile intelectuale industriale și la semnele distinctive ale unei activități industriale. Din această definiție se pot reține următoarele elemente definitorii:

Proprietatea industrială este un ansamblu de norme juridice care au același obiect. Specific acestor norme este faptul că își au izvorul atât în actele normative interne, cât și în tratatele și convențiile internaționale. Legislațiile naționale sunt din ce în ce mai mult adoptate conform standardelor ce stau la baza elaborării actelor normative internaționale.

Cât privește caracterul acestor norme juridice, este de subliniat apartenența lor la diverse ramuri de drept: dreptul civil, drept procesual civil, dreptul muncii, dreptul administrativ, dreptul financiar, dreptul penal, dreptul procesual penal etc. Dintre aceste norme, însă, prevalează normele dreptului civil.

Normele acestei instituții reglementează raporturi patrimoniale, dar și raporturi personal-nepatrimoniale. Subiectele acestor raporturi sunt persoane fizice, dar și persoane juridice.

Specificul raporturilor reglementate de normele proprietății industriale este obiectul (obiectele) la care se referă aceste raporturi: creațiile intelectuale industriale și semnele distinctive ale activității industriale.

Analizând toate și fiecare din aceste obiecte, rezultă că acestea prezintă trăsături și caracteristici comune:

- sunt bunuri, în sensul juridic al termenului (sunt susceptibile de apropiere sub forma unor drepturi patrimoniale).
- sunt transmisibile (după caz, prin licență sau prin cesiune).
- sunt bunuri incorporale – nu au o substanță materială.

Dreptul de proprietate industrială nu se va purta asupra unui bun material. Titularul dreptului de proprietate asupra suportului material al operei nu este în mod necesar și titularul dreptului de proprietate industrială.

- aceste obiecte se caracterizează prin ubicuitate. Ubicuitatea poate fi de două feluri:

- a) ubicuitatea, sub aspectul apariției, desemnează aptitudinea acestor obiecte de a putea fi create de două sau mai multe persoane care au lucrat în mod independent, unele de altele, în același timp (sau în perioade de timp diferite), în același loc (sau în locuri diferite).

Legiuitorul este cel care emite norme prin care să se identifice titularul dreptului de proprietate industrială (ex.: sunt recunoscuți amândoi ca titulari ai dreptului – cotitulari sau doar unul dintre aceștia va fi recunoscut ca fiind titular al dreptului). În această din urmă ipoteză se naște întrebarea: care dintre cei doi va fi recunoscut ca fiind titularul dreptului. Există legislații ce stabilesc ca principiu că titular al dreptului de proprietate industrială este acela care a îndeplinit primul anumite formalități cerute de lege în fața unor autorități stabilite de lege.

- b) ubicuitatea, sub aspectul folosinței, desemnează aptitudinea obiectelor proprietății industriale de a putea fi folosite, chiar în integralitatea lor, de două sau mai multe persoane, independent una de alta, în același timp și în același loc sau în locuri diferite. Legiuitorul a emis norme juridice cu privire la instrumentele de transmitere a acestor obiecte ce fac posibilă folosirea concomitentă a lor de către persoane diferite, chiar în același timp. De exemplu, prin contractul de licență nu se transmite însuși dreptul de proprietate industrială, cu toate prerogativele sale, ci doar posibilitatea de a folosi creația sau semnul distinctiv și de către beneficiarul licenței.

Termenul „industrie” („industrial”) are un înțeles convențional (special), acesta cuprinzând nu doar industria propriu-zisă (ca ramura a economiei naționale), ci și alte domenii, cum ar fi: comerțul, agricultura etc. În materia proprietății industriale, noțiunea de „industrie” este concepută ca tot ceea ce presupune și este datorat muncii omului, activității sale asupra naturii.

Până la declarația independenței, autorii din Republica Moldova nu aveau toate pârghiile necesare pentru transmiterea drepturilor patrimoniale către titularii de drepturi din străinătate, datorită legislației precare ce exista în perioada sovietică, mai ales pentru acțiunile birocratice care încetineau transmiterea drepturilor de autor [128, pag. 38]. Conform Codului Civil sovietic, nici o operă a unui autor din URSS nu putea fi transmisă spre valorificare unui titular de drepturi din străinătate, fără aprobarea Agenției Unionale pentru Drepturile de Autor, cu filiale în fiecare republică sovietică [212, pag. 11]. Excepție de la această normă constituiau doar articolele sau prelegerile din cadrul conferințelor internaționale. Limitări esențiale în vederea transmiterii de

drepturi erau reflectate și în unele modele de contracte. Astfel, toate contractele de editare prevedeau transmiterea drepturilor exclusive de autor către editură privind valorificarea în străinătate. Aceste reglementări erau îndreptate spre limitarea teritorială de valorificare a operelor.

Odată cu adoptarea primelor norme democratice a luat sfârșit monopolul Agenției Unionale privind raporturile de transmitere a drepturilor autorilor din Republica Moldova către titularii de drepturi din străinătate. Astfel, potrivit Regulamentului de activitate, Agenția de Stat pentru Drepturile de Autor a Republicii Moldova nu mai avea în funcțiile sale implicarea în relațiile contractuale dintre autorul operei și beneficiarul acesteia [97, art. 9]. Autorii din Republica Moldova au primit dreptul de a valorifica drepturile sale în mod individual, fără implicarea terților persoane [126, pag. 81]. Legislația actuală a dreptului de autor nu limitează în nici un fel transmiterea drepturilor de autor beneficiarilor din străinătate. Contractele dintre părți se încheie conform principiilor generale și se întocmesc conform legislației uneia dintre părți.

Dreptul de autor deține un rol special în contextul dezvoltării unui stat. În special, de-a lungul ultimelor cinci decenii, când harta politică a lumii s-a modificat considerabil și câteva state au devenit treptat independente, acestea din urmă au trebuit să se confrunte cu probleme legate de educarea populației lor în spiritul dreptului de autor.

Încă în perioada sovietică, nimeni nu-și putea imagina despre existența unor relații juridice dintre un autor și cartea pe care acesta a scris-o, deoarece creațiile autorilor deveneau din start proprietatea statului. Și asta pentru că se declara că statul își învâța, își îmbrăca și își hrănea autorii, iar după crearea operei, urma să-și recupereze toate cheltuielile. Situația s-a schimbat treptat, rolul primordial fiind aderarea URSS la Convenția mondială cu privire la dreptul de autor. Până la aderare, operele autorilor străini în URSS nu se bucurau de nici o protecție în baza Codului Civil din 1964 [27, art. 478]. Astfel, orice operă a unui autor străin putea fi valorificată liber pe teritoriul URSS, fără acordul său și fără plata remunerației de autor. Același statut aveau și operele autorilor din URSS publicate în străinătate. Odată cu semnarea Convenției mondiale, valorificarea operelor autorilor străini putea fi posibilă numai în baza încheierii unui contract și cu plata remunerației de autor. Dacă până la aderarea la Convenția mondială durata protecției dreptului de autor în URSS era de 15 ani, după semnare, această perioadă s-a extins până la 25 de ani după decesul autorului.

Odată cu proclamarea proprietății private și trecerea la economia de piață, Republica Moldova a fost nevoită să-și reformeze sistemul normativ privind dreptul de autor și drepturile conexe. Acest proces nu putea fi realizat mai bine fără o implementare chibzuită a normelor

internaționale în sistemul național de drept și fără punerea în practică a mecanismelor și strategiilor de implementare.

Prima reglementare privind dreptul de autor pe plan intern a fost consfințită chiar în Legea fundamentală a Republicii Moldova, care garantează libertatea creației artistice, literare și științifice; în același timp, drepturile autorilor, interesele lor morale și materiale ce apar în legătură cu diverse genuri de creație intelectuală sunt apărute de lege. Potrivit aceleiași norme, Republica Moldova se obligă să păstreze, să dezvolte și să propage realizările culturii și ale științei naționale și mondiale [35, art. 33].

În domeniul dreptului de autor, reforma legislativă s-a realizat prin adoptarea Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe [211, pag. 222]. Noul act normativ a introdus schimbări radicale de substanță prin crearea unui regim juridic al protecției prin drept de autor, radical diferit față de reglementările sovietice. La elaborarea acestei Legi moderne s-a ținut cont de dispozițiile convențiilor internaționale din domeniu și de prevederile directivelor europene în vigoare la data elaborării. Legea a devenit un stimulent al creației, iar autorii sunt considerați principalii subiecți ai relațiilor dreptului de autor. La acea vreme, adoptarea acestui act a constituit încă un pas important spre democratizarea societății pe care l-a făcut Parlamentul Republicii Moldova. Astfel, oamenii de artă și nu numai au posibilitatea să-și asigure protecția drepturilor morale, dar și să primească o remunerație materială pentru valorificarea operei sale.

Legea reglementează, în principal, cele două mari categorii de drepturi:

- relațiile care apar în legătură cu crearea și valorificarea rezultatelor activității de creație;
- relațiile care apar în legătură cu crearea și valorificarea interpretărilor, execuțiilor, fonogramelor și emisiunilor organizațiilor de difuziune.

În conformitate cu Legea, dreptul de autor protejează operele creației intelectuale în domeniul literaturii, artei și științei exprimate într-o anumită formă obiectivă ce permite a le reproduce, atât publicate, cât și nepublicate, indiferent de forma, destinația și valoarea fiecărei opere, precum și de procedeul de reproducere a ei.

Legea a fost elaborată în spiritul Convenției de la Berna pentru protecția operelor literare și artistice, iar cele cinci modificări [112, pag. 29], efectuate pe parcursul a mai bine de 12 ani au apropiat-o și de celelalte acorduri internaționale, inclusiv Tratatul OMPI și Acordul TRIPs.

Semnarea tratatelor internaționale de către Republica Moldova fost urmată de modificarea legislației interne conform actelor internaționale. Astfel, primele completări au fost realizate după aderarea Republicii Moldova la Tratatul OMPI și la Convenția de la Roma, norme care urmau să corespundă noilor tehnologii digitale, în particular din contul introducerii de noi categorii de drepturi legate de valorificarea operelor în mediul digital (inclusiv în mediul

digital interactiv), de lărgirea nivelului de protecție, de sistematizarea normelor juridice, de specificarea conținutului limitărilor și excepțiilor.

În timpul discuțiilor privind necesitatea aderării la Convenția de la Roma, practicienii în domeniu se întrebau dacă semnarea Convenției poate duce la îndeplinirea unilaterală a obligațiilor numai în legătură cu interpreții din străinătate, dacă pot apărea probleme în legătură cu achitarea remunerației din bugetul de stat, dacă în Republica Moldova nu sunt organizații privind administrarea drepturilor patrimoniale ale interpreților, executanților, producătorilor de fonograme și organizațiilor de difuziune. Toate dubiile s-au spulberat în scurt timp, deoarece:

- aderarea la Convenție garantează protecția eficientă a drepturilor interpreților, executanților, producătorilor de fonograme și organizațiilor de difuziune;
- aderarea la Convenție favorizează dezvoltarea proprietății intelectuale și valorificarea fondului cultural național;
- aderarea la Convenție favorizează dezvoltarea dinamică a unei direcții importante a economiei naționale, care, ulterior, poate fi ca o sursă a bugetului de stat;
- aderarea la Convenție va permite înlăturarea fenomenului pirateriei și contrafacerii.

Nefiind încă membru al UE, Republica Moldova și-a armonizat Legislația în corespundere cu Directivele acesteia. Cel mai recent exemplu este Legea nr. 205-XVI din 28.07.2005 de modificare a Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe, prin care Parlamentul a modificat art. 17 și a stabilit că protecția dreptului de autor se extinde pe durata vieții autorului și 70 de ani după decesul acestuia. Extinderea termenului în spiritul Directivelor UE a permis Republicii Moldova să fie primul stat din CSI care instituie perioada maximă de protecție a dreptului de autor.

Implementarea actelor internaționale în legislația internă nu trebuie să afecteze unele principii tradiționale de protecție a dreptului de autor. Astfel, spre deosebire de legislația statelor UE, Republica Moldova nu a reglementat detaliat prevederile Directivei privind dreptul de suită în beneficiul autorului unei opere de artă originale, ci a indicat o clauză generală, potrivit căreia în fiecare caz de revânzare publică a originalului operei de artă plastică autorul sau moștenitorii lui au dreptul la primirea de la vânzător a unei remunerații în proporție de 5% din prețul de revânzare, dacă acesta nu este mai mic de 20 de salarii minime [75].

Ca rezultat al unor studii naționale, precum și a practicii statelor UE și a țărilor vecine [195, pag. 34], s-a ajuns la concluzia că marcajele de control reprezintă o măsură administrativă capabilă să ofere o protecție adecvată autorilor, interpreților, executanților și producătorilor de fonograme.

Mai mult ca atât, AGEPI, în calitatea sa de instituție națională specializată în protecția drepturilor asupra rezultatelor creațiilor intelectuale, va putea controla efectiv difuzarea exemplarelor de opere și fonograme și, în rezultat, va avea posibilitatea să combată eficient încălcările din domeniu prin contrafacerea exemplarelor de opere și fonograme.

Astfel, marcajul de control este, înainte de toate, o garanție pentru consumatori că vor cumpăra un produs licențiat, confirmă legalitatea și justetea utilizării exemplarelor de creații intelectuale, pe care este aplicat, și asigură respectarea dreptului.

În același timp, pentru instituțiile de control prezența marcajului de control va fi un indice care deosebește un produs valorificat legal de unul contrafăcut, prin urmare, va permite lupta efectivă cu pirateria în domeniul dreptului de autor și al drepturilor conexe [127, pag. 28].

AGEPI, luând act de situația creată, a elaborat un proiect de lege de modificare a Codului Penal, prin includerea art. 185/1 „Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe”. În conformitate cu această normă, răspunderea penală survine în cazul însușirii dreptului la paternitate sau altă violare a drepturilor de autor sau a drepturilor conexe, dacă valoarea drepturilor violate sau valoarea exemplarului licențiat este de proporții mari.

Odată cu semnarea Acordului TRIPS și datorită implementării recomandărilor Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale și Organizației Mondiale a Vămilelor, Codul Vamal susține această teză și prevede unele măsuri concrete pentru contracararea pirateriei și contrafacerii [34, art. 301-310]. Astfel, titularul unui drept de proprietate intelectuală, presupunând că, în cazul trecerii mărfurilor (produselor) peste frontiera vamală, pot fi încălcate drepturile lui de proprietate intelectuală, poate solicita asistență organelor vamale.

Deși sistemul de drept al Republicii Moldova nu califică Hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție ca izvoare de drept, considerăm, totuși, utilă abordarea acestora. În perioada sovietică, sistemul judecătoresc se conducea de Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a URSS din 18.04.1986 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației despre dreptul de autor și drepturile conexe [55], iar după proclamarea independenței – de Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 32 din 09.11.1998 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației despre dreptul de autor și drepturile conexe [68].

În ultimul timp, problemele proprietății intelectuale prezintă un interes din ce în ce mai mare. Practica statelor este îndreptată spre înființarea unui singur organ (Canada, Germania, Republica Moldova, Ucraina), care ar reglementa relațiile atât din domeniul dreptului de autor, cât și relațiile proprietății industriale. Altă categorie de state consideră eficientă delimitarea atribuțiilor, astfel, creându-se două oficii distincte (Franța, România, SUA).

Republica Moldova a trecut prin ambele sisteme. Inițial, imediat după proclamarea independenței, au fost instituite Agenția de Stat pentru Dreptul de Autor, care avea în seama sa controlul asupra respectării drepturilor autorilor și ale titularilor de drepturi conexe, și Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale, care reprezenta unica autoritate în ceea ce privește evidența, expertizarea și înregistrarea obiectelor proprietății industriale.

Începutul celei de-a doua etape a avut loc odată cu adoptarea Codului cu privire la știință și inovare, act care a revoluționat sistemul științific, intelectual și instituțional din Republica Moldova. Codul prevede crearea unui singur centru [30, art. 106], care s-ar preocupa de întregul sistem al proprietății intelectuale, începând de la operele literare, artistice și științifice și terminând cu invențiile, mărcile sau topografiile circuitelor integrante – Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, prin fuziunea Întreprinderii de Stat Agenția de Stat pentru Protecția Proprietății Industriale și Agenției de Stat pentru Drepturile de Autor, devenind succesorul lor de drepturi [58]. Oportunitatea instituirii unei instituții unitare a fost dictată de practica statelor europene și de poziția favorabilă a OMPI în acest sens.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Activitatea de protecție a subiecților raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale nu ar trebui limitată doar la AGEPI, deoarece fără colaborarea cu diviziunile Ministerului Afacerilor Interne, cu Serviciul Vamal și cu Centrul Național Anticorupție nu ar fi posibilă obținerea succeselor remarcabile din ultimii ani, inclusiv micșorarea substanțială a indicelui pirateriei, plagiatului și excluderea Republicii Moldova din lista statelor cu un nivel ridicat al fenomenului pirateriei și contrafacerii.

În acest sens, este absolut necesară formarea unei platforme electronice unice care să garanteze accesul prompt al tuturor organelor de stat la baza de date a rezultatelor creației intelectuale, pentru asigurarea unei comunicări eficiente interinstituționale și asigurarea curmării prompte a încălcării drepturilor subiecților raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

Deși OMPI, OMC sau IFPI au declarat de mai multe ori că Republica Moldova și-a creat un sistem național propriu și eficient în domeniul drepturilor de autor și conexe, servind un bun exemplu pentru statele Europei de Sud-Est, totuși, dezvoltarea alertă a societății informaționale, modificarea modurilor de transmitere a operelor și extinderea rețelei Internet oferă Republicii Moldova noi tărâmuri pentru activitate și pentru cercetare.

Actele de atentare asupra drepturilor subiecților și asupra obiectelor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, precum ar fi pirateria și plagiatul afectează toate părțile implicate în creația și valorificarea operelor literare, artistice și științifice, care alcătuiesc sistemul dreptului de autor:

- autorii, se subminează drepturile constituționale ale autorilor și titularilor, privându-i pe aceștia de recompensa adecvată a creativității lor. Pirateria intelectuală constituie un detriment substanțial în dezvoltarea culturală, îndeosebi, în dezvoltarea creativității originale;
- producătorii, investiția producătorilor este necesară pentru a permite autorilor de a avea o audiență mai mare pentru opera lor. Această investiție nu cere doar resurse financiare, ci și priceperea de a selecționa și prezenta operele în public;
- distribuitorii, produsele contrafăcute sunt mai ieftine, întrucât s-a investit mai puțin pentru realizarea lor, pentru publicitate sau pentru promovare. Rezultatul este că sistemul distribuirii de produse legale către public este prejudiciat;
- statul, contrafacerea este o activitate clandestină, iar profiturile obținute de cei implicați nu sunt impuse impozitării;
- consumatorii, în literatura de specialitate sunt prezente estimări ale prejudiciului cauzat titularilor de drepturi, dar s-a menționat mai rar până acum despre consecințele activității

de piratare și contrafacere a exemplarelor de opere și fonograme asupra populației, adică asupra acelor consumatori ai creațiilor intelectuale, care, de fiecare dată când procură un disc sau o casetă, sunt mințiți. În ciuda faptului că, uneori, consumatorii pot avea unele beneficii pe termen scurt, fiindu-le oferite produse ieftine ca urmare a pirateriei, calitatea reproducerilor realizate de pirați este adesea inferioară.

4.CONȚINUTUL RAPORTULUI JURIDIC PRIVIND REZULTATELE CREAȚIEI INTELLECTUALE

4.1. Drepturile – latura activă a conținutului raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

Problematica dreptului poate fi abordată din mai multe puncte de vedere. Trebuie menționat faptul că această categorie aparține nu numai științelor juridice, ci și altor ramuri ale științelor sociale, precum eticii, unde categoriile de drept-nedrept constituie capitole importante ale cunoașterii. De asemenea, dreptul este privit ca un fenomen sociologic, cu o structură complexă și o fizionomie aparte ce întruchipează, în gradul cel mai înalt posibil, viața juridică a unei societăți umane.

Termenul „drept” concretizează acea componență a sistemului normelor sociale, care grupează reglementările a căror respectare obligatorie este asigurată, la nevoie, prin forța de constrângere a statului. Totodată, dreptul este și o știință. Cu privire la ultimul sens, trebuie să precizăm că, asemenea oricărei alte științe particulare, care investighează un anumit domeniu al realității, știința dreptului își are particularitățile sale. Ideea, însă, pe care se fundamentează întregul edificiu al cunoașterii în acest domeniu – cea de justiție, dreptate, echitate, nu este proprie numai dreptului. Astfel, ea poate fi întâlnită și în alte componente cognitive, cum sunt: politica, etica, religia, care își întemeiază propriile discursuri, printre altele, și pe aceste concepte.

Dreptul este un fenomen dinamic, el își pune amprenta asupra realităților sociale, fiind, totodată, influențat de aceste realități. Profesorul iugoslav J.Goricar menționează: „Scopul fundamental al științelor juridice constă în a cerceta cum trăiește dreptul în mediul social, cum îl influențează societatea și cum ea contribuie la menținerea și perfecționarea lui”.

Ca ansamblu de norme care organizează conviețuirea umană și statornicește principalele coordonate, orientând comportamentul uman și apărând societatea de fenomenele dăunătoare, ***dreptul este o tehnică***. Participarea individuală în relațiile sociale are loc pe baza unui statut reglementat juridic.

Ca ansamblu de procedee și mijloace prin care legiuitorul selectează cerințele tipice, dându-le expresie juridică, prin care judecătorul selectează norma sau normele cele mai indicate spre a le aplica în procesul individualizării speței respective sau prin care avocatul selectează și expune argumentele necesare efectuării demonstrației în apărarea clientului său, ***dreptul este o artă*** [91; 181, pag.217-243].

Asupra conceptului de drept sau statornicit trei sensuri:

- drept subiectiv;
- drept obiectiv;

- știința dreptului.

În primul caz, sensul „drept subiectiv” al termenului „drept” desemnează prerogativa, facultatea sau posibilitatea recunoscută unei persoane de a pretinde să i se dea ceva, să i se execute o prestație sau să obțină de la o persoană acordul de a se abține de la o anumită activitate. Rezultă că „dreptul”, ca prerogativă, constituie atributul unei persoane ce este titularul sau subiectul acestui drept. De aici și denumirea „drept subiectiv” – adică al titularului sau al subiectului [95, pag.8; 187, pag.66].

Cel de-al doilea sens este „drept obiectiv”, căruia îi vom acorda un spațiu mai larg pe parcursul acestui studiu, reprezintă totalitatea normelor juridice din legislație, care, deși constituie cadrul de realizare a dreptului subiectiv, a comportat și încă mai comportă multe discuții.

Aceste două categorii sunt întâlnite numai în teoria și practica juriștilor și nu sunt legate de categoriile filozofice „obiectiv” și „subiectiv”. Totuși, aceste două noțiuni juridice au însemnătatea lor. Normele juridice, în modul respectiv stabilit, sunt obiectivizate în legislație (în practica judiciară și în alte izvoare de drept), de aceea, din momentul adoptării și intrării lor în vigoare, nu depind de voința fiecărui subiect (chiar și a guvernanților). Drepturile cetățenilor, ale întreprinderilor, asociațiilor etc., dimpotrivă, aparțin fiecărui subiect în particular. Dreptul subiectului reprezintă mărimea, limitele comportării lui, recunoscute și garantate de stat.

Și al treilea sens, termenul „drept” este „știința dreptului”. În acest sens, trebuie să precizăm că asemenea oricărei alte științe particulare, care investighează un anumit domeniu al realității, știința dreptului își are particularitățile sale. Totodată, știința dreptului are ca obiect cercetarea normelor și raporturilor juridice, cercetarea izvoarelor dreptului, elaborarea, aplicarea și realizarea dreptului etc.

Conceptul dreptului, ca sistem de norme stabilite sau sancționate de stat, descoperă unul dintre aspectele realității juridice. Astfel de norme sunt esența regulii de conduită și regulatori ai relațiilor sociale dintre oameni. Deoarece este un regulator social, manifestându-se față de fiecare persoană sau organizație în parte ca un oarecare factor exterior, dreptul ca sistem de norme poartă un caracter obiectiv, adică nu aparține unui anumit subiect, nu reprezintă o particularitate a lui proprie sau a societății. De aceea, normele de drept sau dreptul ca sistem de norme, este denumit drept obiectiv [197, pag.235; 173, pag.129; 69, pag.21].

Referindu-ne la conceptul de drept obiectiv, este important, în opinia noastră, să începem analiza acestui fenomen juridic cu definiția lui, care a primit în literatura juridică mai multe forme:

a) Într-o concepție formulată încă la începutul secolului trecut de E.N.Trubețkoi, renumit teoretician, jurist și filozof rus, dreptul obiectiv reprezintă „totalitatea normelor juridice și oglindește în sine elementul social al dreptului [208, pag.152]. Considerăm că în această definiție accentul se pune pe elementul social al dreptului obiectiv, element deosebit de important ce nu poate fi contestat și care nu poate lipsi din definiția dreptului obiectiv. Însă, dreptul este un fenomen deosebit de complex ce cuprinde în sine tot ceea ce ține de individ, societate, stat. Observăm, deci, că definiția expusă de E.N.Trubețkoi reflectă doar primele două componente, fără a specifica care este rolul statului în reglementarea relațiilor sociale, reglementare ce se concretizează, în ansamblul său, în conceptul de drept obiectiv. De asemenea, nu trebuie negat rolul statului în asigurarea respectării acestor norme.

b) Într-o altă concepție, exprimată de juristul francez P.Sandevour, dreptul obiectiv reprezintă „totalitatea normelor care înzestrează indivizii cu drepturi și prerogative, însărcinându-i, concomitent, cu obligații concrete” [202, pag.143]. În această ordine de idei, autorul definește normele juridice și menționează că totalitatea lor formează dreptul obiectiv. Acest din urmă gând nu poate fi contestat, deoarece, într-adevăr, dreptul obiectiv nu este altceva decât un sistem de norme juridice și nu doar ansamblul sau totalitatea lor. Însă, și în această definiție nu se menționează cine este autorul sau cine elaborează dreptul, sub ce formă el este exprimat și care sunt consecințele nerespectării lui.

c) Într-o altă definiție, dreptul obiectiv reprezintă „normele general-abstracte ale dreptului pozitiv care prevăd, pentru diferiți subiecți de drept, condiții și posibilități juridice formal egale pentru realizarea în raporturi juridice concrete a scopurilor și intereselor licite – dobândirea și realizarea drepturilor lor subiective, individual determinate și concrete, crearea și executarea obligațiilor lor juridice individual determinate și concrete” [194, pag.504-505]. Este o definiție foarte corectă. Autorul ei, renumitul jurist rus V.S. Nerseseanț, a dorit să definească dreptul obiectiv prin prisma elementului său definitoriu și distinctiv în raport cu dreptul subiectiv, și anume: că dreptul obiectiv este întotdeauna o prescripție (o totalitate de prescripții) generală (generale) și abstractă (abstracte), adresate la un număr nedeterminat de persoane, persoane nedeterminate în privința individualizării lor. Trebuie să recunoaștem că, deși este absolut corectă din punctul de vedere al sensului său juridic, această definiție nu a fost preluată sau folosită și de alți savanți.

d) În unele cazuri, dreptul obiectiv este înțeles ca „ansamblul normelor de drept care determină conținutul drepturilor și obligațiilor unui cerc nedeterminat de subiecte ce se află în sfera de acțiune a normei juridice” [210, pag.307]. Această definiție subliniază conținutul normelor juridice, și anume: drepturile și obligațiile juridice subiective. Însă, accentuând că

aceste drepturi și obligații se adresează unui cerc nedeterminat de persoane, autorul pe bună dreptate prezumă că ele sunt doar abstracte, fără a fi concretizate prin subiectele lor, concretizare ce se realizează doar în momentul stabilirii raportului juridic prin concretizarea subiectelor lui și prin exercitarea concretă a drepturilor subiective.

e) O definiție reținută în doctrina românească, exprimată de G.Vrabie, determină dreptul obiectiv ca o „totalitate de norme obligatorii, elaborate de organele competente ale statului sau sancționate de acestea, norme ce pot fi realizate la nevoie prin intermediul coerciției statale” [134, pag.5]. Definiția propusă de G.Vrabie, deși pare mai completă decât cele de mai sus, totuși nu menționează nimic despre caracterul general și abstract al normelor juridice (cu excepția normelor juridice de stimulare care au un caracter concret chiar din momentul adoptării lor), caracter ce definește întregul sistem al dreptului obiectiv.

f) În doctrina autohtonă, dreptul obiectiv este definit ca: „totalitatea normelor juridice, generale și impersonale, strict determinate și obligatorii, stabilite sau sancționate de către stat, care fixează cadrul juridic de organizare a statului și de conducere a societății și care reglementează cele mai importante relații sociale, stabilind căile și mijloacele de apărare, consolidare și dezvoltare a ordinii și raporturilor sociale, reprezentând voința clasei (claselor) dominante, iar la etapa contemporană – a majorității populației sau a întregului popor, a căror aplicare și respectare este garantată de stat, putând fi impusă, la nevoie, prin forța de constrângere a acestuia” [3, pag.153].

În contextul definițiilor prezentate, considerăm că toate au dreptul la existență, apreciindu-le ca fiind corecte din punctul de vedere al esenței și nucleului lor teoretico-științific. Totuși, trebuie de subliniat că unele din ele sunt mai complete, mai expresive, altele mai puțin concrete, unele mai detaliate și mai semnificative, altele mai simpliste, însă toate sunt rodul unor cercetări subiective și individuale, manifestare a tendinței de exprimare originală și de pe pozițiile propriilor investigații, căci doar în contradicție se naște adevărul.

Potrivit teoriei generale, noțiunea de drept cuprinde nu doar normele de drept, care se conțin în actele normative, dar și drepturile persoanelor fizice și juridice – drepturile subiective ale participanților la raporturile juridice civile. Dreptul subiectiv reprezintă tipul și măsura comportamentului posibil al unui subiect de drept, care conține împuternicirea de a avea un anumit comportament, de a cere un anumit comportament de la persoanele obligate, de a se apăra și de a fi ocrotit prin lege [184, pag. 32-33]. În opinia lui S.N. Bratusi, dreptul subiectiv este o posibilitate ocrotită de lege de a acționa.

Astfel, subiectul de drept poate acționa de sine stătător, precum și de a cere de la alte persoane un comportament corespunzător. În materia dreptului se deosebesc drepturi în sens larg

și drepturi în sens îngust [190, pag. 94]. Deci, drepturile ce apar în privința obiectelor nemateriale formează cercul de drepturi în sens îngust, la care se atribuie și dreptul asupra rezultatelor activității intelectuale [169, pag. 486-487].

Dreptul asupra creației intelectuale a fost totdeauna obiect al discuțiilor doctrinare. În perioada sovietică dreptul asupra creațiilor intelectuale era studiat în calitate de atribut ce individualiza rezultatele activității persoanelor juridice [177, pag. 147-151; 178, pag. 110; 200, pag. 144-145]. Individualizarea are o mare importanță pentru persoanele juridice care se ocupă cu activitatea economică de fabricare a produselor, de realizare a lor și de prestare a serviciilor. Astfel, consumatorul are posibilitatea de a diferenția produsele ce aparțin diferitor producători și se poate pronunța asupra calității acestor produse. Dreptul la creațiile intelectuale era un drept subiectiv ce aparținea în exclusivitate persoanelor juridice întreprinderi de stat, deoarece erau aproape că unicele subiecte ale activității economice [200, pag. 191]. În acea perioadă, creațiile intelectuale nu erau atât de avantajoase în condițiile relațiilor de piață și ale concurenței, deoarece dominau relațiile de monopol al statului, proprietatea de stat, lipsa concurența.

O activitate a omului utilă și importantă este activitatea comercială. Pentru un comerciant, fondul de comerț este foarte important, ce include atât elemente corporale, cât și incorporeale. Fondul de comerț formează un drept de proprietate incorporală [21, pag. 99-100]. Printre elementele fondului de comerț un rol important revine creațiilor intelectuale.

Deoarece dreptul la creația intelectuală fiind, după natura sa juridică, diferit de drepturile reale și de cele obligaționale, creația intelectuală ca obiect al relațiilor sociale este reglementată prin legi speciale, dreptul comun conținând doar norme generale. Astfel, în Republica Moldova, precum și în alte state sunt adoptate și funcționează un set de legi și acte normative speciale care reglementează domeniul dat. Ca și celelalte drepturi asupra bunurilor incorporeale, dreptul la creația intelectuală a fost calificat, inițial, în sec. XIX, ca drept de proprietate. Teoria proprietății este cea mai veche teorie ce se baza pe dreptul natural. Conform acestei teorii dreptul titularului asupra unui rezultat al creației intelectului este un drept de proprietate opozabil tuturor persoanelor, care face parte din drepturile reale, dreptul de proprietate. Astfel, titularul, în corespundere cu tradiționalul drept roman, dispune de toate prerogativele ca un proprietar asupra bunurilor materiale: „usus, fructus și abusus” [193, pag. 106-107]. Teoria proprietății a fost consacrată de legislația revoluției franceze. Legislația Rusiei din sec. XIX, de asemenea, atribuia dreptul de autor, de inventator și dreptul asupra mărcii categoriei dreptului de proprietate. Această concepție a fost înaintată la formarea proiectului Codului Civil (Гражданское Уложение) de la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. Însă, majoritatea savanților ruși s-au pronunțat pentru includerea în legislație a termenului „drept exclusiv” și nu „drept de

proprietate” [203, pag. 14-15]. Noțiunile de proprietate industrială, intelectuală, practic, au încetat a se mai folosi, iar dacă uneori se utilizau – numai ca obiect de critică.

Deoarece utilizarea creațiilor intelectuale posedă natura de a cuceri clientela și ajută consumatorii la alegerea produselor, serviciilor, Paul Roubier, în 1935, a numit acest drept, drept de clientelă [143, pag. 467]. El se află la granița dintre drepturile personale și reale, care formează a treia categorie de drepturi. Dreptul la marcă diferă de drepturile personale, deoarece este opozabil tuturor. Titularul dreptului la creația intelectuală se poate opune tuturor concurenților care utilizează aceleași obiecte ale proprietății intelectuale. Acesta este un drept de proprietate asupra rezultatelor activității intelectuale care se poate opune „erga omnes”.

Astfel, apare noua teorie – teoria drepturilor asupra obiectelor creației intelectuale. Adepții acestei teorii au accentuat că această proprietate diferă de cea din dreptul comun, deoarece este limitată în timp și teritorial, drepturile intelectuale sunt legate de titular și sunt ocrotite prin alte mijloace juridice. Deci, este vorba de o proprietate ce necesită reglementări speciale în virtutea caracterului nematerial. Obiectele acestui drept de proprietate sunt bunurile incorporeale. Drepturile asupra rezultatelor creației intelectuale sunt drepturi „sui generis”, adică drepturi care se deosebesc de cele clasice: reale, obligaționale și personale. Unul din creatorii acestei teorii a fost E. Picard, jurist Belgian, care a arătat că dreptul la creațiile intelectuale formează o proprietate intelectuală deosebită, care se deosebește de proprietatea asupra bunurilor materiale [205, pag. 4-5].

Ideea drepturilor intelectuale, în calitate de categorie specială, s-a bucurat de un mare succes. O deosebită valoare a căpătat teoria drepturilor exclusive, enunțată în doctrina germană și anglo-americană. Conform acestei teorii, care a rămas dominantă actualmente în doctrină, titularul dispune de dreptul exclusiv de folosință a creației intelectuale, care formează latura pozitivă a dreptului la marcă și de dreptul exclusiv de a interzice oricărui terț de a folosi creația intelectuală fără acordul titularului – ceea ce formează latura negativă a dreptului [87, pag. 9-12].

Dreptul la creațiile intelectuale, în perioada sovietică, era considerat drept exclusiv. Prin exclusivitate, în anii '20-30, se înțelegea dreptul titularului de a folosi creația intelectuală pentru orice produs pe întreg teritoriul statului, dreptul de a interzice terților utilizarea unei creații intelectuale identice sau similare, precum și posibilitatea transmiterii creației intelectuale numai împreună cu întreprinderea.

Mai târziu, a fost menținut caracterul exclusiv asupra creațiilor intelectuale, doar că exclusivitatea se referea numai la produsele și serviciile care au fost înregistrate și indicate în certificatul eliberat. Dreptul exclusiv al titularului creației intelectuale este numit drept de

monopol, deoarece numai titularul are dreptul asupra creației intelectuale date pentru produsele, serviciile înregistrate [148, pag. 423].

Doctrina franceză consideră dreptul asupra creației intelectuale ca fiind un drept patrimonial [148, pag. 313-314]. Teoria caracterului patrimonial al dreptului asupra creațiilor intelectuale a fost susținută de la J.Kohler încolo, deși creațiile intelectuale nominale au fost adesea considerate legate de persoana titularului.

Dreptul asupra creațiilor intelectuale, în perioada sovietică, era considerat un drept personal nepatrimonial, reprezentând un semn ce individualizează întreprinderile și rezultatele activității lor. Acest drept era asimilat altor drepturi personal nepatrimoniale, cum ar fi: dreptul la nume, cinste, demnitate, care nu puteau fi evaluate în bani, erau strâns legate de persoană și nu puteau fi transmise. Deci, dreptul asupra creațiilor intelectuale se caracteriza prin exprimarea valorilor morale – a cinstei și demnității.

Însă, acest drept are și importanță patrimonială, deoarece de rezultatele creației intelectului depinde comercializarea produselor. În opinia altor autori, acest drept este un drept patrimonial [198, pag. 130].

Caracterul patrimonial al creațiilor intelectuale rezultă din dreptul titularului de a transmite aceste obiecte cu titlu oneros. Față de alte drepturi recunoscute personal nepatrimoniale, în perioada sovietică, creația intelectului putea fi transmisă atât împreună cât și separat de întreprindere. Important este de a sublinia că actele normative sovietice nu stipulau expres transmiterea dreptului la creația intelectuală în schimbul unui preț. De obicei, dreptul asupra creației intelectuale putea fi transmis de la o persoană juridică la alta în caz de reorganizare.

Practic, până în anii '90, în Uniunea Sovietică drepturile la creațiile intelectuale se transmiteau cu titlu gratuit [151, pag. 69]. Acest fapt demonstrează că dreptul asupra creațiilor intelectuale nu era evaluat, deci nu era patrimonial.

Ulterior, odată cu dezvoltarea relațiilor economice, dreptul asupra rezultatelor creației intelectuale a fost recunoscut ca patrimonial, fiind transmis și cu titlu oneros. Astfel, aceste rezultate au devenit obiecte ale diferitor contracte.

Unul dintre elementele fundamentale ale activității economice a întreprinderilor este realizarea produselor de calitate superioară. Această tendință majoră este de o importanță vitală în economia de piață, ca urmare a accentuării competiției, când se afirmă cu adevărat numai acele produse care se disting prin nivelul tehnic, prin caracterul lor modern, prin trăinicie și precizie în funcționare, prin gradul înalt de finisare.

De menționat, că atunci când rigorile calității nu sunt respectate, când pe poarta fabricii ies produse care din punct de vedere al execuției și al calității nu satisfac cerințelor, prestigiul acelei fabrici este direct prejudiciat. Situația afectează nu numai interesele întreprinderii implicate, ci și interesele economiei naționale, mai ales când produsele respective sunt livrate pe piața externă.

Executarea și punerea în circulație a unor produse cu deficiențe de calitate, rezultate ale nerespectării prescripțiilor tehnologice și lipsei de exigență a organelor de control, atrage nu numai consecințe economice negative, dar și o diminuare a prestigiului colectivului întreprinderii unde au fost fabricate. Deci, între calitatea produselor și marca fabricii există o strânsă legătură, prestigiul mărfii unui produs identificându-se cu prestigiul însuși al colectivității care l-a realizat.

Multitudinea concepțiilor cu privire la dreptul subiectiv exprimate în literatura de specialitate pot fi împărțite în trei categorii distincte. În prima categorie pot fi incluse teoriile, autorii cărora examinează drepturile subiective, înainte de toate, ca un mijloc de a asigura celui îndreptățit o conduită determinată din partea persoanei obligate. Reprezentanții categoriei a doua, dimpotrivă, observă esența dreptului subiectiv în însăși conduita celui îndreptățit permisă de ordinea de drept. În fine, la cea de-a treia categorie sunt atribuite teoriile mixte, adepții cărora subliniază că pentru dreptul subiectiv este la fel de important atât conduita permisă celui îndreptățit, cât și conduita prescrisă persoanei obligate.

Unul dintre cei mai cunoscuți reprezentanți ai teoriilor clasificate în prima grupă a fost M.M.Agarkov. Dreptul subiectiv, în viziunea lui M.M.Agarkov, este identic cu pretenția și este definit de către acesta ca posibilitatea persoanei de a declanșa coerciția statală pentru a lua măsurile de constrângere împotriva persoanei obligate în cazul neexecutării de către aceasta a obligației sale”. Această definiție a suportat la momentul respectiv mai multe critici [12].

Mulți autori, printre care L.A.Lunș și S.F. Kecekian, indicau că definiția promovată de M.M.Agarkov se apropie foarte mult de concepția juristului german A.Thon [12]. Considerăm că această remarcă nu este fundamentată. Expunându-și concepțiile sale privitor la corelația dreptului subiectiv și a pretenției, A.Thon scria: „Dreptul subiectiv nu este identic cu pretenția; el poate exista și, de cele mai multe ori, există anterior momentului cristalizării pretenției. Însă, doar după acordarea de către ordinea de drept a posibilității unei pretenții eventuale, situația ocrotită de normă se ridică la rangul de drept al persoanei ocrotite. Dreptul subiectiv dobândește fundamentare datorită eventualelor pretenții; el există în speranța acestora; mai exact, el decurge pentru cel apărut de normele de drept din prescripția dreptului obiectiv, potrivit căruia persoanei, în cazul încălcării normelor, i se garantează mijlocul de apărare denumit pretenție”. Dimpotrivă, M.M.Agarkov îl critica pe A.Thon pentru faptul că, acesta din urmă, definea dreptul subiectiv

doar ca o posibilitate a pretenției, care apare doar în momentul încălcării obligației. Or, în opinia lui M.M.Agarkov, dreptul subiectiv nu este o posibilitate a pretenției, ci însăși pretenția, care apare în același moment cu raportul juridic, deși obligația corespunzătoare pretenției nu a fost încălcată și încetează odată cu el. Totodată, pretenția este doar posibilitatea de a declanșa constrângerea statală, ci nu însăși declanșarea lui. Din cele arătate rezultă că între poziția lui M.M.Agarkov și cea a lui A.Thon există mari deosebiri, deci, sunt nefundamentate concepțiile care indică contrariul [10].

Un alt renumit jurist rus O.S.Ioffe definea dreptul subiectiv ca „...un mijloc de reglementare a conduitei cetățenilor, realizată de normele dreptului civil, pe calea asigurării conduitei altor persoane în scopul satisfacerii intereselor celui îndreptățit, care coincid cu interesele statului sau care nu contravin acestora”. În această definiție dreptul subiectiv apare ca un drept la o conduită străină, care servește la satisfacerea intereselor celui îndreptățit. Nu se face nici o referire la posibilitatea propriilor acțiuni ale celui îndreptățit, nici la asigurarea juridică a acestei posibilități.

Definiția propusă de O.S.Ioffe este susceptibilă de mai multe critici. Autorul subliniază, pe bună dreptate, că interesul, al cărui satisfacere se asigură prin dreptul subiectiv, intră în componența acestuia [12].

De asemenea, se indică corect că interesul individual trebuie să corespundă interesului statului fixat în normele de drept sau, cel puțin, să nu contravină lui. Însă, atunci când O.S.Ioffe elimină dreptul celui îndreptățit la propriile acțiuni din conținutul dreptului subiectiv.

Considerăm că nu este corect ca, incluzând interesul în conținutul dreptului subiectiv și înaintând cerința corespunderii interesului individual celui general, să se excludă din conținutul dreptului subiectiv conduita celui îndreptățit.

Posibilitatea celui îndreptățit de a avea o anumită conduită nu poate fi exclusă din conținutul dreptului subiectiv și din alte considerente. O.S.Ioffe subliniază faptul, deși aceasta contravine definiției sale, că „acțiunile proprii ale celui îndreptățit sunt mijloace de satisfacere a intereselor lui”. Dar dacă din conținutul dreptului subiectiv este exclus mijlocul de satisfacere a intereselor celui îndreptățit – conduita lui, atunci rezultă că și interesul, de asemenea, nu poate rămâne în dreptul subiectiv. Astfel, în afara conținutului dreptului subiectiv rămâne, conform opiniei lui O.S.Ioffe, nu doar conduita, dar și interesul său.

Conduita celui îndreptățit nu poate fi exclusă din conținutul dreptului subiectiv nu doar în cazul când această conduită reprezintă mijlocul cel mai apropiat de satisfacere a intereselor celui îndreptățit, dar și atunci, când acțiunile celui îndreptățit asigură numai o conduită determinată a persoanelor obligate, datorită căreia are loc satisfacerea intereselor celui îndreptățit. O.S.Ioffe

vorbește mult despre posibilitatea asigurării juridice a celui îndreptățit să ceară o conduită determinată persoanelor obligate. Acest fapt nu poate fi contestat, dar apare întrebarea: În ce mod i se asigură persoanei îndreptățite o conduită corespunzătoare a persoanelor obligate? Evident, pe calea fixării pentru îndreptățit a posibilității de a cere de la persoanele obligate executarea acțiunilor prescrise lor, recurgând în caz de necesitate la forța de constrângere a statului. În acest mod, nici aici nu ne putem lipsi fără conduita proprie a îndreptățitului. Excluderea propriei conduite din conținutul dreptului subiectiv ar duce la neasigurarea juridică a conduitei persoanelor obligate, de care are nevoie cel îndreptățit și, în consecință, la imposibilitatea satisfacerii intereselor lui.

În fine, în înțelesul dreptului subiectiv, propus de O.S.Ioffe, nu este posibil de a se distinge conținutul dreptului de cel al obligației. În realitate, dacă „...conținutul dreptului subiectiv într-adevăr ar consta în ceea ce este prescris sau interzis să facă persoanei obligate”, atunci conținutul obligației constă în același fapt, de a asigura o conduită determinată a persoanelor obligate în scopul satisfacerii intereselor celui îndreptățit.

Alți doi distinși juriști ruși, S.I.Vilneanschi și S.F.Kecekian, transferă centrul de greutate asupra conduitei persoanelor obligate când determină specificul raportul juridic. Astfel, S.I.Vilneanschi reduce dreptul subiectiv la posibilitatea fixată pentru cel îndreptățit de a cere persoanelor obligate săvârșirea acțiunilor prescrise lor. S.F.Kecekian observă specificul raporturilor juridice înainte de toate în faptul că „...odată cu nașterea lor, pentru unele persoane se deschide posibilitatea prevăzută de normele de drept și asigurată de stat de a folosi în interesele și scopurile sale conduita altor persoane (obligate), pentru care conduita corespunzătoare devine un deziderat social” [11].

Trebuie, totuși, de menționat că S.F.Kecekian comite o inconsecvență, definind conținutul dreptului subiectiv. Pe de o parte, el susține că conținutul dreptului subiectiv rezidă în acțiunea altor persoane. Totodată, în conținutul dreptului subiectiv nu se include nici măcar posibilitatea acordată celui îndreptățit de a cere persoanelor obligate îndeplinirea acțiunilor prescrise lor. În același timp, autorul definește dreptul subiectiv ca posibilitatea de a acționa într-un mod determinat, în particular, de a cere o conduită corespunzătoare celeilalte sau celorlalte persoane și se împotrivesc reducerii dreptului subiectiv la „posibilitatea de a impune”. Sunt mai aproape de înțelegerea corectă a dreptului subiectiv, în opinia noastră, autorii care observă esența lui în conduita, permisă de normele de drept însăși persoanei îndreptățite. Teoria conținutului pozitiv al dreptului subiectiv a obținut o dezvoltare mai temeinică în lucrările lui S.N.Bratusi. Acesta definește dreptul subiectiv ca reprezentând acea „*limită a conduitei posibile a persoanei îndreptățite asigurată de lege*”. Această definiție a fost preluată ulterior și de alți autori, printre

care menționăm: V.M.Kurițin, Z.D.Ivanova, A.V.Mițkevici, S.A.Comarov, A.B.Vengherov, M.N.Marcenko, V.M.Sîrîh și L.I.Spiridonov. Aproape de această este definiția potrivit căreia „dreptul subiectiv este posibilitatea personală permisă și garantată de lege la o conduită determinată a persoanei posesoare a acestui drept”. Asemenea abordări ale dreptului subiectiv nu reclamă careva obiecții; în ea este cuprinsă esența, ceea ce caracterizează dreptul subiectiv, și anume, că dreptul subiectiv reprezintă limita conduitei posibile a însăși persoanei îndreptățite. După cum a menționat și R.O.Halfina, „în definiție trebuie de subliniat că dreptul subiectiv este limita de conduită posibilă a persoanei, dar nu în general, ci în raportul juridic respectiv” [12].

După părerea lui D.M.Ghenkin, în definiție trebuie indicat faptul asigurării conduitei persoanei îndreptățite prin posibilitatea pretenției. Considerăm că o asemenea completare este de prisos, deoarece asigurarea posibilității la pretenție este deja inclusă în definiția dreptului subiectiv, propusă de S.N.Bratusi, ca fiind limita conduitei posibile asigurată de lege. S.F.Kecekian obiectează împotriva termenului „limita (măsura) conduitei posibile”, afirmând că „măsura” este o noțiune cantitativă, presupunând comensurabilitatea diferitor mărimi. Or, posibilitățile de acțiune, asigurate de lege și denumite drepturi subiective sunt multilaterale și incomensurabile. În acest sens, suntem de acord cu Iu.I.Tolstoi, care, pe bună dreptate, afirmă că atunci când se relatează despre limita conduitei posibile nu se dorește a se realiza o comparație între două drepturi subiective, ci pentru a determina limitele stabilite de lege. Termenul „limită” reflectă, în mod reușit, că orice drept subiectiv asigură celui îndreptățit posibilitatea de a acționa în cadrul stabilit de lege. S.F.Kecekian obiectează și împotriva cuvântului „conduită”, inclus de S.N.Bratusi în definiția sa. Drepturile subiective, subliniază S.F.Kecekian, aparțin nu doar cetățenilor, dar și persoanelor juridice, organelor de stat etc. Referitor la acestea, afirmă în continuare S.F.Kecekian, nu este oportun a vorbi despre posibilitatea conduitei acordată de dreptul subiectiv. Această imputare, de asemenea, este nefundamentată. Formațiunile sociale și statale se prezintă ca subiecte de drept anume din considerentul că oamenii (persoane fizice) împuterniciți de lege, statut sau situație, elaborează și îndeplinesc voința formațiunii respective. Acordarea drepturilor subiective organizațiilor statale și obștești înseamnă, totodată, și fixarea posibilității unei conduite determinate pentru acele persoane fizice care, în raportul juridic respectiv, sunt împuterniciți să exprime voința subiectului de drept. De aceea, termenul „limită a conduitei posibile” este adecvat și atunci când ne referim la drepturile subiective ale organizațiilor statale și obștești [11].

Din cele expuse anterior, putem defini **dreptul subiectiv** ca *limita conduitei posibile prescrisă titularului său de norme dreptului obiectiv, a cărei respectare este asigurată de forța coercitivă a statului*.

După cum se menționează în literatura de specialitate, dreptul moral de autor este expresia juridică a legăturii care unește opera de creatorul ei [146, pag.107] sau, conform altei opinii, necesitatea acordării acestor drepturi apare datorită [112, pag.73]. Legiuitorul moldav prevede că dreptul subiectiv de autor se constituie din drepturi cu caracter patrimonial și drepturi cu caracter nepatrimonial (personal, moral). Totodată, se referă la drepturile personale (morale), producând o confuzie privind termenul ce urmează a fi folosit pentru a desemna drepturile morale ale autorului. Legiuitorul moldav, acceptând termenul „drept nepatrimonial (personal, moral)”, a dorit să sublinieze apartenența acestui drept la categoria drepturilor personale și să menționeze caracterul extrapatrimonial al drepturilor morale. În opinia noastră, ar fi bine să uniformizăm termenii respectivi și să acceptăm termenul „drepturi morale”, care, considerăm noi, reflectă cel mai bine caracterul distinct de apartenență a drepturilor autorului, care, de fapt, a fost acceptat de doctrina majorității țărilor europene și care permite să nu confundăm acest termen cu drepturile personalității, care este o noțiune cu mult mai largă.

Recunoașterea drepturilor autorului privind rezultatul creației intelectuale a căpătat dezvoltare cu mult mai târziu decât a celor patrimoniale. Abia la începutul sec. al XIX-lea, drepturile personale nepatrimoniale se afirmă în jurisprudență, în special este cunoscut cazul judecat de Curtea de Apel Paris, la 30 martie 1826, împotriva unui ministru al lui Napoleon, conform căruia „folosirea abuzivă a unui nume, prin atribuirea mincinoasă a unei lucrări, constituie o violare a proprietății” [142, pag.36].

Primele reglementări de bază pe plan internațional, care s-au referit la conceptul drepturilor autorilor obiectelor creațiilor intelectuale, au fost făcute de către delegația italiană în cadrul conferinței ce a avut loc în 1928 la Roma.

Aceste reglementări au constituit obiectul unei largi discuții, ce și-a găsit expresia într-un amendament la art. 6 din Convenția de la Berna care formulează conceptul nominalizat după cum urmează:

„Independent de drepturile patrimoniale ale autorului și chiar după cesiunea respectivelor drepturi, autorul va avea dreptul să revendice paternitatea operei și să obiecteze la orice denaturare, schimonosire sau altă modificare a operei, precum și la orice acțiune derogatorie, referitoare la opera respectivă, acțiune care va prejudicia onoarea sau reputația lui.

Drepturile acordate autorului în conformitate cu paragraful precedent vor fi menținute după moartea acestuia, cel puțin până la expirarea duratei drepturilor economice, și vor putea fi exercitate de către persoane sau instituții autorizate de legislația țării în care este revendicată protecția. Cu toate acestea, statele, ale căror legislații la data ratificării sau aderării la prezentul

Act nu prevăd protecția tuturor drepturilor, enumerate în paragraful precedent, pot prevedea ca unele dintre drepturile respective să nu mai fie menținute după decesul autorului”.

După cum rezultă din conținutul textului, Convenția de la Berna acordă un minimum necesar de protecție autorului, pe când funcția statului este de a ridica nivelul de protecție prin intermediul legislației interne. Prin urmare, Convenția de la Berna are ca scop acordarea unui minimum de protecție și armonizarea legislațiilor naționale.

Drepturile morale includ mai multe prerogative care reflectă legătura ce există între autor și operă și se referă, în special, la faptul că doar autorul poate decide când și sub ce formă va fi adusă opera la cunoștința publicului. În același sens, autorul decide individual care va fi numele pe opera publicată, cel adevărat, pseudonim sau anonim, astfel fiind realizat dreptul la nume care este fundamentat pe dreptul la paternitate. Dreptul la paternitate asigură autorului posibilitatea de a cere recunoașterea calității de autor. Totodată, autorul se poate opune la orice denaturare a operei sale, realizând, astfel, dreptul la integritatea operei și stima reputației autorului. În fine, autorul posedă dreptul la retragerea operei din rețeaua de comercializare în legătură cu schimbarea convingerilor, cu condiția că autorul va acoperi toate cheltuielile suportate de deținătorul dreptului de a valorifica opera în cazul în care un asemenea subiect există.

Întrucât drepturile autorilor sunt diferite după conținut, le divizăm în două categorii, după cum au fost divizate și în literatura de specialitate, adică pozitive și negative [186, pag.135].

Pozitive sunt considerate dreptul la publicarea rezultatului creației intelectuale și dreptul la retragerea rezultatului creației intelectuale din circuitul civil. Asemenea calificare este atribuită, deoarece prin intermediul acestor împuterniciri autorul este îndrituit la săvârșirea anumitor acțiuni ce depind de voința sa, adică să publice, să modifice sau să retragă rezultatul creației intelectuale.

Negative sunt considerate dreptul la recunoașterea paternității, dreptul la integritatea operei și dreptul la stima reputației, deoarece posedă un caracter de interdicere sau de abținere la efectuarea anumitor acțiuni.

După natura lor juridică, drepturile morale sunt absolute, inalienabile, imprescriptibile și se protejează fără termen, adică sunt perpetue.

După cum atestăm, inalienabilitatea drepturilor morale se atestă prin faptul că acestea nu pot fi transmise sau nu pot face obiectul unei renunțări, adică toate au același grad de inalienabilitate.

Considerăm, însă, că nu toate drepturile (împuternicirile) au același grad de inalienabilitate.

Aceasta se confirmă prin faptul că, spre exemplu, dreptul la paternitate și dreptul la nume, după natura lor, nu pot fi transmise chiar și în cazul în care aceasta o dorește însuși autorul. Astfel, rezultă că inalienabilitatea acestor drepturi este absolută. Autorul nici nu poate renunța la apărarea acestui drept, întrucât, după afirmația lui Desbois, „caracterul inalienabil al drepturilor morale se justifică prin faptul că ele sunt destinate să asigure protecția personalității, iar aceasta nu poate fi obiectul unei cedări”, deoarece ar echivala cu un suicid intelectual [144, pag.470]. În schimb, dreptul la modificarea operei poate fi înstrăinat prin acordarea unui drept la adaptarea operei, ceea ce confirmă „relativitatea” inalienabilității acestui drept nepatrimonial.

Din caracterul inalienabil al drepturilor morale rezultă și o altă trăsătură a acestor drepturi. Astfel, drepturile morale sunt insesizabile, adică ele nu pot fi urmărite de creditori. În cazul unor datorii, creditorii pot urmări doar veniturile obținute din aplicarea drepturilor patrimoniale.

Imprescriptibilitatea drepturilor morale ale autorului stipulează că drepturile personale (morale) ale autorului nu pot fi înstrăinate, deci, sunt inalienabile și imprescriptibile. Se specifică faptul că ele nu dispar pe motiv că nu sunt valorificate, adică dacă rezultatul creației intelectuale nu este valorificat o anumită perioadă, autorul nu poate fi limitat în exercitarea drepturilor sale morale, cu unele excepții sau, după cum se menționează în literatura de specialitate, imprescriptibilitatea acestor drepturi înseamnă că ele pot fi exercitate atât timp cât opera rămâne în memoria oamenilor și face obiectul unei utilizări [108, pag.232].

Caracterul perpetuu al dreptului moral este prevăzut în legislația națională, care stabilește că drepturile personale (morale) ale autorului sunt protejate pe termen nelimitat, drepturile prevăzute, care pot fi transmise prin moștenire și ocrotirea lor după decesul autorului se efectuează de moștenitori sau de organizațiile de administrare pe principiile colective ale drepturilor de autor.

4.2. Obligațiile subiecților raportului juridic privind rezultatele creației intelectuale

În condițiile unei dezvoltări remarcabile a societății contemporane, se evidențiază tot mai mult caracterul extrem de dinamic al proprietății intelectuale, aflată mereu cu un pas înaintea transformărilor economice, financiare sau tehnologice, obligând autoritățile în drept să acționeze în consecință pentru constituirea cadrului legal de protejare și comercializare a rezultatelor creației [47].

Creația intelectuală, cunoașterea în general a suscitat numeroase controverse legate de modalitățile adecvate de definire, reglementare și utilizare justă, având în vedere diferența fundamentală dintre idee și bun tangibil, precum și neîncadrarea în regulile clasice ale economiei. În literatura de specialitate este apreciat că acceptarea conceptului de proprietate intelectuală a însemnat, în realitate, triumful unor rațiuni economice, care au stat la baza argumentării în favoarea unui instrument juridic pentru a recunoaște proprietatea privată asupra unui anumit volum de cunoaștere/informații. Problema morală, apărută odată cu apariția și dezvoltarea acestui concept, este aceea a acceptării unei nevoi de protecție pentru cunoaștere, în general, paralel cu nevoia asigurării accesului la aceasta. Ambivalența efectelor unui sistem de protejare a proprietății intelectuale este unanim recunoscută și se evidențiază tot mai mult corelația sa cu progresul tehnologic. Se acceptă, astfel, costul social plătit de publicul larg prin limitarea diseminării informației și stimulentele economice către creatorii de cunoaștere în cadrul unui sistem juridic construit pentru a oferi stabilitate celor implicați în creație, considerată a aduce mult mai importante beneficii decât costurile mai sus evocate.

Formele variate pe care le îmbracă proprietatea intelectuală au întotdeauna la bază interese economice, care funcționează ca factori de schimbare, de înnoire permanentă în funcție de necesitățile vieții economice viitoare și care determină creșterea fondului de drepturi de proprietate intelectuală. În plus, proprietatea intelectuală presupune numeroase aspecte în care noi interacționăm cu informația. Unele dintre acestea au fost reglementate și fac obiectul unor norme pe plan național, cu încercări și chiar realizări și în cadrul multilateral, iar altele abia își fac intrarea în categoria drepturilor de proprietate intelectuală, pe măsură ce practica le impune ca atare. În ultima perioadă apare sistematic problema unor noi forme de proprietate intelectuală, cu influențe în viața cotidiană, și care necesită protecție adecvată (folclor, cunoștințe tradiționale, material genetic). Potențialul câștig economic stă la originea studierii unor concepte privind cunoștințele tradiționale, folclorul, materialul genetic și care tinde să le transforme în drepturi de proprietate intelectuală protejate juridic și recunoscute internațional [47].

Raportul juridic este o varietate a relațiilor sociale. Relațiile sociale reprezintă acele legături sociale dintre oameni, care unifică indivizii în activitatea și existența lor comună. Unele relații sociale apar pe baza voinței unor persoane concrete, altele înaintea apariției omului sau chiar a unei întregi generații de oameni. Fiecare generație nouă născută în sistemul de legături și relații obiectiv cristalizate, de care aceasta nu poate să nu țină cont și care reprezintă hotarele obiective ale activității umane și ale faptelor unor indivizi determinați. Aceste legături se modifică odată cu scurgerea timpului, fie pe cale evoluționistă, fie pe cale revoluționară. Apar noi relații sociale, se formează un nivel mai înalt al activității omului, se lărgesc cadrul posibilului în faptele omenești, însă, odată cu aceasta, apare o multitudine de limitări (restrângeri).

Normele juridice nu-și pot găsi o aplicare reală, fără a stabili anumite drepturi și obligații subiectelor de drept respective.

O.S.Ioffe propunea a deosebi în dreptul subiectiv două aspecte: o conduită permisibilă titularului și posibilitatea de a cere o conduită determinată de la persoanele obligate. Ca limită a conduitei permisibile, dreptul subiectiv stabilește un raport între persoana îndrituită și stat; ca posibilitate de a cere o conduită determinată de la persoana obligată, dreptul subiectiv stabilește un raport între titularul său și persoana obligată. Corespunzător acesteia, scrie O.S.Ioffe, *„...dreptul subiectiv civil este limita conduitei permisibile persoanei îndrituite asigurată de legea civilă și posibilitatea de a cere o conduită corespunzătoare de la persoana obligată în scopul satisfacerii intereselor celui îndrituit recunoscute de lege”*.

Sensul de bază al concepției, înaintate de O.S.Ioffe, în prezent, este susținut de Gh.Boboș, care scrie că drepturile subiective „reprezintă posibilitatea subiecților de a acționa într-un anumit fel și de a pretinde din partea celorlalți o conduită corespunzătoare”. Într-o abordare asemănătoare această opinie este susținută și de alți autori români, cum ar fi: A.Sida și D.Mazilu [12].

Definiția dată de O.S.Ioffe a fost supusă unor critici în literatura de specialitate. În primul rând, s-a arătat că trebuie de subliniat convenționalismul distincției termenilor „permisibil” și „posibilitate”. Într-un sens cunoscut, ambii sunt corecți, deși sunt într-un fel unilaterali. Termenul „permisibilitate” exprimă foarte bine faptul că dreptul subiectiv este o posibilitate juridică, dar nu una faptică. Termenul „posibilitate” nu lasă nici o îndoială că conținutul dreptului este posibilitatea subiectului la o conduită asigurată, dar nu aceea conduită a subiectului care a fost deja săvârșită de el. Nu întâmplător O.S.Ioffe, ca și cum ar fi uitat de distincția termenilor utilizați de el, vorbește și despre „două posibilități” acordate de dreptul subiectiv. În al doilea rând, nelimitându-se la indicarea posibilității (permisibilității) conduitei persoanei

îndrituite, O.S.Ioffe ca și N.G.Alexandrov, nu țin cont de faptul că posibilitatea de a cere persoanei obligate o conduită determinată este tot o limită a conduitei posibile a însuși titularului lui. Mai mult ca atât, cu excepția cazului când realizarea dreptului este concomitent și o obligație, ordinea de drept permite anume titularului, dar nicidecum nu-l obligă să ceară de la persoana obligată o conduită determinată. În al treilea rând, nu trebuie să fim de acord cu faptul că prin săvârșirea acțiunilor permise de ordinea de drept, cel îndrituit nu este legat de persoanele obligate prin raportul juridic respectiv. O asemenea construcție scoate artificial o parte din dreptul subiectiv în afara limitelor raportului juridic, fapt ce contrazice însăși unitatea indisolubilă dintre dreptul subiectiv și obligația juridică.

Trebuie de recunoscut că prin săvârșirea oricăror acțiuni, atât a celor îndreptate nemijlocit spre satisfacerea intereselor sale ocrotite de lege, cât și a celor care determină persoanele obligate la o conduită determinată – titularul este legat atât de persoana obligată, cât și de stat. Totodată, până la încălcarea dreptului subiectiv, nu apare nici un raport juridic între cel îndrituit și organul de stat care înfăptuiește justiția; raportul juridic este unic, el se înfăptuiește între cel îndrituit și cel obligat; executarea obligației este asigurată de forța de constrângere statală.

Astfel, dezvoltarea științei și tehnicii și creșterea indicilor industriali creează posibilități nemaivăzute anterior privind producerea diverselor mărfuri și servicii de care se folosesc consumatorii contemporani, însă, odată cu aceasta, are loc reducerea resurselor naturale, intoxicarea în proporții mari a mediului înconjurător, iar de acești limitatori obiectivi apăruiți trebuie să se țină cont. De aceea, în orice relație socială există o proporție determinată a **dezvoltării libere** a omului și o proporție determinată a **restricțiilor**. Dacă aceste două ating interesele esențiale ale personalității și statului, atunci relația socială concretă nimerește în sfera reglementării juridice, dobândind caracter juridic. Prima (libertatea) se transformă în drept subiectiv, iar cea de-a doua (restricția) – în obligație, interdicție sau restricție juridică [184, pag.139].

Civilizația, generând dreptul ca sistem reglementar la hotarul mileniilor III-II î.e.n., a pășit într-un nou spațiu juridic, îmbrăcând în cursul dezvoltării sale când o haină mai comodă, când una absurdă a relațiilor juridice. Plata socială pentru restrângerea juridică a dorințelor și faptelor sale s-a dovedit a fi însemnată, însă omenirea a primit în schimbul acestor rețineri noi posibilități pentru supraviețuirea sa, pentru stabilirea marii ordini de drept. Ea a pus stăpânire pe valorile sociale ale ultimelor trei milenii și le-a pus în serviciul său, creând nu doar raporturi sociale, ci și juridice.

Comandamentul normativ, observă Mircea Djuvara, este un ordin de un fel special, care implică ideea unei obligații, obligație stipulată chiar de legiuitor.

Pentru a explica și analiza pe larg acest element al conceptului de raport juridic, trebuie să amintim că omul în viața cotidiană se implică adesea nemijlocit în numeroase raporturi sociale, acționând atât în interes propriu, cât și în interesul comunității, în activitatea prin care se nasc și se dezvoltă legăturile dintre oameni, dacă unul face o nedreptate față de altul, el își dă seama că s-ar putea întâmpla ca altul să-i facă aceeași nedreptate. Așa apare ideea unor drepturi și obligații generale. Din contactul de la om la om se conturează relația juridică, care se întemeiază pe ideea că și ceilalți sunt oameni, că întocmai după cum noi avem dreptul să ne realizăm destinul nostru moral, și ceilalți au același drept. Această concepție stă la temelia întregului drept [88, pag.287].

Libertatea de realizare a idealului nostru trebuie să se coordoneze cu libertatea celorlalți, pentru că altfel s-ar face o nedreptate.

În aceasta constă esența unul dintre cele mai importante elemente ale conceptului de raport juridic. Dacă la încheierea unui contract (de vânzare-cumpărare, de locațiune etc.), cineva a promis altuia că va face ceva, are îndatorirea să-și respecte cuvântul, pentru că altfel ar crea dificultăți celeilalte părți care a încheiat contractul. La baza dreptului stă ideea respectului libertății celorlalți. După cum observă Emile Durkheim, reglementarea juridică a libertății noastre nu este o limitare a ei, ci este numai un mijloc tehnic prin care dreptul garantează îndeplinirea ei în raporturile cu ceilalți. Când o parte dintr-un contract nu-și îndeplinește obligațiile asumate, cealaltă parte poate cere executarea silită a acestora, obligându-l să-și îndeplinească obligația asumată [88, pag.287].

Orice obligație juridică depinde de o relație socială, de fapt, depinde de ceea ce am făcut ori nu am făcut din angajamentele asumate. Suntem în prezența unui raport juridic, în care o parte și-a asumat obligații față de altă parte, obligații ce trebuie îndeplinite. Când cineva face un contract, urmărește un interes, urmărește o retribuție. Când cineva se asociază, urmărește un interes propriu, dar, prin organizarea în comun, răspunde și unui interes general [88, pag.287].

Conceptul de raport juridic implică nu numai respectul celuilalt și retribuția, dar și reciprocitatea și echivalența. În contractul de vânzare-cumpărare, vânzătorul este obligat să elibereze marfa la nivelul calitativ asumat și în cantitățile organizate, dar are, totodată, dreptul să primească prețul convenit, la termenele stabilite. Cumpărătorul are obligație să plătească prețul promis, dar, în același timp, are dreptul să primească marfa în cantitățile și la nivelul calitativ stipulat în contract. Dacă raportul juridic se referă la bunuri, observă Montesquieu, regulile depind de natura lor. Fiecare fel de bunuri este supus unor reguli deosebite, cărora trebuie să te conformezi pentru a putea dispune de acele bunuri. Bunurile pot fi moștenite sau dobândite; pot fi paterne sau materne; mobile sau imobile; libere sau grevate de substituțiuni; familiale sau

nefamiliale; rente funciare sau constituite pe baza unor împrumuturi de bani. În fiecare din aceste categorii de bunuri se stabilesc raporturi juridice specifice, din care nu lipsește ideea de obligație.

Ideea de obligație este caracteristică dreptului, ea este implicată în orice lege normativă absolută. În domeniul dreptului, suntem în fața unei norme care implică ideea rațională că noi trebuie să ne supunem ei. Pe această idee se clădește întregul drept.

Analizând exemplele propuse de Charles Montesquieu, observăm implicarea ideii de obligație în raporturile juridice enunțate. Totodată, este clar că nu putem înțelege o obligație fără să constatăm că cineva este obligat față de altcineva, la ceva anume, care este obiectul raportului juridic. De pildă, cel îndatorat este obligat să-și plătească datoria la scadență. Creditorul are dreptul să-l urmărească pe datornic.

În societate se întâlnesc foarte frecvent atât raporturi juridice de drept civil, cât și raporturile de obligație civilă. Astfel, acestea au ca surse următoarele fenomene juridice:

- a) contractele (actele juridice bi- și multilaterale);
- b) actul juridic unilateral;
- c) faptele juridice cauzatoare de prejudicii;
- d) îmbogățirea fără justă cauză;
- e) gestiunea de afaceri.

În cadrul dreptului penal, ideea de obligație a raporturilor de drept penal se manifestă și mai pregnant, deoarece, prin natura lor, normele de drept penal au ca scop „apărarea împotriva infracțiunilor a persoanelor, a drepturilor și libertăților acestora, a proprietății, a mediului înconjurător, a ordinii constituționale...”. Formând un ansamblu de norme juridice imperative, legea penală obligă la abținerea persoanelor de la comiterea unor acțiuni (normele prohibitive) sau, dimpotrivă, obligă la săvârșirea unor acțiuni, a căror nerespectare atrage sancțiunea penală (normele onerative).

Prin urmare, obligația în cadrul raporturilor penale are un caracter mai „tăios”, deoarece în cazul încălcării ei se aplică constrângerea statală, a cărei consecință este aplicarea unor sancțiuni mult mai severe decât în celelalte categorii de raporturi juridice.

În celelalte ramuri de drept, ideea de obligație este, de asemenea, prezentă prin însuși comandamentul normei juridice specifice, care ordonă (a face sau a nu face ceva) destinatarilor săi o anumită conduită.

Raportul juridic obligațional este prin esență temporar [52, pag. 153]. Ca și orice alte raporturi juridice, raporturile de creanță evoluează în trei etape consecutive: apariția, existența propriu-zisă a raportului obligațional și stingerea lui. Dacă temeiurile de apariție a obligațiilor sunt enumerate în art.8 și art.512, al Codului civil al RM, atunci modurile de stingere ale

obligațiilor sunt enumerate în Capitolul VII „Stingerea obligațiilor”, în reglementările referitoare la rezoluțiune, precum și în diferite categorii de obligații prevăzute în Codul civil al RM. La momentul apariției obligației, subiecții acestui raport juridic dobândesc drepturi și obligații subiective, însă la momentul stingerii obligației, subiecții raportului juridic de creanță pierd drepturile și obligațiile subiective ce constituie conținutul acestui raport. Prin urmare, în literatura de specialitate rusă, stingerea obligațiilor este definită *ca o încetare a raporturilor juridice de creanță, prin care subiecții pierd ca efect al încetării obligațiilor drepturile și obligațiile subiective, care cuprind conținutul raportului juridic de creanță*. Definiția instituției stingerii obligației, în literatura de specialitate, nu este redată diferit. Autorii autohtoni definesc această noțiune în felul următor: stingerea obligațiilor este încetarea raportului juridic dintre subiecții acestora, care pierd drepturile și obligațiile subiective ce rezultă din conținutul raportului obligațional [4, pag.510]. Deci, în cazul stingerii obligațiilor, raporturile juridice de creanță încetează să mai existe și subiecții lui nu mai sunt legați de drepturile și obligațiilor subiective care anterior rezultau din conținutul raportul juridic obligațional.

Obligațiile se pot împărți în trei categorii: obligația de a da, obligația de a face și obligația de a nu face.

Obligația de a da este cea a cărei obiect constă într-o prestație pozitivă de a constitui sau transmite un drept oarecare [123, pag. 13].

Obligația de a face constă în îndatorirea ce revine debitorului de a face o prestație pozitivă, oricare alta decât cea de a da.

Obligația de a nu face constă într-o abținere la care se îndatorează subiectul pasiv.

Îndeplinirea acestor sarcini se poate realiza printr-o singură operațiune sau, dimpotrivă, impune debitorului mai multe acte succesive de execuție (obligații succesive). Obligația de a nu face este întotdeauna succesiva pentru că ea obligă pe debitor să se abțină de a săvârși ceva cu orice ocazie.

Această distincție între categoriile de obligații este importantă, deoarece executarea silită a fiecăreia din categoriile amintite se realizează în mod diferit.

Debitorul, în principiu, nu se poate libera decât prin executarea prestației ce o datorează. Este posibil ca el să nu-și execute obligația sau să o execute cu întârziere.

Faptul neexecutării sau al executării cu întârziere sunt socotite greșeli (greșeli ale debitorului), care-i atrag responsabilitatea. Cel căzut în greșeală nu numai că nu beneficiază de protecția forței publice a statului, dar trebuie să plătească creditorului său întreaga pagubă ce rezultă din propria greșeală. Debitorul va răspunde de cea mai mică greșeală. Numai prin

excepție se dă valoare juridică diferitelor grade ale greșelii (dol, culpa lata, culpa levis, culpa levissima).

Conduita debitorului este, în principiu, comparată în abstracto cu cea a unui bun gospodar (bonus pater familias), a unui om diligent. Dacă neexecutarea se datorează unor împrejurări străine lui, debitorul nu este răspunzător (fapta creditorului, forța majoră, cazul fortuit etc.).

O asemenea abordare învederează rolul voinței subiecților în formarea obligațiilor (direct prin asumarea de obligații contractuale, indirect prin săvârșirea de fapte păgubitoare, ale căror efecte sunt mai mult sau mai puțin conștientizate). Potrivit acestei teorii, voința are calitatea de a da naștere drepturilor și obligațiilor. Consecința practică a acestei teorii este principiul „pacta sunt servanda”. De aici deducem consecințe practice:

- consimțământul părților este creator de drepturi și obligații;
- forța obligatorie a actelor juridice decurge din manifestarea de voință și nu din lege, al cărei rol se va rezuma la recunoașterea puterii generatoare de drepturi și obligații a voinței autorului;
- debitorul obligat prin propria sa voință nu o poate dezice [135, pag. 13].

Voința părților este liberă să creeze orice obligație, însă această libertate nu este absolută. Există limite impuse de morală, religie și politică. Desigur această teorie are importanță covârșitoare, dar nu deplină. Dreptul privat modern privește mai larg conceptul de obligație, încât se admite și existența unor obligații obiective sau născute din lege ori echitate (morală, echilibru economic).

În ceea ce privește executarea obligațiilor, creditorul trebuie să primească prestația la care s-a obligat debitorul său, fie în natură, realizându-se o executare directă, fie, dacă acest lucru nu este posibil, prin echivalent (executare indirectă).

a) Executarea directă

Debitorul este ținut să-și execute obligația la timp și în maniera convenită. Dacă el nu face acest lucru creditorul trebuie să-l pună în întârziere (prin notificare sau chemare în judecată).

Punerea în întârziere are următoarele efecte:

- de la data ei, debitorul datorează daune interese moratorii sau compensatorii, după caz;
- când obligația constă în a da un bun determinat riscul se strămută la debitor odată cu punerea în întârziere.

Există situații când punerea în întârziere nu este necesară:

- când legea dispune altfel;
- când părțile convin altfel;

- în cazul încălcării obligației de a nu face;
- în cazul obligațiilor extracontractuale;
- în cazul obligațiilor continue.

Pentru a obține executarea silită în natură, creditorul are la dispoziție diferite proceduri legale, a căror utilizare depinde de obiectul obligației (a da, a face, a nu face ceva) [123, pag. 319-322].

Pe baza acestor proceduri, care presupun deținerea unui titlu executoriu recunoscut ca atare (act notarial, hotărâre judecătorească, alt titlu), creditorul poate apela la forța de constrângere a statului pentru a-l determina pe debitor să execute exact prestația la care s-a obligat. Acest lucru se realizează prin executorul judecătoresc, prin autorizarea de către judecător a creditorului să obțină prestația în natură de la altă persoană pe cheltuiala debitorului sau prin impunerea debitorului la plata de daune cominatorii, ori prin alte procedee speciale ce duc la obținerea rezultatului dorit [123, pag. 320].

b) Executarea prin echivalent

Executarea neconformă sau neexecutarea în totalitate a unei obligații dă dreptul creditorului de a obține o sumă de bani ca reparație a prejudiciului suferit din culpa debitorului. Este vorba de daune interese (daune comisorii). În caz de întârziere, ele poartă denumirea de daune moratorii. În caz de neexecutare, sunt numite daune compensatorii.

Ambele forme de dezdăunare sunt supuse, în principiu, acelorași reguli. Totuși, întinderea lor diferă: cele moratorii se pot cumula cu executarea în natură a obligației, pe când cele compensatorii nu se pot cumula cu această executare, ele având menirea de a o înlocui.

În cea mai mare măsură, obligațiile din domeniul rezultatelor creației intelectuale reprezintă în sine obligații comerciale. Obligațiile comerciale sunt raporturi juridice care rezultă din acte de comerț obiective sau subiective. Ele sunt reglementate, în principiu, de normele dreptului comun. Instituția obligațiilor civile este aplicabilă atât în raporturile contractuale, cât și în cele extracontractuale.

Totuși, nevoile comerțului au obligat pe legiuitor să adopte norme speciale în anumite domenii ale raporturilor obligaționale.

Există două categorii de reguli care conturează distincția între raporturile obligaționale civile și cele comerciale și consacră indirect modul în care aceste raporturi sunt supuse reglementărilor în vigoare.

În primul rând, există principii nescrise ale dreptului comercial, principii ce definesc noțiunea de spirit comercial [104, pag. 38]. Astfel, reținem regula conform căreia „timpul este bani”. Separat de asta, în dreptul comercial operează principiul conform căruia în acest domeniu

se întreprinde prezumția de productivitate a banilor; precum și principiul că oricine poate contracta valabil în profitul unui terț și că, în caz de îndoială, trebuie favorizată soluția care asigură libera circulație a bunurilor.

De aici rezultă că dreptul comercial este mai suplu. Exigențele comerțului au cerut imperios respectarea unor reguli născute din uzanțele locale: simplificarea operațiilor comerciale; celeritatea în toate activitățile comerciale; stricta executare a angajamentelor asumate; garanția îndeplinirii obligațiilor sau regulile creditului comercial. Numai datorită simplificării operațiilor, a celerității și a creditului se poate realiza angajarea unor obligații comerciale cu un capital ce nu aparține, de cele mai multe ori, întreprinzătorului. Comerciantul, datorită priceperii sale, îndeplinește, prin actele sale, o activitate socială, realizând pentru sine un profit [104, pag. 39].

În al doilea rând, s-a stabilit posibilitatea recurgerii la dreptul civil prin absența unei reglementări proprii, comerciale. Această posibilitate nu trebuie să intervină decât dacă nu există posibilitatea folosirii analogiei cu o normă apropiată de drept comercial. În doctrină este stipulat că analogia este permisă și necesară pentru a se evita aplicarea automată la un raport obligațional comercial a unei reguli de drept civil. Recurgerea la dreptul civil ar putea să atragă denaturarea spiritului comercial care a fost avut în vedere la data nașterii raportului juridic [104, pag. 38].

Principiile amintite sunt reflectate în câteva instituții reglementate expres de legea comercială în mod diferit de dreptul comun:

- solidaritatea comercială tratamentul specific obligațiilor solidare este regula în materia obligațiilor comerciale;
- regimul dobânzilor este mai sever în dreptul comercial;
- regimul rezoluțiunii comerciale interzice termenul de grație;
- în dreptul comercial nu este permis retractul litigios.

Finalitatea raportului obligațional se stabilește cu certitudine la momentul stingerii obligației, deoarece subiecții raportului obligațional își pierd drepturile și obligațiile ce rezultă din obiectul raportului obligațional la momentul stingerii obligației civile. Finalitatea obligațiilor poate fi divizată în finalitate pozitivă și finalitate negativă a obligațiilor, raportate la realizarea scopurilor de către părți. Finalitatea pozitivă este încetarea raportului obligațional având drept rezultat realizarea creanțelor creditorului, iar în sens invers finalitatea obligației va fi una negativă. Unele mijloace de stingere a obligațiilor au ca efect realizarea creanțelor creditorilor (cum ar fi: executarea obligațiilor, compensarea, consemnarea), iar altele nu posedă (cum ar fi: iertarea de datorie, imposibilitatea fortuită de executare). În descrierea modalităților de stingere a

obligațiilor, expuse în această teză, sunt evidențiate toate aspectele privind finalitatea obligațiilor.

Executarea obligației constă în săvârșirea sau abținerea de a săvârși acțiunea ce constituie obiectul raportului obligațional. În dependență de tipul obligației (de a da, de a face sau a nu face), este determinată executarea prin acțiune sau prin inacțiune.

Executarea obligațiilor de către debitor are drept efect realizarea dreptului subiectiv de creanță al creditorului. Astfel, art. 512 alin. (1) al Codului civil al RM prevede: în virtutea raportului obligațional, creditorul este în drept să pretindă de la debitor executarea unei prestații, iar debitorul este ținut să o execute. Deci, legea obligă pe debitor să execute obligația pentru a satisface creanțele creditorului. Prin urmare, putem constata că stingerea obligațiilor prin executare constituie modul principal de stingere a obligațiilor.

În acest context, putem concluziona că finalitatea obligației depinde de voința creditorului, a debitorului, precum și de anumite circumstanțe ce se produc independent de voința părților.

4.3. Funcțiile și atribuțiile organelor de stat și organizațiilor internaționale în cadrul raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale

În secolul al XXI-lea, proprietatea intelectuală are o importanță și mai mare în societatea internațională [213, pag. 3]. Creațiile intelectului uman, precum ar fi: cărțile, muzica, filmele, invențiile, mărcile sau desenele industriale, aduc bucurii oamenilor de pe toate continentele.

OMPI este instituția internațională creată cu scopul de a facilita asigurarea protecției drepturilor autorilor din toată lumea, iar autorii și inventatorii, la rândul lor, să se bucure de recunoaștere și să primească remunerație pentru activitatea lor. Asemenea protecție stimulează capacitatea creativă a omului, lărgind granițele științei și tehnicii, îmbogățind lumea cu operele literare și artistice. Creând condiții stabile pentru distribuirea produselor proprietății intelectuale, OMPI favorizează dezvoltarea comerțului internațional.

Rădăcinile OMPI se regăsesc în 1883, atunci când Johannes Brahms compunea cea de-a treia simfonie, Robert Louis Stevenson își scria „Insula comorilor”, iar John și Emely Roebling finisau construcția podului Brooklyn din New York [155, pag. 3].

Tot atunci a fost adoptată Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale – primul act internațional, care permitea autorilor dintr-un stat să fie protejați în alte state în domeniul drepturilor de proprietate industrială, precum sunt invențiile, mărcile și modelele industriale. Convenția de la Paris a fost semnată de către 14 state și a intrat în vigoare în anul 1884. În conformitate cu prevederile Convenției, pentru îndeplinirea funcțiilor administrative a fost înființat Biroul Internațional [31, art. 15].

În anul 1886 a fost semnată Convenția de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice, scopul ei fiind asigurarea drepturilor autorilor dintr-un stat membru al Convenției în celelalte state membre, monitorizarea valorificărilor în străinătate și primirea remunerației corespunzătoare pentru utilizarea operelor acestora. Ca și în cazul Convenției de la Paris, a fost instituit un Birou Internațional, ambele erau sub supravegherea Guvernului Federal al Elveției. Aceste două birouri au fuzionat în anul 1893 și au format Birourile Internaționale Reunite pentru Protecția Proprietății Intelectuale. Având sediul la Berna și cu șapte funcționari în statele de personal, BIRPI și-a schimbat ulterior denumirea în Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale – instituție dinamică, care astăzi cuprinde 184 de state membre, oferă loc de muncă pentru 917 colaboratori din 92 de țări și mereu își propune scopuri îndrăznețe. Odată cu sporirea importanței proprietății intelectuale, au fost modificate, de câteva ori, structura și forma organizației. În anul 1960, BIRPI și-a schimbat sediul juridic în Geneva, pentru a fi mai aproape de ONU și de alte organizații specializate, aflate în aceeași localitate [188, pag. 55].

În cadrul Conferinței diplomatice de la Stockholm din anul 1967, când s-a înființat OMPI, au fost revizuite prevederile administrative și finale ale tuturor tratatelor multilaterale existente în acel moment și administrate de BIRPI. Aceste clauze trebuiau revizuite, deoarece statele membre doreau ca OMPI să fie independentă de guvernul Elveției, să posede un statut similar tuturor organizațiilor interguvernamentale compatibile și să deschidă drumul pentru ca OMPI să devină una din agențiile specializate din sistemul Națiunilor Unite [98, pag. 36].

Ulterior, OMPI a devenit una din cele 16 agenții specializate din sistemul ONU, având mandatul statelor membre ale ONU de a se preocupa de administrarea problemelor legate de proprietatea intelectuală. Acordul semnat în acest sens între ONU și OMPI a intrat în vigoare la 17 decembrie 1974 și prevede domeniul de activitate și funcțiile OMPI, condițiile în care OMPI va fi pusă în legătură cu ONU [29, art. 57].

ONU, prin Consiliul Economic și Social, coordonează activitatea instituțiilor specializate, pentru ca în realizarea obiectivelor și programelor lor să respecte scopurile și principiile ONU, să le poată utiliza în vederea realizării programelor acesteia [96, pag. 271].

În anul 1898, BIRPI avea în administrare doar patru convenții internaționale din domeniul proprietății intelectuale. Astăzi, succesoarea sa – OMPI – gestionează 24 de astfel de tratate și prin intermediul Secretariatului îndeplinește un program vast și divers, pentru:

- a urgenta adoptarea măsurilor menite să amelioreze protecția proprietății intelectuale în lume și să armonizeze legislațiile naționale în acest domeniu;
- a asigura serviciile administrative ale Uniunii de la Paris, ale uniunilor separate stabilite în legătură cu această uniune și ale Uniunii de la Berna;
- a realiza oricare alt angajament internațional întru promovarea protecției proprietății intelectuale sau să participe la o atare administrație;
- a încuraja încheierea oricărui angajament internațional, pentru a promova protecția proprietății intelectuale;
- a oferi cooperarea statelor care îi cer o asistență tehnico-juridică în domeniul proprietății intelectuale;
- a aduna și a difuza toate informațiile referitoare la protecția proprietății intelectuale, precum și de a încuraja studiile în acest domeniu și a publica rezultatele lor.

Un scop primordial al OMPI este înțelegerea corectă de către statele membre a întregului potențial de care dispune proprietatea intelectuală, deoarece aceasta reprezintă un instrument ce favorizează crearea valorilor și grăbește dezvoltarea economică a statelor. Protecția eficientă și valorificarea rezultatelor artistice în cadrul acestui sistem asigură obținerea beneficiilor și priorităților. Astfel, sistemul proprietății intelectuale garantează atât un beneficiu moral, ce

rezultă din recunoașterea paternității asupra operei, cât și recuperarea cheltuielilor financiare suportate. Pentru societate acest sistem, pe de o parte, creează noi capodopere mondiale, iar pe de altă parte, contribuie la dezvoltarea potențialului economic al țării.

OMPI colaborează cu partenerii săi și cu alte părți interesate pentru a asigura și păstra viabilitatea sistemului de proprietate intelectuală în condițiile dezvoltării societății internaționale.

Astfel, cu toate că pilonii de bază ai OMPI rămân a fi Convenția de la Berna cu privire la protecția operelor literare și artistice și Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, acordurile ulterioare au lărgit și au intensificat protecția asigurată de aceste convenții și au luat în considerație schimbările legate de progresul tehnico-științific, cuprinzând noi domenii care prezintă interes pentru OMPI. Exemple recente pot fi cele două convenții adoptate sub auspiciile OMPI: Tratatul privind dreptul de autor și Tratatul privind interpretările, execuțiile și fonogramele. Aceste acorduri conțin normele principale care racordează protecția internațională a dreptului de autor și a drepturilor conexe în conformitate cu cerințele epocii Internet,-ului. În același timp, OMPI își lărgeste activitatea asupra unor domenii noi, cum ar fi: cunoștințele tradiționale, folclorul, utilizarea numelor de domen. Cu toate acestea, sistemul internațional al proprietății intelectuale trebuie să aibă un scop comun, pentru a fi capabil să se opună încercărilor zilnice privind conflictele de interese dintre state și procesele de integrare.

OMPI oferă posibilitatea contactelor permanente și schimbului de opinii dintre reprezentanții a 184 de state membre. În cadrul acestui for sunt elaborate norme și standarde mai eficiente și mai viabile în domeniul proprietății intelectuale.

Pentru obținerea rezultatelor bune, în plan economic sau social, fiecare stat are nevoie de un sistem echilibrat și dezvoltat al proprietății intelectuale. Protecția proprietății intelectuale facilitează utilizarea creațiilor valoroase, păstrează potențialul local în domeniul proprietății intelectuale, îndeosebi cunoștințele tradiționale sau folclorul și atrage investițiile, stabilind un climat favorabil în care atât investitorii naționali, cât și cei din străinătate vor fi siguri că drepturile lor asupra obiectelor de proprietate intelectuală vor fi asigurate și respectate.

În afara granițelor naționale, sistemul funcțional al proprietății intelectuale favorizează obținerea stabilității și protecției drepturilor în condițiile concurenței globale. În plus, acest sistem poate ajuta în lupta cu astfel de activități ilegale, cum ar fi contrafacerea sau pirateria.

Pentru a înțelege aceste avantaje, OMPI acordă ajutor substanțial statelor, inclusiv în modernizarea și extinderea oficiilor naționale de protecție a proprietății intelectuale și racordarea legislației interne la cea internațională [214, pag. 20].

De asemenea, un suport important în aceste încercări îl oferă și multitudinea de organizații interguvernamentale și nonguvernamentale. Organizația Mondială a Comerțului, prin

intermediul Acordului TRIPs, prezintă o nouă etapă în protecția și asigurarea drepturilor de proprietate intelectuală. La 1 ianuarie 1996 a intrat în vigoare Acordul dintre OMPI și OMC [1], care prevede cooperarea întru realizarea Acordului TRIPs, îndeosebi în privința noilor convenții, acordarea ajutorului juridic și tehnic, cooperarea în interesul statelor. În 1988 aceste organizații au venit cu o inițiativă de ajutorare a statelor în curs de dezvoltare întru îndeplinirea până în anul 2000 a prevederilor Acordului TRIPs.

Convenția pentru instituirea OMPI reglementează activitatea organelor de conducere:

- adunarea generală este organul suprem al OMPI care se întrunește o dată la doi ani în sesiune ordinară, la convocarea Directorului General [38, art. 6]. Adunarea Generală se poate întruni și în sesiune extraordinară la convocarea Directorului General, la cererea Comitetului de Coordonare sau a unui sfert din statele membre ale Adunării Generale. Întru executarea funcțiilor sale, aceasta numește Directorul General la propunerea Comitetului de Coordonare, cercetează și aprobă rapoartele Directorului General referitoare la organizație și îi dă toate directivele necesare, cercetează și aprobă rapoartele Comitetului de Coordonare, adoptă bugetul bienal al cheltuielilor comune al uniunilor, aprobă măsurile propuse de Directorul General privind administrarea, referitoare la realizarea angajamentelor internaționale, adoptă regulamentul financiar al organizației, determină limbile de lucru ale Secretariatului, ținând seama de practica ONU;

- conferința OMPI este formată din toate statele membre ale OMPI, indiferent dacă sunt sau nu membre ale unei uniuni. Convenția delegă Conferinței funcția de a discuta chestiunile de interes general din domeniul proprietății intelectuale și poate adopta recomandări privind aceste chestiuni, respectând competența și autonomia uniunilor, adoptă bugetul bienal al conferinței, stabilește, în limitele acestui buget, programul trienal al asistenței tehnico-juridice, adoptă modificările aduse acestei convenții în conformitate cu procedura definită la art. 17, hotărăște care state nemembre ale organizației și care organizații interguvernamentale și internaționale neguvernamentale pot fi admise la reuniunile sale în calitate de observatori [38, art. 7];

- comitetul de coordonare al OMPI se reunește o dată pe an în sesiune ordinară la convocarea Directorului General și este împuternicit să dea avize organelor uniunilor, Adunării Generale, Conferinței și Directorului General, asupra tuturor chestiunilor administrative și financiare, precum și asupra oricăror alte chestiuni de interes comun, pregătește proiectul ordinii de zi a Adunării Generale, pregătește proiectul ordinii de zi și proiectele de program și de buget ale Conferinței, iar la expirarea funcțiilor Directorului General sau în caz de vacanță a acestui post propune numele unui candidat spre a fi numit de Adunarea Generală în acest post [38, art. 8];

- secretariatul (biroul internațional) este condus de Directorul General, asistat de doi sau mai mulți vicedirectori generali [182, pag. 141]. Directorul General este numit pe o durată determinată, care nu poate fi mai mică de șase ani și este considerat cel mai înalt funcționar al organizației. Acesta este în subordinea Adunării Generale și se conformează directivelor ei în ceea ce privește treburile interne și externe ale organizației. Directorul General pregătește proiectele de buget și de program, precum și rapoartele periodice de activitate. Directorul General și oricare membru al personalului desemnat de el participă, fără drept de vot, la toate întrunirile Adunării Generale, ale Conferinței, ale Comitetului de Coordonare și oricărui comitet sau grup de lucru. Directorul General numește personalul necesar bunei funcționări a Biroului Internațional. Funcțiile Directorului General și ale membrilor personalului au un caracter strict internațional. În exercitarea funcțiilor lor, ei nu trebuie să solicite sau să primească instrucțiuni de la nici un guvern sau de la nici o autoritate străină de organizație. El trebuie să se abțină de la orice act de natură să compromită situația lor de funcționari internaționali. Fiecare stat membru se obligă să respecte caracterul exclusiv internațional al funcțiilor Directorului General și ale membrilor personalului și să nu caute să-i influențeze în exercitarea funcțiilor lor.

OMPI se deosebește de celelalte organizații interguvernamentale prin aceea că își desfășoară activitatea pe principiile autogestiunii și autofinanțării. Peste 85% din veniturile sale provin de la sistemele de înregistrare, celelalte 15% constituie contribuțiile statelor membre și veniturile din vânzările revistelor OMPI. Mărimea contribuțiilor statelor membre este neînsemnată. Cotizațiile statelor cu cele mai mari contribuții financiare nu depășesc 0,5% de la fiecare [155, pag. 23].

În prezent, este imperios necesară crearea mecanismelor eficiente și rapide privind medierea cazurilor litigioase legate de proprietatea intelectuală și asigurarea titularilor de drepturi cu o alternativă la calea judiciară. Centrul pentru arbitraj și intermediere al OMPI este un organ specializat, în componența căruia intră arbitri și intermediari din peste 100 de țări și judecă cazurile în conformitate cu regulile OMPI. Ședințele de judecată pot avea loc în orice țară, în orice limbă, în baza legislației convenite, ceea ce-i asigură siguranță și viabilitate.

În legătură cu dezvoltarea rapidă a tehnicii și cu creșterea importanței proprietății intelectuale, în fața OMPI stă o serie de probleme, care necesită atenție în viitorul apropiat:

- conștientizarea la timp a priorităților statelor membre în procesul dezvoltării tehnologiilor informaționale [147, pag. 35];
- stabilirea unui consens în relațiile internaționale, inclusiv în elaborarea normelor și principiilor aplicabile tuturor;

- stimularea respectului față de munca autorilor și a inventatorilor și conștientizarea de către întreaga societate a importanței creării, valorificării și protecției proprietății intelectuale;
- cooperarea dintre proprietatea intelectuală, pe de o parte, și comerțul internațional și schimbările din domeniul economiei, culturii și tehnicii, pe de altă parte.

Republica Moldova a aderat la Convenția de la Stockholm pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale prin Hotărârea Parlamentului din 11.03.1993 [66].

Organizația Mondială a Comerțului este unicul organism internațional, care are drept obiectiv regulile de desfășurare a comerțului dintre națiuni. La baza OMC stau acordurile negociate și semnate de majoritatea națiunilor din lume, angajate în desfășurarea comerțului.

Aceste documente conțin reguli de bază pentru desfășurarea comerțului internațional și reprezintă contracte ce obligă guvernele să-și mențină politicile lor comerciale în cadrul limitelor convenite. Deși sunt negociate și semnate de guvernele statelor, scopul acestor documente este să constituie un suport pentru producătorii de bunuri și servicii, pentru exportatori și importatori în procesul de desfășurare a afacerilor.

Fondată în cadrul negocierilor de la Runda Uruguay din 1986-1994 și constituită la 01.01.1995, OMC acordă un sprijin esențial spre a face comerțul să se desfășoare cât mai liber posibil, cu condiția excluderii unor efecte secundare nedorite. Acest lucru semnifică, practic, înlăturarea obstacolelor, asigurarea faptului că persoanele, companiile și guvernele statelor cunosc regulile comerțului, practicate pe arena mondială și pot avea încredere că nu vor avea loc schimbări neașteptate în politică, adică regulile trebuie să fie transparente și posibile.

OMC este condusă de țările membre, iar toate deciziile majore sunt de competența organizației în întregime, ceea ce distinge OMC de alte organizații internaționale, cum ar fi: Banca Mondială sau Fondul Monetar Internațional. Atunci când regulile OMC impun influențe asupra politicilor statelor, acest lucru se face ca urmare a negocierilor între membrii OMC.

Regulile se implementează de către țările membre independent cu aplicarea procedurilor aprobate negociate. Uneori implementarea include amenințarea aplicării sancțiunilor comerciale, impuse de statele membre, nu de către organizație.

Statele membre pot lua decizii prin intermediul diferitelor consilii și comisii, din componența cărora fac parte toți membrii OMC, cea mai superioară fiind Conferința ministerială, care se întrunește cel puțin o dată la doi ani și poate lua decizii cu privire la toate problemele conținute în oricare din acordurile comerțului multilateral.

Deoarece acordurile au fost elaborate și semnate de comunitatea națiunilor participante la desfășurarea comerțului, deseori după dezbateri îndelungate și controversate una din funcțiile importante ale OMC este cea de for pentru procesul negocierilor comerciale.

Cea de-a treia latură importantă a activității OMC este reglementarea diferendelor. Relațiile comerciale internaționale deseori implică conflicte de interese. Foarte des este necesar să se facă o interpretare a convențiilor și acordurilor, inclusiv a celor negociate în cadrul OMC. Cea mai rezonabilă cale de reglementare a acestor diferende este prin intermediul unei proceduri neutre, bazate pe un cadru legislativ convenit.

OMC și-a început activitatea în anul 1995, însă sistemul comercial practicat de aceasta are o vechime de jumătate de secol. Începând cu anul 1948, regulile pentru sistemul dat erau asigurate de Acordul General pentru Tarife Vamale și Comerț (GATT). Peste puțin timp, Acordul General a dat naștere unei organizații internaționale neoficiale, cunoscută sub numele de GATT.

Pe parcursul anilor, ca rezultat al mai multor runde de negocieri, a fost instituită organizația internațională GATT. Ultima rundă și cea mai importantă a fost Runda Uruguay, care s-a desfășurat între anii 1986 și 1994 și în cadrul căreia a fost instituită Organizația Mondială a Comerțului. În timp ce GATT avea drept obiectiv, în special, comerțul cu bunuri, OMC și acordurile sale acoperă, în prezent, și comerțul cu mărfuri, servicii, opere, invenții, mărci.

Acordurile OMC sunt voluminoase și complexe din considerente că acestea reprezintă texte juridice ce cuprind o gamă largă de activități, care se referă la agricultură, sistemul bancar, telecomunicații, standarde industriale sau proprietatea intelectuală.

De multe ori, însă, cele mai importante acorduri internaționale sunt adoptate la presiunea statelor dezvoltate. Exemplu clar poate servi Acordul TRIPs, care a fost încheiat la insistența SUA, Canadei și Japoniei [90]; argumentul în favoarea semnării tratatului era faptul că transferul de cunoștințe între statele dezvoltate și cele în curs de dezvoltare presupune o doză de încredere, în realizarea căruia dreptul proprietății intelectuale are un rol esențial, și acestea nu doresc să-și liberalizeze schimburile comerciale cu alte țări fără să obțină garanții pentru protecția proprietății lor intelectuale.

Extinderea protecției și exercitarea drepturilor de proprietate intelectuală diferă foarte mult în legislațiile statelor lumii. Dat fiind faptul că proprietatea intelectuală se face simțită din ce în ce mai mult în comerț, aceste diferențe devin o sursă de încordări în relațiile internaționale.

Elaborarea unor noi reguli comerciale pentru drepturile de proprietate intelectuală, care ar fi acceptate pe arena internațională, a fost considerată drept mijloc de a introduce mai multă ordine și previziune și ca o modalitate de reglementare a diferendelor în mod sistematic în acest domeniu. Acest proces a avut o durată îndelungată, trecând peste GATT, fiind îmbunătățit de Artur Dunkel în cadrul Proiectului final al Legii, care întruchipează rezultatele Runde Uruguay,

și, într-un final, luând forma unui Acord privind aspectele drepturilor de proprietate intelectuală legate de comerț, care a fost adoptat prin Acordul de la Marrakech la 15.04.1994.

Acordul este considerat a fi cea mai importantă convenție internațională în materia protecției proprietății intelectuale din zilele noastre [153, pag. 3] și se susține, cu argumente solide, că Organizația Mondială a Comerțului, creată la inițiativa statelor dezvoltate, tinde a substitui OMPI, substituirea făcându-se în folosul țărilor bogate [108, pag. 26].

De la inițierea lui ca proiect de cod ce abordează problema specială a comerțului internațional cu produse contrafăcute, Acordul TRIPs a luat forma unei convenții internaționale care tratează diferite aspecte ale protecției și exercitării drepturilor de proprietate intelectuală. În prezent, acesta se află alături de acordurile privind comerțul produselor și serviciilor ca unul din cele trei suporturi ale sistemului multilateral comercial stabilit sub auspiciile OMC. Statele care doresc să adere la OMC sunt solicitate să adere la toate acordurile principale ale OMC, inclusiv la Acordul TRIPs în decurs de unul, cinci sau zece ani de la data intrării lui în vigoare.

Acordul TRIPs solicită statelor membre să respecte principiile fundamentale de nediscriminare în problemele de proprietate intelectuală așa cum sunt întruchipate în concepțiile regimului național și regimului națiunii celei mai favorizate [145, pag. 571].

Partea a doua a Acordului TRIPs include tipurile de drepturi asupra proprietății intelectuale și modalitatea de protejare a acestora. Scopul urmărit este de a asigura existența standardelor adecvate de protecție în toate țările membre [162, pag. 16].

Odată cu introducerea în Partea a treia a obligațiilor referitoare la exercitarea națională a drepturilor de proprietate intelectuală, Acordul TRIPs a realizat un salt simțitor în vederea protecției eficiente a acestor drepturi. Capitolul respectiv stabilește un set de obligații, ce include standarde minime de exercitare a drepturilor de proprietate intelectuală. Obligația de bază a statelor membre este crearea unui câmp legal care ar permite titularilor de drepturi să întreprindă acțiuni efective împotriva încălcărilor drepturilor proprietății intelectuale. În același timp, statele sunt solicitate să implementeze măsuri mult mai severe, mai ales proceduri penale și de control la frontieră, în ceea ce privește contrafacerea mărcilor și piratarea obiectelor dreptului de autor.

Acordul TRIPs oferă posibilitate statelor membre de a dispune ca autoritățile judiciare să ordone contravenientului să informeze deținătorul dreptului despre identitatea terților care participă la producerea și la distribuția mărfurilor sau serviciilor în cauză, precum și asupra circuitelor lor de distribuție.

Prevederile Acordului TRIPs sunt de un real folos pentru persoanele interesate în combaterea contrafacerii și pirateriei internaționale. Pentru prima dată este prevăzută o explicare acceptată internațional a standardelor minime de aplicare națională necesare pentru drepturile de

proprietate intelectuală. Acordul stabilește modificări majore întru aplicarea măsurilor împotriva contrafacerii și pirateriei. Realizarea eficientă a acestor modificări va depinde de competența statelor membre de a schimba nu numai actele normative, dar și întreaga practică judiciară. În ultimul deceniu, unele state s-au angajat să-și modifice legislația, altele au încheiat deja acest proces. Totuși, eforturile de aplicare în unele direcții mai sunt împiedicate de factori, precum amânarea procedurilor civile, lipsa măsurilor provizorii sau dificultatea de a convinge instanțele judecătorești de a aplica sancțiuni penale pentru cazurile de piraterie.

La fel ca și pentru celelalte state, o condiție obligatorie pentru aderarea la OMC a Republicii Moldova a fost ratificarea Acordului TRIPs [77]. Pentru a asigura o protecție eficientă a proprietății intelectuale, Republica Moldova a fost nevoită să-și racordeze actele sale normative cu prevederile Acordului TRIPs, din necesitatea cărora au demarat activități îndreptate în două direcții de bază: legislativă și de aplicare în practică.

Astfel, potrivit Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe, persoana, ale cărei drepturi au fost încălcate, poate cere instanței atât obligarea autorului faptelor de a le înceta, cât și obligarea lui la săvârșirea acelor acte, care să conducă la restabilirea dreptului încălcat [75]. Următorii pași au fost îndreptați spre implementarea art. 61 al Acordului TRIPs, fiind adoptate sancțiuni noi pentru încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe atât în materie administrativă, cât și penală [28].

Considerăm binevenită examinarea măsurilor alternative de prevenire a contrabandării comerțului la frontieră cu produse contrafăcute și piratate deja adoptate de unele state dezvoltate, unde respectarea proprietății intelectuale începe să fie simțită chiar de la frontiera de stat.

Trecerea de la sistemul de notificare, existent în Republica Moldova, la cel de înregistrare ar permite dezvoltarea și asigurarea protecției eficiente a drepturilor de proprietate intelectuală la frontieră. O simplă analiză statistică a activității Serviciului Vamal al Republicii Moldova denotă lipsa de interes din partea lucrătorilor vamali, deși există posibilitatea legală de a-și concentra eforturile asupra limitării trecerii frontierei vamale a produselor contrafăcute și piratate.

Federația Internațională a Producătorilor de Fonograme (IFPI). Pirateria este o infracțiune care cauzează pierderi imense culturii și economiei naționale, împiedicând dezvoltarea titularilor de drepturi, privând statul de impozite, producând perturbări sociale și răspândind flagelul criminalității.

Din aceste considerente, statele simt necesitatea colaborării, mai ales, în cadrul organizațiilor internaționale. Una dintre cele mai mari organizații, care are drept scop eradicarea pirateriei și contrafacerii fonogramelor este IFPI, care a fost înregistrată în Elveția. IFPI activează, din anul 1933, la nivel mondial, cuprinzând 1450 de membri, producători și

distribuitori de fonograme din 75 de țări. Organizația își orientează activitatea în trei direcții: internațională, regională și națională [125, pag. 179].

La nivel internațional, Secretariatul IFPI din Londra activează, în mod direct, în domeniul politicii juridice, drepturi conexe și tehnologii. La nivel regional, IFPI dispune de birouri speciale pentru Europa Centrală și cea de Vest, Europa de Est și statele CSI, Asia de Sud-Est și America Latină cu sediul la Bruxelles, Moscova, Hong Kong și Miami. La nivel național, IFPI are birouri în 48 de state din toată lumea, ajutând titularii de drepturi și instituțiile statale în combaterea pirateriei. Aceasta este structura de protecție a IFPI, formată în anul 1997 ca răspuns la extinderea globală a exemplarelor de fonograme contrafăcute. IFPI a fost recunoscută ca o instituție de expertiză în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe de o serie de organizații internaționale din cadrul sistemului ONU, inclusiv OMPI, OMC, UNESCO, OIM, precum și de Consiliul Europei [137; 171, pag. 291]. De asemenea, IFPI a încheiat mai multe acorduri de colaborare cu Organizația Mondială a Vămirilor și cu Biroul INTERPOL. Cu acesta din urmă sunt desfășurate acțiuni comune în baza unor programe bilaterale, îndreptate spre cimentarea poziției Grupului de Acțiune a Crimelor Proprietății Intelectuale din cadrul INTERPOL. În același timp, IFPI participă la elaborarea noilor convenții internaționale, a directivelor UE și altor standarde în domeniul protecției drepturilor conexe.

Prioritățile organizației sunt:

- a lupta contra pirateriei și contrafacerii pe plan mondial;
- a favoriza investițiile titularilor de drepturi străini;
- a promova condițiile legale și tehnologiile pentru industria producătoare de fonograme;
- a susține valorificarea exemplarelor de fonograme licențiate cu respectarea legislației dreptului de autor și a drepturilor conexe.

IFPI reprezintă o instituție activă și în Republica Moldova. Înființarea unui birou național în Republica Moldova a început de la o acțiune de reținere cu răsunet mondial, în cadrul căreia au fost confiscate 558 000 de compact-discuri contrafăcute. Legalitatea acțiunilor din partea tuturor instituțiilor de stat și promptitudinea cu care au activat acestea, pe de o parte, și creșterea nivelului pirateriei în Republica Moldova și în întreaga zonă, pe de altă parte, au fovarizat începerea activității, în anul 2003, a unui reprezentant al IFPI în țara noastră. Efectul a fost unul neașteptat, deoarece s-au intensificat controalele privind legalitatea valorificării exemplarelor de opere și fonograme pe întreg teritoriul Republicii Moldova, în care au fost antrenați colaboratori de la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, Ministerul Afacerilor Interne și Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice și Corupției. Concomitent cu aceste acțiuni, IFPI și-a îndreptat eforturile spre o colaborare intensă cu AGEPI și în privința organizării de seminare și

conferințe în domeniu pentru judecători, polițiști, procurori și vameși, precum și în vederea asigurării cu informație necesară în privința efectuării expertizelor tehnico-științifice de către experții AGEPI. Fiind prima organizație internațională neguvernamentală în domeniul proprietății intelectuale care și-a instituit o reprezentanță în Republica Moldova, IFPI tinde să sporească eficiența activității instituțiilor de stat din Republica Moldova pentru eliminarea fenomenului de piraterie din acest teritoriu și să faciliteze conștientizarea societății în vederea creșterii culturii juridice în domeniul drepturilor conexe.

Organizația internațională a poliției criminale (INTERPOL). INTERPOL reprezintă cea mai mare organizație internațională a poliției, fiind constituită din 184 de state membre. Înființată în anul 1923, aceasta favorizează cooperarea autorităților polițienești ale statelor și ajută tuturor organizațiilor, autorităților și serviciilor, a căror misiune este de prevenire și combatere a crimelor internaționale. Mai recent, INTERPOL dorește să intensifice relațiile de cooperare internațională a poliției între statele în care lipsesc relații diplomatice sau consulare. Toate acțiunile tind să fie în strictă corespundere cu legislația statelor respective și în conformitate cu Declarația Universală a Drepturilor Omului. De asemenea, Constituția INTERPOL interzice careva intervenții în probleme politice, militare sau religioase.

INTERPOL acordă poliției naționale a statelor membre și industriei afectate de contrafacere ajutor și asistență în vederea luptei cu organizațiile criminale transnaționale, implicate în crimele de proprietate intelectuală. Statele membre ale INTERPOL au recunoscut implicarea crimei organizate în proprietatea intelectuală în cadrul celei de-a 69-a ședință a Adunării Generale, desfășurate în Rhodes, Grecia în anul 2000, în cadrul căreia a fost adoptată Rezoluția AGN/69/RES/6 cu privire la crimele proprietății intelectuale. Astfel, Secretariatul General din Lyon a fost mandatat să ia atitudine de acest fenomen și să elaboreze o strategie de combatere a crimelor dreptului de autor și de cooperare cu industriile afectate [105].

În anul 2001 a fost organizată prima Conferință Internațională dedicată drepturilor proprietății intelectuale, în cadrul căreia au fost abordate problemele și recomandările necesare minimalizării indicelui contrafacerii și pirateriei, la care au participat reprezentanți ai poliției, vămii, organizațiilor internaționale, titularii de drepturi, nemijlocit afectați de aceste fenomene. În cadrul aceleiași conferințe, la 23.07.2002, a fost înființat IIPCAG din cadrul INTERPOL. În ultimul timp, se evidențiază o implicare a grupurilor teroriste în acest domeniu, deoarece crimele proprietății intelectuale sunt foarte profitabile și au un risc minim, ceea ce favorizează angajarea acestor organizații în sfera dată de activitate. De aceea, obiectivul primordial al INTERPOL, în prezent, constă în limitarea organizațiilor teroriste în obținerea mijloacelor financiare din crimele proprietății intelectuale [138; 159, pag. 73].

Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO). Înființată în anul 1945, imediat după terminarea celui de-al doilea război mondial, ca o organizație internațională specializată în cadrul ONU, UNESCO nu se limitează la asistență în vederea construcției școlilor în țările de după război și publicarea descoperirilor științifice. Astăzi, fiind o organizație ce întrunește domenii, precum: educația, știința, cultura, comunicațiile, UNESCO tinde spre înrădăcinarea în conștiința oamenilor a ideii de protecție a păcii pe Pământ.

UNESCO reprezintă un laborator al noilor idei, care, ulterior, sunt preluate de convențiile internaționale din domeniul problemelor etice care stau în fața umanității. În același timp, UNESCO este și un centru al schimbului de informație și cunoștințe pentru a dezvolta factorul uman în unele state membre. Altfel spus, acest potențial instituțional permite cooperarea internațională dintre 196 de state membre în privința educației, științei, culturii și comunicațiilor.

UNESCO creează condiții favorabile pentru realizarea dialogului dintre subiecții dreptului internațional, bazat pe respectarea libertăților universale ale omului și independența fiecărei civilizații și culturi [139]. Această direcție a UNESCO pare a fi, astăzi, mai importantă ca niciodată, datorită pericolului pe care îl prezintă actele de terorism, de altfel, tot mai frecvente la trecerea dintre milenii asupra păcii mondiale. Societatea internațională are nevoie, în prezent, de noi perspective de dezvoltare globală, la baza cărora trebuie să fie respectarea drepturilor omului, lupta contra sărăciei și promovarea potențialului literar, artistic și științific la nivel mondial. Anume acestea sunt scopurile și viitorul activității UNESCO.

Organizația Mondială a Vămirilor (WCO). Sistemul vamal este recunoscut ca un indicator al bunei guvernări, al prosperității și al protecției societății. WCO veghează asupra sănătății economiei naționale și a protecției sociale a membrilor, promovând o politică vamală onestă și transparentă, ceea ce permite dezvoltarea comerțului internațional și contracararea activităților ilegale.

Înființată în anul 1952, ca un Consiliu de cooperare vamală, WCO reprezintă o organizație interguvernamentală independentă, a cărei misiune este sporirea eficienței administrării vamale. Având 169 de membri, organizația este unica la nivel internațional în domeniul vamal [140]. Conform actelor sale constitutive [36], WCO are următoarele scopuri:

- stabilirea, menținerea și promovarea instrumentelor internaționale pentru armonizarea și uniformizarea aplicării normelor, precum și simplificarea și efectivitatea sistemului vamal, toate acestea având scopul de a facilita trecerea rapidă a populației și mărfurilor peste frontiera vamală;

- unificarea eforturilor tuturor membrilor pentru modificarea legislației în spiritul cooperării bi- și multilaterale dintre state, pentru combaterea ilegalităților vamale și a altor crime transnaționale;

- acordarea asistenței membrilor săi pentru dezvoltarea potențialului uman, transparenței și găsirea metodelor pentru o mai bună organizare a sistemului vamal.

Astăzi, statele membre ale WCO sunt responsabile de prelucrarea datelor a mai mult de 98% din tot comerțul internațional. Proprietatea intelectuală reprezintă un punct forte al organizației, deoarece, pe parcursul multor ani, WCO, în cooperare cu alte organizații internaționale, se preocupă de desfășurarea conferințelor și seminarelor internaționale, care abordează diferite aspecte ale proprietății intelectuale.

Asociația Internațională Literară și Artistică (ALAI). ALAI a fost înființată la Paris, în anul 1878, în cadrul primului Congres Internațional consacrat proprietății literare și artistice, al cărui președinte de onoare a fost Victor Hugo. Scopul principal al Asociației era elaborarea unei convenții internaționale pentru protecția operelor literare și artistice. După 25 de ani de lucrări pregătitoare, la 9 septembrie 1886 a fost adoptată Convenția de la Berna, al cărei scop a fost asigurarea unei protecții internaționale a autorilor operelor literare și artistice. Ulterior, ALAI a luat parte la toate revizuirile, completările și amendamentele propuse la această convenție.

ALAI întrunește distinși teoreticieni, autori, practicieni, care activează în domeniul dreptului de autor. De asemenea, Asociația invită magistrați și oficiali a căror activitate ține nemijlocit de rezolvarea problemelor și diferendelor din domeniul dreptului de autor asupra operelor literare și artistice. Asociația este administrată de un Comitet Executiv din care fac parte reprezentanți ai tuturor statelor membre. Având strânse legături cu OMPI și cu UNESCO, cu Consiliul Europei și cu Uniunea Europeană, ALAI este chemată de fiecare dată să-și exprime poziția în legătură cu actele internaționale, elaborate de aceste organizații [136].

4.4. Concluzii la capitolul 4

În economia modernă, rezultatele creației intelectuale au un rol deosebit de important în acțiunea de promovare a vânzărilor pe piața internă și externă.

Actualmente, în Republica Moldova, dreptul asupra rezultatelor creațiilor intelectuale este un drept patrimonial, fiind obiect pentru diferite contracte, al aporturilor în fondul social al societăților comerciale.

În baza Noului Sistem de Contabilitate, drepturile asupra tuturor rezultatelor creației sunt evaluate și contabilizate.

Evoluțiile spectaculoase pe care le cunoaște valorificarea rezultatelor creațiilor intelectuale impun societății necesitatea de creare a unor mecanisme de protecție a acestora nu doar la nivel național, dar și internațional.

De menționat, că au existat mai multe încercări de a opera modificările mecanismului protecției rezultatelor creației intelectuale în conformitate cu cerințele actuale de dezvoltare a mijloacelor tehnice de valorificare a obiectelor protejate. Însă, eșecul survenit a impulsionat discuțiile de cercetare intensivă a mijloacelor de valorificare și protecție a rezultatelor creației intelectuale.

Putem susține că orice sistem de drept se clădește pe ideea de obligație, deoarece aceasta din urmă este presupusă prin comandamentul normativ al dreptului. Acest caracter obligațional este transferat și asupra raportului juridic ca mijloc de eficientizare a dreptului în ansamblu.

Un raport juridic poate exista cel puțin între două persoane. Acesta încetează odată cu pierderea legăturii juridice dintre subiecții raportului juridic obligațional. Persoana nu se poate afla într-un raport juridic cu sine însuși, însă pot fi situații când după apariția unui raport de creanță dintre două părți (una având calitatea de debitor, alta de creditor), una din aceste părți să preia calitatea celeilalte părți, dar nimeni nu poate fi, în principiu, propriul său debitor „Nemo potest a semel ipso exigere”.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Considerăm că analiza efectuată asupra particularităților raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și a evoluției acestuia a permis îndeplinirea scopului lucrării declarat inițial, drept rezultat fiind realizată o cercetare amplă teoretico-practică a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și a evoluției acestuia. Rezultatele investigațiilor prezentate în prezenta lucrare permit să afirmăm că obiectivele propuse au fost atinse, în special s-a reușit:

1) analiza caracterelor definitorii și a evoluției reglementărilor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și a particularităților specifice ale acestora;

2) cercetarea doctrinei juridice naționale și de peste hotarele țării, precum și a legislației în vigoare cu privire la diverse aspecte ce se referă la procedurile aplicabile persoanelor subiecți ai raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale;

3) examinarea practicii judiciare pe cauzele ce țin de rezultatele creației intelectuale pentru identificarea problemelor legate de aplicarea legislației materiale și procedurale în vederea aprecierii direcțiilor de dezvoltare a practicii și formulării soluțiilor de perspectivă în dezvoltarea acesteia;

4) evaluarea factorilor obiectivi ce au determinat evoluția reglementărilor juridice ce vizează raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, în general, și a celor din sistemul de drept al Republicii Moldova, în special, cu specificarea conținutului și a naturii juridice acestor raporturi;

5) studierea și evaluarea particularităților specifice sistemului de protecție a creațiilor intelectuale în Republica Moldova;

6) aprecierea rolului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale în stabilirea valorilor sociale, juridice și economice;

7) cercetarea complexă a teoriilor definirii raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, cu formularea unei proprii definiții a raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale;

8) identificarea propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării legislației în domeniul valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale.

În rezultatul atingerii obiectivelor propuse am dedus următoarele **concluzii**:

1. Analiza caracterelor definitorii și a evoluției reglementărilor raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale și a particularităților specifice ale acestora, a permis formularea concluziei că Declarația ONU cu privire la drepturile omului afirmă că fiecare

persoană are dreptul la protecția intereselor sale morale și materiale asupra rezultatelor științifice, literare și artistice, autor al cărora el este, iar Constituția multor state garantează libertatea creației artistice, literare și științifice. Astfel, dreptul asupra creațiilor intelectului uman este unul dintre drepturile fundamentale ale omului, ce se bazează pe necesitatea de a avea acces la realizările literaturii, artei sau științei și pe obligativitatea de a asigura drepturile celor ce obțin aceste realizări. Este un adevăr axiomatic faptul că între gradul de dezvoltare a oricărui tip de societate și activitatea creatoare a membrilor săi este o relație direct proporțională. Cu toate acestea, în mod paradoxal, conceptul dreptului de creație intelectuală a apărut destul de târziu. Însă suntem convinși de faptul raporturile juridice privind creațiile intelectuale sunt caracteristice și antichității.

2. Cercetarea doctrinei juridice naționale și de peste hotarele țării, precum și a legislației în vigoare privitor la diverse aspecte ce se referă la procedurile aplicabile persoanelor subiecți ai raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale a permis să afirmăm că dezvoltarea tehnologică, apariția noilor forme de comunicație, bazate pe valorificarea sateliților artificiali ai Pământului, extinderea Internetului și a sistemului digital constituie pași uriași în dezvoltarea omenirii, însă pentru raporturile juridice privind creațiile intelectuale, factorii enumerați reprezintă aspecte duble cu caracter pozitiv și negativ. Caracterul pozitiv se caracterizează prin faptul că, datorită acestor salturi, obiectele raporturilor juridice privind creațiile intelectuale devin cunoscute societății mondiale într-un timp scurt și pot căpăta o notorietate rapidă în toată lumea. În același timp, toate acestea generează și un pericol pentru dreptul titularilor, pentru că favorizează încălcarea drepturilor acestora și dezvoltarea pirateriei. Iată de ce sistemul raporturilor juridice internaționale de protecție a creațiilor intelectului a fost considerat, dintotdeauna, un sistem acceptabil și, nicidecum, unul perfect. Dreptul asupra creației intelectuale apare în majoritatea cazurilor în baza următoarelor acțiuni: depunerea cererii, examinării formale a cererii de înregistrare înaintate la AGEPI, examinării creației intelectuale solicitate, înregistrării creației intelectuale, eliberării certificatului special de protecție. Prin urmare, dreptul asupra unei creații intelectuale apare în baza unui fapt juridic complex, constituit dintr-un șir de acțiuni consecutive, săvârșite atât de solicitant, cât și de organul competent.

3. Examinarea practicii judiciare pe cauzele ce vizează rezultatele creației intelectuale pentru identificarea problemelor cu privire la aplicarea legislației materiale și procedurale, în vederea aprecierii direcțiilor de dezvoltare a practicii și formulării soluțiilor de perspectivă în dezvoltarea acesteia a evidențiat necesitatea stringentă a formării instanțelor specializate și/sau a judecătorilor specializați în domeniul examinării cauzelor judiciare ce țin de obiectele rezultat al creației intelectului uman. Protecția grupurilor de drepturi de proprietate intelectuală se

efectuează prin intermediul diferitelor procedee și tipuri. În literatura de specialitate a Republicii Moldova sunt exemplificate două forme de protecție: jurisdicțională și nejurisdicțională. Perceperea specificului de reglementare a domeniului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale este complex, mai cu seamă reieșind din caracterul și conținutul terminologiei utilizate.

4. Evaluarea factorilor obiectivi, ce au determinat evoluția reglementărilor juridice privind raporturile juridice ale rezultatelor creației intelectuale, în general, și a celor din sistemul de drept al Republicii Moldova, în special, cu specificarea conținutului și a naturii juridice a acestor raporturi permite să concluzionăm că dezvoltarea și progresul tehnologic este în strânsă corelație și determinare reciprocă cu instituția proprietății intelectuale, având ca efect o condiționare bilaterală. Or, dezvoltarea relațiilor sociale din domeniul proprietății intelectuale condiționează avansarea sistemului tehnologic, iar în ritmul dependent de nivelul și eficiența acestuia trebuie adoptate reglementări și luate măsuri eficiente de a preveni și a combate fenomenele antisociale ce pot lua amploare în acest cadru aplicativ. Fiecare etapă de dezvoltare a societății umane se caracterizează prin existența unor mecanisme specifice ale raporturilor juridice privind creațiile intelectuale, ale căror este determinat de procesul de creație și activitate științifică, care urmează a fi stimulate prin intervenție în reglementarea raporturilor juridice privind creațiile intelectuale. La etapa dezvoltării mai furtunoase a producției de creații intelectuale, relațiile privitor la acestea sunt ulterior reglementate juridic. În cadrul sistemului de drept burghez, creația intelectului obține importanță juridică majoră, respectiv, impunându-se ocrotirea intereselor atât ale creatorilor, cât și ale titularilor de drepturi. Cercetările efectuate demonstrează că, actualmente, majoritatea statelor au legi naționale ce reglementează relațiile privind creațiile intelectuale. Astfel, raporturile juridice privind creațiile intelectuale sunt în evoluție continuă în timpouri mult mai rapide decât procesul de elaborare a normelor juridice care ar forma mecanismul raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

5. Studiarea și evaluarea particularităților specifice sistemului de protecție a creațiilor intelectuale în Republica Moldova a relevat că abia la 1 ianuarie 2011, prin Legea nr.139 din 2 iulie 2010 privind dreptul de autor și drepturile conexe au fost soluționate parțial unele aspecte controversate referitoare la reglementarea relațiilor sociale cu privire la proprietatea intelectuală (ca drept exclusiv al persoanelor fizice și juridice asupra activității intelectuale), mai cu seamă în contextul atributului acestuia – dreptul de autor și drepturile conexe. Asemănarea drepturilor asupra bunurilor incorporeale cu drepturile asupra bunurilor corporale constă în faptul că dreptul exclusiv (drept specific bunurilor incorporate) poate fi transmis în totalitate sau în parte prin acte juridice între vii sau pentru cauză de moarte, reglementate în dreptul comun. Legile speciale nu

conțin norme ce ar reglementa raporturile juridice date, care în cazul transmiterii au caracter relativ, ci numai denumesc contractele: contractul de cesiune, contractul de licență (exclusivă sau neexclusivă), cărora li se aplică normele dreptului comun similare: normele ce reglementează vânzarea-cumpărarea, donația, locațiunea.

6. Odată cu obținerea independenței, Republica Moldova urmează o altă cale în dezvoltarea legislației și reglementărilor în domeniul proprietății intelectuale prin aderarea la convenții internaționale care sporesc armonizarea legislației privind protecția juridică și folosința fructului activității creative într-un mod democratic și corect. În acest sens, este absolut necesară formarea unei platforme electronice unice care să garanteze accesul prompt al tuturor organelor de stat la baza de date a rezultatelor creației intelectuale, pentru asigurarea unei comunicări eficiente interinstituționale și asigurarea curmării prompte a încălcării drepturilor subiecților raporturilor juridice privind creațiile intelectuale.

7. Din aprecierea rolului raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale în stabilirea valorilor sociale, juridice și economice putem deduce că raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale, convențiile îndeplinesc un rol vital, acțiunea lor fiind o condiție *sine qua non* pentru existența și dezvoltarea acestor raporturi atât la nivel național, precum și internațional, totodată, pentru dezvoltarea ramurii dreptului proprietății intelectuale. În baza analizei conținutului dreptului asupra creațiilor intelectuale putem conchide că, după natura sa juridică, acest drept este un drept absolut. Noi nu susținem opinia expusă în literatura de specialitate, conform căreia dreptul asupra creației intelectuale este un drept relativ, grație faptului că el își exercită efectul doar în limitele anumitor împuterniciri. În opinia noastră, acest drept este opozabil oricărei persoane care va încerca să utilizeze o creație intelectuală

8. Cercetarea complexă a teoriilor cu referire la definirea raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale a condus la următoarele deducții: prin „proprietate intelectuală” trebuie de înțeles ansamblul drepturilor patrimoniale și personale nepatrimoniale asupra rezultatelor exprimate materialmente ale activității intelectuale, precum și asupra atributelor de identificare și de individualizare a participanților la raporturile juridice privind rezultatele creației intelectuale. Asemănarea drepturilor asupra bunurilor corporale cu drepturile asupra bunurilor corporale constă în faptul că dreptul exclusiv (drept specific bunurilor incorporate) poate fi transmis în totalitate sau în parte prin acte juridice între vii sau pentru cauză de moarte reglementate în dreptul comun. Legile speciale nu conțin norme ce ar reglementa raporturile juridice date, care, în cazul transmiterii, au caracter relativ, ci numai denumesc contractele: contractul de cesiune, contractul de licență (exclusivă sau neexclusivă), cărora li se aplică normele dreptului comun similare: normele ce reglementează vânzarea-cumpărarea, donația,

locațiunea. Raportul juridic privind creațiile intelectuale nu trebuie confundat cu raportul juridic de proprietate din dreptul comun, iar termenul de drepturi exclusive este echivalent celui de drepturi patrimoniale, fiind drepturi absolute asupra bunurilor incorporale ce au funcții similare dreptului de proprietate asupra bunurilor corporale. Importanța socială, etică sau politică a operelor științifice sau artistice este recunoscută de-a lungul evoluției umanității, astfel definiția dată creațiilor intelectuale în jurisprudența Republicii Moldova trebuie să aibă un nou conținut. În acest sens, propunem următoarea redacție: Creația intelectuală constituie rezultatul efortului creator și/sau științific, înregistrat în ordinea stabilită, în domeniul literaturii, artei, științei, industriei, ce servește la dezvoltarea continuă a spiritului uman, societății, sistemului de drept, culturii, economiei, industriei, precum și tuturor aspectelor existenței umane. În lipsa unei noțiuni privind criteriul distinctivității putem defini distinctivitatea creației intelectuale astfel: distinctivitatea creației intelectuale reprezintă o totalitate de particularități de formă și/sau conținut ale creației intelectuale care permit individualizarea clară și univocă a acesteia.

9. Identificarea propunerilor de lege ferenda în vederea perfecționării legislației în domeniul valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale, în urma analizei actelor normative în domeniu a permis următoarele: în conformitate cu prevederile Legii privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, art. 19 „Tratatele internaționale se execută cu bună-credință, în conformitate cu principiul pacta sunt servanda. Republica Moldova nu poate invoca prevederile legislației sale interne ca justificare a neexecutării unui tratat la care este parte”.

În conformitate cu prevederile Legii privind tratatele internaționale ale Republicii Moldova, art. 20 „Dispozițiile tratatelor internaționale care, după modul formulării, sunt susceptibile de a se aplica în raporturile de drept fără adoptarea de acte normative speciale, au caracter executoriu și sunt direct aplicabile în sistemul juridic și cel judiciar ale Republicii Moldova. Pentru realizarea celorlalte dispoziții ale tratatelor se adoptă acte normative corespunzătoare”.

În conformitate cu prevederile Legii privind protecția mărcilor, art. 1 alin. (3) „(3) În cazul în care tratatele internaționale din domeniu, la care Republica Moldova este parte, stabilesc alte norme decât cele prevăzute de prezenta lege, se aplică normele tratatelor internaționale.”

În conformitate cu Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1328-XII din 11 martie 1993, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova din 25.12.1991, art. 2 pct. v. „Uniunea de la Paris”, Uniunea internațională creată prin Convenția de la Paris”, precum și pct. iii „Convenția de la Paris”, Convenția pentru protecția proprietății industriale, semnată la 20 martie 1883, inclusiv Actele

revizuite”, precum și pct. vii. „Uniuni”, Uniunea de la Paris, Uniunile speciale și Aranjamentele speciale stabilite prin relație cu această Uniune, Uniunea de la Berna, precum și orice alt angajament internațional care tinde să promoveze protecția proprietății intelectuale, a cărei administrație este asigurată de Organizație, în baza articolului 4.iii”, stabilesc faptul aderării Republicii Moldova atât la Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale, cât și la Uniunea de la Paris, Uniunile speciale și Aranjamentele speciale stabilite prin relație cu această Uniune, Uniunea de la Berna, precum și orice alt angajament internațional care tinde să promoveze protecția proprietății intelectuale, prevederile Convențiilor date fiind direct aplicabile în Republica Moldova, conform normelor menționate.

În acest context, în conformitate cu Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1328-XII din 11 martie 1993, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova din 20.03.1991, art. 6 quinquies lit. A. pct. 1. „Orice marcă de fabrică sau de comerț înregistrată, reglementar în țara de origine, va fi admisă la depunere și va fi protejată, așa cum este ea (*telle quelle*) în celelalte țări ale Uniunii, sub rezerva celor indicate în prezentul articol. Aceste țări vor putea să ceară, înainte de a proceda la înregistrarea definitivă, să fie prezentat certificatul de înregistrare a mărcii în țara de origine, eliberat de autoritatea competentă. Pentru acest certificat nu se va cere nici o formă de legalizare.”

În conformitate cu Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1328-XII din 11 martie 1993, în vigoare pe teritoriul Republicii Moldova din 20.03.1991, art. 6 quinquies lit. A. pct. 2. „Va fi considerată ca țara de origine acea țară a Uniunii în care depunătorul are o întreprindere industrială sau comercială reală și serioasă și, dacă el nu are o astfel de întreprindere în Uniune, acea țară a Uniunii în care se află domiciliul și dacă el nu are un domiciliu în cadrul Uniunii, țara naționalității sale, în cazul când el este cetățean al unei țări a Uniunii.”

Este necesar de menționat, că Republica Moldova este membru al Convenției pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale cât și a Convenția de la Paris pentru Protecția Proprietății Industriale, prevederile acestora fiind aplicabile în egală măsură ambelor state.

Prin prisma celor enunțate, deducem necesitatea redactării conținutului art. 3 al Legii privind protecția mărcilor nr. 38 din 29.02.2008 din „Articolul 3. Protecția juridică”.

Drepturile asupra mărcii sunt dobândite și protejate pe teritoriul Republicii Moldova prin:

- a) înregistrare în condițiile prezentei legi;

b) înregistrare internațională conform Aranjamentului de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 14 aprilie 1891, denumit în continuare Aranjamentul de la Madrid sau conform Protocolului referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 27 iunie 1989, denumit în continuare Protocolul referitor la Aranjament;

c) recunoașterea mărcii ca fiind notorie.

În următoarea redacție „Articolul 3. Protecția juridică”

Drepturile asupra mărcii sunt dobândite și protejate prin:

a) înregistrare în condițiile prezentei legi;

b) *înregistrare internațională conform Aranjamentului de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 14 aprilie 1891, denumit în continuare Aranjamentul de la Madrid sau conform Protocolului referitor la Aranjamentul de la Madrid privind înregistrarea internațională a mărcilor din 27 iunie 1989, denumit în continuare Protocolul referitor la Aranjament;*

c) *recunoașterea mărcii ca fiind notorie.*

Suplimentar este necesar de a introduce în Legislația Republicii Moldova noțiunile de „Plagiat” și „Contrafacere” cu următorul conținut: **Plagiatul** reprezintă preluarea și utilizarea repetată a pasajelor ce depășesc limitele stabilite de legislația în vigoare, fără precizarea sursei originale și oferirea datelor autorului, oferind în acest fel lucrării plagiate aspectul unei lucrări originale și **Contrafacere** reprezintă acțiunea de violare în scopuri comerciale și/sau aducătoare de beneficii de orice gen, a drepturilor exclusive ale creatorilor și/sau titularilor de drepturi asupra rezultatelor creației intelectuale.

Avantajele elaborărilor propuse constau în analiza pluridimensională a particularităților raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale prin prisma legislației și doctrinei autohtone în comparație cu legislația și doctrina străină. În rezultat, propunerile formulate vor contribui la optimizarea cadrului normativ național în materia valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale. În plan jurisprudențial, conceptele elaborate vor permite unificarea practicii judiciare, condiție iminentă în perioada de tranziție la legislație nouă în materie. Nu mai puțin importat este impactul asupra economiei Republicii Moldova ori valorificarea potențialului rezultatelor creației intelectuale atât în domeniul literaturii, artei, științei, cât și al inventicii, ceea ce va preveni agravarea situației economice a întreprinzătorilor.

Impactul asupra științei și culturii. Prin concluziile științifice și recomandările practice teza a abordat problematica raporturilor juridice privind rezultatele creației intelectuale, fiind astfel propuse noi concepte în materie. Cercetătorii autohtoni interesați de problematica dată au

posibilitatea să-și aprofundeze cunoștințele teoretice în acest domeniu, astfel fiind deschisă calea spre noi direcții în cercetarea științifică a reglementării valorificării și protecției rezultatelor creației intelectuale.

Planul cercetărilor de perspectivă include următoarele repere:

1. Aprofundarea investigațiilor în domeniul aplicării procedurilor de protecție a rezultatelor creației intelectuale sub aspectul eficienței acestora.
2. Continuarea cercetărilor în domeniul aplicării procedurii de evaluare și valorificare a rezultatelor creației intelectuale.
3. Studiarea practicii judiciare în vederea depistării deficiențelor ce apar la aplicarea prevederilor legislației în vigoare.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de cooperare dintre Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale și Organizația Mondială a Comerțului, 22 decembrie 1995, Geneva,
https://www.wto.org/english/tratop_e/trips_e/wtowip_e.htm (vizitat 30.11.2016)
2. Avornic Gh. Tratat de teoria generală a statului și dreptului: (în două volume). Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2010, 577 p.
3. Avornic Gh. Teoria generală a dreptului. Chișinău: Cartier Juridic, 2004, 656 p.
4. Baieș S. ș.a. Drept Civil, Drepturi reale, Teoria generală a obligațiilor. Chișinău: Cartier Juridic, 2005, 521 p.
5. Barbăneagră A. ș.a. Codul penal al RM. Comentariu. Chișinău: Centrul de Drept al Avocaților, 2009, 860 p.
6. Barbăneagră A. ș.a. Comentariu asupra încălcărilor dreptului de autor și a drepturilor conexe prin prisma noilor prevederi penale. În: Revista Națională de Drept, 2008, nr. 10, p. 12.
7. Belei O. Reglementări legale privind excepțiile și limitările în domeniul dreptului de autor. În: Lecturi AGEPI: Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico-practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a 11-a. Chișinău: AGEPI, 2008, p. 194-197.
8. Belei O., Căinăreanu O. Protecția prin intermediul dreptului de autor și al drepturilor conexe a fonogramelor și operelor plasate pe Internet. În: Lecturi AGEPI: Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico-practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a 11-a. Chișinău: AGEPI, 2008, p. 205-212.
9. Boboș Gh. Teoria generală a dreptului. Cluj-Napoca: Argonaut, 1999, 297 p.
10. Bontea O. Problemele teoriei raporturilor juridice: monografie. Chișinău: Centrul Editorial al UASM, 2006, 300 p.
11. Bontea O. Raporturile juridice absolute și raporturile juridice generale: ficțiune sau realitate. În: Legea și viața, Septembrie, 2003, p. 51-53
12. Bontea O. Unele idei teoretice privind definiția dreptului și obligației juridice subiective. În: Revista Națională de Drept, 2004, nr. 4, p. 27-35
13. Boroi G. Drept civil. Partea generală. Persoanele. București: All Beck, 2002, 409p.
14. Boroi A., Nistoreanu G. Drept penal. Partea Specială. București: All Beck, 2002, 590 p.
15. Brânza S. Infrațiunile contra proprietății intelectuale prevăzute la art.142 și art.143 din Legea României privind dreptul de autor și drepturile conexe. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.10, p. 10.

16. Brânză S. Alte segmente ale proprietății industriale în atenția legii penale a Republicii Moldova și a României. În: Revista Națională de Drept, 2007, nr.1, p.2.
17. Brânză S. Obiectul infracțiunilor contra patrimoniului. Monografie. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2005. 675 p.
18. Brânză S. Proprietatea industrială ca valoare socială apărută de legea penală. În: Revista Națională de Drept, 2006, nr.6, p.2.
19. Brânză S., Stati V. Drept penal. Partea specială. Vol. I. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, 2011. 1062p.
20. Brânză S., ș.a. Drept penal. Partea specială. Ediția a II-a. Chișinău: Cartier, 2005. 804 p.
21. Cărpenaru Stanciu, Drept comercial român. București: „ALL”, 1996. 517 p.
22. Ceterchi I., Demeter I., Introducere în studiul dreptului. București: Editura Științifică, 1962, 287 p.
23. Ciocîrlan A. Rezultatele activității intelectuale în cadrul raporturilor juridice civile. În: Legea și viața, 2009, nr. 4, p. 6
24. Coban I. Particularități ale examinării cauzelor de protecție a proprietății intelectuale în procedura de revizuire în cazul descoperirii unor circumstanțe noi și esențiale ale pricinii. În: Lecturi AGEPI: Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico- practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a 11-a. Chișinău: AGEPI, 2008, p. 201-204.
25. Codul audiovizualului al Republicii Moldova.Nr.260 din 27.07.2006. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.08.2006,nr.131-133 (679)
26. Codul civil al Republicii Moldova.Nr. 1107din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, Nr. 82-86 (661)
27. Codul Civil al R.S.S. Moldovenești, Nr. 81 din 26.12.1964. În: Veștile R.S.S.M., 26.12.1964, Nr. 36 (81)
28. Codul contravențional al Republicii Moldova. Nr. 218 din 24.10.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 16.01.2009, Nr. 3-6 (15)
29. Carta Organizației Națiunilor Unite, 26 iunie 1945
<http://www.un.org/en/charter-united-nations/index.html> (vizitat 30.11.2016)
30. Codul cu privire la Știință și Inovare al Republicii Moldova. Nr. 259 din 15.07.2004. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.07.2004, nr. 125-129 (663)
31. Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale, 20 martie 1883,
<http://www.wipo.int/treaties/ru/ip/paris/index.html> (vizitat 30.11.2016)
32. Codul fiscal al Republicii Moldova,Nr. 1163 din 24.04.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 18.09.1997, nr. 62 (522)

33. Codul penal al Republicii Moldova, Nr. 985 din 18.04.2002, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 13.09.2002, nr. 128-129 (1012)
34. Codul vamal al Republicii Moldova, Nr. 1149 din 20.07.2000, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 23.12.2000, nr. 160 (1201)
35. Constituția Republicii Moldova, 29.07.1994, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 14.07.2006, nr. 106-111
36. Convenția cu privire la înființarea Consiliului de Cooperare Vamală, 15 decembrie 1950, <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx> (vizitat 30.11.2016)
37. Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice. În: Tratatate internaționale. Vol. 9. Chișinău: Moldpres, 1999, pag. 134
38. Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale, 14 iulie 1967, <http://agepi.gov.md/ro/legislatie/internationale> (vizitat 30.11.2016)
39. Convenția privind protecția producătorilor de fonograme împotriva reproducerii neautorizate a fonogramelor lor, <http://agepi.gov.md/ro/legislatie/internationale> (vizitat 30.11.2016)
40. Costinescu P. Proprietatea intelectuală În: Revista română de proprietate intelectuală, 1996, nr.2, p. 15-18.
41. Craiovan I. Tratat de teoria generală a dreptului, București: Universul Juridic, 2007, 534 p.
42. Dănișor Dan, ș.a. Teoria generală a dreptului, București: Editura Științifică, 1999, 466 p.
43. Declarația Universală a Drepturilor Omului, 10 decembrie 1948, http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/drepturi_onu.php (vizitat 30.11.2016)
44. Domente M. Digitalizarea și Globalizarea protecției proprietății intelectuale. În: Culegere de materiale Conferința Internațională a Tinerilor Cercetători, ediția a VII-a, Asociația Tinerilor Cercetători „Pro-Știința” și Academia de Științe a Republicii Moldova, 5-6 noiembrie 2009, pag. 106
45. Domente M., История развития законодательства о товарных знаках. În: Culegere de materiale, Conferința Științifică Internațională „Problemele actuale a drepturilor omului, statului și sistemului de drept, ediția IX”, Universitatea Națională „Ivan Franco”, 14-16 mai 2010, pag. 60-61
46. Domente M., Значение интеллектуальной собственности в рамках социального и правового прогресса. În: Culegere de materiale, Conferința Științifică Internațională

- „Problemele actuale a drepturilor omului, statului și sistemului de drept, ediția X”, Universitatea Națională „Ivan Franco”, 6-8 mai 2011, pag. 34-35
47. Domete M., Apariția și evoluția conceptului de proprietate intelectuală. În: Culegere de materiale, Conferința Internațională a Tinerilor Cercetători, ediția a IX-a, Asociația Tinerilor Cercetători „Pro-Știința” și Academia de Științe a Republicii Moldova, 11 noiembrie 2011, pag. 92.
 48. Domete M., Progress and short-comings of intellectual property in developing countries. În: Proceedings, The 37th Annual Congress of the American Romanian Academy of Arts and Sciences (ARA), June 04-09, 2013, pag. 193-194
 49. Dogaru I., Cercel S. Drept Civil. Partea generală. București: C.H. Beck, 2007, 316 p.
 50. Doroceanu D. Pirateria și contrafacerea software. În: Lecturi AGEPI: Simpozion anual, ediția VIII, Chișinău, 2005, p.190-195
 51. Eminescu Y. Dreptul de inventator în România. București: Editura Academiei, 1969, 332 p.
 52. Florescu Dumitru C. Drept civil. Teoria generală a obligațiilor. Tratat 2 volume. București: Universitatea Titu Maiorescu, 2003, 598 p., 492 p.
 53. Giorgio del Vecchio. Lecții de filosofie juridică. București: Europa Nova, 1995, 352 p.
 54. Guceac I. Forme și condiții de exercitare a democrației în statul de drept, Materialele conferinței științifico-practice „Edificarea statului de drept”, Chișinău: Bons Offices 2003, p. 103
 55. Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a URSS nr. 8 din 18.04.1986 privind aplicarea de către judecători a legislației în cazul examinării litigiilor legate de dreptul de autor, <http://ftemk.mpei.ac.ru/ip/laws/resolution%20plenum.htm> (vizitat 30.11.2016)
 56. Hotărârea Guvernului nr. 184 din 16.04.2015 pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea și funcționarea Comisiei de mediere în domeniul proprietății intelectuale și procedura de mediere. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 24.04.2015, nr. 98-101
 57. Hotărârea Guvernului nr. 491 din 11.08.2015 cu privire la aprobarea Planului de acțiuni pentru anii 2015-2017 privind implementarea Strategiei naționale în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.08.2015, nr. 224-233
 58. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1016 din 13.09.2004 cu privire la crearea Întreprinderii de Stat „Agentia de Stat pentru Proprietatea Intelectuala”. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.09.2004, nr.171-174 (abrogată)

59. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1378 din 13.12.2004 cu privire la aprobarea Statutului și structurii Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuala. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 17.12.2004, nr. 233-236 (abrogată)
60. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1609 din 31.12.2003 despre aprobarea Regulamentului privind obiectele de proprietate intelectuală create în cadrul exercitării atribuțiilor de serviciu. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.01.2004, nr. 6-12
61. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 489 din 29.03.2008 cu privire la Comisia națională pentru proprietatea intelectuală. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.04.2008, nr. 72-73
62. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 612 din 12.08.2011 pentru aprobarea Regulamentului privind înregistrarea contractelor de cesiune, licență, gaj și franchising referitoare la obiectele de proprietate industrială. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 19.08.2011, nr. 135-138
63. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 644 din 19.07.2010 cu privire la desemnarea autorităților competente abilitate cu atribuții și responsabilități referitoare la produsele cu denumiri de origine și indicații geografice și la specialitățile tradiționale garantate și a autorităților competente responsabile de controalele oficiale privind conformitatea acestor produse. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 27.07.2010, nr. 129-130
64. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 744 din 20.06.2003 pentru aprobarea Regulamentului cu privire la modul de producere, eliberare și aplicare a marcajelor de control pe exemplarele de opere și fonograme și Regulamentului cu privire la modul de înregistrare în Registrul de stat al titularilor marcajelor de control. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.07.2003, nr. 134
65. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 880 din 22.11.2012 cu privire la Strategia națională în domeniul proprietății intelectuale până în anul 2020. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.11.2012, nr. 245-247
66. Hotărârea Parlamentului cu privire la aderarea Republicii Moldova la Convenția pentru instituirea Organizației Mondiale a Proprietății Intelectuale din 11.03.1993, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 30.03.1993, nr. 3
67. Hotărârea Parlamentului pentru aderarea Republicii Moldova la Convenția de la Berna privind protecția operelor literare și artistice din 22.06.1995 În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.07.1995, nr. 40

68. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 32 din 09.11.1998 cu privire la practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației despre dreptul de autor și drepturile conexe,
http://agepi.gov.md/sites/default/files/litigii/decisions/hpcs_j/hpcs_j_32-1998.pdf (vizitat 30.11.2016)
69. Humă I. Teoria generală a dreptului. Focșani: Neuron, 1995, 165 p.
70. Ionașcu A., În: Traian Ionașcu și colectivul. Tratat de drept civil Vol.1. Partea Generală. București, 1967, 490 p.
71. Iovănaș I., Dreptul administrativ și elemente ale științei administrației. București: Didactică și Pedagogică, 1977, 355 p.
72. Lazăr V. Infracțiuni contra drepturilor de proprietate intelectuală. București: Lumina Lex, 2002. 208 p.
73. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe, 23 noiembrie 1994, nr. 293-XIII. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 02.03.1995. Republicată în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 08.02.2003, nr. 18-19
74. Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe. Nr. 8 din 14 martie 1996. În: Monitorul Oficial al României, Partea I, 26.03.1996, nr. 60.
75. Legea Republicii Moldova privind dreptul de autor și drepturile conexe nr. 139 din 2 iulie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 01.10.2010, nr. 191-193
76. Legea cu privire la Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală nr. 114 din 03 iulie 2014, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 26.09.2014, nr. 282-289
77. Legea pentru aderarea Republicii Moldova la Organizația Mondială a Comerțului, nr. 218 din 01.06.2001. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 07.06.2001, nr. 59-61
78. Legea pentru aprobarea simbolurilor naționale asociate indicațiilor geografice protejate, denumirilor de origine protejate și specialităților tradiționale garantate nr. 101 din 12.06.2014. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.07.2014, nr. 209-216
79. Legea privind protecția desenelor și modelelor industriale nr. 161 din 12.07.2007. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 31.08.2007, nr. 136-140
80. Legea privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate nr. 66 din 27.03.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 25.07.2008, nr. 134-137
81. Legea privind protecția invențiilor nr. 50 din 07.03.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 04.07.2008, nr. 117-119

82. Legea privind protecția marilor nr. 38 din 29.02.2008, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.06.2008, nr. 99-101
83. Legea privind protecția soiurilor de plante nr. 39 din 29.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.06.2008, nr. 99-101
84. Legea privind protecția topografiilor circuitelor integrate nr. 655 din 29.10.1999. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 06.01.2000, nr. 1-4
85. Legea privind brevetele de invenție nr. 146 din 23 decembrie 1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 28.09.1995, nr. 53-54 (abrogată)
86. Lupan A., Toma S. Corelația între proprietatea intelectuală, rezultatele cercetărilor științifice și procesul inovativ. În: Lecturi AGEPI: Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico-practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a 11-a. Chișinău: AGEPI, 2008, p. 255-258.
87. Macovei I. Dreptul proprietății industriale. Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, 2002. 219 p.
88. Mazilu D. Teoria Generală a dreptului. București: All Beck, 1999, 379 p.
89. Mazilu D. Teoria Generală a dreptului. Ediția II-a. București: ALL BECK, 2000, 431 p.
90. Măsuri de contracarare a contrafacerii și pirateriei. Studiu internațional, Chișinău: Editura AGEPI, 2000, 4 p.
91. Negru A., Zaharia V. Teoria generală a dreptului și statului. Note de curs. Chișinău: Bons Offices, 2009, 200 p.
92. Negru B., Negru A. Teoria generală a dreptului și statului. Chișinău: Bons Offices, 2006, 520 p.
93. Popa N., Eremia Mihail-Constantin, Cristea S., Teoria generală a dreptului, București: ALL BECK, 2005, 296 p.
94. Popa N. Teoria generală a dreptului. București: Actami, 1994, 320 p.
95. Popescu Tudor R. Drept: pentru învățământul economic superior. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970, 328 p.
96. Popescu D., Năstase A. Drept internațional public, București: Șansa, 1997, 469 p.
97. Regulamentul Agenției de Stat pentru Drepturile de Autor din 02.04.2001, În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 03.04.2001, nr. 40
98. Pârvu R., Oprea L., Dinescu M. Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale. Introducere în proprietatea intelectuală, București: Rosetti, 2001, 538 p.
99. Pârvu R., Romițan C. Dreptul de Autor și Drepturile Conexe. București: ALL BECK, 2005. 128 p.

100. Păduraru A. Analiza de drept comparat a reglementarilor privind infracțiunile în domeniul proprietății industriale din legislația Spaniei, Estoniei, Chinei, Bulgariei și Lituaniei. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr.5, p.43.
101. Păduraru A. Analiză de drept comparat a reglementărilor privind infracțiunile în domeniul proprietății industriale din legislația Republicii Moldova și a României. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr.2, p.44.
102. Păduraru A. Infracțiunile în domeniul proprietății industriale în legislația RM și în legislația României. Studiu de drept comparat. Chișinău: CEP USM, 2011. 269 p.
103. Păduraru A. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute la alin. (4)-(6) art.185/2 CP RM și art.185/3 CP M, precum și a infracțiunilor similare specificate în legislația penală română. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr. 12, p. 54-58.
104. Petrescu R. Teoria generală a obligațiilor comerciale, București: Romfel, 1994
105. Rezoluția INTERPOL AGN/69/RES/6 cu privire la crimele proprietății intelectuale, 04 noiembrie 2000,
<https://www.interpol.int/content/download/5495/45742/version/4/file/AGN69RES6.pdf> (vizitat 30.11.2016)
106. Romișan Ciprian Raul, Protecția penală a proprietății intelectuale, București: C.H. Beck, 2006, 395 p.
107. Roș V. Regimul drepturilor morale de autor în România și în Republica Moldova. În: Revista de drept privat, 2001, nr.1, pag. 73
108. Roș V. Bogdan D., Spineanu-Matei O. Dreptul de autor și drepturile conexe. Tratat, București: ALL BECK, 2005, 725 p.
109. Roș V. Contrafacerea și plagiatul în materia dreptului de autor. Retrospectivă istorică și încercare de definire, În:Revista Română de Dreptul Proprietății Intelectuale, 2004, nr. 1, pag. 74
110. Roș V. Dreptul proprietății intelectuale: curs universitar.București: Global Lex, 2001, 776 p.
111. Roșca N., Baieș S. Dreptul afacerilor, Chișinău, 2011, 576 p.
112. Rotaru O. Protecția dreptului de autor asupra programelor pentru computer, Chișinău: Nica Grafic Print, 2005, 204 p.
113. Rotaru S. Determinarea regimului juridic de protecție a expresiilor folclorice. În: Lecturi AGEPI: Comunicări prezentate la simpozionul anual științifico-practic privind protecția proprietății intelectuale. Ediția a 11-a. Chișinău: AGEPI, 2008, 312 p.
114. Spatari M. Drepturile de proprietate intelectuală și proprietatea intelectuală. În: Materialele Conferinței științifico-practice internaționale Reformele cadrului legal și instituțional din

- Republica Moldova prin prisma practicilor europene. Chișinău: USEM, ICEȘD, IISD al AȘM, 2010, p. 147-156.
115. Spatari M. Încălcarea dreptului de autor și a drepturilor conexe: aspecte juridico-penale. Teză de doctorat la specialitatea 12.00.08 – Drept penal. Chișinău: Academia „Ștefan cel Mare”, 2012. 221 p.
116. Spatari M. Obiectul juridic și obiectul material al infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a tinerilor cercetători cu genericul Consolidarea și dezvoltarea statului de drept în contextul integrării europene. Ediția a V-a. Chișinău: IISD al AȘM, Academia Fiscală de Stat din Ucraina, Universitatea „Danubius” din România, 2011, p. 156-164.
117. Spatari M. Repere privind corelarea normelor contravenționale și penale în materialul proprietății intelectuale. În: Revista Națională de Drept, 2011, nr. 12, p. 67-72.
118. Spatari M. Semne obiective care caracterizează conținutul constitutiv al variantei-tip a infracțiunii de încălcare a dreptului de autor și a drepturilor conexe (art.185/1 alin.(1) C.pen. RM). În: Revista Națională de Drept, 2011, nr. 1, p.49-54.
119. Stuart E., Fano E., Scales L. Legislația și politicile în domeniul proprietății intelectuale. Armonizarea legislației Republicii Moldova cu standardele UE = Intellectual property law and policy. Law approximation to UE standards in the Republic of Moldova. Suport pentru implementarea acordurilor dintre Republica Moldova și uniunea Europeană. Setul de ghiduri pentru armonizarea legislației sectoriale. Chișinău: „Sinetica-Com” SRL, 2010, 291/277 p.
120. Sida A. Introducere în teoria generală a dreptului, Timișoara: Augusta, 1997, 220 p.
121. Smochină A., Bontea O. Rolul raportului juridic în procesul de realizare a normei juridice. În: Legea și viața, 2003, nr. 4, p.15
122. Statutul UNESCO, 16 noiembrie 1945, http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=12024&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (vizitat 30.11.2016)
123. Stătescu C., Bîrsan C. Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor, București: Academia Română, 1981, 456 p.
124. Stătescu C. Drept civil, persoana fizică, persoana juridică, drepturile reale. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970, 879 p.
125. Țigănaș I., Brînză C. Aspecte practice și juridice privind industria fonografică din Republica Moldova. În: Lecturi AGEPI. Simpozion anual, ed. VIII, Chișinău, 2005, p. 179-183

126. Țigănaș I. Drepturile patrimoniale de autor trebuie supravegheate în mod colectiv, În: Revista „B&F-Profit”, 2006, nr. 1-2, p. 81-83
127. Țigănaș I. Marcajele de control în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe. În: Revista Intellectus, 2006, nr.3, p.26-28
128. Țigănaș I. Reproducerea reprografică a operelor de către biblioteci. În: Revista Magazin bibliologic, 2004, nr. 3-4, p. 38-40
129. Ungureanu Carmen Tamara, Drept civil. Partea generală. Persoanele, București: Hamangiu, 2012, 442 p.
130. Valorificarea proprietății intelectuale: ce, de ce și cum? În: Revista WIPO, 2003, nr.5, pag.5
131. Voicu C., Boroș A., Molnar I., ș.a. Dreptul penal al afacerilor. Ediția 4. București: C.H.Beck, 2008. 710 p.
132. Voicu C., Boroș A., Sandu F., ș.a. Dreptul penal al afacerilor. București: Rosetti, 2002 464 p.
133. Volcinschi V. Chiroșca D. Dreptul proprietății intelectuale. Note de curs. Chișinău: MUSEUM, 2001. 232 p.
134. Vrabie G., Popescu S. Teoria generală a dreptului. Iași: Ștefan Procopiu, 1995, 197 p.
135. Vlachide P. V., Repetiția principiilor de drept civil, vol. II, București: Europa Nouă, 1994, 320 p.
136. www.alai.org – pagina Asociației Internaționale Literare și Artistice (vizitat 30.11.2016)
137. www.ifpi.org – pagina Federației Internaționale a Producătorilor de Fonograme (vizitat 30.11.2016)
138. www.interpol.org – pagina Organizației Internaționale a Poliției Criminale (vizitat 30.11.2016)
139. www.unesco.org – pagina Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (vizitat 30.11.2016)
140. www.wcoomd.org – pagina Organizației Mondiale a Vămirilor (vizitat 30.11.2016)
141. Against Intellectual Monopoly
www.dklevine.com/general/intellectual/againstnew.htm (vizitat 30.11.2016)
142. Bertrand A. Le Droit d’Auteur et les Droits Voisins. Paris: Dalloz, 1999, 951 p.
143. Chavanne Albert, Brust Jean-Jacques. Droit de la propriété industrielle. 4e édition, Paris: Dalloz, 1993, 870 p.
144. Desbois H. Le droit d’auteur en France. Paris: DALLOZ, 1978. 979 p.
145. De Visscher F., Michaux B. Precis du droit d’auteur et des droits voisins. Bruxelles: Bruylant, 2000, 1104 p.
146. Francon A. Cours de la propriété littéraire, artistique et industrielle. Paris: Litec, 1999, 303 p.

147. Ficsor M. Collective Management of Copyright and Related Rights, Geneva: WIPO Publication, 2002, 165 p.
148. Galloux Jean-Christophe. Droit de la propriété industrielle, Paris: Dalloz, 2000, 507 p.
149. Gaudemet J. L'élaboration de la règle en droit et les données sociologiques, Toulouse: Analele Facultății de Drept, 1959, p. 21-33
150. Suthersanen E. Le droit d'auteur au tribunal: Da Vinci Code. În: Magazine de l'OMPI, Geneve, 2006, p.12-13
151. Wagret Jean-Michel Brevets d'invention et Propriété industrielle. Paris: Presses universitaires de France, 1964, 126 p.
152. Calloway M., Bailie M. Prosecuting Intellectual Property Crimes, Washington: Office of Legal Education, 2001, 310 p.
153. Gervais D. The TRIPs Agreement: Drafting History and Analysis, London, 1998, 72 p.
154. Guide on Surveying the Economic Contribution of the Copyright-Based Industries, Geneva: WIPO, 2003, 102 p.
155. Idris K. General Information, Geneva: WIPO, 2002, 25 p.
156. Koenigsberg F. An overview of the general business and legal principles involved in the licensing of copyright and related rights. În: WIPO Guide on the Licensing of Copyright and Related Rights, Geneva: WIPO Publication, 2006, p. 4-16
157. Kinsella N. S. Against Intellectual Property. În: Journal of Libertarian Studies, 2001, Vol. 15, no.2. p. 1-53.
158. Lemley M. A. Property, Intellectual Property, and Free Riding. Texas: Stanford Law School, Vol. 83, 2005. 1031 p.
159. Lee, L., Richardson B., New Tools for Fighting Optical Disc Piracy, Focus on Intellectual Property Rights, Manila: RPC, 2006, p. 70-73
160. Mansfield E., Link A. N., Scherer F. M. Essays in honor of Edwin Mansfield: the economics of R & D, innovation, and technological change. Springer, 2005, 312 p.
161. Mazzone J. Copyfraud and Other Abuses of Intellectual Property Law. USA: Stanford University Press, 2011. 312 p.
162. Salmon P., A Short Guide to International IPR Treaties, Focus on Intellectual Property Rights, Manila: RPC, 2006, p. 16-25
163. Secrets of Intellectual Property. A guide for small and medium-sized exporters, Geneva: ITC/WIPO, 2004, 182 p
164. WIPO Glossary of terms of the law of Copyright and neighboring rights În: Publication WIPO, Geneva, 1981

165. Ананьева Е., Гусев О., Завидов Б., и др. Защита авторских и смежных прав по законодательству России, Москва: InterMedia, 2001, 303 с.
166. Бабаева В. К. Теория государства и права, Москва: Юрист, 2003, 592 с.
167. Богуславский М. Участие СССР в международной охране авторских прав, Москва: Юридическая литература, 1974, 269 с.
168. Бужор В. Общая теория и права и государства, Кишинэу. 1996, р. 61
169. Васильев Е.А. Гражданское и торговое право капиталистических государств. Москва: Издательство „Международные отношения”, 1993. 547 с.
170. Венгеров А.Б. Теория государства и права. Москва: Омега-Л, 2004, 595 с
171. Венгеров А.Б.. Теория государства и права. Москва: Новый Юрист, 1998, 621 с.
172. Венгеров А.Б.. Теория государства и права. Москва: Юриспруденция, 2000, 528 с.
173. Г.Н.Манов Теория права и государства. Москва: БЕК, 1996, 323 с.
174. Гаврилов Э. Советское авторское право, Москва: Наука, 1984, 221 с.
175. Гревцов Ю.И. Социология: Курс лекций, Москва: Юридический центр Пресс, 2003, 467 с.
176. Закон СССР от 31.05.1991 N 2213-1 „Об изобретениях в СССР”¹in: Ведомости СНД СССР и ВС СССР, 19.06.1991, N 25
177. Иоффе О.С. Советское гражданское право., Москва: Издательство „Юридическая литература”, 1967, 520 с.
178. Иоффе О.С., Толстой Ю.К., Черепашин Б.Б. Советское гражданское право. Учебник. Ленинград: Изд-во Ленинградского университета, 1971. 472 с.
179. Интеллектуальная собственность (права на результаты интеллектуальной деятельности и средства индивидуализации): Учебное пособие / Под ред. Н.М. Коршунова. Москва: НОРМА, 2008. 400 р.
180. Карпова Н.Н. Патентно-лицензионная политика социалистических стран в 1976-1989 гг. Москва: НПО «Поиск», 1992. 123 с.
181. Корельский В.М., Перевалов В.Д.. Теория государства и права. Москва: Норма-Инфра М, 1998, 512 с.
182. Кузнецов М. Охрана результатов творческой деятельности в международном частном праве, Москва:Издательство Университета дружбы народов,1988,177 с.
183. Курицын В.М. Иванова З.Д. Теория государства и права, Москва:Издательство „Юридическая литература”, 1986, 352 с.
184. Лазарев В.В. Общая теория права и государства, Москва: Издательство „Юридическая литература”, 1994. 187 с.

185. Лазарев В.В. Общая теория государства и права. Москва: Юристъ, 1996, 472 с.
186. Липчик Д. Авторское право и смежные права Русское издание. Москва: ЮНЕСКО, 2002, 788 с.
187. Малько А.В.. Теория государства и права в вопросах и ответах. Москва: Юристъ, 1997, 128 с.
188. Минков А., Международная охрана интеллектуальной собственности, Санкт-Петербург: Издательский дом „Питер”, 2001, 719 с
189. Марченко М.Н. Теория государства и права, Москва: ЗЕРЦАЛО, 2000, 517 с.
190. Матузов Н.И. Правовая система и личность. Саратов, 1987, 126 с.
191. Ротару О., Гуцу Е. Пиратство и борьба с ним в Республике Молдова. În: Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale, AGEPI, Chișinău, 2003, p. 173-178
192. Матузов Н.И., Малько А.В. Теория государства и права. Москва: Юристъ, 1999, 512 с.
193. Свядосц Ю.И. Правовая охрана товарных знаков в капиталистических странах. Москва: Издательство „ЦНИИПИ”, 1969. 187 с.
194. Нерсисянц В. С. Общая теория права и государства, Учебник для вузов. Москва: НОРМА, 2000, 535 с.
195. Паладій Н. Захист прав у сфері інтелектуальної власності, Річний звіт Державний Департамент Інтелектуальної Власності, Київ: ТОВ „НВП Поліграфсервіс”, 2005
196. Петровский С. Интеллектуальная собственность и исключительное право În: Интеллектуальная собственность, 1999, nr. 3. - p.58.
197. Пиголкин А.С. Общая теория права. Москва: Изд-во МГТУ им.Баумана, 1995, 384 с.
198. Рясенцев В.А. (редактор). Советское гражданское право. Учебник. Москва: Издательство „Юридическая литература”, 1965. 503 с.
199. Рясенцев В.А. Советское гражданское право. Учебник. Москва: Издательство „Юридическая литература”, 1975. 558 с.
200. Бойкачева Е. Борьба с контрафактом: ситуация остается острой, Интеллектуальная собственность в Беларуси. În: Авторское право, Минск, 2005, 23 с.
201. С.А. Комаров. Общая теория государства и права. Москва: НОРМА, 1998, 208 с.
202. Сандеуар П. Введение в право / Перевод с франц. Москва: Интратэк-Р, 1994, 324 с.
203. Сергеев В.М. Практика обеспечения правовой охраны товарных знаков. Ленинград: Издательство ЛДНТП, 1976. 22 с.
204. Сергеев А. П., Толстого Ю. К.. Гражданское Право. Москва, 2001, 347 с.

205. Сергеев А.П. Гражданское право. Учебник (часть 3), Москва: Издательство „Проспект”, 1998, 586с.
206. Сергеев А.П. Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Москва: Теис, 1999, 694 с.
207. Сорокин В.Д. О структуре предмета правового регулирования. În: Правоведение, 1972, nr. 6, p.78
208. Трубецкой Е.Н.. Энциклопедия права. Санкт-Петербург: Лань, 1998, 234 с
209. Фейгельсон В.М. Интеллектуальная собственность, недобросовестная конкуренция и ноу-хау. Москва: Всероссийский научно-исследовательский институт патентной информации, 1997, 19 с.
210. Хропанюк В.Н. Теория государства и права. Москва: Интерстиль, 2008, 378 с.
211. Чевдарь А., Значение защиты авторских прав в экономике Республики Молдова, În: Probleme teoretice și practice ale economiei proprietății intelectuale, AGEPI, Chișinău, 2003, p. 221-222
212. Чулочникова И. Охрана авторских прав в СССР, Москва: Издательство „Юридическая литература”, 1974, 31 с.
213. Игнатенко В., Яркин Н. Законодательство Украины об интеллектуальной собственности, Харьков: Одиссей, 2002, 591 с.
214. Идрис К. Видение и стратегическая направленность ВОИС, Женева: Публикация ВОИС, 1999, 22 с

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnatul, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctorat sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice.

Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

DOMENTE Marin

Semnătura _____

Data: 31.10.2016

**Curriculum vitae
Europass**

Informații personale

Nume / Prenume **DOMENTE Marin**

Adresă(e) Republica Moldova, mun. Chișinău, str. Alecu Russo 18, ap. 108, MD-2044

Telefon(oane) + 373 22 719043

Mobil: +373 78010561

+373 69239648

Fax(uri) + 373 22 719043

E-mail(uri) domente.marin@gmail.com

Data nașterii 07.03.1985

Sex masculin

Experiența profesională

Perioada 01.09.2008 – 01.08.2011

Funcția sau postul ocupat Lector

Activități și responsabilități principale Dreptul Proprietății Intelectuale

Numele și adresa angajatorului Universitatea de Stat din Moldova, str. A. Mateevici 60, Chișinău, Republica Moldova

Tipul activității sau sectorul de activitate Învățământ Superior

Perioada 15.09.2009 – Present

Funcția sau postul ocupat Lector

Activități și responsabilități principale Dreptul Proprietății Intelectuale

Numele și adresa angajatorului Universitatea de Studii Politice și Economice Europene “Constantin Stere”, blvd Ștefan cel Mare și Sfânt 200, Chișinău, Republica Moldova

Tipul activității sau sectorul de activitate	Învățământ Superior
Perioada	11.01.2010 – Prezent
Funcția sau postul ocupat	Avocat
Activități și responsabilități principale	Consultanță juridical și reprezentarea intereselor legale a clienților în fața instanțelor judecătorești și organelor statale
Numele și adresa angajatorului	Avocat asociat BAA „Avornic și Partenerii”, blvd Ștefan cel Mare si Sfint 200, Chișinău, Republica Moldova
Tipul activității sau sectorul de activitate	Legal
Perioada	2008 – 2010
Funcția sau postul ocupat	Observator
Activități și responsabilități principale	Monitorizarea Proceselor Penale
Numele și adresa angajatorului	OSCE, str. Mitropolit Dosoftei 108, Chișinău, Republica Moldova
Tipul activității sau sectorul de activitate	Organizație Internațională
Perioada	2005 – Prezent
Funcția sau postul ocupat	Membrul Comitetului Național de Administrare
Activități și responsabilități principale	Proces de luare de decizii
Numele și adresa angajatorului	Uniunea Juriștilor din Moldova, blvd Ștefan cel Mare si Sfint 200, Chișinău, Republica Moldova
Tipul activității sau sectorul de activitate	Organizație Non-guvernamentală
Perioada	07.10.2010 – Prezent
Funcția sau postul ocupat	Coordonator local de Program, Masterat Regional în domeniul drepturilor omului și democratizării
Activități și responsabilități principale	Proces organizational și de luare de decizii
Numele și adresa angajatorului	Universitatea de Stat din Erevan, Armenia, str. Alex Manoogian 1, Yerevan, 0025, Armenia
Tipul activității sau sectorul de activitate	Învățământ Superior
Educație și formare	
Perioada	2004 – 2008

Calificarea / diploma obținută	Licențiat în drept
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Specializarea drept public, specialitatea drept penal
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea de Stat din Moldova
Nivelul în clasificarea națională sau internațională	1
Perioada	2008 – 2010
Calificarea / diploma obținută	Master în drept
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Cercetare științifică
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea de Stat din Moldova
Nivelul în clasificarea națională sau internațională	2
Perioada	2009 – Prezent
Calificarea / diploma obținută	Doctorand
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Cercetare științifică
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Universitatea de Studii Politice și Economice “Constantin Stere”
Nivelul în clasificarea națională sau internațională	Studii post-universitare
Perioada	04.2008 – 06.2008
Calificarea / diploma obținută	Consilier în proprietate intelectuală
Disciplinele principale studiate / competențe profesionale dobândite	Înregistrarea, protecția proprietății intelectuale
Numele și tipul instituției de învățământ / furnizorului de formare	Agencia de Stat pentru Proprietate Intelectuală
Aptitudini și competențe personale	

Limba(i) maternă(e)	Română
Limba(i) străină(e) cunoscută(e)	
Autoevaluare	
<i>Nivel european (*)</i>	
Româna	
Engleza	
Rusa	
Spaniola	
Competențe și aptitudini de utilizare a calculatorului	Utilizator Avansat
Permis(e) de conducere	Categoria B
Informații suplimentare	Orice referințe vor fi prezentate la solicitare
Anexe	Vor fi prezentate la solicitare

Înțelegere				Vorbire				Scriere	
Ascultare		Citire		Participare la conversație		Discurs oral		Exprimare scrisă	
C 2	Limba maternă	C 2	Limba maternă	C 2	Limba maternă	C 2	Limba maternă	C 2	Limba maternă
C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utiliza tor experi mentat
C 1	Utilizator experimentat r	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utilizator experimentat	C 1	Utiliza tor experi mentat
B 1	Utilizator independent	B 1	Utilizator independen t	B 1	Utilizator independent	B 1	Utilizator independent	B 1	Utiliza tor indepe ndent